EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA LA cooperarea Societăţii Tineretului din Sankt Petersburg ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, bazat pr N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XXIII Editat de L M Lopatin Cartea a IV-a ( ) SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE- L despre s / d ·? ; i ' \ >: loIp BY £U MOSCOVA Tipografia Asociației lui I N Kushnerov în K(r) str Pimenovskaya, suspin com Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Despre poziția psihologiei în universitățile ruse G Chelpanova Sarcina vieții lui Solovyov și criza mondială a înțelegerii vieții Carte Evgheni Trubetskoy Stahl și Leibnitz V Karpova Doctrina atributelor lui Spinoza S Franka Conceptul filozofic al lui Salomon Maimon B Yakovenko Critică și bibliografie I Fişa bibliografică Biblioteca Runiverse Biblioteca "Runivers Despre poziția psihologiei în universitățile ruse Raport citit la reuniunea Societății de Psihologie de la Moscova din martie În acest raport, intenționez să iau în considerare problema poziției psihologiei în universitățile ruse, eu sunt cel care vreau să iau în considerare problema practică a ceea ce trebuie făcut pentru ca psihologia să ocupe o poziție în universitățile noastre în care condiții ar fi să fie creat favorabil dezvoltării sale științifice; ce pozitie ar trebui sa ocupe psihologia printre alte stiinte universitare pentru a face posibila o organizare fructuoasa a muncii stiintifice in acest domeniu Necesitatea urgentă de a rezolva această întrebare se datorează importanței enorme practice și științifice pe care psihologia o dobândește treptat Dacă se obișnuiește să se numească secolul al XIX-lea "secolul științelor naturale", atunci nu există nicio îndoială că secolul actual va fi numit "epoca psihologiei " fără îndoială, va face din psihologie centrul muncii științifice Că acest lucru va trebui să se întâmple este ușor de observat dacă se acordă atenție creșterii extraordinare a psihologiei în ultimul sfert de secol Vezi, de exemplu, ce noi ramuri ale psihologiei apar? Astfel de tipuri Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV studii precum "psihologia experimentală", "psihologia copilăriei", "psihologia pedagogică", "psihologia etnologică sau psihologia popoarelor", "psihologia animalelor", "psihologia patologică", apărute abia recent, au crescut la proporții enorme Dacă în urmă cu douăzeci de ani, despre psihologia copilăriei, de exemplu, existau - eseuri, atunci în prezent cercetările în acest domeniu reprezintă o întreagă ramură științifică independentă Această diferențiere a cercetării psihologice amintește de o diferențiere care are loc de mult în științele naturii Desigur, acest proces de extindere a cercetării științifice în domeniul psihologiei va continua în continuare și va necesita ulterior un număr mare de lucrători Acestea sunt perspectivele dezvoltării psihologiei în viitorul apropiat Cum ne pregătim pentru participarea la dezvoltarea științifică a psihologiei? Din păcate, trebuie remarcat faptul că participarea noastră la dezvoltarea psihologiei este foarte slabă în prezent Dintre toate disciplinele filozofice, psihologia este cea mai puțin dezvoltată dintre noi Dacă, de exemplu, comparăm poziția psihologiei în Rusia cu poziția ei chiar și în țări precum Italia, atunci nu putem decât să remarcăm dezvoltarea extrem de slabă a unei literaturi independente despre psihologie în țara noastră Avem extrem de puțini specialiști în psihologie, iar acest lucru se simte mai ales acum, când, odată cu interesul tot mai mare pentru psihologie, este nevoie de profesori de psihologie În prezent, pedagogia în Rusia stabilește noi sarcini pe care doar psihologia le poate rezolva, dar psihologia rusă, fiind la început și numărând doar un număr foarte mic de specialiști în rândurile sale, nu este în măsură să îndeplinească

aceste cerințe Nu avem aproape deloc instituții de învățământ și auxiliare speciale care ar putea fi un loc Biblioteca "Runivers" DESPRE STAREA PSIHOLOGIEI ÎN UNIVERSITĂȚILE RUSE dezvoltarea psihologiei stiintifice Avem foarte puține așa-numitele "laboratoare psihologice " Și poate fi fatal că, atunci când în multe universități rusești nu există deloc laboratoare în sensul propriu al cuvântului, în școlile secundare există până la Este evident că universitățile în acest caz cu mult în urma cerințelor vieții Viața necesită cunoștințe de psihologie de la profesor Există o credință larg răspândită că dezvoltarea psihologiei experimentale poate construi o reformă a pedagogiei (Deoarece universitățile nu au avut grijă într-un mod oportun de organizare a laboratoarelor de psihologie este destul de firesc ca gimnaziile să aibă grijă de ele însele Pe măsură ce interesul pentru psihologie crește, numărul sălilor de clasă la școlile secundare va crește, în timp ce dezvoltarea laboratoarelor de psihologie la universități este complet ignorată în acest sens, se poate spune că universitățile prezintă un eșec total Cine este vinovat în această situație? Vinovații acestei situații sunt, desigur, universitățile Dacă universitățile ar fi deschis la timp institute de cercetare psihologică, dacă am avea un număr suficient de institute de cercetare psihologică, atunci nu s-ar putea vorbi de deschiderea laboratoarelor psihologice pentru cercetare psihologică independentă la școlile secundare Mai mult, dacă am avea un număr suficient de profesori specializați în psihologie, atunci cu greu ar fi existat entuziasmul pe care îl remarcăm în rândul profesorilor în prezent, când aceștia din urmă încearcă să organizeze cercetări psihologice experimentale independente în mediul școlar, între timp cum cercetări similare nu pot fi decât opera laboratoarelor universitare * Biblioteca "Runivers" CHELPANOV Cum să explici o astfel de stare nesatisfăcătoare a psihologiei în universitățile rusești? Mi se pare că dezvoltarea insuficientă a psihologiei se datorează organizării nesatisfăcătoare a universităților, organizație care datează din Statutul Universității din În primul rând, Carta din a condus la faptul că universitatea noastră modernă este o combinație nereușită a sarcinilor științifice cu cele educaționale, cu o predominanță atât de puternică a caracterului educațional, încât sarcinile științifice au fost complet retrogradate pe plan secund Datorită caracterului educațional predominant al universităților noastre, psihologia nu a ocupat niciodată o poziție independentă și în prezent își are locul în universitate doar ca disciplină academică la Facultatea de Istorie și Filologie, care este studiată de viitorii profesori, în timp ce psihologia ar trebui să aibă o valoare independentă a unei discipline științifice, pentru care ar trebui să existe un departament separat Mai mult, autorii Cartei din au împărțit Facultatea de Filosofie a universităților germane în două facultăți complet separate - Fizico-Matematică și Istoric-Filologică Separarea rezultată a dezvoltării științelor umaniste de științele fizice s-a dovedit a fi deosebit de dezastruoasă pentru psihologie, a cărei dezvoltare este atât de dependentă de metodele științelor naturii, în timp ce în universitățile noastre dezvoltarea psihologiei este făcută exclusiv dependentă de stiinte ale stiintelor umaniste Și deși o astfel de stare anormală a psihologiei în universitățile ruse a fost resimțită de foarte mult timp, cu toate acestea, în ultimii de ani nu s-a făcut nimic pentru psihologie Nu avem literatură despre această problemă, problema poziției psihologiei în universități nu a fost deloc discutată în rusă ■i Biblioteca "Runivers" DESPRE STAREA PSIHOLOGIEI ÎN UNIVERSITĂȚILE RUSE literatură filozofică şi psihologică S-a făcut atât

de puțin pentru a îmbunătăți poziția psihologiei în universități încât, dacă în viitorul apropiat instituțiile noastre legislative doreau să adopte un nou statut universitar, atunci având în vedere lipsa de clarificare a problemei formulării normale a predării psihologia în universități, în raport cu psihologia, totul ar rămâne în aceeași poziție Psihologia va ocupa din nou aceeași poziție ca disciplină auxiliară secundară, așa cum o face în prezent Cu alte cuvinte, psihologia va fi din nou sortită unei existențe extrem de nefavorabile timp de mulți ani Problema unui nou statut universitar poate apărea în viitorul foarte apropiat și s-ar putea să nu avem la dispoziție material pentru rezolvarea problemei formulării normale a predării psihologiei la universitate: s-ar putea să fim luați prin surprindere În plus, atunci când elaborează un nou statut, redactorii acestuia pot să nu atingă deloc problema stării psihologiei Trebuie să le atragem atenția asupra lui De aceea ar fi trebuit discutată în prealabil problema poziţiei psihologiei în universităţi Ce ar trebui făcut în astfel de condiții? Este necesară o revizuire cuprinzătoare și un studiu al condițiilor de dezvoltare a psihologiei în universitățile noastre O astfel de cercetare este o lucrare atât de extinsă încât nu poate fi făcută de un individ, ci poate face doar obiectul muncii colective Un studiu cuprinzător al problemei este posibil, de exemplu, pentru societățile învățate, care, mi se pare, pot lua asupra lor organizarea lucrării unui studiu cuprinzător al stării psihologiei în universitățile ruse moderne Mi se pare că Societatea de Psihologie din Moscova ar putea organiza o astfel de muncă și ar putea afla condițiile pentru dezvoltarea normală a psihologiei în universitățile rusești O astfel de muncă ar putea avea un mare lucru Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Semnificație pentru reforma predării psihologiei în universități Dacă s-ar face această lucrare, ar deveni clar pentru toată lumea că întreaga schemă de distribuție a științelor, pe care o găsim în statutele din și care reglementează în esență viața universității moderne ruse, trebuie cumva schimbată, deoarece odată cu ea psihologia nu poate lua niciodată o poziție normală Prin urmare, redactorii noii carte ar putea fi nevoiți să aibă grijă ca aceasta să conțină o schemă științifică diferită Dar pentru a obține o astfel de recunoaștere este nevoie de autoritatea muncii colective Pentru a schița o posibilă soluție la întrebarea pe care am ridicat-o, vom avea în vedere care este relația psihologiei cu alte științe și, în principal, cu filozofia, care sunt premisele dezvoltării ei științifice, în legătură cu care științe ar trebui să se dezvolte psihologia , în ce raport ar trebui să stea psihologia cu științele naturii Psihologia trebuie să fie neapărat filosofică și există și altă psihologie în afară de filozofică? Am abordat toate aceste întrebări în prelegerea mea introductivă "Despre relația dintre psihologie și filozofie", susținută la Universitatea din Moscova la septembrie În această prelegere, am subliniat că pentru psihologie, ca sistem științific, sunt necesare premise filozofice; în acest sens, psihologia este inseparabilă de filozofie Dar alături de o astfel de psihologie poate exista și o psihologie, pe care am numit-o "psihologie specială", care poate fi dezvoltată independent de presupozițiile filozofice Existența unei astfel de psihologii am considerat-o extrem de oportună "Chiar dacă, așa cum se obișnuiește în unele universități, catedre de psihologie sunt înființate în facultăți naturale Aceasta nu poate contribui la progresul psihologiei decât prin aplicarea diviziunii muncii și a specializării Dar la aceasta am adăugat: "și acest natural-științific Biblioteca "Runivers" DESPRE STAREA PSIHOLOGIEI ÎN

UNIVERSITĂȚILE RUSE Noua psihologie îşi va avea rădăcinile vitale numai în psihologia teoretică* x) Relația dintre aceste două tipuri de psihologie este de așa natură încât psihologia filozofică combină toate rezultatele unor tipuri speciale de psihologie Mai mult decât atât, o funcție extrem de importantă a psihologiei filosofice este aceea că conferă o unitate interioară diferitelor bifurcări ale cercetării psihologice Având în vedere această relație dintre aceste două feluri de psihologie, aș considera atât posibilă, cât și dezirabilă existența a două feluri de psihologie și chiar posibila existență a două departamente de psihologie la universitate Mi se pare că întrebarea poziției psihologiei este pusă destul de corect în universitățile americane Problema relației psihologiei, de exemplu, cu filozofia și în America este de un interes arzător și, cu ei, întrebarea dacă psihologia ar trebui să fie dependentă de biologie sau de filozofie este considerată nerezolvată, dar, în general, ei tind să se apropie cu acea opinie că psihologia ar trebui să fie pur și simplu independentă În cele mai multe cazuri, ei consideră că este necesar să aibă o educație filosofică pentru psihologi (psihologia este cu ei la departamentul de filosofie), dar profesorii de psihologie citesc doar psihologie cu ei și susțin cursuri practice doar la psihologie Consider că această poziție este singura normală Nu consider normal pentru ordinea europeană când profesorii de psihologie sunt nevoiți să citească o mulțime de materii pur FILOZOFICE Voi cita punctele de vedere ale unor psihologi occidentali cu privire la problema relației psihologiei cu FILOZOFIA Münsterberg spune: "Drumul către psihologie trebuie să plece de la filozofie" (Der Weg zur Psychologie muss von der Philosophie ausgehen) *) i) Vezi "Colecția mea de articole"* M , p -) Grundzuge der Psychology V I Pg i Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV mai mult decât un psiholog În primul rând, un psiholog trebuie să fie un filozof " Münsterberg constată că o educație filosofică este indispensabilă unui psiholog "Ce s-ar întâmpla dacă laboratorul nostru s-ar afla în departamentul de istorie naturală? Ar fi o separare completă de filosofie Nostru studenții ar începe cercetările psihologice fără să bănuiască măcar că, fără o educație filozofică, sunt simpli diletanți "Cred că în curând vom vorbi despre un doctorat în psihologie " sunt atât de mulți psihologi care merg pe drumul lor atât de calm, pentru că sunt ca somnambulii care merg pe marginea acoperișului, nici nu văd adevăratul problema, ei nu văd abisul în care pot cădea "Dacă laboratorul de psihologie se transformă într-o știință a naturii, experimentele se ocupă mai ales de senzație, percepție, reacție, în timp ce acele laboratoare care sunt în legătură cu epistemologie acordă mai multă atenție Funcțiilor spirituale superioare - și experimentează pe acest subiect referitor la atenție, memorie, asocieri, gândire etc Dar nu este clar că numai cea mai recentă lucrare conferă laboratorului psihologic un drept real de a exista Dacă psihologia nu poate face nimic mai mult decât ceea ce au făcut fiziologii: Helmholtz, Goering, Mach și alții, atunci nu rămâne nimic pentru psihologia experimentală decât să închidă magazinul și să pună problema în mâinile fiziologilor Viziunea lui Wundt asupra chestiunii care ne interesează este cuprinsă în scrisoarea sa către Münsterberg, pe care acesta din urmă a citit-o la deschiderea laboratorului de psihologie Studii psihologice de la Harvard Vol P Pg - Biblioteca "Runivers" DESPRE STAREA PSIHOLOGIEI ÎN UNIVERSITĂȚILE RUSE torii la Universitatea Harvard Iată ce scrie Wundt "Mă bucur în mod deosebit că v-ați alăturat noului dumneavoastră laborator de psihologie cu filozofia și nu ați migrat la naturaliști Ici-colo se remarcă o

tendință către o astfel de tranziție, dar cred că psihologia nu numai acum, ci pentru totdeauna aparține filosofiei] abia atunci psihologia își va păstra independența" *) Iată cuvintele părintelui psihologiei experimentale Părerea lui Stumf este exprimată de el în articolul "Divizia științelor " "Dacă te uiți mai atent, spune el, atunci relația dintre psihologie și metafizică este mult mai strânsă decât relația dintre fizică și metafizică" Dar acest lucru nu poate fi privit ca ceva accidental "Nu se poate crede că această legătură este personală", adică această legătură provine din faptul că filosofii au predat psihologia până acum "Problemele psihologiei în prezent, ca întotdeauna, sunt cel mai strâns legate de problemele filozofie Nu există nicio modalitate de a separa psihologia de corpul științelor filozofice * Psihologia este strâns legată de estetica, etica, logica, filosofia dreptului, filosofia religiei, filosofia socială *) Cel mai recent, Külpe a exprimat o viziune foarte interesantă asupra relației dintre medicină și psihologie El distinge între două tipuri de psihologie Pe unul îl numește psihologie filozofică, iar pe celălalt îl numește "en-zelwissenschaftliche-Psychologie" El constată, în primul rând, că medicii apreciază greșit semnificația psihologiei pentru medicină atunci nu este obișnuit să ne așteptăm să se familiarizeze cu opiniile și munca psihologilor *) Ibid , p) Zur Eintheilung der Wissenschaften Aus den Abhandlungen der Kõnigl Preuss Akademie der Wissenschaften Biblioteca Runiverse G CHELPANOV Poate fi utilă intrarea în profesia de medic, dar medicii ar putea beneficia și de o introducere în psihologie Külpe consideră că este necesar să se separe psihologia specială de psihologia filozofică și consideră că cel mai bine este să se dezvolte psihologia specială în legătură cu medicina Nu trebuie să vă temeți de ce poate pierde psihologia filozofică dintr-o astfel de diviziune: psihologia filozofică va continua să existe împreună cu cea specială Filosofii, desigur, vor protesta împotriva unei astfel de separari, dar acest lucru trebuie considerat greșit, pentru că și psihologia filozofică câștigă dintr-o astfel de separare, căci combinarea psihologiei filosofice cu psihologia specială este dincolo de puterea unei singure persoane *) Vedem astfel că reprezentanții eminenti ai psihologiei moderne germane recunosc inseparabilitatea legăturii dintre psihologie și filozofie și abia de curând găsim la Külpe recunoașterea unei psihologii speciale independente Dar chiar dacă se admite posibilitatea predării la universitate a două psihologii - filozofică și specială - atunci imediat se pune întrebarea referitoare la Facultate: în ce Facultate trebuie predată această materie? Această întrebare se dovedește cu adevărat a fi extraordinar de dificilă, deoarece o facultate din Rusia este separată printr-o linie atât de ascuțită de alta Toata lumea stie ca in conditiile noastre nu este posibil ca un student, fiind inscris la o Facultate, sa studieze stiintele apartinand altei Facultati Daca am raspunde la intrebare am pus-o in asa fel incat psihologia sa fie in cea medicala sau naturala Facultatea, deoarece metodele stiintelor naturii sunt o preconditie necesara *) Vezi articolul său "Psychologie und Medizin" în Zeitschrift für Pathopsychologie B I - Heft, Publicat ca o ediție separată Biblioteca "Runivers" DESPRE STAREA PSIHOLOGIEI ÎN UNIVERSITĂȚILE RUSE poziția, de exemplu, a cercetării psihologice experimentale, atunci aceasta ar fi contrazisă de poziția, de exemplu, a "psihologiei sociale" sau a așa-numitei "psihologie a popoarelor"*, condiție necesară pentru dezvoltarea științifică a cărei sunt disciplinele ciclului istoric şi filologic Mai mult decât atât, după cum tocmai am văzut, psihologia este atât de strâns legată de

Filosofie, încât ar fi foarte oportun ca aceasta să ocupe poziţia pe care o ocupă acum la Facultatea de Istorie şi Filologie Având în vedere dificultatea de a rezolva problema locului potrivit pentru psihologie, ar fi necesar, așa cum sa făcut uneori în practica universitară în raport cu alte discipline științifice, să se recunoască faptul că psihologia ar trebui să devină o știință în afara facultății Dar conceptul "în afara facultății" conține o contradictio in adjecto O disciplină științifică nu poate fi într-o universitate și în același timp să fie în afara facultății Deci, pe de o parte, psihologia, pe de o parte, nu se poate încadra într-o Facultate modernă de Istorie și Filologie, pentru aceasta are nevoie de premise prea extinse de științe naturale, pe de altă parte, nu se poate încadra și în cadrul Facultății de Fizică și Matematică, pentru că are nevoie de premise filozofice extinse - Prin urmare, singurul lucru corect, după părerea mea, este să adoptăm ordinea universităților germane Ei, după cum se știe, au două dintre facultățile noastre, Fizică și Matematică și Istorie și Filologie, combinate într-o singură "filosofică" * Aceeași procedură este acceptată în universitățile engleze și americane Și trebuie, în scopuri științifice, să ne întoarcem) În acest sens, nu împărtășesc punctul de vedere al prof Marbe, care consideră că psihologia ar trebui clasificată ca știință fizică și matematică datorită caracterului natural-științific predominant al metodelor Vezi Fortschritte der Psychologie und ihrer Anwendungen V I Heft Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Xia la Facultatea de Filosofie, i e la legătura a ceea ce era despărțit prin carta din Dacă psihologia ar fi la Facultatea de Filosofie, atunci atât științele umaniste, cât și științele naturii ar putea fi luate ca bază pentru dezvoltarea ei Dar pentru succesul dezvoltării psihologiei la universitate este nevoie de o catedră independentă de psihologie, oriunde se află o astfel de secție, la facultatea naturală, medicală sau istorico-filologică Prin independență trebuie să înțelegem independența față de orice fel de știință În prezent, de exemplu, în universitățile ruse, psihologia face parte din filozofie Psihologia nu ar trebui să facă parte din filozofie, nici din psihiatrie sau biologie, ci ar trebui să fie o știință complet independentă O astfel de independență este necesară, în primul rând, având în vedere diviziunea muncii și nevoia de specializare Domeniul psihologiei a devenit atât de vast încât este absolut imposibil pentru o persoană să înțeleagă conținutul enciclopedic al psihologiei moderne În special, dacă luăm în considerare noile sarcini ale universității moderne Universitățile devin din ce în ce mai științifice, iar sarcinile educaționale încep să capete o semnificație subordonată în comparație cu cele științifice În universitatea modernă profesorul nu trebuie doar să predea materia, ci și să dirijeze cercetarea Cu o asemenea complexitate a muncii unui profesor modern, un profesor care ocupă departamentul de psihologie poate ține prelegeri și supraveghea cursuri numai de psihologie Doar atunci munca lui poate avea succes Mergând mai departe, ar fi necesar să recunoaștem necesitatea a două departamente de psihologie Diviziunea muncii necesită doi lideri Unul dintre cei doi lideri se poate specializa mai mult în psihologie filozofică, celălalt în psihologie specială Dar poate în- Biblioteca "Runivers" DESPRE STAREA PSIHOLOGIEI ÎN UNIVERSITĂȚILE RUSE cererea pentru două departamente este prematură pentru Rusia Dacă am putea aranja un singur departament, așa cum ar trebui să fie! Având în vedere diversitatea cerințelor prealabile ale psihologiei, este, de asemenea, foarte important să clarificăm întrebarea ce cerințe oficiale ar trebui prezentate de la un profesor de psihologie sau, cu alte cuvinte, cum ar

trebui să se pregătească pentru acest departament Mi se pare că ar trebui să i se acorde o oarecare libertate viitorului profesor de psihologie Un student care se pregătește pentru un post de profesor poate studia acele științe pe care le consideră adecvate pentru dezvoltarea științifică a psihologiei (filozofie, filologie, medicină, matematică sau științe naturale) și poate susține examenul de master numai în psihologie Devenit profesor, predă doar psihologie Deci, sarcina noastră imediată este să elaborăm condițiile pentru dezvoltarea corectă a psihologiei Dacă această lucrare este realizată într-un mod suficient de complet, atunci toată lumea va vedea că clasificarea universitară modernă a științelor nu permite deloc posibilitatea unei dezvoltări corecte a psihologiei Și de aici, având în vedere importanța științifică extraordinară a psihologiei în viitorul apropiat, este clar că este necesară modificarea schemei științifice universitare moderne În general, trebuie făcut ceva pentru a îmbunătăți poziția psihologiei în universitate Noi înșine, desigur, vom continua să lucrăm în acele condiții nefavorabile în care am lucrat până acum, dar trebuie să ne gândim serios la munca generațiilor următoare G Chelpanov Biblioteca "Runivers" Sarcina vieții lui Solovyov și criza mondială a înțelegerii vieții x) I Epoca disperării filozofice și problema filozofică a lui Soloviev Vladimir Solovyov este, fără îndoială, unul dintre cei mai versatili gânditori cunoscuți istoriei Îmbrăcat de conștiința prezenței omniprezente a Adevărului, l-a căutat și a găsit peste tot: l-a văzut în cele mai diverse refracții, în orice, mai precis, peste orice doctrină umană Nu este de mirare că în viziunea sa asupra lumii cele mai diverse direcții ale gândirii religioase și filozofice au fost unite Cu greu este posibil să se indice vreun curent major al gândirii filosofice vest-europene care să nu fi găsit într-un fel sau altul ecou în învățătura sa: printre filosofii europeni de seamă sunt foarte puțini care nu l-ar fi influențat parțial excitant și parțial uniformă și pozitivă Pe de altă parte însă, această învățătură este o continuare a tradiției seculare, venită de la Părinții Bisericii Răsăritene, și rodul organic al întregii dezvoltări anterioare, nu numai a gândirii rusești, ci și a vieții rusești Omul universal și rusul sunt aici legați într-un întreg viu *) Acest articol este un capitol dintr-un articol publicat a amplei lucrări a autorului - "Contemplarea lumii a lui Vladimir Solovyov*) ** Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Viziunea asupra lumii a filosofului nostru s-a format în anii șaptezeci ai secolului trecut sub influența a două impresii centrale ale tinereții sale: pe de o parte, aceasta este criza mondială a gândirii religioase și filozofice și, pe de altă parte, ascensiunea socială din epoca eliberării împăratului Alexandru al II-lea în Rusia Cu toată eterogenitatea lor, ambele experiențe conduc, după cum vom vedea, la stabilirea uneia și aceleiași sarcini vitale Ca filosof, Solovyov se află la sfârșitul unui întreg ciclu de dezvoltare filozofică O trăsătură caracteristică a stării contemporane a filozofiei europene constă în oboseala și epuizarea gândirii, care este însoțită de un declin corespunzător al creativității filozofice După moartea lui Hegel, în Europa de Vest începe un secol de disperare filozofică, care exprimă până astăzi starea de spirit dominantă în filosofie Pe vremea lui Solovyov predomină doctrinele care nu cred în sensul a ceea ce există și, în consecință, în sensul propriei afaceri O astfel de dispoziție indică în mod clar o lipsă de vitalitate O filozofie care nu crede în sine nu poate decât să moară și să se cufunde în trecut După Hegel, care credea în "rezonabilitatea a ceea ce există", cele mai diverse curente de gândire filosofică converg într-o

negare comună a minții universului Sistemele materialiste ale lui Buechner și Moleshot văd în univers un joc fără sens de forțe materiale oarbe: în el mintea este rezultatul unei simple întâmplări; purtătorul ei, omul, "este ceea ce este " Învățătura pesimistă a lui Schopenhauer face un pas mai departe în aceeași direcție: din punctul său de vedere, esența universului este nu numai lipsită de sens, nebun, ci și rea Rațiunea, inteligența îi este străină prin însăși natura ei Afirmarea de sine a voinței lumii este în primul rând negarea rațiunii, pe de altă parte, cea mai înaltă manifestare Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY intelectul este negația completă a voinței lumii și renunțarea completă la ea În ciuda opoziției exterioare față de aceste sisteme, pozitivismul lui August Comte și John Stuart Mill se află într-o relație interioară profundă cu aceștia Esența acestui pozitivism constă în respingerea fundamentală și necondiționată a oricărei metafizici Doctrina lui Comte și Mill nu consideră posibil să se cunoască nimic despre ființe crede că numai domeniul fenomenelor este accesibil cunoaşterii umane S-ar părea că în aceste condiţii nu poate exista nimic în comun între pozitivism şi ontologia materialiştilor sau Schopenhauer Și totuși, în spatele acestei contradicții superficiale se află o strânsă legătură logică și organică În primul rând, s-a dovedit de mult că pozitivismul din Formulările lui Comte și Mill este o metafizică inconștientă și, în plus, proastă "Fenomenele" și "existente*" sunt concepte corelative, prin urmare, că învățăturile lui Mill și Comte au trecut în metafizica brută a lui Spencer, care afirmă existența unei singure substanțe incognoscibile care stă la baza atât conștiinței, cât și materiei nu știm nimic despre el, dar în acelaşi timp este nevoit să ştie măcar despre existenţa lui Agnosticismul pozitivismului anglo-francez este legat !) Luăm în considerare aici doar acele forme de pozitivism cu care Solovyov a trebuit să le ia în considerare într-un fel sau altul și, prin urmare, nu ne atingem de ultimele sale transformări Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII cu cele mai recente sisteme metafizice și cealaltă latură a acestuia; ca ei, el este o manifestare particulară a disperării generale O tranziție logică perfect naturală duce de la metafizica pesimistă la agnosticismul pozitivist al lui Comte și Mill și înapoi de la pozitivism la pesimismul metafizic Dacă existentul este lipsit de sens, atunci este cu siguranță străin rațiunii și, prin urmare, nu poate fi cunoscut prin ea; concluzia inversă este de asemenea firească: dacă rațiunea nu poate pătrunde necondiționat în ființă*), atunci, prin urmare, ea este izolată în mijlocul universului și străină în interior de el: dar lumea străină de rațiune trebuie deci recunoscută ca nerezonabilă, lipsită de sens Deznădejdea în sensul rațional al universului atrage, drept consecință inevitabilă, pierderea credinței în om Dacă nu există niciun sens în viața întregului univers, atunci nu poate exista niciun sens în partea, în viața omului și a omenirii Această concluzie, lăsată nespusă de materialiști și pozitiviști, este exprimată direct în învățăturile pesimiste Între timp, după cum a notat Solovyov, aceleași învățături dezvăluie imposibilitatea de a susține această negare până la capăt Cine continuă să trăiască în ciuda evaluării sale pesimiste a vieții, dovedește prin aceasta frivolitatea pesimismului său: căci continuă să afirme practic sensul însuși al vieții, pe care teoretic îl respinge *) Ca urmare a acestei discordie între conștiință și viață, contradicțiile interne ale pesimismului au caracter de necesitate Este cu adevărat posibil să înveți ceva și) Din această afirmație a incognoscibilității necondiționate a ființelor, trebuie, desigur, să distingem învățătura

religioasă că mintea umană nu poate intra în mintea universului fără ajutor de sus Această doctrină recunoaște, în anumite condiții, cunoașterea ființelor și, prin urmare, toto genere diferă de scepticismul necondiționat și agnosticismul) Justificarea binelui, Prefață la ed I, - Aici Solovyov exprimă premisa de bază a întregii sale doctrine în toate epocile dezvoltării ei Întrebări de filosofie, carte " Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY împreună cu asta, nu crede în sensul predării, într-o valoare necondiționată, în numele căreia merită să fie predat? Aici nu există, fără îndoială, o contradicție între negarea conștientă și credința inconștientă: ea și-a găsit expresia vie în învățăturile lui Schopenhauer Contrar punctului de vedere pesimist care constituie ideea sa principală, filosoful crede în victoria finală a rațiunii asupra esenței nebunești a voinței lumii: el speră în isprava omului, care va triumfa asupra răului lumii și va pune capăt suferinta universului Mai ales aici, în Rusia, negarea teoretică a sensului vieții a fost întotdeauna afacerea sufletelor credincioși Nu este de mirare că la noi contradicția indicată s-a manifestat în forme deosebit de izbitoare, paradoxale Aceasta este, în special, combinația bizară de utopii socialiste și altruism umanist, care presupune inevitabil un bun simț al vieții sociale cu o mărturisire materialistă a nonsensului general al nihiliștilor ruși Este deosebit de important pentru noi să remarcăm că această contradicție a fost recunoscută și subliniată chiar de Solovyov: aceasta, fără îndoială, este una dintre acele impresii care au determinat dezvoltarea viziunii sale asupra lumii În el găsim o descriere umoristică fără egal a acelei epoci a anilor şaizeci sau, după cum spune el, "epoca schimbării a două catehisme", când "autoritatea obligatorie a mitropolitului Filaret a fost brusc înlocuită de autoritatea la fel de obligatorie a lui Ludwig Buchner " La vremea aceea, potrivit lui, mărturisirea vechiului catehism era foarte des îmbrăcată în forme deloc inconsistente și chiar inumane, în timp ce "noua credință", cu toate erorile ei, era asociată (cel puțin la început) cu impulsuri de filantropie!, din punct de vedere imaginativ, nu era acolo, desigur Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA SOLOVIEV SI BCEMIPH CRIZA VIEȚII fără logică Din faptul că "Dumnezeu este un spirit etern, omniprezent, omniscient, atotputernic" nu rezultă că fălcile vecinilor noștri ar trebui rupte La fel, atunci când adeptul noului catehism a făcut astfel de afirmații: "nu există altceva decât materie și forță; lupta pentru existență a produs mai întâi pterodactili, iar apoi o maimuță cheală, din care au degenerat și oamenii: deci, fiecare "să se culce sufletul pentru prieteni*, atunci ar putea apărea și îndoieli justificate cu privire la stricta corectitudine a acestei ultime concluzii*x) Desigur, nu faptul că maimuțele au devenit ființe umane este sursa de inspirație aici Secretul forței vitale a materialismului constă tocmai în inconsecvența ei: aici credința în valoarea necondiționată a omului coexistă cumva miraculos cu o doctrină cu care, în esență, nu se poate împăca: mintea neagă, dar inima arde Ca și în Europa de Vest, așa mai ales în Rusia, această contradicție a fost observată și se observă nu numai în materialism Chiar și pozitivismul, în ciuda caracterului său esențial sceptic, a fost acceptat de noi ca o nouă religie Ceea ce în gândul lui August Comte era doar o metodă, o metodă de cercetare științifică, în mintea adepților săi s-a transformat într-o dogmă În pozitivism, ei căutau exact ceea ce putea să dea cel mai puțin - doctrina căii vieții Solov'ev remarcă pe bună dreptate, "că pozitivismul în țara noastră a devenit idolatrie, orb și intolerant față de toți cei care gândesc

diferit" În fața ochilor lui Solovyov a avut loc un fenomen extrem de paradoxal: cu disperare filozofică, manifestată în cele mai diverse tendințe) Scrisoare către editorul "Questions of Philosophy and Psychology" N Ya Grot, vol VI, ,) Ideea de umanitate în august Comte, vol VSH, p * Biblioteca "Runivers" kN EVGENY TRUBETSKOY gânduri, s-a combinat o căutare religioasă greșită, o credință care își pierduse obiectul, inexplicabilă și nu mai puțin puternică Toate acestea aduc în prim-plan sarcina filosofică, care în gândirea lui Solovyov devine centrală: aceasta este întrebarea sensului vieții Prin însăși încercarea de a elimina această întrebare, secolul deznădejdii filozofice și-a dovedit inamovibilitatea: prin contradicțiile interne ale negației sale, el a dovedit că sensul vieții este o presupunere necesară a conștiinței noastre, fără de care însăși gândul nu poate fi logic Întrebarea, așadar, nu este dacă există sau nu sens în sensul existent, ci în ce constă, care este conținutul său II Pierderea sensului în viața personală și socială a unei persoane Întrebarea sensului vieții ca sarcină practică Aici avem nu doar o sarcină speculativă, ci mai ales practică, vitală Nu este suficient să știi care este sensul vieții: trebuie în primul rând să o pui în practică Doar pentru asta avem nevoie de cunoștințele în sine Speculațiile filozofice sunt în general inseparabile de acea viață umană, personală și socială, pe care încearcă să o cuprindă În disperarea filozofică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, aceasta se reflectă foarte clar: reflectă dezamăgirea vitală a întregului mediu social, starea de spirit a unei persoane care și-a pierdut integritatea ființei sale Lipsa întregii, diviziunea internă în umanitatea modernă a ajuns la expresia sa extremă Unii cu mintea neagă orice sens în viață, dar împreună cu faptele lor îi introduc un sens anume, bun, îl pun în practică; alții, dimpotrivă, o recunosc cu mintea, dar o neagă de fapt - cu toată viața Oamenii cu gândire liberă efectuează o serie de reforme umanitare în spiritul Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII bvi şi milă, şi, prin urmare, în duhul lui Hristos Desființarea torturii și a execuțiilor crude, încetarea, cel puțin în Occident, a oricărei persecuții împotriva necredincioșilor și ereticilor, abolirea sclaviei iobagilor, toate aceste transformări au fost făcute predominant necredincioși În același timp, creștinii în aparență nu mărturiseau faptul că credința lor pentru ei era sensul existenței lor: se comportau ca niște demoni care cred și tremură Cu această ocazie, Soloviev amintește de pilda evanghelică a doi fii: "unul a spus: Mă voi duce și nu m-am dus, celălalt a spus: Nu mă voi duce și am plecat *) Pe de o parte, fapte fără credință, pe de altă parte, credință fără fapte; pe de o parte, gândit, rupt de viață, înstrăinat de lume, neîncrezător în obiectul căutării ei și în sine; pe de altă parte, viața este întunecată, oarbă, spontană, controlată de instinct contrar rațiunii Acea bifurcație a gândirii și a ființei, care și-a găsit expresia teoretică în sistemele filozofice, există în toată lumea și în toată lumea Pierderea sensului universal, universal al vieții presupune ceva mai mult decât o bifurcare: consecința sa necesară este fragmentarea completă a vieții umane și reducerea universală asociată inevitabil cu aceasta Nietzsche, un contemporan talentat al lui Solovyov, descrie cu trăsături neobișnuit de vii acea pierdere generală a integrității, care este o proprietate a vieții umane în general și în special a vieții moderne Eroul său, Zarathustra, se vede înconjurat de infirmi și schilozi El li se adresează printr-un discurs "Unul nu are ochi, altul n-are ureche, al treilea nu are picioare; alții și-au pierdut limba, nasul sau capul Dar acesta este

departe de cel mai rău lucru pe care l-am văzut la oameni "Văd și am văzut ceva mai rău și uneori înainte i) Despre declinul viziunii medievale asupra lumii, vol VI, Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY groaznic, că nu pot vorbi despre tot, ci despre ceva trebuie să tac; Am văzut oameni cărora le lipsește absolut totul, dar în același timp au prea mult dintr-un singur lucru, de exemplu, astfel de oameni care sunt doar un ochi imens, sau un bot imens sau o burtă imensă, în general, ceva imens, așa îi numesc schilopi cu susul în jos" "Cu adevărat, frații mei, rătăcesc printre oameni ca printre părți și organe ale omului Cel mai groaznic lucru pentru ochii mei este că văd un om sfărâmat în bucăți și împrăștiat ca pe un câmp de luptă sau într-un abator Solovyov observă același fenomen; dar spre deosebire de Nietzsche, el este conștient de cauza acestei dezintegrari interne atât a individului, cât și a întregii umanități Este consecința fatală a aceleiași pierderi Sensul universal al vieții, comun tuturor, este cel care unește oamenii într-un întreg și salvează personalitatea de diviziunea internă În afară domnește haosul și discordia, vrăjmășia ireconciliabilă a elementelor individuale, atât în societate, cât și în lumea interioară a individului Analizând civilizația vest-europeană din acest punct de vedere, Solovyov găsește o corespondență completă între negarea filozofică a sensului existentului și viața societății vest-europene, care se reflectă în ea "Civilizația occidentală**", citim într-una dintre scrierile sale de tinerețe, "se străduiește mai presus de toate să înființeze un om fără Dumnezeu, adică omul, luat în separarea și realitatea sa aparentă, superficială, și în această poziție falsă, recunoscut împreună ca unică zeitate și ca un atom nesemnificativ - ca o zeitate pentru sine, subiectiv și indiferent cât de mult) AIso sprach Zarathustra, VI, - Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Atomul esențial este obiectiv, în raport cu lumea exterioară, din care este o particulă separată în spațiu infinit și un fenomen tranzitoriu în timp infinit Este clar că tot ceea ce poate produce o astfel de persoană va fi fracționat, particular, lipsit de unitate internă și de conținut necondiționat, limitat la o singură suprafață, nu ajungând niciodată în centru Un singur interes personal, un Fapt accidental, un mic detaliu - atomism în viață, atomism în știință, atomism în artă - acesta este ultimul cuvânt al civilizației occidentale Ea a elaborat forme particulare și materialul exterior al vieții, dar nu a dat omenirii conținutul interior al vieții însăși; prin izolarea elementelor individuale, ea le-a adus la cel mai înalt grad de dezvoltare, ceea ce este posibil doar în izolarea lor; dar fără unitate organică internă ei sunt lipsiți de un spirit viu și toată această bogăție este capital mort III Sarcina depășirii filozofiei occidentale și trecerea la un punct de vedere religios În aceste rânduri avem o tranziție, caracteristică perioadei de tinerețe a lui Solovyov, de la filozofia vest-europeană la un punct de vedere slavofil Lăsând deoparte pentru moment întrebarea cu privire la cât de profundă și fundamentală este deziluzia lui Soloviev în filosofia occidentală, trebuie să remarcăm aici faptul că aceasta devine destul de, constant, în deziluzie în întreaga cultură vest-europeană Acel strigăt de disperare, care a permis dezvoltarea acestei filozofii, a izbucnit din adâncul sufletului omului modern Ea exprima judecata asupra întregii vieți a lumii civilizate moderne, condamnarea tuturor valorilor sale și dorința de un conținut diferit, mai înalt Când co-) Trei forţe, vol I, - J Același lucru este aproape literal retipărit în Principiile filozofice ale întregii cunoașteri, vol I, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY

TRUBETSKOY Pentru prima dată, Lovyov a început să caute acest conținut, pe care nu l-a găsit în filosofia contemporană a Europei de Vest, s-a simțit parte dintr-o altă lume, care de mult se opuse Occidentului Contrastând atomismul culturii vest-europene cu idealul întregii vieți el a continuat astfel munca lui Kirevskii și Hhomiakov, care, în lupta lor cu Occidentul, au anticipat concluziile sale și au exprimat același ideal În însăși formularea sarcinii de viață a gânditorului nostru s-au întâlnit două lumi: reînnoind tradițiile slavofile, el, împreună cu asta și prin aceasta, a dat un răspuns concluziilor sceptice și pesimiste ale filosofiei occidentale "Criza filosofiei occidentale" i-a pus în fața întrebarea "De unde poate veni conținutul necondiționat al vieții și al cunoașterii?" Trebuie să fie în afara lui, ca ființă particulară, relativă, dar nu poate fi nici în lumea exterioară, căci această lume reprezintă doar etapele inferioare ale acelei dezvoltări, pe deasupra cărora se află omul însuși și dacă nu poate găsi începuturi necondiționate în natura inferioară, cu atât mai puțin, și cel care, în afară de această realitate vizibilă a lui însuși și a celui extern lumea, nu recunoaște nicio alta, trebuie să renunțe la orice conținut ideal al vieții, de la orice cunoaștere și creativitate adevărată , viața animală; dar fericirea în această viață inferioară depinde de șansa oarbă și, chiar dacă este atinsă, se dovedește întotdeauna a să fie o iluzie; și din moment ce, pe de altă parte, efortul pentru ce este mai înalt și cu conștiința nemulțumirii sale încă rămâne, dar servește doar sursei celei mai mari suferințe, atunci concluzia firească este că viața este un joc care nu merită lumânarea, iar nesemnificația perfectă este prezentată ca un final dezirabil atât pentru individ, cât și pentru întreaga persoană Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII pescuit Această concluzie nu poate fi evitată decât recunoscând deasupra omului și naturii exterioare o altă lume divină, necondiționată, infinit mai reală, bogată și vie decât această lume a fenomenelor fantomatice, superficiale; și o astfel de recunoaștere este cu atât mai firească, cu cât omul însuși, prin originea sa veșnică, aparține acelei lumi superioare și o amintire vagă despre el rămâne într-un fel sau altul în oricine nu și-a pierdut încă complet demnitatea umană "x) Aici se exprimă, cât se poate de clar, legătura dintre învățăturile lui Solovyov și tendințele contemporane ale filozofiei vest-europene Încă de la început, sarcina de a o depăși devine înaintea lui Dar pentru tendințele universale ale gândirii lui Solovyov, a depăși cutare sau cutare punct de vedere înseamnă nu numai a scăpa de minciunile sale, ci și a asimila adevărul relativ conținut în el Depășirea filozofiei occidentale, din acest punct de vedere, nu poate fi realizată decât printr-o sinteză a tot ceea ce este adevărat pe care ea conține Atitudinea lui Solov'ev față de ea, așadar, de la bun început, nu este exclusiv negativă, ci în același timp pozitivă Nu este de mirare că în învățătura ei găsim influența pozitivă a tuturor acelor puncte de vedere împotriva cărora luptă Încă de la început încearcă să includă în sine adevărul pesimismului, adevărul materialismului și varianta lui rusă, nihilismul, mai mult, adevărul celei mai moderne respingeri a religiei Punctul de vedere propriu al lui Solovyov începe cu asimilarea unei evaluări pesimiste a fericirii umane și a unei evaluări sceptice a cunoștințelor umane, în care el intră în contact cu pozitiviștii În ceea ce privește învățăturile pesimiste, avem afirmația categorică a filozofului nostru că la sfârșitul anilor șaptezeci, în epoca scrierii "Criticii principiilor abstracte" Í) Trei forțe, I, - Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY el "în chestiuni pur filozofice s-a

aflat sub influența predominantă a lui Kant și parțial a lui Schopenhauer") Iznago și în special - Dar pe lângă această trăsătură comună, în însuși fundamentul învățăturii creștine că "lumea zace în rău, "Găsim la Solovyov multe care sunt împrumutate direct de la Schopenhauer Împreună cu Schopenhauer și în aceleași expresii, el învață că izvorul răului și al suferinței constă în "afirmarea de sine" a voinței și recunoaște "lepădarea de sine" ca o condiție necesară pentru mântuirea ei *) De la Schopenhauer vine descrierea lui Solovyov a răului în natură ca haos, izolare generală și devorare reciprocă generală a ființelor; urmând același filozof, Solovyov înfățișează răul în lume ca o negare practică a unității tuturor ființelor Nu este de mirare că are pagini la care Schopenhauer s-ar putea abona) În același lucru, ambii filozofi văd pecetea non-sensului existentului, în alienarea reciprocă universală și discordia tuturor ființelor, în contradicția și incompatibilitatea lor reciprocă; căci amândoi, fără sens și rău sunt una și aceeași * *) Punctele de contact dintre învățătura lui Solovyov și pozitivism nu sunt atât de evidente și nu sunt evidente la prima vedere Cu toate acestea, fără îndoială, tocmai de la pozitiviști a învățat marele principiu al relativității ființelor umane !) T P, , nota eu) Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție, Sh, i) Vezi, de exemplu, un lung discurs despre unitatea tuturor și negația sa practică la Duchovn fundamentele vieții, partea a III-a, izo) Ibid , Aici, totuşi, influenţa lui Schopenhauer este în mare măsură cade sub influența lui Schelling, care, după cum se știe, a fost primul obligat   al cunoașterii *), căruia îi aparține o semnificație atât de proeminentă în sistemul său mistic Nu degeaba atribuie în ultima perioadă a operei sale pozitivismului anglo-orange un mare merit în eliberarea gândirii europene de "coșmarul dogmatic" *) În același mod, Solovyov asimilează adevărul relativ al materialismului El vede în ea o reacție firească și legitimă nu numai împotriva spiritismului unilateral, care neagă independența sau realitatea materiei, ci și împotriva raționalismului hegelian Împotriva unor astfel de învățături, el susține "drepturile materiei "* O astfel de evaluare pozitivă a materiei de către Solovyov, pe care o împărtășește cu cei mai mari mistici creștini din Europa Occidentală,) din nou nu este rezultatul unei simple întâmplări: este înrădăcinată în însăși esența filozofiei sale și, în special, a concepției sale religioase, deoarece este asociată cu învățătura sa despre Întrupare Potrivit lui, "a limita acțiunea lui Dumnezeu la o singură conștiință morală a unei persoane înseamnă a nega plenitudinea Lui și infinit, înseamnă să nu credem în Dumnezeu Doamne, cât de bunătate care nu cunoaște granițe, mai este necesar să recunoaștem întruparea obiectivă a Divinului, adică unirea Lui cu însăși esența naturii noastre, nu numai în spirit , dar și în trup, dar prin ea cu elementele lumii exterioare, iar aceasta înseamnă a recunoaște natura ca capabilă de o astfel de întrupare a Divinului în ea înseamnă a crede în răscumpărarea, sfințirea și îndumnezeirea materiei și credința deplină în Divin, nu numai credința în om se întoarce la noi, ci și credința în natură ")) vsh,) Vezi, de exemplu, Principiile filozofice ale întregii cunoștințe, I,) Criza filosofiei occidentale, i Lectură despre Dumnezeu-bărbăție, III,) Nu mai puțin decât este un materialist religios, de exemplu, pr Baader^ a cărui filozofie este o reelaborare a învățăturilor lui Jacob Boehme) Trei discursuri în memoria lui Dostoievski, IP, În ce măsură aceleași gânduri sunt exprimate clar de Boehme și Baader, se vede cel puțin din lucrarea acestuia din urmă

În lumina acestor gânduri, Solovyov distinge acel materialism fals, pentru care materia este de materialismul religios, adevărat, a cărui esență constă în afirmarea "sfintei corporalități " Acest materialism stă în însăși esența acelei credințe arzătoare și puternice care dorește să-și vadă obiectul întruchipat-realizat nu numai în viața spirituală, ci și în realitatea materială * Din acest punct de vedere, Solovyov apreciază foarte mult religiozitatea inconștientă a nihiliștilor ruși, al căror materialism și-a înrădăcinat tocmai în această căutare pasionată a unui ideal întruchipat în realitate) În aceasta el vede pe filosof până la sfârşitul zilelor sale adevărul relativ al nihilismului În lupta împotriva disperării filozofice contemporane, Solovyov are un punct de vedere religios pozitiv; cu toate acestea, și aici gândirea sa largă recunoaște și asimilează adevărul relativ al negărilor moderni ai religiei Cei care resping religia, din punctul său de vedere, "au dreptate în prezent, pentru că starea actuală a religiei în sine provoacă negare, pentru că religia nu este cu adevărat ceea ce ar trebui să fie ") Negarea sensului universal, universal al viața poate fi depășită doar dacă conștiința religioasă modernă îndeplinește această cerință? Vorlesungen über Theologumena und Philosopheme de Jocob Bôhme; Werke, W Sh, , Înțelegerea mistică a naturii se opune aici cartezianismului plat al timpurilor moderne ( ) Spiritismul modern este numit "spiritism eunuc" ( ) De asemenea, are o recunoaștere directă a adevărului relativ al materialismului, care constă în afirmarea corporalității împotriva falsei sale tăgăduiri spiritualiste (vol IV, ? cf vol IV, ,) În general, materialismul spiritual, în sensul în care Solovyov îl mărturisește, este unul dintre fundamentele viziunii despre lume a lui Boehme-Baader; citatele legate aici ar putea fi multiplicate la infinit Evreia și problema creștină, vol IV,) Trei discursuri în memoria lui Dostoievski, III, -) Lectură despre Dumnezeu-bărbăție, III, i Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Solovyov răspunde la această întrebare cu o negare hotărâtoare! Este absolut sigur că "semnificația atotcuprinzătoare, centrală, trebuie să aparțină principiului religios, dacă este recunoscut deloc, și este la fel de sigur că în realitate pentru umanitatea civilizată modernă, chiar și pentru cei dintre ei care recunosc principiul religios , religia nu are această importanță cuprinzătoare și centrală În loc să fie totul în toate, se ascunde într-un colț foarte mic și foarte îndepărtat al lumii noastre interioare, este unul dintre multele interese diferite care ne împart atenția Religia modernă este un lucru foarte mizerabil - de fapt, nu există deloc religie, ca principiu dominant, ca centru de greutate spirituală, dar în loc de aceasta, așa-numita religiozitate, ca stare personală, gust personal: unii au acest gust, alții nu, precum unii iubesc muzica, alții nu" *) Astfel, însăși negarea sensului existentului, care este plin atât de filozofie, cât și de viață în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, îi pune în fața lui Soloviev sarcina aprofundării conștiinței religioase nyh învățături În primul rând, trecerea la o credință religioasă de la disperarea pesimistă este necesară și firească Solovyov notează primii pași timizi în această direcție în învățăturile lui Schopenhauer și Hartmann Simțind insuficiența cunoașterii umane, atât raționale, cât și empirice, ambii acești gânditori caută înțelepciunea în religiile din Orient În acest apel al Occidentului către Orient, Solovyov vede un rezultat pozitiv, final, al crizei filozofiei occidentale x) Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție, III, i- Biblioteca "Runivers" kN EVGENY TRUBETSKOY "Ultimele, necesare rezultate ale dezvoltării filosofice

occidentale, afirmă în Forma cunoașterii raționale înseși adevărurile care, sub Forma credinței și contemplației spirituale, au fost afirmate de marile învățături teologice ale Orientului (parțial antice, și mai ales creștine) Astfel, această nouă filozofie cu perfecțiunea logică a formei occidentale caută să îmbine plenitudinea conținutului contemplațiilor spirituale ale Orientului Bazându-se, pe de o parte, pe datele științei pozitive, această filozofie, pe de altă parte, dă o mână de ajutor religiei Realizarea acestei sinteze universale a științei, filosofiei și religiei, primul început încă mult imperfect al căruia îl avem în "Filosofia Supraconștientului", trebuie să fie scopul cel mai înalt și ultimul rezultat al dezvoltării mentale Atingerea acestui scop va fi restabilirea unității perfecte a lumii mentale Trecerea la un punct de vedere religios constă și în negarea materialistă a adevărului incorporal, acel adevăr imperfect care nu se materializează: din acest punct de vedere, nu este nimic de surprins că materialismul i-a dat lui Solovyov o mulțime de lucruri pozitive într-un punct de vedere religios sens Eu însumi am auzit de la el că în chestiunea lămuririi și aprofundării punctului său de vedere religios îi datorează mult lui Feuerbach În cele din urmă, trecerea la un punct de vedere religios are loc la fel de firesc din pozitivism: pentru că recunoașterea cunoașterii umane ca fiind slabă duce în mod logic la recunoașterea unui adevăr necondiționat, irelevant - dincolo și deasupra înțelegerii noastre limitate a acestuia Dacă cunoașterea noastră nu conține adevăr necondiționat, aceasta înseamnă că există în afara lui Pe pământul rus, toate aceste tranziții de la punctele de vedere negative la conștiința religioasă pozitivă sunt facilitate de faptul că aici, mai mult decât oriunde, Criza filosofiei occidentale, vol I - Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Negația puternică este asociată cu experiențele religioase inconștiente Aici este chiar mai clar decât în Europa de Vest că lupta doctrinelor negative "împotriva religiilor existente nu este o luptă a rațiunii împotriva credinței, ci doar o luptă a unei credințe împotriva alteia"!) Când, în anii săi de tinerețe, Solovyov a ieșit din perioada sa nihilistă, a trebuit în primul rând să traducă în tărâmul conștiinței ceea ce simțise mai înainte vag împreună cu toți nihiliștii ruși credincioși Și, prin urmare, nu este de mirare că trecerea de la necredință la credință a fost relativ ușoară pentru el *) IV Schelling, Slavophiles și Solovyov - despre criza filozofiei occidentale Toate acele elemente ale gândirii vest-europene, pe care le-am menționat în expunerea precedentă, au fost asimilate de Solovyov destul de conștient Fie că vorbim despre Schopenhauer, Comte, Feuerbach sau Kant și chiar despre Hegel, el este destul de clar conștient că Cuvintele lui Solovyov, Critica abstractului început,) Potrivit lui V L Velichko, "rudele nu au observat cum și când a trecut neîncrederea lui Au văzut doar că, pe când era încă la gimnaziu, el, recunoscând nevoia unui sentiment religios, a citit cu voce tare istoria religiei, a iubit budismul, apoi Schopenhauer și Hartmann și s-a împrietenit cu slavofilii Intrând la universitate la vârsta de ani, era deja un credincios profund și conștient* (Vladimir Solovyov,) Dimpotrivă, L M Lopatin, care era prieten cu Soloviev încă din copilărie, mi-a spus că trecerea la credință a avut loc mai târziu în aceasta din urmă, deja în anii studenției (cf -) Tocmai acest dezacord între prietenul copilăriei și "rudele", în cuvintele cărora vorbește domnul Velichko, mărturisește încă o dată lipsa de vizibilitate și, în consecință, relativa lipsă de durere a tranziției Adevărat, într-o scrisoare din tinerețe către vărul său, Solovyov, în vârstă de nouăsprezece ani,

vorbește despre "starea teribilă și disperată * pe care a trăit-o în același timp Dar semnificația acestei mărturii este slăbită de faptul că ea este exprimată în scrisoarea iubitului: faptul că el exagerează în acest caz este evident din faptul că își atribuie însăși neîncrederea vârstei sale de "jumătate de copilărie" (Scrisori, III, -)   ceea ce le datorează tuturor acestor gânditori Tocmai din acest motiv, atitudinea lui față de ei este complet liberă Percepând din ele aceste sau alte elemente individuale ale gândirii sale, se delimitează mai mult sau mai puțin clar de ele Alături de aceasta, este necesar să semnalăm aici influențe, dacă nu complet subconștiente, atunci în orice caz insuficient conștiente, dar cu atât mai puternice În paralel cu lupta împotriva curentelor negative ale filozofiei occidentale, Solovyov își stăpânește învățăturile pozitive - misticismul german și Schelling Din corespondența sa știm că deja în nu numai că era familiarizat cu Paracelsom, Boehme și Swedenborg, ci îi considera "oameni adevărați"*, precursorii propriei sale învățături El a găsit, de asemenea, confirmarea ideilor sale printre alți mistici mai mici, discipolii lui Boehme, care aveau o experiență mistică personală "aproape la fel" cu el însuși*), ceea ce era de o importanță centrală pentru el Deși Baader nu este menționat aici, este suficient să comparăm speculațiile mistice ale filozofului nostru cu lucrările acestui mare gânditor german, deși puțin cunoscut, pentru a ne asigura că între el și Solovyov există o relație strânsă nu în acestea sau altele separate gânduri, dar în cele mai multe fundamente ale viziunii asupra lumii *) În special, Solovyov subestimează pozitivul !) Letters, P, - Doctrina "Sophiei* - Înțelepciunea lui Dumnezeu în general constituie una dintre ideile centrale ale misticismului german Rămâne complet de neînțeles modul în care V F Ern poate afirma că Solovyov "primul după Platon" a descoperit în lumea inteligibilă "anumite trăsături orbitoare ale feminității eterne" Vezi articolul său "Epistemologia lui Solovyov", p (în colecția despre Vl Solovyov, publicată de editura de carte "The Way", Moscova,)) Această relație, însă, nu oferă încă temei pentru afirmarea împrumuturilor: poate fi explicată și prin faptul că ambii filozofi au tras din Boehme ca dintr-o sursă comună L M Lopatin, care l-a cunoscut pe Solovyov din copilărie, așa crede și el: conform mărturiei sale, Solovyov l-a întâlnit pe Baader deja în momentul în care propriile sale opinii erau complet determinate (Vezi articolul citat în Vopr Cartea filosofică , p - o)   Influenţa lui Schelling asupra lui Avem aici o trăsătură foarte remarcabilă în soarta marelui gânditor german Potrivit cunoscutului istoric al filozofiei moderne, ultima perioadă a lui Schelling Philosophizing for german philosophy a fost în zadar: "când Fichte și-a încheiat viața, iar Hegel, cu a doua sa lucrare principală, a pus bazele unui sistem independent, Schelling a încetat pentru a determina cursul ulterior al cuvântului său scris despre dezvoltarea filozofiei germane" *) Trecerea de la raționalism la "filozofia revelației", care a reînviat tradițiile misticismului german, i-a lipsit pe filosofi de influența lor anterioară în Germania; dar datorită acestei tranziții Schelling a devenit profesor de gândire religioasă și filozofică în Rusia Când evaluăm principalele prevederi ale metafizicii lui Solovyov, va trebui să luăm în considerare această influență de mai multe ori Este important să excludem trăsăturile conform cărora Schelling a pus bazele acelei proprietăți tradiționale a "crizei filozofiei occidentale", pe care, în Kireevsky și Homiakov, a reprodus în disertația sa de tineret Soloviev, ca o caracteristică a

statului modern a filozofiei europene a fost pusă în circulaţie în anii patruzeci ai secolului trecut de Schelling *), care a proclamat că filosofia, de îndată ce ştiinţa teoretică, şi-a epuizat conţinutul şi şi-a desăvârşit dezvoltarea) În urma lui, I V Kirevskii a fost pătruns de convingerea că ultima eră a "gândirii abstract-filosofice" din Europa este probabil deja finală), că raționalismul gândirii europene, care a atins limita maximă în hegelianism, este dezvoltat în continuare în drumul său ii nu pot merge la) Și Hhomyakov, uitând de Runo Fischer, Gesch d Neueren Philosophie, VI B , Aufl ,) Schelling, Werke, Philos, d Mythologie (Abth IL B)) Acolo *) Despre natura iluminismului Europei, P s soy , I, Despre noile începuturi ale filosofiei, P s cit , I, - Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Schelling, s-a alăturat direct cu predecesorul său slavofil: în cuvintele sale, "răposatul Kirevskii a spus pe bună dreptate că în vremea noastră filosofia, în sensul strict al cuvântului, s-a oprit în dezvoltarea sa în toată Europa și trăiește mai mult în aplicațiile ei diverse, adesea inconștiente , decât sub forma unei științe separate și independente J) În cele din urmă, Solovyov, prin propria sa recunoaștere, a pus aceeași idee la baza tezei sale de master: "la baza acestei cărți", citim aici, "convingerea stă că filosofia în sensul de cunoaștere abstractă, exclusiv teoretică are și-a finalizat dezvoltarea și a trecut irevocabil, în lumea trecutului" *) Însăși evaluarea lui Schelling și a succesorilor săi ruși asupra esenței crizei care a avut loc este, în general, aceeași, cu o diferență însă caracteristică Ceea ce Schelling descrie drept o criză a filozofiei raționaliste, în descrierea slavofililor și a lui Solovyov se transformă într-o criză a filozofiei occidentale în general Pentru o înțelegere corectă a dezvoltării viziunii asupra lumii a lui Solovyov, este extrem de important să urmărim istoria acestei modificări rusești a gândirii lui Schelling Criza filozofiei raționale, exclusiv teoretice, și Schedlitz, luptă în descoperirea unilateralității "cunoașterii raționale și a inconsecvenței acestui raționalism, care reduce întregul PhiloboFir la doar cunoaștere rațională, rațională Numai cunoașterea rațională are un caracter pur negativ: în conceptele înțelegerii, se dezvăluie priasul a ceea ce există, acele condiții negative, fără de care nu poate exista În conceptul de "om", de exemplu, sunt toate acele semne, fără de care o persoană nu ar fi persoană Există, totuși, în existență o anumită ir- *) Homiakov, despre fenomenele contemporane din domeniul filosofiei, vol I (ed),) Criza filosofiei occidentale, Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII este un rest rațional, care nu se încadrează în conceptele noastre și, în consecință, este derivat din concepte și nu poate fi cunoscut deloc Este existența însăși, ființa Din conceptul de "om", de exemplu, nu rezultă în niciun caz că omul există: existența, realitatea, se învață nu din concepte, ci din experiență natura negativă a cunoașterii pur raționale se dezvăluie aici cât se poate de clar: mintea, lăsată la sine, poate ști despre existența necondiționată doar excluzând tot ceea ce nu este: excluzând orice altceva, neadevărat, neschimbător, nemișcat etc , ajungem la conceptul de început necondiționat, ci întregul conţinutul acestui concept, care constituie culmea şi coroana filosofiei negative, este doar negativ x) Numai în credinţă ne este revelată realitatea lui Dumnezeu, numai prin ea este posibilă cunoaşterea pozitivă, filosofia pozitivă, în timp ce în filosofia negativă gândirea nu nu se ocupă cu realitatea, ci cu posibilități pure, cu abstracțiuni Schelling vede principalul motiv pentru toată

confuzia din gândirea filozofică contemporană în faptul că ea consideră pozitivă cunoașterea negativă a lui Dumnezeu și a lumii Acesta este neajunsul fatal al hegelianismului, care, în locul realității lui Dumnezeu și a lumii, înlocuiește umbra palidă a ambelor, un concept abstract Acestui raționalism fals al timpului său, Schelling îi opune filozofia revelației, care, în opinia sa, ar trebui să fie o sinteză a credinței și cunoașterii *) Schelling, Philosophie d Offenbarung, II Abth, Bd , -) Filosofie d Offenbarung, Bd , - , - , - ; Filosofie d Mythologie, II Abth , I Bd , - * Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Toate aceste propoziții ale lui Schelling sunt asimilate de slavofili și Solovyov: ei acceptă în întregime atât critica lui la adresa filozofiei raționaliste (în special hegelianismul), cât și opoziția lui a principiilor negative și pozitive (religioase) în filosofie*) Dar, în același timp, originea schellingiană a acestor gânduri este ascunsă dintr-un motiv foarte înțeles: Schelling, cu "Filosofia sa pozitivă*, nu se încadrează în acea schemă slavo-filiană a istoriei gândirii umane, în care pozitivul este aproape în întregime identificat cu ortodox și rus, iar negativul cu occidental *) Ei îi apreciază foarte mult geniul, dar nu vor să recunoască niciun adevăr pozitiv în învățătura lui Kirevskii, care este relativ bine familiarizat cu ultima perioadă a învățăturilor lui Schelling, admite încă că sistemul acestuia din urmă "ne poate servi drept stadiul cel mai convenabil de gândire de la sistemele împrumutate la înțelepciunea independentă, care corespunde principiilor de bază ale educației ruse antice *) Alături de aceasta, însă, constată că "Schelling nu a acordat atenție acelei imagini speciale a activității interne a minții, care constituie opusul necesar al !) Vezi, de exemplu, Kirevskii, Despre noile principii ale filosofiei, vol I, în special - ; Hhomyakov, Despre pasaje găsite în lucrările lui Kirevskii, vol I, - și Despre fenomenele contemporane în domeniul filosofiei, - Aceleași gânduri schellingiene pătrund în întreaga Criză a Occidentului Filosofie Solovyov, prin care acesta din urmă acceptă critica hegelianismului dată de Hhomyakov și Kirevskii (p), fără a menționa că reproduce gândurile lui Schelling) Această caracteristică a fost păstrată în ultima istoriografie slavofilă Este liber, de exemplu, V Ern în tigaia sa post-eating (Moscova, , ed Cartea "Calei"), să ignore profunzimea vestică asupra gânditorilor ruși, le neagă complet prăjirea prăjirii conduce cititorul la concluzia că pentru Skovoroda unul dintre conceptele principale ale "microcosmosului" este inspirat de influența lui Leibniz și, poate, de misticismul german) Dit articolul Biblioteca "Runivers" VIAȚĂ PROBLEMA SOLOVIEV I VSEMIRN CRIZA VIEȚII gândirea"-), în timp ce de fapt opoziția dintre gândirea credincioasă și "rațiunea* autosuficientă a raționaliștilor" este fundamentală pentru Schelling Și Hhomiakov, care, se pare, l-a cunoscut pe Schelling mai mult prin Kirevskii decât un raționalist inconștient și admite doar că "sufletul său bogat a simțit, deși nu este clar, sărăcia raționalismului * În ultima perioadă a filozofiei lui Schelling, el găsește "o serie de erori strălucitoare, amestecate cu adevăruri înalte, nelegate între ele de niciun fel rezonabil fir (?!), sclipici ale poetului ich presupuneri pierdute în ceața gnosticilor arbitrari) Aceeași nedreptate față de Schelling o găsim în disertația de tineret a lui Solovyov Este izbitor că în această disertație, care își propune să ofere o explicație și o evaluare cuprinzătoare a crizei filozofiei occidentale, perioada pozitivă a lui Schelling, precum și misticismul german, nu își găsesc deloc locul Începând cu scolastică și terminând cu sistemele de ultimă oră, filosoful găsește în toată filosofia occidentală dezvoltarea uneia

și aceleiași proprietăți originare a gândirii vest-europene, raționalitatea ei *) Potrivit lui Solovyov, toate celelalte tendințe non-conceptuale din gândirea occidentală "apar doar ca o reacție sau un protest împotriva guvernării și, prin urmare, ele însele se disting prin aceeași limitare unilaterală, poartă urme clare ale solului de care s-au separat") Această afirmație nu este susținută de Cri *) Ibid ,) La p a articolului "Cu privire la fragmentele lui Kirevsky", el îi atribuie acestuia din urmă una dintre principalele gânduri ale lui Schelling că filosofia raționalistă "nu este disponibil decât adevărul posibilului și nu al actualului") Despre pasaje din Kirevskii, -) Criza toamnei filozofie, , ,) Ibid , Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Soloviev fie nu cunoaște mistica germană x), fie o ignoră, dar nu numai că nu analizează filosofia pozitivă a lui Schelling, dar nu o ia în considerare deloc Învățătura lui Schelling apare în prezentarea sa doar ca un moment al dezvoltării raționalismului, Solov' Însăși tranziția lui ev de la raționalism la o viziune religioasă asupra lumii este conturată doar în sistemele pesimiste de mai târziu ale lui Schopenhauer și Hartmann; aceasta și dezvoltarea sa se termină "Biviziunea și raționalitatea sunt ultima expresie a educației vest-europene, integritatea și raționalitatea sunt expresia educației antice rusești " Așa este Formula slavofilă, exprimată de Kirevskii și asimilată de Hhomyakov *) În lumina acestei Formule, unul judecă filosofia occidentală, precum și educația vest-europeană și Solovyov în lucrările sale de tineret) - Cât de corectă este o astfel de evaluare, este evident din faptul că Schelling și-a bazat filozofia revelației pe însăși cerința vieții în re- sensul ligios al acestui cuvânt, care a devenit ulterior printre slavofili o trăsătură a rusului, în contrast cu cel occidental Schelling vede rădăcina bifurcării vieții sale contemporane chiar în ceea ce a văzut-o mai târziu Soloviev, în faptul că religia s-a închis într-o Sferă apropiată de ea, transformată, de altfel, în ceva *) Scrisoarea de mai sus a lui Solovyov, cu referire la mistici, a fost scrisă cu patru ani mai târziu decât Criza) Kirevskii, Despre caracterul iluminismului Europei, I, ; Homiakov, Despre articolul lui Kirevskii, I, ,) Cu privire la punctele de contact dintre "Criza" lui Solovyov și judecățile slavofile despre filosofia occidentală, există observații detaliate în carte - SieppuJm, Wladimir Ssolowieff, - Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII (etwas neben anderem) Creștinismul trebuie să devină totul pentru noi (es muss uns ailes sein) Trebuie să stăpânească chiar gândul nostru, să pătrundă în filozofie Și atunci creștinismul, conștient, înțeles, va pătrunde și în viața oamenilor: el "va elibera pentru a doua oară lumea și va comunica tuturor cerințelor drepte, divin semnificative, o cu totul altă, în comparație cu postulatele rațiunii, o forță irezistibilă" *) Același început religios al întregii vieți este fundamental pentru misticismul german, ale cărui tradiții sunt reînnoite de Schelling în perioada sa pozitivă Contemporanul lui Schelling, succesorul și interpretul lui Jacob Boehme, Franz Baader, care a corespondat cu Shevyrev *) și era cunoscut lui Kirevskii), definește sarcina religiei într-un singur cuvânt - "reintegrare *, ceea ce înseamnă literalmente restaurarea integrității rupt de păcat Potrivit lui Baader, religia trebuie să vindece nu numai omenirea, ci întreaga lume: trebuie să lege (religa) omul cu Dumnezeu și natura cu omul: pentru că natura și omul au nevoie unul de celălalt de dragul restabilirii întregii lor reciproce (Integritãt)) Aceasta conduce la o concluzie extrem de importantă pentru studiul și evaluarea filosofiei lui Solovyov: în lupta sa de a străpunge curentele raționale ale

gândirii vest-europene, el este un succesor direct al anumitor tendințe din filosofia vest-europeană - misticismul german și Schelling Schelling a făcut o întoarcere de la raționalism la filosofia creștină; a stabilit și sarcina de a sintetiza revelația și cunoașterea, principiile pozitive și negative în filozofie; au prezis în general acea cale de ieșire din criza filosofiei occidentale, care constă) Filosofie d Offenbar ung, - Aceasta este literalmente aceeași cerință cu care începe "Lecturile despre omenirea divină*" a lui Solovyov, pp J- ,) Werke, X, -) Despre noile începuturi ale filosofiei, I,) Worles uber J Bõhmçs Theologumena, III, , $ Biblioteca "Runivers" kN EVGENIA TRUBETSKOY pentru cuprinsul primului discurs filozofic al lui Solovyov La Solovyov, tradiția religioasă a Orientului ortodox a fost combinată cu tradiția mistică filozofică a Occidentului Asimilarea celor mai profunde gânduri ale misticilor germani și Schelling și continuarea muncii lor în Rusia, desigur, nu pot fi atribuite decât lui; dar, din păcate, așa cum s-a subliniat deja, această asimilare nu a fost complet conștientă și, prin urmare, nu a fost complet gratuită Datorită acestui fapt, acea depășire a filozofiei occidentale, la care a visat Solovyov, nu a putut fi completă pentru el S-a eliberat complet de erorile raționalismului și empirismului vest-european; dimpotrivă, asimilarea ideilor misticismului german și Schelling, ca incomplet conștient, a fost cu el și nu pe deplin critică După cum vom vedea în cele ce urmează, aceasta este una dintre sursele erorilor fundamentale ale metafizicii sale Pe urmele lui Kirevskii și Hhomyakov, el a triumfat relativ ușor asupra elementelor raționale ale filosofiei vest-europene, dar nu s-a ferit suficient de acea ispită incomparabil mai subtilă care se afla în multe dintre construcțiile sale religioase și mistice și mai ales în acel gnosticism schellingian , de care nu s-a putut distinge niciodată clar Slavofilismul în tinerețea lui Solovyov l-a împiedicat să evalueze imparțial valorile pozitive ale gândirii religioase vest-europene; dar din același motiv el nu putea discerne nici măcar acele erori profunde, care nu se ridicau în niciun caz la simplu "raționalism" și "rezonabilitate" O atitudine insuficient de obiectivă față de Occident și-a găsit aici nemesisul V Solovyov și slavofilismul Aici este necesar să se atingă atitudinea lui Solovyov față de acele curente rusești de gândire religioasă, sub influența Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII ÕJ a cărui sferă i-a format iniţial viziunea asupra lumii Deja din cele de mai sus reiese clar că influența slavofilismului asupra lui a fost extrem de puternică Pentru slavofili, ca si pentru Solovyov, "criza filozofiei occidentale" - cea mai inalta expresie a crizei culturii occidentale - a fost una dintre impresiile definitorii, centrale Faptul ca aceste curente au predominat in Europa i-a confirmat in convingerea ca Occidentul este în esența sa antireligios, că principiul anti-creștin stă la baza culturii europene -în iluminismul occidental, viața publică și chiar în religia însăși-raționalism și raționalism numai început; prin urmare, o încercare să înfăţişeze curentul anticreştin al filosofiei ca pe o concluzie logică necesară din premisele cuprinse deja în romano-catolicismul În exemplul misticilor germani și Schelling, am văzut cum slavofilii au tratat Faptele care au infirmat această concluzie Cu toate acestea, există aici o împrejurare care, desigur, nu transformă greșeala lor în adevăr, ci face greșeala lor firească Deși se întâmplă întotdeauna și peste tot, lumea vest-europeană însăși și-a respins profeții Kirevskii avea motive să afirme că Baader nu avea suficient *) Un subiect interesant în sine despre atitudinea lui Solovyov față de Skovoroda ar trebui lăsat deoparte

aici, deoarece Skovoroda nu numai că nu a avut nicio influență asupra lui Solovyov, dar nici nu aparținea numărului predecesorilor săi imediati Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY puterea asupra minţilor *) şi că întoarcerea lui Schelling către filosofia revelaţiei a fost însoţită de o pierdere a influenţei *) Concluzia trasă de aici de către slavofili, că nu acești gânditori, ci adversarii lor, sunt adevărații purtători de cuvânt ai culturii vest-europene, este, desigur, neîntemeiată: Socrate și Platon nu încetează să fie adevărați purtători de cuvânt ai culturii elene, deoarece primii a fost executat de concetăţenii săi, iar acesta din urmă nu a fost de niciunul dintre ei înţeles Este eronat să judecăm semnificația acestui sau aceluia principiu cultural prin faptul că, printre popoarele unei culturi date, masele sunt cele mai atrase de acesta, doar pentru că cele mai înalte vârfuri ale propriului lor geniu național sunt de obicei inaccesibile înțelegerii mase Și totuși, nu este greu de înțeles iluzia optică care i-a condus pe slavofili în ispită Nu este de mirare că în lupta împotriva curentelor negative ale gândirii occidentale, conștiința lor națională a crescut și s-a întărit În această luptă, ei nu au putut să nu se simtă parte din marele întreg național Confruntați cu Faptul de creștere epidemică a necredinței în Occident, ei s-au opus în mod destul de firesc maselor ruse cu credința lor arzătoare și neatinsă în lumea vest-europeană Cu cât prețuiau mai mult această credință și erau impregnați de ea, cu atât mai mult erau captivați de gândul unei misiuni religioase înalte în fața poporului rus Aici avem o linie în care adevărul se transformă imperceptibil într-o minciună, unde idealul creștin este ușor amestecat cu trăsături străine, dar strălucitoare și seducătoare ale romantismului naționalist Marele merit al slavofililor constă în faptul că au plasat definitiv în fața conștiinței publice ruse idealul creștin universal al unei vieți întregi, meritul lor nu mai puțin constă în faptul că au fost primii care au încercat să transfere inconștientul și neexplorat în câmpul conștiinței Despre noile începuturi ale filosofiei, I,) Review of Modern Literature, - , Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII până acum profunzimea Ortodoxiei Răsăritene Adevărul lor sfânt constă în faptul că au vrut să-și conecteze propriul popor cu creștin și și-au dat seama că numai în creștinism este marele viitor al Rusiei și al culturii ruse; au dreptate, în sfârșit, în faptul că viitorul poporului nostru este legat organic de creștinismul răsăritean, pe care suntem chemați să-l afirmăm și să-l scoatem la lumină Greșeala lor constă doar în propria lor exagerare și în corelarea greșită care rezultă între popor și creștin Tentația la care au cedat neîncetat stă în identificarea universalului și a rusului Și de aici, acea antiteză fundamental falsă, în care opoziția dintre vest-european și rus se identifică cu opoziția raționalului, raționalist, pe de o parte, și a religiosului, creștin, pe de altă parte Pentru toată gândirea slavofilă, această antiteză are o semnificație fatală, deoarece datorită ei, trăsăturile adevărate, istorice, atât ale occidentalului, cât și ale sale, sunt denaturate: trăsăturile fizionomiei naționale rusești elud aici investigației, deoarece creștinul în general este luat pentru Rusă; iar pe de altă parte, universalul-creștin este ascuns privirii mentale de către rusul specific Acest lucru este deosebit de izbitor în formula stereotipă Kirevskii de mai sus Ca o particularitate numai a lumii occidentale, aici este descrisă "dublitatea", care de fapt constituie proprietatea întregii lumi păcătoase, v a întregii umanități empirice, a cărei viață trece în dușmănie neîncetată între divin și uman, spiritual și trupesc Pe de altă parte, cât de

"integritate" și "rezonabilitate" se manifestă imediat ca trăsături ale Rusiei! Este necesar să demonstrăm că ambele nu constituie particularitatea nimănui, ci reprezintă un ideal neatins pentru toate popoarele, inclusiv pentru poporul rus! Înfățișați integritatea ca pe o proprietate pe care poporul rus o posedă deja în acțiune Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY realitate, înseamnă să presupunem că idealul creștin este mai îngust efectuate în Rusia Când Kirevskii a încercat să demonstreze ceva asemănător cu privire la vechiul Rus', l-a înspăimântat până și pe Homiakov*) Dar dintre cei doi, desigur, primul s-a dovedit a fi mai consistent în acest caz În zilele lui Kirevskii și Homiakov, visul naționalist despre Rusia și viitorul ei mesianic a fost într-o oarecare măsură înfrânat de conștiința păcatelor Rusiei reale, tocmai cea despre care a scris Homiakov: În tribunale este negru cu o minciună neagră Și marcat cu jugul sclaviei Nu este de mirare că în Homiakov, care îl durea în suflet în legătură cu Rusia feudală, fără lege, linia neclară dintre creștinii-lena și rusi a fost restabilită din când în când Pentru prima dată ea a dispărut complet în Dostoievski Pentru Dostoievski, după cum se știe, confesiunile occidentale sunt o expresie a credinței necreștine; în special, romano-catolicismul, în cuvintele sale, "nu predică pe Hristos, ci pe Antihrist " După Dostoievski, catolicismul în esență nu este nici măcar o credință, ci o continuare a Imperiului Roman de Apus respinge Occidentul, Hristosul nostru, pe care i-am păstrat și pe care ei nu i-au cunoscut" Înnoirea omenirii se va realiza "numai prin gândirea rusă, prin Dumnezeul și Hristos rus " viața și cuvântul nou"*) !) Referitor la articolul lui Kirevskii, I, -) Vezi discursurile cărții Myshkin în "Idiotul" și Shatov în "Besakh", cf articolul meu "Vechi și nou mesianism național", "Gândirea rusă" , martie Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII VI Ideile slavofile și epoca eliberării Epoca domniei împăratului Alexandru al II-lea, când se forma perspectiva lui Solovyov asupra lumii, a fost extrem de favorabilă dezvoltării și creșterii unor astfel de vise O serie întreagă de evenimente din acea vreme păreau să mărturisească chemarea Rusiei de a realiza împărăția adevărului pe pământ Este suficient să arătăm măcar spre marele act din februarie, care a anunțat solemn respectul legiuitorului față de chipul lui Dumnezeu în om Nu degeaba lui Solovyov i-a plăcut ulterior să se refere la acest act ca un exemplu de politică creștină Prin aceasta, Rusia nu numai că a spălat marele păcat istoric care i-a întârziat creșterea spirituală, ea a primit pentru prima dată acea libertate, care este o condiție necesară pentru orice mare cauză comună, pentru orice afirmare activă a sensului vieții, atât personal cât și naţional Solovyov însuși vorbește frumos despre asta Până la actul de eliberare al domniei trecute, viața și activitatea poporului rus nu depindeau în mod esențial de gândurile și convingerile sale și erau determinate dinainte de acele cadre gata făcute în care nașterea a plasat fiecare persoană și fiecare grup de oameni O întrebare specială despre sarcinile vieții, despre cine trăiește și ce să faci, nu putea apărea în societatea de atunci, deoarece viața și activitatea erau determinate nu de o întrebare pentru cine, ci de baza de ce Proprietarul a trăit și a acționat într-un anumit fel nu pentru nimic, ci în primul rând pentru că era proprietar de pământ; si tot asa si taranul era obligat sa traiasca asa si nu altfel, pentru ca era taran; și între aceste Forme extreme, toate celelalte grupuri aflate în condițiile pregătite de viață au găsit o bază suficientă prin care era determinat cercul vieții lor, fără a lăsa loc întrebării - ce să facă" *) *) Al treilea discurs în memoria lui Dostoievski, III, - Biblioteca

"Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Problema sensului vieții, a scopurilor și obiectivelor ei, desigur, a fost pusă și rezolvată într-un fel sau altul cu mult înainte de Solovyov: dar mai devreme, condițiile de viață ale Rusiei pre-reforme au făcut toate aceste eforturi de gândire inutile, deoarece , grație iobăgiei, gândirea a fost lipsită de posibilitatea de a fi întruchipată în viețuitoare Pentru prima dată în epoca eliberării, întrebarea despre sensul vieții a fost pusă ca o întrebare practică: ce ar trebui să facă un individ eliberat și un popor emancipat cu libertatea lor? Așa că a fost înțeles de Solovyov "De secole", spune el, "istoria țării noastre s-a străduit spre un singur scop - formarea unei mari monarhii naționale"*) Acest proces s-a încheiat "În timpul domniei lui Alexandru al II-lea, formarea externă, naturală a Rusiei, formarea corpului ei, s-a încheiat, iar procesul nașterii ei spirituale a început în agonie și boală" *) Întrebarea "de ce să trăim și ce să facem" a devenit cu o forță irezistibilă în fața conștiinței noastre naționale și în fața ochilor lui Solovyov, marile evenimente istorice mondiale păreau să-i dea un răspuns clar și cert Solovyov în domeniul literar, un în ţara noastră a început o mare mişcare populară, în care o conştiinţă de sine sporită naţională s-a combinat cu o rară ascensiune a sentimentelor religioase vorbesc despre războiul de eliberare din - existenţa ională La întrebarea - de ce să trăiești și ce să faci - întregul popor a răspuns cu o ispravă de sacrificiu de sine Și-a pus sufletul pentru slavi; dar nu slavii ne-au fost cei mai dragi în acest caz; la slavi am căutat și am găsit patria noastră, afirmarea și justificarea ei: iată secretul de atunci *) La Russie et l'Eglise universelle,) Al treilea discurs în memoria lui Dostoievski, III, Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII de starea noastră de entuziasm În fața ochilor noștri, în lumea lui Dumnezeu s-a născut o nouă Rusie, necunoscută până acum nouă , nu cea la care s-au aplicat cuvintele jalnice ale lui Homiakov! S-a născut un mare eliberator al popoarelor - Rusia, care a realizat isprava iubirii și, prin urmare, demnă de iubirea și respectul nostru Mentalitatea noastră națională a crescut odată cu întrebarea slavă despre înalta sa misiune culturală, despre chemarea ei de a realiza împărăția adevărului pe pământ Și, în mod firesc, soluția acestei probleme a fost legată de răspunsul la întrebarea despre sensul vieții În slujba unei astfel de Rusii, chiar viața individului era plină de cel mai înalt sens universal: a o sluji însemna a te dărui întregii omeniri Niciodată unitatea noastră națională nu a fost simțită mai puternică și mai profundă decât în acele zile; scopul nostru național nu a fost niciodată mai clar în fața noastră: dar, în același timp, naționalitatea nu era pentru noi în acel moment cea mai înaltă și necondiționată Rusia și-a pus sufletul pentru alții: de aceea s-a simțit atât de puternic și a crezut în ea însăși atât de invincibil A fost reunită și unită de acel mare scop supranațional în care și-a găsit noua, strălucitoare imagine spirituală Atât înainte, cât și după aceasta, istoria chestiunii slave din Rusia a fost istoria căutării noastre pentru patria Când sarcina noastră ne-a fost clară, misiunea noastră printre slavi, conștiința de sine națională s-a aprins în noi cu o flacără strălucitoare; când ne-am pierdut conștiința acestui scop supranațional al nostru, imaginea cea mai spirituală a Rusiei s-a stins și a pălit în fața noastră Ideea, desigur, nu este la slavi Concluzia este că în Rusia s-a adeverit și se împlinește zicala: "cine își iubește sufletul în lumea aceasta îl va pierde și cine își urăște sufletul în lumea aceasta îl va salva" Un secol de disperare filozofică în Europa de Vest și cruciada Rusiei pentru slavi împotriva Turciei! S-

ar părea că ceea ce ar putea fi comun între evenimente și Biblioteca "Runivers" S KN EVGENY TRUBETSKOY experiențe atât de diverse! Între timp, în viața și învățăturile lui Solovyov, aceste impresii s-au legat în mod natural într-un întreg și au condus la o concluzie comună Creșterea ridicată a credinței și a entuziasmului în Rusia a coincis cu răspunsul Filosofului la întrebarea vitală pusă de îndoiala și disperarea minților occidentale În aceste condiții, nu este de mirare că credința sa filozofică a devenit asociată cu credința din Rusia La vremea aceea, s-ar putea părea că printre popoarele ostile ei, numai Rusia realizează adevărul lui Dumnezeu pe pământ; este de mirare că în ochii lui Solovyov ea a devenit purtătoarea sensului istoriei lumii! Condițiile vremii au favorizat într-o măsură extraordinară dezvoltarea viziunii slavofile asupra lumii În lucrările de tineret ale lui Solovyov vedem creșterea lui în continuare Aici găsim moștenirea spirituală a lui Kirevskii și Hhomyakov, cu tot ce era adevărat și utopic în ea Pe de o parte, aceasta este aceeași credință strălucitoare în adevărul universal al creștinismului și vocația religioasă a Rusiei și, pe de altă parte, o exagerare naționalistă a acestei vocații, o utopie a mesianismului național rus în legătură cu falsa antiteză a Europei de Vest şi a Rusiei VII Solovyov, slavofili și Chaadaev Deosebit de caracteristic acestui slavofilism original al lui Solovyov este discursul său "Trei forțe", rostit înainte de începerea războiului din , într-o ședință publică a Societății Iubitorilor de Literatură Rusă Aici, sub impresia neîndoielnică a unor evenimente iminente, filozoful își exprimă aprecierea Occidentului, a Orientului și a misiunii de mediere a Rusiei între unul și celălalt El găsește răspunsul la întrebarea filozofiei occidentale nu în orice învățătură, ci într-o cauză comună vie, în care, în opinia sa, stă vocația Rusiei Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Nu este suficient să găsești și să proclami sensul vieții: trebuie să aduci sens vieții; au nevoie să reînvie și să adune laolaltă corpul mort, dezintegrat al umanității Aceasta nu poate fi lucrarea unui singur gânditor, ci a unei comunități organizate, a unui mare popor care s-a dat în slujba cauzei lui Dumnezeu "De la începutul istoriei ", citim în discursul menționat, "trei forțe rădăcină au controlat dezvoltarea umană Primul urmărește să subordoneze umanitatea în toate sferele și în toate etapele vieții sale unui singur principiu suprem, în unitatea sa exclusivă, urmărește să amestece și să îmbine toată diversitatea formelor particulare, să suprime independența persoanei, libertatea personalului viaţă Un stăpân și o masă moartă de sclavi, aceasta este ultima realizare a acestei puteri Dacă ar dobândi predominanța exclusivă, atunci omenirea s-ar împietri în monotonie și imobilitate moartă Dar odata cu aceasta forta actioneaza o alta, direct opusa; ea urmărește să spargă fortăreața unei unități moarte, să dea libertate pretutindeni formelor particulare de viață, libertate persoanei și activității sale; sub influența ei, elementele individuale ale umanității devin punctele de plecare ale vieții, acționează exclusiv din sine și pentru sine, generalul pierde sensul de ființă esențială reală, se transformă în ceva abstract, gol, într-o lege formală și în final complet pierde orice sens Egoismul universal și anarhia, multiplicitatea unităților individuale fără nicio legătură internă - aceasta este expresia extremă a acestei forțe Dacă ar fi primit o predominanță exclusivă, atunci omenirea s-ar fi dezintegrat în elementele sale constitutive, legătura vitală s-ar fi rupt, iar istoria s-ar fi încheiat într-un război al tuturor împotriva tuturor Solovyov consideră Orientul întruchiparea primei forțe, Europa de Vest

personificarea celei de-a doua caracteristică "Trei forțe , vol I, Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" kN EVGENIA TRUBETSKOY diferența dintre cultura estică este o unitate impersonală care a absorbit toată diversitatea; dimpotrivă, particularitatea culturii occidentale este individualismul, care amenință cu desființarea tuturor legăturilor sociale Răsăritul distruge complet omul în Dumnezeu și afirmă un Dumnezeu inuman; dimpotrivă, civilizația occidentală se străduiește pentru afirmarea exclusivă a unui om fără Dumnezeu *) Dacă istoria ar fi controlată doar de aceste două forțe, atunci n-ar fi nimic în ea decât discordie nesfârșită și lupta contrariilor, nu ar exista conținut pozitiv și sens Un Dumnezeu inuman nu poate umple viața omului cu sens; pe de altă parte, un om fără Dumnezeu nu găsește niciun sens nici în sine, nici în natura exterioară Conținutul istoriei este dat de o a treia forță, se situează deasupra primelor două, "le eliberează de exclusivitatea lor, împacă unitatea celui mai înalt principiu cu pluralitatea liberă a formelor și elementelor particulare, creând astfel întregul organism uman şi dându-i o viaţă lăuntrică liniştită" *) Această a treia forţă constituie sarcina Rusiei: trebuie să fie mijlocitorul între cele două lumi, sinteza personificată a Occidentului şi a Orientului A treia forță, care ar trebui să dea dezvoltării umane conținutul său necondiționat, nu poate fi decât o revelație a celei mai înalte lumi divine, iar acei oameni, oamenii prin care această forță trebuie să se manifeste, ar trebui să fie doar un intermediar între umanitate și acea lume, un instrument liber, conștient al celui din urmă nyago Un astfel de popor nu ar trebui să aibă nicio sarcină specială limitată, ei nu sunt chemați să lucreze asupra Formelor și elementelor existenței umane, ci doar să ofere un suflet viu, să dea viață și întregitate unui sfâșiat *) Ibid ,) Ibid , Biblioteca Runiverse VIAŢĂ PROBLEMA SOLOVIEV SI BCEMIPH CRIZA VIEȚII şi umanitatea moartă prin legătura ei cu principiul divin etern De la oamenii purtători ai celei de-a treia puteri divine, se cere doar libertatea de orice limitare și unilateralitate, exaltare deasupra intereselor speciale înguste, se cere să nu se afirme cu o energie excepțională în orice activitate privată inferioară și cunoaștere, indiferență pentru toată această viață se cere interesele ei mărunte, o credință totală în realitatea pozitivă a lumii superioare și o atitudine supusă față de aceasta Și aceste proprietăți aparțin, fără îndoială, caracterului tribal al slavilor și mai ales caracterului național al poporului rus Dar condițiile istorice nu ne permit să căutăm un alt purtător al unei a treia forțe în afara slavilor și a principalului său reprezentant - poporul rus, căci toate celelalte popoare istorice se află sub puterea predominantă a unuia sau altuia - din primele două forțe excepționale : popoarele răsăritene - sub stăpânirea primei, cele occidentale - sub controlul unei a doua puteri Doar slavii, și în special Rusia, au rămas liberi de aceste două potențe inferioare și, în consecință, pot fi conducătorul istoric al celui de-al treilea Între timp, primele două forțe au completat cercul manifestării lor și au adus popoarele supuse lor la moarte și decădere spirituală Deci, repet, fie acesta este sfârșitul istoriei, fie inevitabila descoperire a unei a treia forțe atotputernice, singurul purtător al căruia poate fi doar slavii și poporul rus Imaginea exterioară a unui sclav în care se află poporul nostru, starea mizerabilă a Rusiei din punct de vedere economic și de altă natură, nu numai că nu poate servi drept obiecție la vocația ei, ci o confirmă mai degrabă Căci acea putere superioară pe care poporul rus trebuie să o conducă în omenire este o putere care nu este a acestei lumi, iar

bogăția și ordinea exterioară nu au nicio semnificație în raport cu ea * ') *) Ibid , - * Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Nu este greu de observat că în această caracterizare a "trei forţe" avem o reelaborare a vechilor tradiţii literare În primul rând, este izbitoare înrudirea ei cu vechiul slavofilism Pe de o parte, reînnoiește ideea preferată a lui Kirevskii despre fragmentare și atomism ca trăsături ale culturii occidentale și despre chemarea Rusiei de a restabili integritatea vieții umane și a umanității Pe de altă parte, există ecouri ale acelor articole Homiakov despre religiile occidentale, unde autoexaltarea principiului uman, afirmarea antireligioasă a minții și libertății umane, este descrisă ca esența culturii europene, consecința a care este pierderea unității universale, transformarea unității organicului, intern, în legătură mecanică externă Afirmația lui Solovyov că dezvoltarea Europei de Vest duce la regatul unui om fără Dumnezeu nu face decât să completeze vechea idee a lui Homiakov În fine, în caracterizarea "forței a treia", care afirmă reconcilierea unității principiului cel mai înalt cu pluralitatea liberă, există și o dezvoltare a vechii gândiri slavofile În această reconciliere a unității organice cu pluralitatea liberă, Homiakov a văzut diferența dintre ortodoxie și confesiunile occidentale Însăși sarcina "marii sinteze" a fost, fără îndoială, anticipată de slavofili, deși a fost pusă în ei cu mai puțină claritate decât la Solovyov În sinteza organică a Divinului și a umanului, în plinătatea elementelor sale diverse, se află, fără îndoială, însăși esența idealului ecleziastic al lui Homiakov Nu numai în gândurile lui Solovyov, ci chiar în limbajul lucrărilor sale din anii șaptezeci, se simte un flux puternic exprimat de slavofilism Așa că, în articolul "Trei Forțe *" se plânge că are "ghinion *) Vezi, de exemplu, Kirevskii, Obozr modern, comp Literatură, I, - , - Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII să aparțină inteligenței ruse, care, în loc de chipul și asemănarea lui Dumnezeu, continuă să poarte chipul și asemănarea unei maimuțe"; imediat el cheamă societatea să "redau caracterul național rusesc" *), adică exprimă o idee a cărei absurditate a expus-o mai târziu în polemica sa împotriva slavofililor Într-o altă lucrare din aceeași perioadă, el vorbește despre "caracterul inferior" al civilizației occidentale*): constată că ultimele sale rezultate, "în îngustimea și meschinăria lor, pot satisface aceleași minți și inimi înguste și meschine") Chiar și Orientul musulman i se pare "mai înalt decât civilizația occidentală") Totuși, alături de aceasta, în înțelegerea vocației Rusiei în aceleași lucrări din perioada de tinerețe a lui Solovyov, există o nouă caracteristică Aceasta este o negare a oricărei sarcini specifice limitate pentru Rusia În Solovyov, limba rusă este identificată cu universalul, întregul uman Acest gând îl pune într-o relație duală cu slavofilii; pe de o parte, ea duce la capăt vechea tendință slavofilă, termină concluzia, deși nu exprimată de slavofili, dar cu o inevitabilitate logică decurgând din premisele lor: până la urmă, de fapt, dacă rusul este la fel cu ortodox și Ortodox este la fel cu universal, atunci nu poate exista nimic individual, specific în sarcina națională rusă și în fizionomia națională rusă Identificându-l pe rus cu generalul creștin, slavofilii au trebuit, în cele din urmă, să topească poporul în universal; Soloviev a făcut exact asta, cu care afirmarea mesianismului național rus s-a transformat destul de constant într-o negare a oricăror trăsături speciale ale poporului rus Dar din același motiv *) I,) Filosofic începutul întregului cunoștințe, eu, de dolari) Ibid ,) Ibid , Biblioteca "Runivers" ZhN EVGENY TRUBETSKOY Slavofilul său s-a

transformat pur și simplu în opusul său: universalismul înțelegerii sale a sarcinii naționale rusești îl aduce mai aproape de antipodul lui Syaav-YanoFiltstva-Chaadaev Aici nu avem dreptul să vorbim despre influență, deoarece Solovyov nu a fost încă familiarizat cu Chaadaev în toți acești ani; şi totuşi primul este succesorul neîndoielnic al celui de-al doilea Asemenea lui Solovyov, Chaadaev vede în Europa de Vest o lume a opuselor exprimate brusc, în care elementele individuale ale culturii și principiile unilaterale neîmpacate duc o luptă nesfârșită între ele El caracterizează viața spirituală a Occidentului în următoarele cuvinte: "Acolo s-a observat în repetate rânduri: de îndată ce o nouă idee apare în lumea lui Dumnezeu, imediat toate egoismele înguste, toate deșertăciunile copilărești, toate partizaniile încăpățânate care roiesc la suprafața societății, se aruncă asupra ei, o apucă, o întorc pe dinăuntru, deformează-l și, yiiutu mai târziu, zdrobit de toți acești Factori, este dus în acele Sfere abstracte în care tot praful sterp dispare Nu avem aceste interese pasionate, aceste opinii gata făcute, aceste prejudecăți stabilite: percepem fiecare idee nouă cu o minte virgină Mintea virgină a poporului rus, conform lui Chaadaev, este determinată în primul rând de absența unei individualități clar definite: susceptibilitatea față de ceilalți este asociată cu absența sau subdezvoltarea propriei sale speciale Dar cu această caracteristică Chaadaev leagă viitorul Rusiei "Am convingerea profundă", spune el, "că suntem chemați să rezolvăm majoritatea problemelor ordinii sociale, să completăm majoritatea ideilor care au apărut Ch În scrie despre Martynov că l-a cunoscut pe Naada-ev "abia recent" (Scrisori, Sh,) Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ SOLOVIEV ȘI IRN CRIZA VIEȚII NU LUN IN) vechile societăţi, pentru a răspunde la întrebările importante care ocupă omenirea Am spus adesea și repet cu plăcere: noi, ca să spunem așa, prin însăși natura lucrurilor, suntem sortiți să fim o adevărată instanță conștiincioasă în multe procese care se poartă în fața marilor tribunale ale spiritului uman și ale societății umane Acest "judecător conștiincios", care nu își creează el însuși propria cultură independentă, ci o judecă* pe a altcuiva, îi împacă și îi unește pe cei care argumentează despre adevăr, evident, îndeplinește o sarcină foarte apropiată de ceea ce Solovyov numea "marea sinteză" În general, asemănarea dintre Chaadaev și Solovyov începe exact acolo unde acesta din urmă se separă de slavofili Este clar că de-a lungul anilor, după ruptura lui Soloviev de slavoni, aceasta crește semnificativ *): aprecierea pozitivă pe care filosoful o face [predecesorului] său în anii optzeci este în mod deliberat opusă acelei concepții slavofile care era larg răspândită la acea dată, "după care occidentalismul şi nihilismul sunt unul şi acelaşi * * * *) Cu toate acestea, relația cu Chaadaev este clar conturată mult mai devreme, încă de la primii pași ai lui Solovyov în domeniul literar Încă de la început, în învățătura sa, două curente opuse ale gândirii ruse se contopesc într-un singur flux Și avem aici nu o uniune externă, mecanică, ci o uniune internă, organică a contrariilor Din punct de vedere slavofil, firesc, datorită forţei dezvoltării sale logice interne, trebuie) Chaadaev Apologia unui nebun (vezi P Ya Chaada-ev,)) La fel ca în anii optzeci Solovyov și în numele celor principii creștine universale Chaadaev se răzvrătește împotriva excluderii autoafirmarea solidă a națiunii; el este cufundat într-un patriotism îngust uknie ideea științifică a slavofililor; în opinia lui, ea "nu numai că contrazice idealul creștin comun al contopirii popoarelor, dar și denaturează fundamental conceptul misiunii noastre (Gershenzon, P Ya Naadae?v, ,)) Litere, P , i Biblioteca "Runivers" KN EVGEN ^

TRUBETSKOY pentru a trece în acel universalism creștin în care nu este loc pentru un punct de vedere îngust naționalist VIII Soloviev și Dostoievski Necesitatea obiectivă a acestei tranziții este confirmată de faptul că, în epoca care ne ocupă, ea are loc nu numai cu Solovyov În anul , identitatea rusului cu universalul este proclamată de Dostoievski; acesta din urmă, în celebrul său discurs Pușkin, declară categoric că "tot acest slav-fil-stvo și occidentalismul nostru nu este decât o mare neînțelegere între noi, deși este necesar din punct de vedere istoric * Până acum, se obișnuia să se creadă că învățătura lui Soloviev s-a format sub influența lui Dostoievski; Cu toate acestea, problema influenței lui Dostoievski asupra filosofului nostru este cu greu capabilă de o soluție atât de simplă și unilaterală Nu există nicio îndoială că a existat o mare apropiere între cei doi scriitori încă de la sfârșitul anilor șaptezeci Din mărturia lui Soloviev, știm că în amândoi au călătorit împreună la Optina Pustyn, în timp ce Dostoievski i-a expus prietenului său "ideea principală și, parțial, planul unei serii întregi de romane pe care le-a conceput, dintre care doar primul era scris efectiv - Fraţii Karamazov *) Ideea pusă de Dostoievski ca bază a acestei serii - "Biserica ca ideal social pozitiv"*) a fost la acea vreme principiul călăuzitor și pentru Solovyov În ce măsură, la acea vreme, ambii trăiau o singură viață spirituală este evidentă din faptul că, vorbind despre fundamentele viziunii sale asupra lumii, Dostoievski în vorbește în numele lor comun Într-o scrisoare către H P Peterson, referitor la manuscrisul pe care tocmai îl citisem împreună cu Solovyov θ Fedorov, el scrie: "Vă avertizez că suntem aici, adică eu si co) Primul discurs în memoria lui Dostoievski, i i) Acolo Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Iubirea, cel puțin, credem într-o înviere reală, literală, personală și că va fi pe pământ" *) Fără îndoială, la acea vreme ambii scriitori au gândit împreună și au dezvoltat o viziune comună asupra lumii În aceste condiții, influența lor unul asupra celuilalt, desigur, ar fi trebuit să fie reciprocă Există motive să credem că a fost decisiv nu numai pentru Solovyov, ci și pentru Dostoievski În special, se pare că înțelegerea universală a sarcinii Rusiei a trecut de la prima la ultima și nu invers În discursul său Pușkin, Dostoievski, după cum se știe, a spus că particularitatea geniului rus constă în capacitatea sa de reacție la nivel mondial, pe care, în consecință, poporul rus nu are dorința de a "întări de la toată lumea în naționalitatea sa, astfel încât numai ea singură primește totul " ostil (cum se părea că ar fi trebuit să se întâmple), dar prietenoși, cu dragoste deplină, au acceptat în sufletul nostru geniile neamurilor străine, toate împreună, fără a face diferențe tribale predominante, putând prin instinct, aproape de la primul pas de a distinge, de a înlătura contradicțiile, de a scuza și de a reconcilia diferențele, iar asta a arătat deja disponibilitatea și înclinația noastră, pe care noi înșine tocmai le-am anunțat și spus, către universal universal [reîntâlnire cu toate triburile marelui arian familie Da, numirea unei persoane ruse este incontestabil paneuropeană și mondială Rusă, poate, și înseamnă doar (în final, subliniați acest lucru) să deveniți un frate al tuturor oamenilor, un om, dacă doriți În consecință, misiunea culturală a Rusiei este formulată de Dostoievski după cum urmează:) Publicat în lucrarea lui V A Kozhevnikov, Nikolai Fedorovich Fedorov (Moscova,) ' Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY "Să străduim să aducem reconcilierea în contradicțiile europene este deja definitiv, să indicăm rezultatul dorului european în sufletul nostru rus, atot-uman și atot-unificator, să-i găzduim pe toți

frații noștri în ea cu dragoste frățească și, în final, poate , pentru a rosti cuvântul final de mare, armonie comună, consimțământul final fratern al tuturor triburilor conform legii evanghelice a lui Hristos! " În anul , când a fost rostit acest discurs, Dostoievski știa perfect că gândul său nu era nou: a recunoscut deschis că fusese "pronunțat de mai multe ori" înaintea lui, în mintea lui însuși, a propriilor sale lucrări anterioare În acea vreme, când autorul cărților "Demonii" și "Idiotul" credea că Hristos este necunoscut Occidentului și că lumea trebuie salvată "numai prin gândirea rusă, prin Dumnezeu și Hristos rus", el era evident departe de gândindu-se că disputa dintre slavofilism şi occidentalism este o simplă neînţelegere istorică Anterior, Dostoievski a avut o atitudine necondiționat negativă față de cultura occidentală Acum, în discursul lui Pușkin, el vorbește despre necesitatea de a recunoaște valorile sale și de a le conține în sufletul rusesc integral uman Aici, fără îndoială, avem un punct de cotitură în opiniile lui Dostoievski, care pentru el este asociat cu un "nu nou" și, prin urmare, cu o idee exprimată de cineva mai devreme Din cele de mai sus, știm deja că mai devreme, în , a fost exprimat de Solovyov Nu este greu de convins că formularea ei, dată de acesta din urmă în Cele trei forțe, este mai precisă și mai largă La Solovyov, "a treia forță" a sa realizează unitatea întregii rase umane, în ansamblu, fără nicio restricție Între timp, gândirea lui Dostoievski este oprită de un fel de obstacole psihologice care îl împiedică să accepte universalismul lui Soloviev în întregime El vorbește despre pregătirea poporului rus pentru "universal, universal Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII reîntâlnire cu toate marile triburi ale rasei ariene (sublinierea mea), neobservând contradicția internă profundă care constă în această excludere din pan-umanitatea triburilor non-ariene Ideea de "întreaga omenire" contrazice la rădăcina antisemitismului lui Dostoievski: evident, nu este original și nu al lui; rămâne de presupus că a dobândit-o datorită influenței străine Că influența în acest Cazul provenit tocmai de la Solovyov este dovedit de mai mult de o comparație a discursurilor cutare și aceluia scriitor, dar și pentru că în perioada care despărțea ambele discursuri (din până în), comunicarea dintre ele a fost cea mai strânsă Însuși Optina Pustyn, care a inspirat cele mai strălucite pagini din Frații Karamazov, sugestia că Soloviev nu l-a introdus pe Dostoievski în cercul de gândire exprimat în Cele trei puteri pare cu totul de necrezut Pentru mine, însă, nu este atât de important să aflu aici influența unui scriitor asupra altuia, cât să stabilesc faptul acordului lor în general și fundamental Mărturisește că învățătura lui Soloviev despre misiunea Rusiei nu este doar o pasiune accidentală, personală, ci un întreg curent de gândire religioasă, necesar din punct de vedere istoric, strâns legat de cursul general al istoriei Solovyov însuși, care a experimentat ascensiunea erei eliberării și influența incitantă a marelui război de eliberare, era clar conștient de legătura dintre idei și evenimentele istorice mondiale De la războiul din , el se aștepta la "trezirea conștiinței pozitive a poporului rus" Odată cu el, această trezire a fost exprimată sub forma credinței în Rusia ca salvator al popoarelor S-a reflectat în acea înțelegere extinsă a mesianismului național rus, care a trecut de la Solovyov la Do- J) "Trei puteri", Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY stoevski În legătură cu aceasta, trebuie pusă o altă trăsătură extrem de importantă a asemănării celor doi scriitori, care, din câte știu, nu a fost remarcată până acum În Fraţii Karamazov, Dostoievski exprimă chiar "idealul social pozitiv* de care vorbeşte mai târziu Soloviev în primul

său discurs despre Dostoievski*) care la vremea aceea i-a fost dat şi acestuia din urmă Idealul social al Fraților Karamazov se rezumă la faptul că Hristos trebuie să devină totul în orice în viața umană Și aceasta înseamnă că în Hristos întreaga societate umană trebuie transformată Dar stăpânirea lui Hristos pe pământ nu este altceva decât împărăția bisericii Biserica "este cu adevărat o împărăție și este hotărâtă să domnească, iar în cele din urmă trebuie să apară ca o împărăție pe tot pământul fără îndoială, pentru care avem o promisiune " Aceasta, după Dostoievski, determină relația normală al bisericii statului este alocat în stat "ca și cum ar fi un singur colț, și chiar și atunci sub supraveghere - și acest lucru este omniprezent în timpul nostru în țările europene moderne Conform înțelegerii și speranței rusești, este necesar ca acesta să fie nu biserica care degenerează în stat, ca de la un tip inferior la unul superior, ci, dimpotrivă, statul trebuie să ajungă pentru a fi demn de a deveni singura biserică și nimic altceva aproape încă societate păgână într-o singură biserica universala si dominanta Carte P, Ch V, "Trezește-te, trezește-te") ПИ, и и Biblioteca Runiverse VITAL SARCINA PRIGHTINGALEI SI VSEMIRNULUI CRIZA VIEȚII Dostoievski opune acest ideal al său romano-catolicismului În viitorul creștinism, așa cum își imaginează el, nu biserica se transformă în stat Aceasta este Roma și visul ei Aceasta este a treia ispită diavolească Și, dimpotrivă, statul se transformă în biserică, se urcă la biserică și devine biserica de pe tot pământul, ceea ce este deja complet opus atât ultramontaneismului, cât și Romei și acesta este marele destin al Ortodoxiei pe pământ Din Est această stea va străluci În aceste rânduri ale lui Dostoievski avem un rezumat al aproape tuturor gândurilor care au stat la baza idealului teocratic al lui Soloviev, așa cum l-a definit el la sfârșitul anilor șaptezeci, înainte de ruptura filozofului de slavofili și înainte de entuziasmul său pentru romano-catolicism - toate dintre cele de mai sus aici gânduri, neexcluzând și opoziția Ortodoxiei față de catolicism cu "a treia ispită a diavolului" a acestuia au fost exprimate de Solovyov x), sau înainte de apariția "Fraților Karamazov" sau concomitent cu acesta Din motivele de mai sus, nici aici coincidența în gânduri și în expresii nu poate fi întâmplătoare Trecerea de la vechiul punct de vedere slavo-filo către o înțelegere universală mai largă a creștinismului și a sarcinii naționale rusești a început să apară în gândurile ambilor scriitori tocmai în epoca celei mai mari apropieri reciproce; şi în acelaşi timp interesele lor spirituale erau unite în idealul comun al "împărăţiei bisericii" sau, care pentru Solovyov este unul şi acelaşi lucru, împărăţia lui Dumnezeu pe pământ *) *) Vezi, de exemplu, Critica abstractului început, -ï ; special - ;Lecturi despre Divine-Bhood, - , special ; despre a treia ispită diavolească, pentru că - ibe, de altfel, acest gând, aruncat în treacăt, și deci neînțeles pe deplin de Dostoievski, în expunerea lui Soloviev primește un sens clar) Vezi Creta, rezumat, început, - : "Pentru o persoană care stă în mod consecvent din punct de vedere religios, biserica, ca împărăție a lui Dumnezeu, trebuie să îmbrățișeze necondiționat greutatea" Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY IX Solovyov și Fedorov Aici este necesar să menționăm un alt gânditor religios, care a anticipat în această direcție cursul gândirii atât al lui Soloviev, cât și al lui Dostoievski De fapt, influența lui Fedorov asupra Solovyov nu aparține perioadei inițiale, ci perioadei de mijloc a lucrării acestuia din urmă și mai trebuie să vorbim despre el în capitolele ulterioare ale acestei lucrări legate de aceasta Cu toate acestea, în calitate de predecesor proeminent al lui Solovyov, Fedorov nu poate fi trecut în tăcere deja

aici Într-o scrisoare scrisă nu mai devreme de și cel târziu la mijlocul anilor optzeci , Solovyov îl numește pe Fedorov profesor, mângâietor și părinte spiritual Pe această bază, fără rezerve, a-l recunoaște pe Solovyov drept "discipolul" lui Fedorov, așa cum se face uneori la noi, nu este deloc corect Soloviev, potrivit lui Dostoievski, a făcut cunoștință cu unul dintre manuscrisele lui Fedorov în , într-o perioadă în care el își citea deja "Lecturile despre Dumnezeu-Omenirea" *) Această cunoștință la acea vreme era încă atât de imperfectă, încât, după citirea manuscrisului și după o conversație de două ore despre el, Dostoievski și Solovyov încă nu și-au dat seama ce duminică a morților predica Fiodorov, reală sau doar alegoric?) Cu alte cuvinte, cel mai elementar gând al autorului nu le-a fost destul de clar Chiar înainte de a-i citi manuscrisul lui Solovyov, Dostoievski a găsit "multe asemănări" în opiniile sale cu opiniile lui Fedorov; după citire, s-a dovedit că Solovyov "simpatiază profund cu gânditorul și aproape că și-a dorit același lucru *) Kozhevnikov, op op -) Evident, tocmai aceste Lecturi le are în vedere Dostoievski când vorbește despre prelegerile lui Soloviev despre religie, "la care a participat aproape o miea mulțime" (ibid ,) Numărul de prelegeri ( ) indicat de Dostoievski coincide cu numărul de "lecturi") Ibid , Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII citit în prelegerea următoare "x) Toate acestea dovedesc în mod evident că deja înainte de familiarizarea cu gândurile lui Fedorov, viziunea lui Solovyov asupra lumii a fost pe deplin dezvoltată, că acesta din urmă în anii șaptezeci s-a dezvoltat complet independent de primul *) Chiar și mult mai târziu, în jurul de ani , deja după o cunoaștere personală cu Fedorov, Solovyov încă nu îndrăznește să spună "amin" învățăturii sale: filozoful admite doar "că nici ideile sale ciudate (ale lui Fedorov) nu sunt departe de adevăr" *) Acest răspuns restrâns poate fi înțeles cu greu ca o dovadă a "influenței" Dacă, așadar, în anii șaptezeci, ambii gânditori s-au dezvoltat complet independent unul de celălalt, atunci, pe de altă parte, Dostoievski nu s-a înșelat recunoscând în opiniile lor "multe asemănări Asemănarea constă, în primul rând, în înțelegerea cea mai elementară, profund vitală, practică a creștinismului, în percepția esențial realistă a Cuvântului întrupat, în cererea realizării sale efective nu numai în viața omenirii, ci și în exterior natură În , adică cu mult înainte de a-l întâlni pe Fedorov și chiar în anul primei sale apariții în domeniul literar, Solovyov își caracterizează astfel perspectiva asupra lumii "Există o lume interioară a gândirii, inaccesibilă oricăror accidente lumești sau oricăror greutăți spirituale - lumea gândirii nu este abstractă, ci vie, care trebuie realizată în realitate Nu numai că sper, dar sunt la fel de sigur ca și în propria mea existență că adevărul pe care l-am recunoscut va fi mai devreme sau mai târziu recunoscut de alții, recunoscut de toți, iar apoi cu forța sa interioară va transforma toate acestea !) Acolo,) Concluzia lui S N Bulgakov (Dva Grada, P, , nota) că influența lui Fedorov începe la sfârșitul anilor șaptezeci este astfel infirmată chiar de faptele la care se referă) Scrisori, vol I, Biblioteca "Runivers" KN Evgheșa Trubetskoy lumea minciunii, va distruge pentru totdeauna prin rădăcini tot neadevărul și răul vieții personale și sociale - ignoranța grosolană a maselor de oameni, urâciunea pustiirii morale a claselor educate, prima lege între state - că abis de întuneric, murdărie și sânge în care omenirea încă se luptă; toate acestea vor dispărea ca o fantomă a nopții dinaintea răsăririi în conștiința luminii adevărului etern al lui Hristos, până acum greșit înțeleasă și respinsă de omenire

- și Împărăția lui Dumnezeu se va arăta în toată gloria ei - împărăția relațiilor spirituale interioare, de dragoste curată și bucurie - cerul nou și pământul nou " ') Tot ceea ce spune și scrie Solovyov în lucrările sale ulterioare ale perioadei sale de tinerețe și de mijloc este o dezvoltare a acestor gânduri, exprimată mai întâi într-o scrisoare intimă către vărul său Dar întreaga învățătură a lui Fedorov nu este altceva decât o variantă valoroasă pe aceeași temă, centrală pentru gândirea religioasă rusă din acea epocă Pentru el, ca și pentru Solovyov, perspectiva lui asupra lumii este în primul rând "filozofia cauzei comune", "proiect pentru o lume mai bună" *) Toate dogmele creștinismului sunt pentru el împreună și poruncile vieții, pretenții adresate unei persoane: așa, de exemplu, Sf Treimea, potrivit lui Fedorov, nu este doar adevărul contemplației, ci și un ideal vital pentru oameni El consideră singura înțelegere corectă a acestui adevăr în St Serghie, care "a zidit templul Treimii, după cuvintele reverendului biograf, ca o oglindă pentru cei adunați de el într-o singură viață, pentru ca, privind spre Sfânta Treime, frica de ura despărțire a lumii să fie biruit") La fel ca la Solovyov, idealul societății umane care decurge din aceasta pentru Fedorov este unitatea sau, după cum scrie el, unitatea, unitatea tuturor în Dumnezeu Aceasta este ideea fratelui lumii- !) Scrisori, vol Sh, -) H θ Fedorov Filosofia cauzei comune,) Ibid , , , , Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII al comunității oamenilor în Hristos, cu care Fedorov, ca și Solovyov, leagă ideea Moscovei, a treia Roma J) În consecință, la fel ca Solovyov, Fedorov crede nu numai în dincolo, ci și în realizarea pământească, imanentă a Împărăției lui Dumnezeu *) Însăși extinderea idealului Împărăției lui Dumnezeu către natură de către Fedorov, în comparație cu Solovyov, nu reprezintă nimic nou Deja în "Lecturi despre bărbăția divină", o lucrare care, după cum știm, a fost compilată înainte de a-l întâlni pe Fedorov, Solovyov vede scopul procesului mondial în transformarea întregii lumi în trupul lui Hristos Hristos la sfârșitul veacurile vor deveni totul în toate: iată a lui Hristos, apărând mai întâi ca un mic germen sub forma unei mici comunități a primilor creștini, încetul cu încetul crește și se dezvoltă, pentru ca la sfârșitul timpurilor să cuprindă toată omenirea și toată lumea natura într-un singur organism divin-uman universal; pentru că, potrivit Apostolului, restul naturii așteaptă revelația cu nădejde, fiii lui Dumnezeu; căci creația a fost supusă zădărniciei, nu de bunăvoie, ci prin voința celui care a supus-o în speranţa că însăşi creaţia va fi eliberată din sclavia stricăciunii în libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu*) Aici Solovyov se alătură tradiției veche de secole a misticismului creștin, pe care am notat-o deja mai sus în misticismul german) Însă pe baza aceleiași tradiții stă Fedorov când cere ca întreaga lume, de la X/om până la creatura cea mai de jos, să realizeze în ea însăși totalitatea vieții, care a fost realizată din timpuri imemoriale în trinitatea divină Când Fedorov extinde acest ideal de "unitate" nu numai la cei vii, ci și la morți, când afirmă învierea morților (părinților) ca conținut al adevăratului creștin !) Acolo, , Cf Kojevnikov, op cit ,) Tam, același) Lecturi despre masculinitatea divină, *) Vezi pagina de mai sus Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY progres şi ca o datorie a celor vii (fiilor), exprimând însăşi esenţa moralei creştine *), el nu încheie decât cu aceasta tot aceeaşi gândire generală creştină şi mistică generală Din acest punct de vedere, este clar în ce sens Solovyov l-a recunoscut mai târziu pe Fiodorov drept profesorul său și de ce a numit "proiectul" lui Fiodorov "prima mișcare

înainte a spiritului uman pe calea lui Hristos" În acest "proiect" filozoful a văzut în mod evident un adaos valoros la acea doctrină, care deja mai devreme și independent de influența lui Fedorov exprima pentru el esența creștinismului, pur și simplu, fără nicio exagerare, s-a contopit în fluxul larg al gândurilor sale, ca un flux nou, suplimentar, combinat cu el într-un întreg organic În aceste condiții, Solovyov avea dreptul să-i spună prietenului său: "Accept proiectul Wang necondiționat și fără nicio discuție: trebuie să vorbim nu despre proiect în sine, despre unele dintre fundamentele sau ipotezele sale teoretice, ci și despre primul pași practici către implementarea sa" *) Ultimele cuvinte indică nu numai punctul comun în care părerile lui Solovyov și Fedorov coincid, ci și punctul în care diferă Chiar în a doua jumătate a anilor optzeci, am auzit de la Solovyov despre Fedorov, ca despre un gânditor ale cărui gânduri neobișnuit de profunde și chiar strălucitoare sunt îmbrăcate într-o formă neobișnuit de ciudată, excentrică: el a considerat "proiectul" lui Fedorov profund și adevărat, dar a fost foarte sceptic cu privire la cele mai recente metode propuse pentru implementarea acestui proiect Nu voi vorbi aici despre acele neînțelegeri care au apărut în anii optzeci pe baza Ibid , , , $; cf -) V A Kozhevnikov, op soia , Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Niya Solovyov Catolicismul În acest capitol, Fyodorov ne interesează doar ca predecesor al lui Solovyov; prin urmare, aici putem vorbi doar de diferențe în originalul ^ i e despre acele trăsături ale învățăturilor lui Fedorov, care de la bun început au fost străine organic lui Solovyov Solovyov de la începutul până la sfârșitul vieții sale literare! activitatea era un mistic din cap până în picioare, în plus, un mistic conștient Dimpotrivă, la Fedorov avem o combinație bizară de intuiții mistice supraconștiente extraordinar de profunde cu o respingere conștientă a misticismului Tot ceea ce este profund și valoros în "Filosofia unei cauze comune" stă în intuiția sa de "rudenie universală", care ar trebui să devină o "cauză comună", - o "unitate totală" specifică, personificată de Sf Treime și în ea desăvârșită, dar în umanitate, împlinită și datorată Nervul vital al acestei filozofii este credința sa strălucitoare în învierea universală, ca sarcină de viață universală Și pe lângă aceasta, ce nebunie ciudată, raționalistă a gândirii, ce dorință de neînțeles de a descoperi secretele de la Înviere, ce credință naivă în metodele naturale, științifice, de biruință asupra morții! Potrivit lui Fedorov, "chiar dacă misticismul permite unirea pentru înviere, această unire se realizează mistic, adică într-un mod de neînțeles, nesupus cercetării, care nu poate fi imaginat decât sub formă de uscare (!) a oamenilor unii la alții; iar învierea însăși în acest caz se realizează nu prin cunoaștere naturală și control prin forță oarbă, nu prin experiență, cunoaștere experimentală, cunoaștere a luminii, ci printr-o cale misterioasă, întunecată, care poate fi prezentată sub formă de vrăjitorie, ca , de exemplu, materializarea printre spiritiști "Sau științific ny ^ modul natural de a învia morții sau vrăjitorie - în această dilemă pusă de Fedorov, nu *) Citat cit , - Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY își găsește un loc singura cale a învierii lui Hristos, care, desigur, nu a fost nici una, nici alta; Euharistia nu-și găsește loc pentru ea însăși, care, ca garanție a învierii viitoare prin comuniunea tainică cu trupul și sângele lui Hristos, nu este, fără îndoială, supusă cercetării științifice Conceptul antimistic al lui Fedorov, care contrazice atât de puternic propriile experiențe mistice, desființează complet misterul și misterul; el nu crede în existența unui abis care ne desparte de lumea

de dincolo de mormânt și, în consecință, așteaptă mântuirea nu de la unirea misterioasă, mistică a Divinului și a omului, ci de la cunoașterea umană a naturii și de la unirea popor, sub umbra puterii umane însăși monarh suveran "Noi", spune el, referitor la scrisoarea lui Dostoievski, "nu știm nimic despre abisul și biruința morții cucerite, dar considerăm că este posibil pentru noi - ca instrumente ale lui Dumnezeu al Părinților, care ne-a suflat viață - posibil și necesar , pe de o parte, a realiza prin toți, desigur, oamenii, cunoașterea și controlul tuturor (sic!) moleculelor și atomilor lumii exterioare în așa fel încât să colecteze cele împrăștiate, să unească cele descompuse, adică puse în trupurile părinţilor, pe care le-au avut la moartea lor (!); iar pe de altă parte, considerăm posibilă și necesară, după ce s-a realizat controlul intern al procesului psihofiziologic, să înlocuim nașterea copiilor ca noi, strămoșilor taților lor (atavism), prin restituirea părinților a vieții primite de la ei "*) Tocmai aici trece linia care separă brusc pe Soloviev de Fedorov În înțelegerea scopului final al învierii universale, ambii gânditori sunt de acord; dar visele celui din urmă despre căile și mijloacele științifice de a atinge acest scop nu lasă nici cea mai mică urmă în viziunea asupra lumii a lui Solovyov Și în asta are, desigur, dreptate din punct de vedere !) Acolo, Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII a acelei credinţe creştine pe care amândoi o mărturisesc Din punct de vedere creștin, moartea este o consecință a păcatului, nu a ignoranței Prin urmare, singura cale de biruință asupra lui constă în învingerea păcatului, care se realizează nu prin puterea științei, ci prin puterea harului divin și prin isprava morală a voinței umane Aceasta este calea lui Hristos și a pescarilor din Galileea, nu calea oamenilor de știință În credința filozofică a lui Fedorov, Solovyov a separat boabele obiective de amestecul bogat de iluzii subiective Cu toate acestea, justiția cere să recunoaștem că nu toate iluziile "gânditorului misterios" erau străine prietenului său În aceste iluzii nu este greu de recunoscut pecetea generală a unei întregi epoci trecute a vieții rusești, acea stare socială saturată de utopii, care și-a găsit expresie în ultimele lucrări ale lui Dostoievski și în visele romantice ale primelor două perioade ale lui Soloviev Studiul acestor utopii, moștenite de Soloviev din trecut, precum și depășirea lor la sfârșitul vieții Filosofului, constituie sarcina de a prezentarea ulterioară X Solovyov și trei perioade ale muncii sale Mai sus, ne-am familiarizat cu acele curente de gândire vest-europeană și rusă din secolul al XIX-lea, sub influența cărora s-a format inițial viziunea asupra lumii a lui Solovyov Cu toată eterogenitatea lor, aceste curente poartă pecetea comună a epocii: într-un fel sau altul toate exprimă aceeași criză a gândirii religioase și filozofice, care are loc atât în Europa de Vest, cât și în Rusia Același slogan - sfârșitul filosofiei teoretice - este proclamat ici și colo: aceeași întorsătură a gândirii - de la începuturi negative la cele pozitive, de la dezamăgire și disperare la viziunea creștină asupra lumii - are loc în Germania în misticismul lui Baader și în ultima învăţătură a lui Schelling, a b Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY Rusia - în slavofilism Atât în acelea, cât și în alte învățături, deși se deosebesc unele de altele în multe elemente esențiale, unul și același ideal general al integrității vieții este conturat în acel sens creștin al acestui cuvânt, pentru care Hristos trebuie să devină totul în toate Solovyov este succesorul acestui ideal; prin aceasta, de la început până la sfârșit, îi este determinată întreaga sarcină de viață; așa că o înțelege el însuși - de la o vârstă

fragedă până la sfârșitul vieții Deja în , pe atunci încă un tânăr de nouăsprezece ani, el cere ca convingerea reală a unei persoane să nu fie abstractă și rațională, ci vie, că ea domină toată viața și conține "nu numai lumea conceptelor, ci și lumea Deja în acea vreme el crede că o astfel de convingere, care vindecă viața, este dată nu de știință sau de filozofie, ci numai de credință, pentru care "Dumnezeu este totul" -) Potrivit însuși recunoașterea Filosofului, "de când a început să înțeleagă ceva", toate gândurile sale s-au concentrat în jurul unei singure sarcini principale - transformarea întregii vieți prin puterea credinței creștine care a intrat în conștiință "Când apare (creștinismul) ca o lumină și rațiune, atunci va deveni neapărat o convingere universală, cel puțin convingerea tuturor celor care au ceva în cap și inimă să o duc la îndeplinire în realitate, atunci evident că totul se va schimba * Din acest punct de vedere , Solovyov respinge ideea monahismului - "Monahismul avea cândva scopul său înalt, dar acum a sosit timpul să nu fugim de lume, ci să mergem în lume pentru a o transforma"*) În legătură cu acest vis de tinerețe, în aceleași scrisori intime către E K *) Scrisori, III,) Ibid , - Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII Lovyov își conturează deja în mod clar propriul program de viață, același plan pe care l-a realizat mai târziu în toate lucrările și faptele sale În primul rând în acest plan este sarcina practică de a transforma lumea; totul aici îi este subordonat, iar sarcinile teoretice se referă la el ca mijloc pentru un scop În , Solovyov i-a scris vărului său despre lucrările filozofice cu care era ocupat la acea vreme (Procesul mitologic în păgânismul antic, Criza filosofiei occidentale): "toate acestea sunt doar o muncă inițială, pregătitoare, lucrul real este încă înainte Fără această muncă, fără această mare sarcină, nu ar exista niciun motiv să trăiesc " Și după aceea, de-a lungul întregii sale vieți, lucrările filozofice nu au fost pentru Solovyov altceva decât "studii pregătitoare": acea "sarcină mare", pentru care a trăit de la începutul până la sfârșitul activității sale, pentru el nu a constat în contemplare, ci în implementarea împărăţiei lui Dumnezeu Din acest punct de vedere însă, lucrarea pregătitoare i s-a părut necesară şi importantă În prima jumătate a anilor șaptezeci, el credea că "implementarea practică a creștinismului în viață este încă departe " "Acum, citim în scrisoarea lui către E K adevărata mea afacere" *) Prima perioadă a activității literare a lui Solovyov a fost din până în S și, de fapt, merită pe deplin numele pregătitor În acest moment, filosoful se dedică în întregime dezvoltării teoretice și fundamentarii principiilor de bază ale viziunii sale filozofice și religioase asupra lumii În a doua perioadă a lucrării sale, din până în aproximativ , Solovyov s-a dedicat în întregime acelei sarcini practice, în care vede nu numai) Acolo, jub) Ibid , Biblioteca "Runivers" KN EVGENIA TRUBETSKOY · cea mai importantă afacere a lui, dar și scopul final al întregului progres mondial La acea vreme, el era preocupat în principal de întrebarea mijloacelor de realizare efectivă a idealului creștin al întregii vieți Întrucât acest ideal, căruia îi dedică toate puterile, în acel moment nu se desparte în gândirea sa de visul utopic al unei teocrații universale, însăși perioada activității sale, care este în discuție, merită denumirea de perioadă utopică În cele din urmă, ultima perioadă a operei Filosofului, care începe aproximativ în și durează până la sfârșitul zilelor sale, poate fi numită perioada finală sau pozitivă, deoarece tocmai în acest moment valorile pozitive ale lui Solovyov viziunea asupra lumii, care constituie grânul său nemuritor, veșnic, sunt eliberate din acel balast istoric temporar care, în

primele două perioade ale activității lui Solovyov, a întârziat zborul inspirației sale și i-a întunecat gândurile cele mai profunde Din exterior, această epocă finală a vieții lui Soloviev este o perioadă de dezamăgire și deznădejde: se caracterizează prin prăbușirea viselor utopice ale lui Philosopher și mai ales prin prăbușirea utopiei sale teocratice Dar semnificația principală a epocii în cauză nu este determinată de aceste trăsături negative; Dezamăgirea și disperarea lui Solovyov nu se referă la fundamentele viziunii sale asupra lumii, nu la idealul creștin al unei vieți holistice, ci doar la metodele pământești imperfecte de realizare a acesteia din urmă: această dezamăgire nu vine ca urmare a descompunerii interne, ci dimpotrivă, ca urmare a aprofundării și distanțării celei mai recente dezvoltări a viziunii creștine asupra lumii a Filosofiei noastre: prăbușirea utopiilor în acest caz este nici mai mult nici mai puțin decât eliberarea idealului religios al lui Solovyov de praful pământului care a aderat anterior acestuia Această etapă finală este firească Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII este desăvârșirea firească, logică, a dezvoltării spirituale a lui Soloviev, care se desfășoară de la început până la sfârșit într-o luptă internă între idealul creștin al Filosofului și utopiile sale pământești Pentru a înțelege semnificația lui Solovyov și a faptelor sale, trebuie să înțelegem în primul rând esența acestei lupte, în care a fost determinată imaginea sa spirituală Cel mai mare dușman al gândirii religioase creștine este acel imanentism, a cărui esență constă în afirmarea prezentului, pământesc, ca final și necondiționat În forma sa cea mai pură, se exprimă prin negarea perfectă și completă a de dincolo Pentru gândirea religioasă, acest păgânism sincer este relativ puțin periculos; în special, Solovyov s-a eliberat ușor și rapid de ea deja în acea perioadă timpurie, de tinerețe, când a scris Criza filosofiei occidentale Mult mai periculoase pentru filosofia creștină în general și pentru filosofia lui Solovyov în special sunt cele amestecate, cutare sau cutare formule religioase , unde transcendentul, Divinul, imperceptibil pentru ochiul neexperimentat, este ascuns de cutare sau cutare mărime pământească imanentismul dezvăluie o tendință de a renaște în el însuși, în Forma actualizată a utopilor creștine; esența acestora din urmă, cu toate diversitatea Formelor lor, se exprimă întotdeauna în același lucru - în falsa idealizare a prezentului, în afirmarea pământească în detrimentul de dincolo, a Divinului Pentru Solovyov această ispită este cu atât mai periculoasă cu cât întreaga atmosferă spirituală în care a crescut și s-a dezvoltat a fost saturată de utopism Un amestec bogat de utopii constă în moștenirea spirituală pe care a primit-o atât din Occident, cât și din Orient Am văzut deja că în învățătura sa religios-filosofică, Co- Biblioteca "Runivers" KN, EVGENY TRUBETSKOY, Lovyov este succesorul lui Schelling Dar tocmai în Schellingianism și-a găsit expresia metafizică vie acea utopie panteistă, pentru care lumea este mai rea în realitatea ei prezentă, este manifestarea esenței divine eterne În ultima sa perioadă, pozitivă, Schelling și-a pus cu siguranță sarcina de a depăși panteismul, care decurgea în mod logic din premisele de bază ale noii sale filozofii religioase; Această sarcină a trecut de la el lui Solovyov Dar, așa cum se va arăta mai jos, nici unul, nici celălalt nu au avut această depășire completă; de la Schelling, precum și de la misticii germani, Solovyov a adoptat inițial nu numai ideile lor creștine, ci și elementele lor panteiste metafizica *) Întreaga metafizică a primei sale perioade, tinerețe, este pătrunsă în întregime de acest utopism metafizic, care vede lumea într-o lumină trandafirie,

pentru că nu distinge clar între lumesc și Divin și nu pătrunde suficient de adânc în natura răului Această metafizică este foarte caracteristică pentru recunoașterea lui Solovyov, în vârstă de douăzeci de ani, că "nu crede în diavol" * *) , pornește de la o înțelegere profundă a răului și îi conferă "diavolului" un loc foarte proeminent în proces mondial În strânsă legătură cu acest utopism metafizic este utopia socială a lui Solovyov, care a fost deja exprimată în lucrările sale timpurii, de tinerețe, dar a atins punctul culminant al dezvoltării sale în perioada de mijloc a operei sale Dependența Filosofului de moștenirea spirituală pe care a primit-o este evidentă, desigur, și aici În proiectul său teocratic, Solovyov *) O altă sursă a tendințelor panteiste ale metafizicii lui Solovyov este, aparent, Spinoza, a cărui influență asupra vederilor sale inițiale o admite el însuși (vezi "Conceptul lui Dumnezeu*, VS, i)) Litere, Sh, Biblioteca "Runivers" VIAŢĂ PROBLEMA LUI SOLOVIEV ŞI LUMII CRIZA VIEȚII continuă cu o parte din naționalitatea rusă, o parte din tradiția occidentală: pe de o parte, găsim aici vechea idee rusă a Moscovei, a treia Rome, în legătură cu idealul slavofil al mesianismului național rus; pe de altă parte, aceste principii rusești sunt combinate în construcția lui Solovyov cu vechile idealuri imperiale ale Romei catolice, papale și cel mai recent vis al reformismului social vest-european S-ar părea, ce ar putea fi comun între elemente atât de eterogene? Și, totuși, la Solovyov ele sunt unite nu mecanic, ci organic, într-o singură credință, care exprimă presupunerea generală și conținutul general al tuturor utopilor posibile Aceasta este credința în transformarea prezentă, această lumească a universului Acest vis strălucește cu toate culorile curcubeului: combină socialismul, naționalismul și credința religioasă; dar adevărata sa esenţă constă în exagerarea prezentului, în falsa sa idealizare Din acest punct de vedere, acea combinație originală de utopism metafizic și social, pe care o găsim la Soloviev, devine de înțeles: metafizica semi-schellingiană a primei sale perioade, care crede în lumea locală ca o revelație a esenței divine și a utopiei sociale , care crede în posibilitatea afirmării aceleiași esențe - Împărăția lui Dumnezeu - în Formele lumești neluminate ale societății umane, evident, sunt unite organic - nu numai printr-o dispoziție comună, ci și printr-un gând comun Semnificația durabilă a învățăturii lui Soloviev, desigur, nu se află în acest gând - nu în amestecul utopic dintre ceea ce este sus și ceea ce este aici, ci în afirmarea acelei adevărate împărății a lui Dumnezeu, pe care carnea și sângele nu o moștenesc În conștiința Filosofului însuși, în ultima perioadă a operei sale, se desparte de utopii și se întemeiază pe ruinele acestora Idealul creștin al unei vieți întregi nu numai că nu este respins în această ultimă concluzie a filozofiei lui Solovyov >ev, ci, dimpotrivă, este dus până la capăt filozof Biblioteca "Runivers" KN EVGENY TRUBETSKOY este în sfârșit convins că adevărata integritate a vieții nu se realizează în nicio etapă intermediară, nici măcar în penultima etapă a procesului mondial: nu se potrivește deloc în acel univers în care domnește păcatul și moartea: desăvârșirea ei este o înviere universală, care exprimă sfârșitul lumii într-un dublu sens - scopul său necondiționat și sfârșitul procesului de evoluție mondială Acesta este, pe scurt, cursul dezvoltării gândirii lui Solovyov, cu care va trebui să ne cunoaștem în detaliu în expunerea următoare Este lesne de observat că în succesiunea succesivă a acestor trei perioade de dezvoltare ale Filosofului se exprimă nu numai sensul vieții sale personale, ci sensul obiectiv al unei întregi epoci istorice În primul rând, acele utopii de care era îndrăgostit, de care el luptat și asupra

cărora a triumfat în cele din urmă, nu sunt doar creațiile subiective ale gândirii și imaginației sale Acel vis pământesc, care în mintea și inima lui a fost inițial legat de ideea împărăției lui Dumnezeu, trăiește în sufletul fiecărei persoane; supraestimarea frumuseții pământești, iubirea pământească, patria pământească - acestea sunt motivele universale umane din care este compusă Acea utopie care îi face pe oameni să accepte reflectările pământești înșelătoare ale gloriei din altă lume ca o revelație autentică a împărăției lui Dumnezeu este întotdeauna aceeași Pe de o parte, este în mod necesar legat de viața umană; pe de altă parte, este întotdeauna și invariabil spulberat de aceeași viață: aceasta este drama umană universală care s-a exprimat în viața și operele lui Solovyov În acest caz, este complicat de drama națională, rusă Am văzut deja că visul unei a treia Rome și al unui viitor mesianic pentru Rusia a crescut și s-a dezvoltat la Solovyov sub impresia erei emancipatoare a domniei împăratului Alexandru al II-lea Pe exemplul lui Dostoievski și Fedorov, am văzut că această epocă nu a fost singura care a dispus vise utopice Biblioteca Runiverse VITAL SARCINA SOLOVIEVA SI VSEMIRN, CRIZA VIEȚII În cele ce urmează vom vedea cum dezvoltarea ulterioară a vieții rusești a spulberat aceste vise Nu voi sublinia aici coincidența cronologică izbitoare a epocilor individuale ale operei lui Soloviev cu succesiunea succesivă a trei domnii Cu toate acestea, nu pare întâmplător că în filosoful s-a retras pentru prima dată de la naționalismul rus, care și-a dezvăluit esența anti-creștină Nu este întâmplător că în , în așteptarea catastrofei naționale viitoare, el a prezis pentru prima dată prăbușirea celei de-a treia Rome Utopia națională rusă a găsit o infirmare izbitoare și irezistibilă în evenimentele istoriei Rusiei Pentru Solovyov, această prăbușire a visului său pământesc a fost sursa celor mai înalte revelații ale sale Ne vom familiariza cu ele în următoarele părți ale acestei lucrări Carte Evgheni Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Stahl și Leibnitz (Din istoria filosofiei naturale și a medicinei secolului al VIII-lea) Numele lui Stahl, un medic celebru la vremea lui, fondatorul vitalismului și unul dintre creatorii teoriei chimice a Flogistonului, este probabil cunoscut de majoritatea oamenilor educați Dar, așa cum se întâmplă adesea, ideile cele mai slabe și obscure pot fi combinate cu un nume cunoscut: sunt autori puțin citiți, chiar și atunci când se scrie despre ei Tocmai aceasta este soarta lui Stahl Între timp, doctrina sa completă și profund gândită despre suflet, ca izvor al întregii vieți organice, prezintă un interes neîndoielnic, mai ales în vremea noastră, când înțelegerea organică a naturii își întinde din nou aripile și se pregătește pentru o luptă decisivă cu o viziune mecanică asupra lumii Acest interes este și mai accentuat de faptul că pe drumul său vitalistul Stahl l-a întâlnit pe mecanicistul Leibniz și între ei a apărut o polemică, în care diferențele de viziuni opuse asupra lumii au ieșit cu deplină claritate Așadar, mi se pare, munca consacrată refacerii unui episod care are deja două sute de ani nu va fi complet în zadar Pentru a facilita înțelegerea istorică a misiunii lui Stahl și a conflictului acestuia cu Leibniz, am considerat util să ofer o scurtă privire de ansamblu asupra conținutului ideologic al secolului al XVII-lea, sub influența și în opoziție față de care ambii gânditori de interes și-au dezvoltat punctele de vedere Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ eu Secolul al XVII-lea în istoria științelor naturale și a filosofiei naturii ocupă o poziție deosebit de proeminentă: nu numai că a eliminat vechea viziune scolastică asupra lumii, dar - ceea ce este deosebit de important - a stabilit o bază solidă începutul unei noi

științe și al unei noi filozofii Chiar începutul secolului a fost marcat de arderea călugărului dominican Giordano Bruno, unul dintre cei mai talentați luptători pentru idei noi, care a început cu infirmarea lui Aristotel și s-a încheiat cu cel mai hotărât panteism Și de-a lungul întregului secol al XVII-lea a avut loc o luptă fără milă împotriva scolasticii, sau mai bine zis a încheierii sale definitive, din moment ce fundamentele ei fuseseră de mult zdruncinate Mai întâi, Bacon o distruge, proclamând marea restaurare a științei, apoi Descartes și Gassendi urmează, pe urmele lui Gassendi, la sfârșitul secolului, fizicianul și chimistul Boyle preia din nou distrugerea scolasticii Știința naturii, eliberată de autoritate, pornește hotărât pe un nou drum și face progrese uimitoare: nici un secol nu se poate lăuda cu atâtea descoperiri Studiile lui Galileo despre căderea corpurilor, combinând experimentul și aplicarea metodei matematice, oferă un exemplu despre cum ar trebui studiată natura Toricelli, cel mai apropiat urmaș al lui Galileo, descoperă presiunea aerului și aranjează un barometru, Pascal investighează echilibrul lichidelor, Guérique aranjează o pompă de aer, Marriott și Boyle găsesc legea fundamentală a gazelor, Huygens studiază legile pendulului și dezvoltă în continuare mecanica , ale cărui baze au fost puse de Galileo, în cele din urmă Newton stabilește legile fundamentale de mișcare și, în principiul gravitației, reduce la unitate mișcarea obiectelor terestre și a corpurilor cerești Optica este dezvoltată de lucrările lui Snellius, Descartes și Newton, iar până la sfârșitul secolului apar principalele sale ipoteze: mișcarea ondulatorie a eterului (Huygens) și scurgerea particulelor luminoase Biblioteca "Runivers" VL KARPOV (Newton) Succesele matematicii concurează cu dezvoltarea fizicii: geometria analitică a lui Descartes, teoria numerelor a lui Fermat, teoria probabilităților și, în sfârșit, metoda de calcul a infinitezimalelor lui Newton și Leibniz - ce multitudine de idei noi și fructuoase! Alchimia, care a fost o colecție de tehnici de transformare a metalelor în aur, și mai târziu parte a artei medicale, este transformată în chimie științifică prin lucrările lui Boyle, Becher și alții În domeniul fiziologiei, o revoluție profundă este realizată prin descoperirea circulației sângelui de către Harvey; iar aplicarea microscopului nou descoperit la studiul organismelor deschide perspective cu totul noi Malpighi și Grew descriu celulele vegetale și creează anatomia plantelor; Leeuwenhoek, printre multe descoperiri, descrie corpuri seminale și globule de sânge, Malpighi observă circulația sângelui chiar la microscop Însuși modul de comunicare între oameni de știință se schimbă Locul disputelor publice, pe care un om de știință și-ar putea apăra tezele culese din cărți, este înlocuit de o nouă formă de muncă comună - se întemeiază societăți și academii științifice În a fost fondată Accademia dei Lyncei, în Accademia del Cimento, în l o Royal Society din Londra, în Académie des Sciences din Paris, în Germana Academia Naturae Curiosorum, după Caesareo-Leopoldina/v ' prin eforturile Academiei de Științe Leibniz din Berlin Există o corespondență extinsă între oameni de știință din diferite țări: într-o perioadă atât de aglomerată, toată lumea are ceva de împărtășit, iar din a doua jumătate a secolului încep să apară oameni de știință și reviste Tomurile grele se retrag în fundal, înlocuite de cele mai confortabile in quarto În legătură cu întorsătura decisivă în domeniul științei, apare în filozofie un spirit nou, liber; de o jumătate de secol este în sfârşit determinat Descartes, filozoful noului Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ timp, cu totul diferit de cei care obişnuiau să vadă înainte sub capota unui călugăr sau în

mantia unui profesor Acesta nu este un doctor în teologie, ci pur și simplu un ofițer angajat în experimente fizice și matematică El lepădă cu dispreț de vechea înțelepciune livrescă, se îndoiește de totul și învață să găsească principiile primei filosofii în datele imediate ale conștiinței sale personale Unii sunt indignați, alții îi iau partea, iar după câțiva ani cartezianismul devine o forță, chiar pătrunde ici și colo în universități, care au rămas multă vreme fortăreața vechii științe V Spiritul religios este încă viu în secolul al XVII-lea - ateii sunt subiectul oroarei generale și preferă să nu se dezvăluie - atât de mult din metafizică rămâne redundantă Filosofia este în primul rând filozofie naturală și merge mână în mână cu spiritul direcției științifice, devine suportul și interpretul ei Baza filozofiei naturale a lui Descartes este recunoașterea a două substanțe create de Dumnezeu - gândirea și extinsă Substanța gânditoare formează din ea însăși doar sufletele oamenilor și este separată printr-o linie ascuțită de restul lumii, care își găsește o explicație completă în mișcarea unei substanțe extinse, adică materie Întreaga natură este redusă la părți de materie, care diferă una de cealaltă ca mărime și figură și umplând complet întreaga lume În timpul creării lumii materiei se comunică o anumită cantitate de mișcare, care rămâne constantă, fiind transferată de la un conglomerat material la altul, distrugând unele corpuri, construind altele Singurul tip de cauză accesibilă înțelegerii umane și suficientă pentru studiul naturii este cauza efficiens; causae finales aparțin numai Minții Divine, care nu poate fi înțeleasă Bazându-se pe câteva presupuneri simple și evidente, Descartes construiește întregul univers în fața ochilor cititorului, ca și cum ar traduce calea urmată de So- Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" VL KARPOV creator, într-un limbaj înțeles de om Principia philosophiae, în care este expusă această doctrină, a dat lumii un model atât de pur al interpretării mecanice a naturii, care până astăzi, în ochii multora, este idealul mecanicii Numai într-un singur loc se sparge înțelegerea mecanică a lumii - omul este o ființă complexă a sufletului și a trupului, numai în el substanța gânditoare pătrunde în mecanica naturii, gândirea și va determina mișcarea Cu toate acestea, să-și crească sau să scadă cantitatea nu este în puterea sufletului, poate doar să schimbe direcția de mișcare Asemenea unui comutator care direcționează trenul de-a lungul unei căi sau alteia prin simpla mișcare a șinelor , sufletul, plasat în conariu - locul central al creierului - reglează fluxul spiritului animal din material fin prin ventriculii cerebrali, îndreptându-i către varii nervi Apărătorii interacțiunii dintre suflet și corp recurg la aceeași, în esență, explicație în prezent, înlocuind moleculele creierului în locul conceptului învechit de spiritus Concomitent cu Descartes, principalul său adversar Pierre Gassendi (-) restaurează vechea filozofie naturală a atomiştilor Încercările de o astfel de restaurare fuseseră făcute înainte de x), dar niciuna nu a avut succes de durată Gassendi, profesor de retorică și teologie în E, mai târziu preot, a criticat mai întâi peripatismul, iar apoi, în opoziție cu Aristotel, a prezentat un alt filozof al antichității, Epicur Gassendi a aparținut numărului de oameni cu o singură minte, acele naturi pentru care o idee este capabilă să umple o viață întreagă, prin urmare, odată ce l-a luat pe Epicur, a lucrat asupra lui până la moartea sa, restabilind adevăratul caracter moral al iubitului său filozof, expunând în detaliu învățătura lui și aflând ce putea fi păstrat El ia atomismul lui Epicur și Lucretius aproape în întregime*): Vezi Lasswit Geschichte der Atomistik vom Mittelalter bis Newton bd I Hamburg şi Leipzig) O bună

expunere a sistemului Gassendi este dată de Felix Thomas La philosophie de Gassendi Paris Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ Genul este format din cele mai mici particule, care nu se împart în nicio circumstanță - atomi și spațiu gol dintre ele Atomii au duritate absolută, forme variate, nu apar și nu dispar Ele sunt indisolubil legate de mișcarea care decurge din proprietățile lor interne: atomii nu sunt corpuri inerte, ci, dimpotrivă, active (non inertes immobilesque, sed actuosissimas ac mobilíssimas potius) x), iar această activitate este adevărata cauză a principalului proprietatea materiei-gravitație Sufletul omului într-o parte semnificativă, sufletul animalelor este în întregime material și este format din atomi; au senzație, în virtutea faptului că un anumit tip de sensibilitate este inerent atomilor înșiși Doar cea mai înaltă parte rațională a sufletului uman este imaterială - aici Gassendi se îndepărtează de Epicur Încă un punct, Gassendi nu este puternic de acord cu Epicur, iar aceasta se referă la problema lui Dumnezeu și a începutului lumii Epicur a fost un ateu complet: a recunoscut eternitatea și necreatul lumii, la fel ca materialiștii noștri contemporani, în timp ce Gassendi a fost și a rămas un adevărat creștin Pentru el, Dumnezeu este începutul tuturor: El a creat atomii, i-a înzestrat cu anumite proprietăți și poate, dacă vrea, să distrugă |x Dar lumea creată este lăsată de El la propriul său curs, și tot ceea ce ia naștere în lume, inclusiv omul, se formează în mod natural, prin combinarea atomilor care sunt disponibili Filosofia naturală atomistă a găsit un răspuns simpatic din partea multor oameni de știință; avea multe calități ale unei ipoteze științifice reale, potrivite pentru explicarea unor fenomene naturale particulare Huygens, și în special Robert Boyle, au devenit adepții săi puternici)) Ib , p) Huyguet a avut o polemică cu Leibniz despre atomism (Vezi Leibniz Hauptschriften, herausg von Cassirer Bd II, p -) Concepțiile filozofice naturale ale lui Boyle sunt expuse în I Meier: Robert Boyles Naturpliilosophìe mit besonderer Berücksichtigung seiner Abhângîgkeit von Gassendi und seiner Polemik gegen die Scholastik Inaug Dis Munchen * Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Chiar și Newton, care a respins complet ipoteza vârtejului a lui Descartes, a simpatizat cu Gassendi și a exprimat în Optica ipoteza că ipoteza particulelor elementare ar oferi cheia pentru explicarea fenomenelor fizice și chimice care erau de neînțeles în acel moment El însuși s-a abținut de la a dezvolta ipoteze și nu și-a redus niciodată părerile naturale-filosofice într-un întreg Așa sunt curentele caracteristice gândirii științifice și filozofice naturale ale secolului al XVII-lea, în măsura în care pot fi prezentate într-o trecere în revistă Ele trebuie reținute pentru a înțelege atmosfera în care putea fi crescută fiecare persoană educată de la sfârșitul secolului al XVII-lea Era atmosfera unui mecanism teist, o combinație a dogmelor de bază ale bisericii cu ideea lumii ca o mașină uriașă, aranjată și pusă în mișcare în momentul creației Indiferent cât de diferit a fost Leibniz în detaliile opiniilor sale față de Descartes, Gassendi, Newton, în elementele sale fundamentale, el a stat pe același teren IL Pentru a oferi cititorului departe de medicină o idee despre atitudinile și atitudinile care au predominat în rândul medicilor secolului al XVII-lea și care au fost punctul de plecare al lucrării lui Stahl, mă voi opri puțin asupra școlilor de medicină din acea vreme Prin tot Evul Mediu trece autoritatea lui Hipocrate, Galen, bazat pe Hipocrate, și doctorilor arabi, bazat pe Galen Creativitatea independentă, răsturnarea vechilor autorități și căutarea unor noi căi în medicină, ca și în alte părți, au început odată cu Renașterea -

primul medic care a rupt brusc tradițiile stabilite a fost Paracelsus £ -), a cărui activitate se încadrează în prima jumătate a anului secolul al XVI-lea În , devenind profesor la Universitatea din Basel împotriva dorințelor Facultății și, se pare, Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ neavând nici măcar o diplomă corespunzătoare, Paracelsus a ars public canonul de Avicena și a devenit în opoziție puternică față de colegii săi O serie întreagă de scandaluri care au apărut după aceasta l-au făcut pe Paracelsus să fugă din Basel, iar restul vieții își petrece rătăcirile Aderând la concepțiile neoplatonice care au cuprins multe minți în Renaștere, Paracelsus consideră întreaga natură ca o singură ființă impregnată cu spiritul divin; omul, cea mai perfectă creație a naturii, este un microcosmos, legat prin o mie de fire de macrocosmos Corpul uman nu este format din patru lichide, așa cum se credea atunci, după Hipocrate și Galen, ci din trei elemente: sulf, mercur și sare (aici afectează studiile alchimice ale lui Paracelsus), este însuflețit de "balsamul astral*" , "foc ceresc" sau "arheu" O serie de ființe - entia - de natură externă (ens astrorum, veneni, naturale, spirituale, deale) influențează o persoană, prind rădăcini în el - sunt cauza principală a bolilor Sarcina terapiei este de a elimina esența bolii și de a ajuta acele forțe organice care luptă împotriva ei în organismul însuși; acest lucru se realizează prin intermediul arcanelor, diverse mijloace și medicamente, a căror acțiune rămâne misterioasă Aici se deschide o vastă întindere de astrologie, magie și cele mai nesăbuite Fantezii, care i-au uimit pe oamenii educați din acea vreme, precum și pe cititorul modern Datorită tuturor acestor lucruri, Paracelsus cinstit, direct și ideal tunizat a părut pentru o lungă perioadă de timp un "mare șarlatan"; ultimele cercetări îi reabilitează pe deplin personalitatea) Vezi în principal articolele lui Struntz și ale lui Theophrastus Paracelsus, sein Leben und seine Persõnlichkeit Leipzig Aparent, Strunz merge prea departe în cealaltă direcție: citind caracterizarea sa, s-ar putea crede că Paracelsus a fost un ipocrit evlavios, el își subliniază atât de puternic christliche Humanisinus - dar probabil că nu era așa Biblioteca "Runivers" VL KARPOV J În domeniul terapiei, principala inovație a lui Paracelsus a fost utilizarea pe scară largă a medicamentelor minerale: metale și compușii acestora, în timp ce înainte se utilizau aproape exclusiv preparate din plante (galenica) Paracelsus a fost o pepită pură și a purtat o luptă cu antichitatea, ca să spunem așa, intuitiv, opunând o dogmă cu alta, dar în același secol autoritatea lui Galen a suferit lovituri grele din partea reprezentanților științei oficiale Așa cum descoperirile astronomice ale noului timp l-au discreditat pe Aristotel, lucrările anatomice independente ale lui Vesalius, Eustachius, Fallopius au dovedit cu propriii ochi incorectitudinea opiniilor lui Galen, care nu deschisese niciodată un cadavru uman Astfel, la începutul secolului al XVII-lea, domeniul medicinei a fost eliberat pentru o nouă clădire În secolul al XVII-lea întâlnim mai multe școli de medicină: unele se dezvoltă pe rădăcinile ibgovka, altele își construiesc teoriile pe principiile noii fizicii și filosofiei naturale, altele se opun inovațiilor și revin la vechi Ei se învecinează îndeaproape cu Paracelsus și dezvoltă în continuare părerile sale despre așa-numitul iatrochimiști sau chimiști, în frunte cu medici olandezi: Johann van Helmont (-) și Deleboe Sylvius (-) Van Helmont - o persoană nu poate fi mai puțin interesantă cu părul blond decât Paracelsus, dar incomparabil mai fin și mai educat Pasionat, căutător al adevărului, mistic, naho? căzut sub influența celebrului m-lle Bourignon, Helmont

și-a găsit liniștea lucrând în folosul umanității suferinde La fel ca mulți dintre medici, oponenți ai antichității, van Helmont a fost un alchimist; știința îi datorează introducerea termenului de gaz și distincția dintre gaze și aer Elementul principal care generează sulf, mercur, sare și toate celelalte corpuri din el însuși, Helmont a considerat apă Experimentele asupra culturii plantelor l-au convins că întreaga masă de plante cu complexul său Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ prin ele se pot forma compuși numai din apă; semnificația acidului carbonic și a sărurilor nu a fost atunci bănuită Într-un organism, materia este subordonată unor ființe de un fel special - arheea, dintre care pot fi mai multe într-un singur corp, conform celor mai importante organe și funcții Cauzele bolii se află în archaea, în ideae morbosae; acestea sunt legate de o schimbare a părților organismului de natură chimică, printre ele aciditatea, alcalinitatea sucurilor și fermentațiile de diferite naturi ocupă primul loc Terapia lui Helmont include și arcane din diverși compuși chimici recent descoperiți În Sylvia, profesor la Universitatea din Leiden, întâlnim un medic care a asimilat pe deplin noile idei anatomice și fiziologice ale secolului: recunoaște doctrina circulației sângelui, lucrează el însuși asupra anatomiei Dar Sylvius, ca și van Helmont, atribuie rolul principal în procesele bolii modificărilor chimice: fermentație, aciditate, alcalinitate Numai că, spre deosebire de profesorul său, el nu vorbește de arhea, suflete etc } locul lor este luat de spiritul material Conform opiniilor teoretice, în practica Sylvius alterantia - agenți care modifică compoziția fluidelor corporale și proprietățile acestora - ies în prim-plan Stahl a părăsit și școala de chimiști; el este chiar în multe privințe mai aproape de Paracelsus și Helmont decât de Sylvius Dar vom vedea mai târziu ce diferență fundamentală de opinii cu privire la relația dintre chimie și medicină există între el și atrochimiști Dacă școala de atrochimiști a secolului al XVII-lea a trăit cu idei înscrise în secolul al XVI-lea, când pentru mulți doctori chimia a fost inseparabil îmbinată cu medicina, atunci școala de atromecanică este un produs specific secolului al XVII-lea^ Baza teoriei medicina pentru medicii din această direcție este ideea organismului ca o mașină, un automat pus în mișcare Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Am special subtil materiale "spirite" (spiritus) x) tradiții ale lui Galileo: Borelli, Paccioni, Baglivi - acestea sunt numele celor mai proeminenti iatromecanici Baza fiziologiei și cea mai mare parte a patologiei din această școală a fost doctrina sângelui circulație, descoperită de Harvey în : o serie întreagă de fenomene morbide -í au fost explicate mecanic, prin oprirea mișcării sângelui în diferite părți ale corpului În strânsă legătură cu circulația sanguină era doctrina secreției și excreției; era! explicata si pe cale mecanica, trecerea particulelor unei anumite Forme prin pori special adaptati in acest scop Borelli cu deosebita atentie dezvolta teoria miscarii musculare, studiaza structura acestora si creeaza chiar si o teorie destul de complexa a contractiei musculare Pacchioni expune doctrina circulației fluidului nervos (spiritus) ca un pandantiv al doctrinei despre! circulatia sangelui; rolul organului conducător îl joacă, în opinia sa, dura mater cu contracţiile ei ritmice Scoala de atromecanica nu a introdus nimic nou in domeniul terapiei, decat pentru a incuraja • sângerarea, iar semnificația ei constă în crearea unui fel de studii patologice și fiziologice O oarecare influență a acestei școli găsim și la Stahl; dar mult mai aproape de atrofizicieni era Friedrich Ugofmann, egalul și colegul său Voi cita definiția lui despre viață: "vita nihil aliud est, quam motus sanguinis A Acest termen, cu

care avem de-a face atât de des, este o traducere a grecescul πνεύμα, care joacă un rol la Hipocratici, Aristotel și Galen Rădăcinile fiziologiei pneumatice, adică Conceptul de respirație, de spirit, ca principiu animator, este dat de medicina egipteană, în contrast cu cea caldeană, pentru care principiul vital ^ "este LICHID - sânge, Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ și trecând prin cercul de fluide, de la sistolă până la diastola inimii și arterelor, și tot felul de canale și fibre, susținute de afluxul de sânge și lichid nervos, pornind, care prin secreții și excreții justifică organismul de toată inima-ruptură și îi guvernează toate funcțiile" *) Așa cum se întâmplă întotdeauna și peste tot, ideile noi și-au găsit adversari argintii Unii pur și simplu nu voiau să știe lucruri noi, alții știau, dar le considerau nepotrivite Centrul direcției conservatoare a fost Facultatea de Medicină din Paris, unde autoritatea lui Galen și a arabilor a fost confirmată chiar printr-un decret parlamentar, iar medicii care au aderat la noua terapie au fost lipsiți de practică Aceste măsuri reacționare s-ar putea să nu pară atât de sălbatice dacă ne amintim câte victime presupune fiecare nou entuziasm în domeniul medicinei și, în același timp, una a fost dusă de compuși metalici Potrivit lui Guy Patin, preparatele cu antimoniu au ucis mai mulți oameni decât regele suedez din Germania *) Printre cei care au rezistat în mod conștient noilor tendințe și au predicat o întoarcere la tradițiile lui Hipocrate s-a numărat și celebrul doctor englez Seidenham O poziție similară a fost luată de Stahl, dar el se deosebea de Seidenham prin faptul că a oferit opiniilor sale o justificare nouă și complet originală III George Ernest Stahl (Stahl, Stahlius) s-a născut în anul în orașul Ansbach, unde tatăl său era secretar al consistoriului) A primit studii medicale) Citez din: Haestr Geschichte der Medicin bd I Aufl Jena p) cm Flourzns Histoire de la découverte de la circulation du sang ed Paris p) Datele biografice pe care le iau din Vita Stabili anexată la ediția din a Theoriae medicae verae și compilate de Choulant'oMb, editorul acelei ediții Această biografie este foarte scurtă și mai mult ca o listă de formulare Sursa a fost, aparent, cărțile lui Goet^x, Biblioteca "Runivers" grădină zoologică VL KARPOV Universitatea din Jena sub îndrumarea profesorului Wedel și în a primit un doctorat Imediat după aceasta, a început să predea în aceeași Jena, dar deja în a părăsit-o, deoarece a fost invitat ca medic la Ducele de Weimar Câțiva ani mai târziu s-a pus bazele universității din Halle; Friedrich Hoffmann a fost numit primul profesor de medicină și a fost instruit să atragă forțe medicale pentru o nouă instituție Hofmann a oferit postul de al doilea profesor lui Stahl, prietenul său de la Universitatea din Jena; Stahl a fost de acord și în a deschis un curs de prelegeri Timp de douăzeci și doi de ani a fost profesor la Universitatea din Galle, citind, pe lângă medicină teoretică, chimie și anatomie; în acest timp l-au ascultat de elevi În , Stahl s-a mutat la Berlin ca medic de viață la regele prusac Frederick William I, unde a murit în , la de ani A fost căsătorit de trei ori și a avut șapte copii Numărul lucrărilor sale tipărite este foarte mare, Haller dă aproximativ de titluri; majoritatea sunt mici discuții și programe medicale Cea mai importantă lucrare este Theoria medica vera - Așa apare viața personală a lui Stahl Wedel (Wedelius, -), sub conducerea căruia Stahl a primit educația medicală, a fost chimist, adeptul lui van Helmont și Sylvia *) Iar prima lucrare ştiinţifică a lui Stahl, realizată de el chiar înainte de a-şi obţine doctoratul, a fost l?ragmenta aetio-logiae physico chemicae ( ); i-a dedicat-o lui Vedel şi Scenariul Stahlii Norimb şi şi ?uf'a: Stahls

Théorie der Heilkunde Halle , inaccesibil pentru mine Datele biografice găsite în istoriile medicinei nu conțin date noi: par a fi pur și simplu copiate dintr-o carte în alta *) Haller , Bibliotheca medicinae practicas Tomus III, , P -) Pentru Vedel, vezi Bibi med practica Halleri T P , p STAHL ȘI LEIBNITZ Tată Cu toate acestea, o mare diferență de opinii a apărut curând între profesor și elev Stahl și-a păstrat dragostea pentru chimie până la sfârșitul zilelor și a lucrat mult în acest domeniu, dar a separat foarte repede domeniul medicinei teoretice de chimie și a stabilit fiecăruia sarcini complet independente Potrivit lui Stahl însuși, un tânăr de de ani, când era profesor la Jena, el a urmat deja drumul său - modul de a observa Faptele realității și de a reflecta independent asupra lor Săpa în praful bibliotecii și să noteze locurile comune îi era dezgustător *) Această trăsătură - independența de gândire - era caracteristică lui Stahl; era înrădăcinată în natura sa, care era departe de a fi înclinată spre sociabilitate și prefera singurătatea Biografii transmit zicala lui preferată: e rebus quantum cunque dubiis quicquid maxima sententiarum turba défendit error est Stahl și-a tratat adversarii cu mare vehemență și i-a caracterizat adesea în termeni foarte nemăgulitor, ceea ce a dat naștere să-i reproșeze "orgoliul exorbitant " La bătrânețe, întâlnind puțină înțelegere și simpatie pentru opiniile sale, a devenit și mai sumbru, retras și chiar melancolie ng Dar ar fi nedrept să tragem concluzia că Stahl a neglijat complet munca celorlalți și a tăcut în privința celor cărora le era dator Pentru asta era prea sincer și prea iubitor de adevăr Adevărat, nu-l numește pe nume nici pe Descartes, nici pe alți mecanici, dar) Universul meu din primii ani de studiu, felul de a trăi și de a învăța, din acea muncă prăfuită, târât prin biblioteci antice, foarte străină; să transcriu și să aflu locurile comune în întregime nepotrivite: ci doar să retrag fenomenele lucrurilor înseși, prin însăși observarea intenționată a experienței și câtă ascuțire a gândirii a căzut asupra mea permiteți-mi să veghez asupra întregului (Vindiciae et indicia de suis schediasmatibus Theoria med vera p , izd g) Sr также писье încât шшшаля ъъ шрекpreze, гѣѣ оъ разсказијеъ прикуши, ызвававаия ы норохим (Spren · gel Versuch einer pragmatischen Geschichte der Azneikunde Theil Halle p-)) Sunt puțin îngrijorat de judecata oamenilor (Teorie med v , p)· VL KARPOV El menţionează cu mare evlavie numele lui Hipocrate şi Aristotel Publicând în o nouă ediție a "Physica subterranea * Becher, acest ciudat om de știință și aventurier, Stahl scrie pe pagina de titlu: Opus sine pari primurn hactenus et princeps *) Nu-i trece prin cap să slăbească meritele lui Becher, ale cărui idei a stat la baza celebrei teorii Phlogiston, al cărei creator este adesea considerat Stahl, şi el afirmă simplu: Becheriana sunt quae profero) Criticându-l pe van Helmont, Stahl îi dă cuvenitul: ingens speculator, sed certe liberrimus) Și vorbind despre lucrările sale științifice, pe care cel mai puțin era înclinat să le tacă, subliniază de mai multe ori: non tam mea sunt, quam veritatis A doua trăsătură caracteristică a înfățișării intelectuale a lui Stahl iese în evidență mai ales atunci când acoperim activitatea sa scriitoare în ansamblu Ea constă în / străduința de a eficientiza multiplicitatea fenomenelor, de a le reduce la unitate, de a găsi un principiu călăuzitor central pentru o serie de fenomene În chimie, un astfel de principiu unificator este doctrina Phlogiston, care a explicat o serie de fenomene disparate După cum am subliniat deja, ideea substanței conținute în toate corpurile combustibile a fost dată de Becher, dar nimeni altul decât Stahl a dezvoltat-o și a pus-o în

circulație - a satisfăcut prima nevoie a minții sale Exact în același mod (în medicină, așa cum vom vedea mai târziu), Stahl, cu o claritate și o forță uimitoare, a expus nevoia unui singur principiu de viață, care este în ochii săi sufletul | Și ceea ce este deosebit de caracteristic, alături de aceasta, el nu combină niciodată într-un întreg toate fenomenele cunoscute de el, nu încearcă să creeze o știință universală din care să decurgă toate disciplinele private, precum Principia cartezienă / i-a fost străină ideea de naturoilozofie? V) Corr , Geschichte der Chemie, i Theil Br^unschweig p I) Kopp p*) Teorie med vera, p Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ apoi cu deosebită scrupulozitate delimitează domeniile, sarcinile și metodele științelor private "Sarcina medicinei este de a ajuta pe cei suferinzi, pentru aceasta este necesar să se cunoască bolile, cauzele lor, iar pentru aceasta, la rândul său, este nevoie de fiziologie, construită pe o Fundație solidă^ Totuși, ar fi o greșeală să ne gândim că toate studiile subtile efectuate de anatomiști, toate ipotezele fizice și fiziologice speciale, toate datele chimice despre fermentații, acizi etc ar fi necesare unui medic Adesea ele nu sunt doar inutile, ci de-a dreptul dăunătoare, distrăgându-l de la munca directă, conducându-l într-un labirint de opinii eronate și contradictorii care paralizează orice activitate "Purificarea medicinei, vindecarea în sine este o temă constantă a discursului lui Stahl] Ghidat de dictonul lui Cicero "nisi utile est quod facimus, stulta est gloria", foHT aruncă fără milă din Theoria medica vera o serie dintre cele mai interesante descoperiri ale sale timp ! Pe de altă parte, în manualul său de chimie nu vom găsi nicio referire la medicină - acolo el este doar chimist Deținând o minte fără îndoială clară și sistematică, Stahl nu și-a putut exprima clar și simplu gândurile - acesta este principalul său neajuns A scris, bineînțeles, în latină, așa cum se obișnuia atunci, extrem de verboroasă (pe care el însuși a mărturisit), în perioade lungi, dificile, al căror sens poate fi deseori înțeles doar prin presupuneri Dacă îi studiezi scrierile cu creionul în mână, notând ideile principale, atunci consistența lor extraordinară devine clară, dar planul general este prea aglomerat cu discuții complet inutile care ascund conceptul Stahl se temea că nu va fi înțeles și, cu o abundență de cuvinte, spera să convingă cititorul; Nu a avut timp să scrie Discuțiile mai generale și de principiu care formează introducerea în Theoria medica vera suferă în special de astfel de neajunsuri Fiziologia și patologia sunt mai simple; Chymia rationalis - un manual compilat din prelegeri scrise Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Stahl este în mare parte lipsit de verbozitate și face o impresie mult mai bună Sumbruarea caracterului și stilul prost al lucrărilor explică succesul relativ mic al lui Stahl în rândul contemporanilor săi Acest lucru a fost subliniat și de Blumenbach, care l-a considerat pe Stahl "unul dintre cei mai mari și mai profundi! Cei mai neobișnuiți medici pe care i-a văzut lumea" "Puțini oameni mari au fost atât de mult timp nerecunoscuți sau înțeleși greșit și parțial greșit înțeleși cu intenție, ca Stahl A fost coleg și rival cu pr Hofmann și Boergava contemporan, care s-au armonizat unul cu celălalt în majoritatea învățăturilor lor și, din toate punctele de vedere, au fost considerați cei mai mari doctori și cei mai populari profesori Și în imediata apropiere a lui Hoffmann, Stahl trebuie să fi făcut o impresie respingătoare Hoffmann, o persoană veselă, deschisă, și-a expus sistemul mecanic ușor vizibil în limba germană Dimpotrivă, Stahl, un ipohondru bilios, reticent și, mai mult, poet, și-a voalat doctrina mai abstractă cu o mantie de expunere întunecată, extrem de uscată Este

ușor de înțeles care dintre cei doi s-ar putea face mai fericit În cea mai mare parte, sufletele amabile și evlavioase, dintre care erau destul de multe în Halle la acea vreme, au devenit de partea lui Stahl Dar se știe că sufletele bune și evlavioase nu trăiesc întotdeauna în capete limpezi, mari, într-adevăr, printre adevărații stahlieni au existat multe persoane cu spirit sărac care nu au putut înțelege semnificația profundă a profesorului lor, dar au respectat cu fidelitate litera a legii lui şi în întunericul lui gândul să nu găsească nimic sacru şi mistic" *) Citatul de mai sus indică o altă latură a personalității lui Stahl: religiozitatea sa profundă, cu o notă de poetism clar exprimată Aici se gaseste Bibliorheca medica Blumenbachii, П, p Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ din nou, binecunoscuta izolare a lui Shtal de oameni, care l-a determinat să intre în comunicare exclusiv personală cu Cel mai Înalt Început - care, după cum se știe, este esența poetismului Cu "sentiment profund" Stahl menționează în scrierile sale numele lui Dumnezeu, în care singur își vede susținerea; fiecare secțiune se termină cu laude către El - iar cititorul simte involuntar că acestea nu sunt Expresii IV Vederile fiziologice și patologice despre Stahl au luat în sfârșit contur în și au fost expuse de el în marea sa lucrare Theoria medica vera x) Include toate ideile principale ale lucrărilor minore anterioare În loc de o introducere, Stahl a plasat patru discursuri, publicate de el separat mai devreme, în - : I) Disquisitio de mecanismi et organismi diversitate,) Pa-raenesis ab aliena a medica doctrina arcén dum,) Demonstrado de mixti et vivi corporis vera diversitate,) Vindiciae et indicia de suis schediasmatibus (o scurtă prezentare a publicațiilor sale anterioare) Teoria în sine este împărțită în trei părți: Physiologia, Pathologia generalis et specialis și Pathologia specialissima Concepțiile vitaliste ale lui Stahl, care sunt de interes principal pentru noi, sunt expuse de el în detaliu în primul și al treilea argument și în unele capitole) George Ern Stahlii Theoria medica vera physiologiani et pathologiam tanquam doctrinae medicae partes vere contemplativas e naturae et artis veris fundamentis intaminata ratione et inconcussa experientia sistens Halae În același an a urmat o a doua ediție; al treilea a apărut după moartea lui Stahl în În secolul al XIX-lea, Theoria medica vera a fost republicată sub redacția lui Choulant în Scriptorum classicorum de praxi medica nonnullorum opera collecta, Vol-XIV*-XVI, Lipsiae - În germană, partea a I-a din Th m a fost tradus de Ideler'oM/b, Berlin Scrierile lui Stahl au fost publicate în limba franceză la Montpellier: G E Stahl Oeuvres médico-philosophiques et pratiques traduites et commentées par T Blondin Montpellier Nu aveam în mână decât ediții latine Citatele sunt date de mine din Chou-lanfa Biblioteca "Runivers" VL KARPOV fiziologie Le vom folosi în primul rând în prezentarea următoare Deja în prefața întregii lucrări, ideea lui călăuzitoare este conturată în "cuvintele de aur" ale lui Seneca: "a reveni la natură, a se restabili în acea poziție din care ne-au alungat erorile - în asta constă înțelepciunea * Bolile sunt erori în care cade corpul;astfel încât pentru a-l aduce într-o stare de sănătate, este necesar să urmezi calea naturii însăși, să o studiezi și să-i adaptezi tratamentul medical chimia, a cărei critică este subiectul principal al discuții introductive Concomitent cu critica, Stahl își dezvoltă propriile opinii Disquisitio de mecanismi et organismi vera diversitate este îndreptată împotriva! cele mai multe principii ale înțelegerii mecaniciste a naturii Nu există nicio mențiune despre detalii fizice sau fiziologice aici Scopul principal al discursului este de a arăta ce temeiuri generale fac

inacceptabile opiniile mecaniciştilor asupra vieţii Înţelegerea mecanică a naturii, care duce de la Democrit şi Epicur, reduce totul la o anumită Cifră, mărime, număr şi loc Nu acordă atenţie unei diferenţe foarte importante în modurile de a considera obiectele: în primul rând, se poate lua în considerare un lucru care există deja, aşa cum este şi, în al doilea rând, se ia în considerare apariţia lui, cum devine Şi aici, la rândul lor, ar trebui să se distingă două întrebări: cum poate şi cum ar trebui să apară Asumând esenţa lucrurilor din Figura, dimensiunea şi numărul, raţionăm despre lucruri, cum sunt şi cum pot fi Dar acest tip de raţionament nu are nimic de-a face cu voinţa care produce lucrul, cu necesitatea Biblioteca "Runivers" STAHL ŞI LEIBNITZ obiectivele sale de apariţie *) Între timp, lăsând nesupravegheată o astfel de formulare a întrebării, este imposibil să înţelegem organismul Anticii au văzut mai departe în acest sens; trebuie să fim surprinşi de autorii moderni, care nu numai că nu acordă atenţie unor astfel de întrebări, dar se îndepărtează de ele Motivele apariţiei lucrurilor pot fi diferite În urma anticilor, se poate lua în considerare o astfel de cauză şi un accident, dar numai atunci când fenomenul emergent nu are, evident, nici un scop, nici un scop prestabilit, nimic necesar şi ia naştere dintr-o simplă coincidenţă a circumstanţelor Mii de lucruri apar în acest fel, sunt alterate şi dispar; pentru ei nu există oră fixă, dată, loc - sunt aleatorii Alte feluri de lucruri sunt, fără îndoială, destinate unei anumite întrebuinţări, unui scop bine definit, care fie este clar a priori, fie poate fi descoperit a posteriori Acest obiectiv conectează precis părţile separate, dirijează toată dezvoltarea *); odată stabilită, apariţia capătă caracterul de necesitate fizică şi în aceasta este simţul comun al Fatum-ului anticilor Epicur a prezentat întreaga chestiune complet inversată, atribuind lucrul principal din natură hazardului, mai secundar necesităţii *) Căci aşa cum există două consideraţii distincte, a unui lucru aşa cum este şi a unui lucru aşa cum devine, şi iarăşi dubla diversitate a acestuia din urmă, aşa cum poate fi şi aşa cum ar trebui să fie: tot aşa cu siguranţă această consideraţie de esenţa lucrurilor, care în număr, formă şi mărime, este suficient de pătrată, spune el, faţă de atitudinea lucrurilor aşa cum sunt şi aşa cum pot fi Dar în această privinţă nu există o atitudine simplă sau reciprocă faţă de voinţă (Th mv, p n)) Mă refer la evoluţia distinctă a acestor metode şi la devenirea metodelor prin care un număr mare de lucruri corporale se nasc, se nasc şi renasc şi renasc în diferite moduri, fără un design definit, fără timp, număr prestabilit , situaţie strict necesară, ordine, mediu, fără nici măcar vreo certitudine sfârşit sau util sau necesar Şi împotriva unui mare număr şi a celor mai harnice specii, este astfel produsă, produsă, încredinţată, coordonată, cooptată şi, cu siguranţă, pentru scopul ei specific şi nobil şi frumos şi, mai mult, tot conform acestui scop, răspund în proporţie fizică cu acest scop (p -) Вопросы философии, кн şi Biblioteca "Runiverse" б! КАРПОВЪ După ce a stabilit astfel premisele generale, Stahl procedează la clarificarea diferenţei dintre mecanism şi organism, analizând aceste concepte Cuvinte: mecanism, mecanic, maşină, în viteză mare, dar e greu de găsit oriunde definirea corectă a acestor termeni Legat de conceptul de mecanism este conceptul de figură definită, de o dimensiune determinată, de o anumită capacitate de mişcare şi chiar de o anumită mişcare activă, în măsura în care este înzestrată cu un principiu motor Dar un astfel de obiect nu aspiră niciodată la un anumit scop, nu caută nimic în sine: îi lipsesc acele înclinaţii speciale (peculiares propensiones) pe care

vechii le atribuiau adesea corpurilor naturale sub denumirea de aspiraţii naturale, simpatii, antipatii Cu alte cuvinte, conceptul de mecanism ca atare nu include conceptul de activitate oportună Însă viziunea modernă ignoră acest aspect al materiei: pentru ea fiecare corp, inclusiv cei vii, este un mecanism Astfel, ceea ce pare a fi scop și esență se transformă într-un simplu accident Între timp, de mult timp a existat un alt concept care este general acceptat de filosofi - un instrument (instrumentum) Deci, desemnați un obiect care servește ca intermediar pentru acțiune (mediu agenda), destinat obținerii unui EFECT cunoscut Esența sa nu este simpla acțiune (to facere), ci producerea unui anumit rezultat (to efficere), este prin urmare inseparabilă de un anumit scop Ubi iile finis, ibi illud agens Aceasta este adevărata natură a "instrumentalității", și oricine poate gândi logic recunoaște în ea proprietățile de bază ale organismului, în sensul propriu al cuvântului *) D Adevăratele naturi ale adevăratei inumanități, când se menționează o astfel de cauză, tinzând spre un astfel de scop în acest fel și într-un fel și atât Biblioteca "Runiverse" ШТАДЬ ȘI ЛЕЙБНИЦЪ Astfel, conceptul general și formal (formalis ratio) al unui mecanism include conceptul de mărime, figură, poziție, mișcare, forță motrice, dar nu există nicio relație cu niciunul anumită utilizare, nu există niciun instrument De asemenea, este caracteristic unui mecanism că poate rămâne într-o anumită stare foarte mult timp, chiar și pentru totdeauna, iar dacă se schimbă, atunci sub influența unei cauze străine acestuia Pentru un organism, din moment ce aparține domeniului fizicii, o proprietate esențială este un aranjament mecanic (aceasta este obligatoriu pentru toate corpurile) și, în plus, de un tip complet definit, corespunzător scopului său Dar această împrejurare are o bază numai în proprietățile sale generice și materiale; proprietățile specifice și formale aparțin unei alte zone, zona obiectivelor *) Raționamentul de mai sus poate fi explicat prin următoarele exemple Conform legilor pur mecanice, o mare cantitate de apă în cursul său formează țărmuri, adică râu; în funcție de înălțimea și alte proprietăți ale pământului, râul este mai lat într-un loc, mai îngust în altul, are o viteză diferită de curgere etc Dar oamenii transformă același flux de apă într-o unealtă, un organ (organicam ratione) assumeitur, sed etiam eligitur, et praeterea specialissimo modo actuatur, ut lo-quuntur, id est non solum in genere movetur, admovetur, sed etiam in specie regitur atque dirigitur tale certum medium (p -) Nimeni care a fost capabil să gândească și să absoarbă nu se va îndoi că un caracter atât de rafinat al rațiunii instrumentale ca locul cel mai înalt ar trebui să fie numit cu adevărat un organism (ib)) Dar organismul (vorbim aici despre ceea ce este legat între lucrurile fizice și acțiuni) este în întregime propriu sau o cerință esențială, că are un mecanism de organizare; și într-adevăr acest lucru nu numai în general, în măsura în care este disponibil prin absolută necesitate în fiecare corp subiect aranjat medial: ci și tocmai în special, în așa fel încât, de asemenea, să conspire și să se potrivească complet în proporție medială cu acel lucru la care este destinate corespunzător Dar aceasta în organul înconjurător nu are alt motiv, "Am doar o constituție generică și materială: specificul și formalul este absolut altul al capului și partea sa principală este complet străină de mecanism (ibid p) * Biblioteca "Runiverse" vl KARPOV induunt), când în scopuri proprii direcționează apa prin canale sau o adaptează pentru deplasarea roților Apa devine apoi un instrument, un organism La fel, un ceas are proprietățile distincte ale unui mecanism, și rămâne o simplă mașină chiar și atunci când este în

mișcare, dacă mișcarea sa este neregulată și nu are nicio legătură cu timpul real Când ceasul este reglat și adaptat pentru numărarea precisă a timpului, acesta devine un organ Problema obiectivelor este punctul principal asupra căruia Stahl nu a fost de acord cu filosofia naturală a secolului al XVII-lea Pentru Descartes, orice căutare a scopurilor era superfluă și imposibilă, deoarece cunoașterea scopurilor este disponibilă doar Minții Divine Stahl admite că scopurile absolute stau mai presus de înțelegerea umană, dar în studiul naturii și al originii lucrurilor nu trebuie să ne fie frică de obiective și să le evite Aceasta este o simplă prejudecată Non anxie in fines rerum 'inquirere necesse esse Chiar și conceptul de istorie, de Fapt istoric, dispare dacă nu se face referire la scopuri Un număr mare de lucruri și fenomene sunt atât de strâns legate de ele încât, după eliminarea scopurilor, lucrul în sine nu poate exista sau nu poate apărea Stahl continuă să dezvolte aceste considerente și similare pe multe pagini Erau într-adevăr de mare importanță pentru el, deoarece Descartes avea mulți adepți, iar ideile mecanice au fost predicate alături de Stahl de cel mai apropiat coleg al său, Friedrich Hofmann) Acea prejudecată trebuie îndepărtată din minte în orice mod posibil, prin care ai tendința de a nega toate lucrurile în orice fel posibil, decât este mai obișnuit ca oamenii de rând să le disprețuiască Astfel va deveni clar aici și acolo că un număr mare de lucruri sunt legate în toate felurile de scopuri în raport cu ele, astfel încât, dacă scopurile ar fi îndepărtate, nu numai un astfel de lucru, dacă s-ar fi întâmplat oriunde din restul, ar avea sau ar putea avea absolut nicio utilizare universală , care, totuși, este cu adevărat străin de natura inversă a tuturor și a lucrurilor particulare ale acestui univers dar chiar și că așa ceva în sine nu s-ar fi întâmplat cu adevărat niciodată a priori și, prin urmare, nu ar fi existat deloc, dacă nu ar fi fost format direct în acest scop (p) Biblioteca "Runiverse" ШТАЛЬ И ЛЕЙБНИЦЪ V Aplicând conceptele dezvoltate la un caz specific - o persoană, nu este dificil să vă asigurați că corpul uman, în primul rând, dezvăluie un aranjament mecanic, de exemplu are proprietățile generice ale unui mecanism și, în al doilea rând, că părțile sale individuale sunt exact adaptate pentru a îndeplini anumite funcții speciale Prin urmare, este acel caz special al mecanismului care a fost desemnat anterior prin termenul de instrument, organism Dacă este așa, avem dreptul să ne punem întrebarea: pentru ce există corpul, care este în raport cu el scopul -setting builder și agent activ? Stahl răspunde la această întrebare fără nicio ezitare - dijma Dar înainte de a pune bazele care îl fac să recunoască principiul vieții este sufletul și nu nimic în caz contrar, ne vom familiariza cu părerile sale asupra proprietăților chimice organismul şi esenţa vieţii Ele formează subiectul unui alt discurs de bază care serveşte drept introducere în Theoria medica: De mixti et vivi corporis vera diversitate Conturând punctele de vedere chimice ale lui Stahl, voi avea în vedere și manualul german de chimie, întocmit după prelegerile sale :) Chimia distinge două tipuri principale de corpuri: simple (Simplicia) și complexe (mixta s composita) Corpurile sau elementele simple (principia) sunt principiile "fizice" de bază și esențiale ale tuturor lucrurilor (prima causa materi-alis); ele nu pot fi obținute într-o formă pură Ar trebui să distingem de ele principiile "chimice", în care se află posibilă descompunerea tuturor substanțelor cu ajutorul unor trucuri binecunoscute; astfel de alchimiști considerau sare, sulf și Mercur, van Helmont - apă, Becher, la care se alătură Stahl - apă și trei tipuri de pământ Din ele se formează corpurile) Chymia rationalis et

experimentalîs a lui Stahl; oder: gründliche der Natur und Vernunft gemasse und mit Experimenten erwiesene Einleitung zur Chemie Auflage Leipzig ° Prima ediție a apărut în timpul vieții lui Stahl în , a doua în Biblioteca "Runivers" VL KARPOV complex (mixta principiata) Marele merit al lui Becher constă în faptul că a fost primul care a distins două tipuri de compuși: compuși de ordinul întâi (mixta prima), alcătuiți direct din elemente (principiata), i e cel mai simplu și necompunabil pentru chimiști și compuși de ordinul doi (mixta secunda), alcătuiți din primul Acestea includ majoritatea compușilor cu care lucrează chimistul Pentru formarea altor compuși decât materia-causa materialis, sunt necesare causa efficiens și causa formalis sau Forma Cauza eficientă este fie natura (redusă în ultimă instanţă la acţiunea lui Dumnezeu), fie arta; ei folosesc mișcarea ca instrument Forma compușilor se împarte în general (genericum), inerent compusului în general și privat (specificum) Acesta din urmă este inaccesibil înțelegerii noastre și depinde de diferența de Figura, locul, numărul și relațiile principiilor materiale Nu putem atribui elementelor o structură atomistă, dar compușii sunt cu siguranță compuși din atomi, care sunt adevărații "Individui Fizici" Marea greșeală a lui Aristotel, care a avut un efect extrem de dăunător asupra chimiei, a fost că a recunoscut divizibilitatea infinită a părților care alcătuiesc compusul Democrit și fizicienii moderni subliniază, dimpotrivă, că trebuie să ne oprim la o anumită ultimă cantitate care face parte din compus Doar chimia poate oferi o dovadă completă în acest sens Amestecuri-agregate (Zusammengehãuftes, aggregatum) trebuie distinse de compușii chimici (mixtio) Ele sunt formate prin amestecarea diferitelor substanțe, în urma cărora atomii sunt pur și simplu aplicați unul altuia și sunt complet indiferenți față de această circumstanță Agregatele nu sunt indivizi, iar acest lucru este de mare importanță pentru ponei *) Chyniia, r Și Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ mania corporală Ele pot fi împărțite în două categorii: omogene și eterogene, pe lângă ordonate mai mult sau mai puțin clar (vel evidentius peculiariter ordinata vel minus); in acelasi timp, aranjarea pieselor poate fi simpla - mecanica sau speciala - organica (vel simpliciter - medianica, vel peculiariter - organica) Exemple: fierul, dizolvat într-un lichid corosiv, formează cele mai mici particule, atomi, invizibile pentru ochi Când precipită din soluție, particulele se combină în "molecule * , vizibile pentru ochi Topind pulberea precipitată, obținem un agregat omogen dezordonat, procesăm aliajul cu un ciocan - agregatul va fi comandat Pentru formarea unui agregat organic ordonat, proprietățile materiei nu contează: toți mușchii constau din aceeași substanță de carne, dar au o formă diferită Cristalele sunt agregate anorganice ordonate rezultate din combinarea aleatorie a particulelor; circumvoluţii (coagula)-neordonate) Acestea sunt informațiile preliminare necesare pentru înțelegerea următorului raționament Cititorul va observa că în ele mult este aproape de vederile moderne Diferența dintre un corp viu (vivum) și un compus chimic (mixtio) este afirmată de Stahl în detaliu, punct cu punct Aceste considerații merită o atenție serioasă, mai ales dacă se consideră că sunt primele de acest fel I Primul loc este ocupat de o opoziție complet evidentă, necesară și esențială (contranetas essentialis): corpurile chimice (corpora mixta), luate separat ca indivizi, sunt prin însăși natura lor străine de agregare, trebuie amestecate pentru a se obține un agregat; dimpotrivă, corpurile vii, prin natura lor, există doar ca agregate, *) Th, m, V ρ Biblioteca "Runivers" 'ow karpov Corpurile chimice sunt complet indiferente la amestecare (indifferent sese habent absolute ad

aggregationem), fie cu corpuri omogene sau eterogene - corpurile vii, în virtutea necesității (ex absoluta necesitate), sunt compuse din compuși de diferite tipuri, adică : sunt agregate eterogene Este interesant de observat că acest argument este făcut de toți vitaliștii ulterioare, până la și inclusiv de Driesch Varietatea compușilor chimici este foarte mare; printre ele sunt multe destul de persistente si chiar cele care pot fi descompuse cu cea mai mare dificultate În contrast, corpurile vii, fiecare, sunt compuse din substanțe instabile; sunt supuse unei dezintegrari usoare, in special putreziei Însăși agregarea în corpurile vii este în natura unui aranjament cu totul special al materiei, deosebită sub diferite forme, fără de care aceste corpuri nu pot exista În întregul tărâm al compușilor neînsuflețiți, astfel de compuși ușor de descompune și dezintegrați nu se găsesc niciodată Compușii organici trebuie formați din cei anorganici, dar descompunerea lor în compuși simpli este mult mai lentă decât formarea lor , și Durata existenței compușilor chimici este determinată de relații pur materiale; durata corpurilor vii este supusă altor temeiuri şi este mult mai scurtă decât cea a conjuncţiilor Pe de altă parte, dacă se acordă atenție dezintegrarii ușoare a materiei organice, trebuie să recunoaștem că durata existenței ei este mai lungă decât ne-am putea aștepta din compoziția sa Nu numai că nu depinde de condițiile materiale, ci chiar le contravine Evident, această durată de existență depinde de o cauză specifică, internă, Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ specific esenței însăși și departe de lumea conexiunilor moarte *) Alături de aceasta, însuși modul de a acționa și de a deveni în corpurile vii este diferit de compușii chimici Durata vieții este cauzată și condiționată de un act simplu, formal, necorporal, complet străin oricărei combinații materiale *) Și asta depinde de principiul de funcționare inerent agregatului viu cât timp este în viață În compușii chimici, nici măcar nu se poate indica nimic analog unui astfel de principiu) Ultima diferență se referă la fenomenele de reproducere Indivizii speciilor vii sunt ușor supuși degradării, dar au capacitatea de a menține viața, producând noi creaturi prin adaptări speciale Corpurile neînsuflețite nu se despart ușor, dar își restaurează și pierderile sau produc noi indivizi cu mare dificultate Dacă se întâmplă ceva similar, apoi întâmplător, datorită unei combinații de circumstanțe externe Arta nu numai că poate distruge mulți compuși chimici, ci și îi poate forma din nou; distrugerea celor vii este accesibilă artei, dar restaurarea nu este în puterea ei Acestea sunt principalele puncte de diferență dintre un corp viu și un compus chimic, subliniate de Stahl Acestea se referă la caracteristicile cele mai generale și fundamentale, fără a atinge detalii chimice speciale și, prin urmare, sună destul de modern După Aristotel a fost) Intérim plane opposita ratio est vitalis durationis, nipote quae etiam contra haec omnia tam materiala quant instrumentalia dissolutionis principia a causa specialissime peculiari, et interna quidem, sibi omnino propria et a toto regno mixtorum non-vitalium alienissima, direct dependei (p))) în timp ce această durată vitală se sprijină pe un simplu, după cum se spune, formal, necorporal în care și tot amestecul material al actului cu adevărat exterior, ea este de fapt desăvârșită (p)) Și totuși aceasta de la principiul activ, agregat la acela vital deocamdată, cât timp efectuează toate aceste lucruri, așezat, locuitor, imanent La care în toate restul amestecurilor non-vitale nu există deloc geamăn; Biblioteca "Runiverse" VL КАРПОВЪ prima încercare de a aduce într-o întreagă proprietate a organismelor și de a le compara cu lumea naturii moarte În comparație

cu învățăturile lui Aristotel, pare a fi mai completă, deoarece chimia nu exista pe vremea lui Cât de reușit a avut poate fi judecat din faptul că vitaliștii ulterioare nu au adăugat nimic mai mult sau mai puțin semnificativ: de la Stahl la Driesch, aceleași argumente se repetă doar în cuvinte diferite Uneori se pune accent pe una, alteori pe o altă teză - asta e toată diferența Desigur, datele private ale chimiei fiziologice a lui Stahl au o cu totul altă semnificație Ele sunt doar de interes istoric Cu toate acestea, el însuși nu le-a acordat prea multă importanță; nu fără motiv a subliniat insistent că cunoașterea detaliilor chimice era inutilă pentru medic Această poziție, care i-a uimit pe contemporani, se baza pe o evaluare corectă a stării de atunci a științei După ce a stabilit diferența dintre vii și morți, Stahl trece la prezentarea proprietăților pozitive ale corpurilor vii (habitus proprius corporis vivi) Ele sunt determinate atât de caracteristicile materiale, cât și de formale Primii includ: i) compușii chimici care alcătuiesc organismele (mixtio specialis),) un mod special de amestecare a acestora sau structura (structura seu aggregalo specialis) Compoziția substanțelor corpului include pământ subțire (terra subtilis), origine grasă (pinguedo) și apă Astfel de compuși nu sunt stabili și tind să se descompună, vulgo-putrefacție (putrefactio) Pe de altă parte, ele răspund acelor cerințe fizice care se prezintă organismului: mișcarea și senzația necesită o consistență moale și elastică, oasele mai solide, umorile apoase Trebuie atrasă atenția asupra varietății extreme a compușilor organici, în măsura în care fiecare individ le are pe ale lui; dovada Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ Este posibil ca câinii să distingă oamenii prin miros În structură, puteți distinge părți ale unui așa-numit mai subțire textura, din cele mai grosiere, structura Structura corpului depinde de aranjarea părților, care se aplică între ele fără ajutorul unei influențe externe, sponte, așa cum se obișnuiește să o exprime Dezvăluie o complexitate uimitoare în cele mai mici detalii, o ordine extraordinară și o corespondență reciprocă completă a pieselor în dimensiune, formă și poziție Caracteristicile formale ale organismului sau esența vieții (essentia atque formalis ratio vitae) se reduce la actul activ de conservare a organismului Acest act este vital Predominant Gstb'nim este conectat și actul de hrănire îi este subordonat Dezintegrarea ușoară (corruptibilitas), așa cum s-a subliniat deja, este o caracteristică specifică a compușilor chimici ai corpului Nu ar trebui să creadă că ea este ceva aleatoriu, pe care îl învățăm doar din experiență: necesitatea ei decurge și a priori, din trăsăturile funcționale ale instrumentului corporal Cel mai adesea, degradarea apare sub formă de putrefacție (nuda et directa putrefactio); este imposibil să oprești acest proces, rămâne doar să recuperezi ceea ce s-a pierdut De aici rezultă actul de conservare, refacere a proprietăților materialelor, texturii și structurii, iar acest act trebuie să corespundă exact naturii decăderii Dar în ce mod se realizează actul de conservare? Numai cu ajutorul lui "pur act mecanic "- mișcări, în special prin îndepărtarea a ceea ce pare străin Mișcări private, cu ajutorul cărora îndepărtarea substanțelor inutile este) Vita seu consevratio corporis, in reliqua quidem sua corruptibilitate, sed tamen ab actu corruptionis perpetuo liberi, praestatur et absolvatur per nudum actum mechanicum, in se formaliter incorporeum seu immaterialem, nempe motum; et quidem specialissime per amotionem perpetuam alienorum a bonis atque sinceri s (p) Biblioteca "Runivers" VL KARPOV există mișcări mai generale, cum ar fi mișcarea sângelui în organism Astfel venim din nou în domeniul fizicii și suntem

forțați să considerăm un corp viu din punctul de vedere al unui mecanism sau instrument special adaptat Dar pentru a-l înțelege, este necesar să facem cunoștință cu punctul central al întregii fiziologie a lui Stahl - doctrina sufletului și doctrina mișcării, strâns legate de aceasta VI Că sufletul uman există, Stahl nu se îndoiește nici măcar un minut, la fel ca toți contemporanii săi El adoptă o atitudine negativă și batjocoritoare față de fanteziile celor care, pe urmele lui Descartes, afirmă că animalele sunt simple mașini, dar, recunoscând în ele un suflet, consideră că este necesar să-și limiteze cercetarea la sufletul uman, întrucât singur este bine cunoscut Având în vedere acele proprietăți ale sufletului care pot fi înțelese de înțelegerea noastră și sunt destul de evidente, vom găsi următoarele Sufletul există în acel corp și împreună cu acel corp, care este în uz exclusiv și de aceea se numește uman *) În ceea ce privește activitatea și energia sa, știm un singur lucru: are ca obiect manifestări corporale și este atât de esențial legată de corp încât nici măcar mental nu poate fi separată de acesta În caz contrar, conceptul atât de trup, cât și de suflet va dispărea Sufletul este finit; în puterea ei este doar finalul *) R -) Ceea ce există în și cu acel corp, care, deoarece este folosit numai pentru acel corp, de aceea îl numim uman (p)) În al doilea rând, din cauza eficienței și energiei fiecăruia, cunoaștem acest lucru și nimic altceva despre el, că orice se ocupă în cele din urmă în acțiunile sale referitoare la afecțiunile corpurilor: în trupuri, eu zic, deci, pe măsură ce vorbesc, determinând în esență faptul că nu pot fi despărțiți de ei nici măcar prin gândire etc (pag) Biblioteca "Runiverse" ШТАЛЬ И ЛЕЙБНИЦЪ durere În fiecare moment dat, ea poate acoperi doar asta одно и chiar когда судить о чемъ-нб complicat, deci se referă la ultimele sale acte Dacă luăm chiar și cea mai înaltă facultate a sufletului - gândirea, imaginația, comparația - atunci aceste acte superioare servesc drept cea mai bună dovadă a cât de conectat este sufletul cu manifestările corporale limitate Dacă gândirea nu are ca obiect ceva ceea ce există cu adevărat, atunci, întrucât este distinct, este întotdeauna asociat cu un loc, o măsură, o Figura, un număr De aici rezultă că sufletul nu poate gândi decât în Forme sensibile; ceea ce nu am avut nicio experiență senzorială înainte, nici nu ne putem imagina Cu alte cuvinte, toată energia sufletului uman este, parcă, legată de concret *) Mai departe, emoțiile sufletului: dorința de a lua în stăpânire lucrurile, bucuria când au luat stăpânire, dezgustul, frica, tristețea - toate acestea sunt legate de lucrurile trupești, de amintirea lor sau de o "reprezentare" arbitrară Tot ceea ce se străduiește sufletul, fie că este individual sau general, nu este realizat !) Nempe quod nihil aliad in ullam ejus potestatem cadat, quam finitimi: eo usque ut etiam omni sua potentia nihil possit assequi, nisi ut quam maxime finitum, nempe absolute unum (p) că nimic cu adevărat și pozitiv nu poate fi înțeles decât absolut un singur lucru; adică, la un moment dat, se poate gândi sau judeca numai despre un singur lucru numeric; dar tot ceea ce se bazează pe un număr compus, nu poate deloc decât pe compuse, adică pe atingerea lor prin acte succesive, sau prin angajarea în ele (ib) Dar ceea ce este mult mai mult, sau cel puțin mai important, este acel act al lui, pe care ei îl interpretează ca fiind cel mai înalt prin gândire, de a picta anumite imagini, de a le așeza una lângă alta ; Acest act, spun eu, este exemplul cel mai înalt și cel mai eminent al acelei energii unice, de a insista asupra afecțiunilor corporale (ibid) Prin urmare, de asemenea, gândirea la orice materie este completă, cu excepția conceptului, astfel încât să poată fi sesizat de simțuri sau de simțuri

(p) Cel puțin Cred că este suficient de clar că toată energia sufletului uman este legată și reținută în toate felurile și în toate lucrurile corporale, și mai ales în cele cuprinse sub complexul corporal, adică, așa cum vorbim în mod obișnuit, numai în beton Biblioteca "Runiverse" VL КАРПОВЪ прямо, применения, а при помощи телесных предстаниковъ *) Mediul material al corpului servește la colectarea, concentrarea obiectelor: ochiul adună razele de lumină, labirintul urechii - sunete, nervii limbii - particule care au gust Toate aceste aparate nu au nici un scop și nici o bază formală nici în sine, nici în alte părți materiale, ci doar în suflet Și ceea ce sufletul primește prin ele, nu ar putea primi în alt mod Ne-am familiarizat deja cu raționamentul lui Stahl că, ca agregat care se dezintegrează ușor, necesită o conservare constantă; ca instrument sau organism special construit, ea presupune un principiu de funcționare și de stabilire a scopurilor - în sine nu poate exista și nu are niciun motiv de existență Acum o altă, complet independentă de prima, serie de discuții despre suflet arată legătura sa inseparabilă cu corpul, dependența percepțiilor și acțiunilor sale de proprietățile corpului Punându-le cap la cap, trebuie să ajungem la concluzia că sufletul este principalul agent al vieții, scopul pentru care există trupul, iar pe de altă parte, că trupul este un organ al sufletului, aranjat special pentru acesta și nu mai potrivit pentru orice *) Aceasta este poziția generală; este necesar să o explicăm în detaliu şi să o eliberăm de eventuale obiecţii Pe această cale ne întâlnim cu o singură întrebare *) fiecare dintre aceste lucruri și întregul nu este nici rezolvat, nici realizat imediat, ci numai prin mijloace, într-adevăr, dar aceasta în sine este cea mai mare parte, și chiar și în multipli ca număr este corporală în toate privințele (p)) Toate acestea credem că putem reamintim clar că acest corp își animă propriile organe, nu numai pentru țesuturile sale, ci direct și absolut datorită lor a fost instituit și făcut de mai înainte, și pentru ei și cu adevărat pentru nimeni altul materie organică proprie constituție, într-adevăr, nu ar fi utilă sau potrivită decât dacă acel lucru ar fi egal să miște și să controleze echilibrul energetic (p) Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ de o importanță fundamentală, servind drept bază pentru toate naturile filozofiei Sophiei Stahl - atitudinea sufletului față de mișcare Dacă sufletul există doar pentru înțelegere (intelligen-di fíne), sau și pentru voință (volendi) Mecaniştii îl resping pe acesta din urmă Conform conceptelor lor, corpul uman este o mașină absolută: funcționează de la sine și produce în mod independent toate mișcările vitale; unui astfel de corp este atașat un suflet, a cărui sarcină este să marcheze Faptele împlinite Dar dacă ne întoarcem la exemple specifice, toată artificialitatea și improbabilitatea unei astfel de construcții devin evidente Se aude un zgomot în spatele bărbatului, acesta se întoarce, căutându-i cauza cu ochii Cei pentru care adevărul simplu este drag vor spune că dorința de a cunoaște dirijează mișcările corpului Iar "cartușele de mecanism pur" creează o nouă scenă aici Ei vorbesc despre anumite particule care, prin intermediul organelor de simț, pătrund în organele de mișcare; aceste particule nu numai că găsesc găuri care corespund figurii lor, ci chiar și le produc si actioneaza intr-un mod atat de special asupra organelor care provoaca miscari cu totul speciale Să ne imaginăm un caz și mai complicat Bărbatul avar auzi un sunet ca un metal căzând Nu doar că își fixează ochii într-o anumită direcție, ci se târăște pe sub mese și bănci, caută toate crăpăturile, într-un cuvânt face o serie întreagă din cele mai uimitoare mișcări și nu se liniștește până nu găsește ce a căzut Și

dacă nu o găsește, multă vreme nu poate scăpa de gândul că erau bani Care ar trebui să fie activitatea particulelor aici? A vorbi despre asta nu este doar ridicol, dar pare o prostie Aceleași mișcări complexe le găsim la animale, pe care mecanicii le consideră a fi simple automate Porumbeii de câmp (Feldtauben), obișnuiți cu porumbelul lor, zboară pe câmp pentru câteva mii de pași, Biblioteca "Runivers" VL KARPOV ei caută grâne acolo, zboară în oraș în turme împreună cu alți porumbei și își găsesc casa Din nou, cu adevărat incredibile sunt acțiunile particulelor, actele pe care le produc, nu numai oportune, ci chiar având o conotație morală La urma urmei, fiecare băiat știe că, dacă prinzi porumbelul altcuiva, îl așezi în altă cameră, îl hrănești, totuși va zbura acasă cu prima ocazie Trebuie să recunoaștem că sufletul nu poate doar să determine corpul să se miște, ci și să îl cuantifice și să-l îndrepte către un anumit scop Există filozofi care cred că sufletul nu poate genera mișcare, ci doar își schimbă direcția (Stahl înseamnă Descartes, pe care nu-l menționează pe nume nicăieri) Dar a presupune așa înseamnă a interveni în domeniul fenomenelor fizice cu un concept metafizic abstract La urma urmei, direcția este ceva imanent mișcării, însoțește mișcarea tot timpul și, parcă, își reînnoiește proprietățile: merită să ne amintim mișcările gravorului A face din el un fel de ființă metafizică abstractă înseamnă a confunda conceptele Dar acum se pune întrebarea: în ce fel poate un suflet imaterial să provoace mișcarea materiei? Acest lucru este posibil doar pentru că mișcarea în sine este ceva imaterial și rămâne așa, acționând asupra corpului Atributele sau proprietățile sale - timpul, gradul de energie, atitudinea și direcția către un scop - sunt de asemenea imateriale Fiecare acțiune mărturisește cauza sa, la fel cum mișcarea, ca lucru imaterial, indică o cauză asemănătoare cu ea însăși Mișcarea, ca act, nu poate fi separată de agent; privit abstract, încetează să mai fie o adevărată fi- Sufletul poate nu numai să provoace sau să trezească în mod pozitiv mișcările corpului, ci și să direcționeze absolut atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere al scopului (p ') Biblioteca "Runiverse" ШТАЛЬ И ЛЕЙБНИЦЪ un fenomen fizic și se transformă în ceva metafizic; prin urmare, în Fizică ar trebui să se vorbească nu despre mișcare, ci despre un anumit motor "Forța motrice substanțială" poate fi recunoscută ca fiind ceva real, dar ar trebui să acordați atenție doar ce tip de corpuri fizice poate fi atribuită Corpurile în care este prezent se numesc însuflețite; anticii o numeau natura *) Stahl dă, în continuare, considerații despre originea cuvântului ψυχή: într-un lexic grecesc, el a scăzut că poeții au folosit în locul acestui cuvânt φυσεχη, quasi, έχω> το' φυ'ε' ν; în acest fel se stabileşte o rudenie între conceptul de natură şi suflet Influența sufletului asupra trupului este dovedită nu numai de considerente generale, ci de o serie întreagă de fapte Medicul și experimentatorul Stahl acordă o mare importanță argumentelor de fapt (a posteriori) și le repetă în mod repetat Faptul cel mai frapant este, în ochii lui, influența tulburărilor emoționale ale mamei, impresiile puternice primite de aceasta în timpul sarcinii, asupra fătului Se cunosc multe cazuri de acest fel, de exemplu, dacă mamei îi este frică de unele *) Mișcarea nu este numai în sine un lucru necorporal prin orice concepție: ci rămâne și așa, oricând, atâta timp cât este, de fapt, în timp ce acţionează în și asupra corpurilor Are, de asemenea, atribute, așa cum vorbim în mod obișnuit, afecțiuni și proprietăți deopotrivă necorporale, timpul, gradul de energie, respectul atât al direcției spre final, și, prin urmare, al proporției, atât al lui însuși, cât și al organului corespunzător și, în final, respectul

sfârşitul în sine Ea depune întotdeauna mărturie despre propria sa cauză, astfel încât mișcările, ca lucruri necorporale, se formează pentru cauza lor Mișcarea ca act este în zadar închisă de agent: căci astfel considerată în abstract, nu este o ființă existentă fizic, ci doar una metafizică Prin urmare, în sens fizic, o mișcare care are loc efectiv nu poate fi niciodată spusă pur și simplu despre un act în abstract, ci trebuie întotdeauna spusă și înțeleasă despre un agent în concret Prin urmare, în zadar, mișcarea este numită oriunde în lucrurile fizice, imanentă sau persistentă în orice punct de vedere, fără a fi numită din ce în ce mai cu adevărat mișcare Spun că această propoziție despre forța substanțială în mișcare este cu siguranță mai adevărată în materia însăși: atâta timp cât este bine distinsă, unde se află cu adevărat și în ce specii de lucruri fizice aparține și există cu adevărat Căci în cei în care există cu adevărat, ei sunt obișnuiți să fie numiți însuflețiți Anticii mai numeau natura (p) Вопросы философии, кн Biblioteca "Runiverse" vol карпов vreun animal negru, un șoarece, copilul va avea o pată neagră pe corp; tulburările emoționale puternice răspund la psihicul copilului etc *) Ceea ce este deosebit de remarcabil in astfel de cazuri este actiunea directa a sufletului asupra structurii corpului, care poate suferi o adevarata reorganizare Astfel de Fapte sunt un argument puternic în favoarea faptului că sufletul "își construiește un trup" O altă serie de Fapte cunoscute de toată lumea în viața de zi cu zi este influența tulburărilor psihice asupra stării fizice a organismului; frica, furia, bucuria, dorinta puternica modifica circulatia sangelui si tonusul general al corpului Într-o formă încă mai accentuată, influența tulburărilor psihice se resimte în cazuri patologice, provocând o stare morbidă a organismului Cazuri similare au fost observate de Stahl într-una din lucrările sale timpurii*) (icter de la teroare intensă, sângerare din toate orificiile din cauza fricii) Și mai importantă este influența sufletului asupra cursului bolii O serie întreagă de simptome dureroase (febră, diferite tipuri de mișcări ale organelor) servesc, potrivit lui Stahl, drept mijloace pe care le folosește sufletul pentru a îndepărta cauza bolii și a salva viața Stahl subliniază că reflecția asupra cazurilor clinice a servit drept "primul impuls pentru dezvoltarea întregii sale teorii Împotriva recunoașterii sufletului rațional ca agent în mișcare al corpului, se ridică următoarea obiecție: cum poate sufletul să controleze corpul, să-i regleze mișcarea și, în același timp, să nu conștientizeze acest lucru, să nu păstreze cea mai mică amintire a faptul că ea însăși a făcut toate astea? Nu însuși Faptul de absență a conștiinței și pa Fapte de acest fel sunt adunate într-un articol al dr Γί P Podyapolskaya: Les impressions ou suggestions paternelles ou maternelles se transmettent-elles aux enfants? Revue de l'Hypnotisme) De passionibus animi corpus humanum varie al ternani ibus halle cm Biblie Halleri, III, p Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ ' minte vreun alt agent responsabil cu funcțiile vieții sau existența unor suflete de diferite ordine? Luând în considerare astfel de ipoteze, Stahl se oprește de mai multe ori și le respinge în cel mai viguros mod Recunoașterea unor agenți speciali, precum: spiritus vitalis, balsamum vitae, ens astrale, anima vegetativa, archeus, nu numai că nu face mai ușor de înțeles chestiunea, ci, dimpotrivă, derutează Entitățile notate cu aceste nume au scopul de a explica impactul sufletului nematerial asupra materiei, parcă ar ușura tranziția dintre ele, prin urmare sunt prevăzute cu proprietăți speciale subtil materiale În acest fel ei înșiși se transformă într-o cauză materială sau instrumentală, adică devin redundante Între timp,

pentru a-și îndeplini Funcțiile, ei trebuie să aibă o cunoaștere foarte desăvârșită a timpului, a locului, a relațiilor corporale - mai mare chiar decât anima rationalis și, în același timp, trebuie să înțeleagă sufletul, adică necesită un nou intelect Se dovedește o situație ciudată: sufletul rațional habar n-are ce direcționează " Astfel, Stahl își separă în mod destul de conștient învățătura de opiniile lui van Helmont și Paracelsus, cu care este adesea confundat Ambii gânditori au recunoscut un lucru foarte special) Căci acea distincție între materialul mai grosier și cel mai fin și concurența mai mare a acestei posterități și o relație mai strânsă cu imaterialul, este cu desăvârșire absentă și nedemnă de perspicacitatea geniului În al doilea rând, astfel de comentarii insuflă nu numai o nouă înțelegere acestor agenți, astfel încât aceștia să poată acționa cu bună știință și decent în absolut totul și pretutindeni: dar într-adevăr, dacă materia este pusă în valoare, mai mare decât în sufletul rațional Căci aceste agenții, sub această prefigurare, nu numai că știu ce, cum, când și cât de mult ar trebui să acționeze, ci înțeleg și toate încuviințările și cele mai rafinate, chiar și cele mai speciale proporții, pe care le dorește sufletul și le modulează în aşa fel încât sufletul să gândească şi să dorească se consideră a fi realizate întocmai Când sufletul rațional din partea opusă, gândind și înțelegând direct, nu știe sau percepe nimic reciproc despre aceste acțiuni, motive, proporții, respecturi etc (ρ·)· * Biblioteca "Runivers" VL KARPOV suflet rațional și nemuritor și, alături de acesta, esențe de viață secundare (Paracelsus: archaeus, ens astrale, van Helmont: mai multe archaeus, spiritus insiti et influi), pentru Stahl există un singur principiu - "anima gaio-nalis * Dar atunci rămâne întrebarea: de ce sufletul nu este conștient de conducerea sa asupra corpului? Stahl o rezolvă în felul următor El introduce o distincție între două feluri de intelect, desemnându-le în greacă: logos și logismos Logos (ratio) este intelectul simplu și pur, care se ocupă de lucruri simple și cele mai subtile; el recunoaște lucrurile și le distinge (cele mai subtile diferențe de mirosuri, gusturi, sunete, culori), dar este străin de raționament, iar percepțiile sale nu rămân în memorie, deoarece anumite idei brute sunt necesare pentru aceasta Logismos (ratiocina-tio) este o Funcție rațională, se ocupă de percepțiile complexe, de compararea lor, de disecția, de dezvoltarea impresiilor vizuale și de altă natură, de reprezentări figurative figurative, i e cu Formele folosite de memorie *) Prezența logosului intelectului, care nu își depune impresiile în imagini de memorie și explică inconștiența sufletului De asemenea, ar trebui să ne gândim la faptul că, în timp ce efectuează acte intelectuale incontestabil caracteristice acestuia, sufletul acționează și inconștient, nu își amintește cum a făcut-o Cine poate urmări cum gândește sufletul? Cum evocă voluntar *) Stahl a dedicat chiar o discuție specială acestei întrebări, la care se referă Nu l-am putut vedea) Distinctio illa, alibi a nobis commendata inter logon et logismon, ratio-nem et ratiocinationem, intellectum simpliciter et collectionem e multitudine rerum qualitercunque intellectarum, inter agnitionem, cognitionem, et distinctam imo diffusam cogitationem (p) Cred că trebuie făcută o distincție între logare și logism, înțelegerea simplului, a simplului și mai ales a celor mai subtile și raționamentul și compararea multor lucruri și, în plus, prin cele mai groase împrejurări ale sensibilității , cunoștințe vizibile și tangibile (pag) Biblioteca "Runiverse" ШТАЛЬ И ЛЕЙБНИЦЪ mișcări în actul de a arunca o piatră la o anumită distanță, în ridicarea unui picior la o anumită înălțime: cum evaluează ea plăcut și neplăcut? Dacă ea

realizează inconștient acțiuni intelectuale și volitive, ce este surprinzător dacă nu este conștientă și nu își amintește conducerea corpului Paginile dedicate chestiunii sufletului, împreună cu discuțiile despre proprietățile de bază ale viului, sunt printre cele mai remarcabile dintre toate cele scrise de Stahl Oricine a depășit strânsoarea mecanismului, care și-a lămurit înțelesul adevărat, extrem de limitat, al Legii fizice a conservării mișcării sau energiei, pentru asta se va pune problema relației sufletului cu mișcarea în toată imensitatea ei , așa cum a apărut înaintea lui Stahl Și rar oriunde în literatura mondială se poate găsi o expresie atât de simplă și distinctă a acesteia, eliberată de tot felul de complexități și scuze Sursa tuturor mișcărilor naturii se află în suflet Sufletul uman nu își amintește acest lucru pentru că îl experimentează în mod direct și se poate raționa și aminti doar indirect, secundar, reflexiv Aceasta este concluzia finală din raționamentul lui Stahl și, în același timp, poziția de bază a filosofiei naturale organice VIII Все производное история Фундаментомъ, на которомъ Шталь строитъ свой физиологию Această disciplină a fost stabilită de el foarte atent și sistematic, dar numai complet *) Da, este necesar să ne gândim mai profund, că chiar în actele rațiunii înseși sufletul și sufletul par a fi raționați, și pur și simplu pentru a compara, și nu orice conștiință a acestui lucru, cel puțin că face asta, darămite amintirea sau cum a făcut asta, pentru că, totuși, el a făcut-o, lasă-l să o aibă (pag) Astfel, în materie de simplă voință, o aruncare la o anumită distanță, intensitatea unei mișcări voluntare la o anumită energie, ridicarea doar a picioarelor, proporțională cu gradele de înălțime etc , pe lângă estimarea plăcerii sau a adversității , ce raționament se exercită? (ib\ Biblioteca "Runivers" ow karpov în mod deosebit Stahl ia în considerare procesele în termeni generali, întrucât sunt de interes pentru medicul care dorește să înțeleagă boala și să-și aplice în mod inteligent arta Prin urmare, o serie întreagă de date de anatomie, chimie, fizică fiziologică, fără îndoială cunoscute de el, au rămas fără nicio atenție Desigur, întreaga expunere poartă amprenta inevitabilă a timpului, iar pentru noi opiniile fiziologice ale lui Stahl sunt în multe privințe doar de interes istoric Prin urmare, le voi prezenta pe scurt, insistând asupra celor mai importante Viața este, în primul rând, conservarea organismului, compus din substanțe instabile, extrem de ușor de dezintegrat Pentru ca acesta să se desfășoare corect, este necesară aranjarea corectă a părților organice, integritatea acestora, precum și cursul corect, moderat al proceselor individuale și activitatea lor armonioasă Toate acestea luate împreună formează starea de sănătate (sanitas) Întrucât sufletul uman, în ceea ce privește acțiunile sale în această lume, nu se poate descurca în mod absolut și hotărâtor fără trup: nici să simtă, nici să cunoască, nici să-și manifeste voința - acesta este scopul trupului, întregul său scopul (finis seu scopm) este de a sluji sufletul Sufletul însuși își construiește un corp și îl controlează, îl animă și îl mișcă, fără asistența unor motoare străine *) Materia corpului trebuie să aibă flexibilitate, o anumită moliciune; în acest scop, compușii muco-grași (mixtio mucìdopinguis) servesc Dispunand de un anumit grad de umiditate si caldura, sunt supusi usor actiunii proceselor enzimatice Particulele de compuși chimici sunt aranjate într-o anumită regularitate, formând structura corpului - fibre, pori etc *) Ipsa etiam anima et struere sibi corpus, ita ut ipsius usibus, quibus solis servit, aptum est; et regere illud ipsum, actuare, movere soleat, directe atque immediate, sine alterius moventis interventu aut concursu (p) Biblioteca

"Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ Deoarece corpul este în puterea deplină a sufletului, compușii chimici sunt doar parțial, deoarece dezintegrarea lor este sub influența condițiilor și proprietăților externe inerente lor Dar educația lor este o chestiune de suflet; astfel de compuși pe care îi întâlnim în organisme, de exemplu, uleiurile esențiale ale plantelor, nu se găsesc nici în aer, nici în sol, evident că sunt construiți în organism din compuși mai simpli absorbiți din aer Actul de conservare a vieții se realizează prin mișcare În același timp, din punct de vedere fiziologic, mișcările sunt împărțite în retragere și apropiere (remotorii et admotorii) Primul trebuie să îndepărteze părțile degradate din compoziția țesuturilor, să le îndepărteze din corp și, în final, să prevină apropierea obiectelor dăunătoare sau amenințătoare; acestea din urmă, dimpotrivă, atrag către organism substanțele de care are nevoie și le distribuie în mod corect În special, există trei tipuri de mișcare în organism: mișcarea sângelui și a fluidelor, în funcție de contracția inimii, mișcarea tonică a părților, ajutând mișcarea sângelui și servind drept bază necesară pentru al treilea fel , miscare musculara Mișcarea maselor lichide în interiorul corpului este cel mai important factor vital Aceste mase, numite colocvial sânge, sunt compuse din sânge propriu-zis, limfă și ser (ser), toate puse în mișcare de inimă Mișcarea circulară a sângelui, dovedită în de Harvey, pe vremea lui Stahl devenise deja un fapt general recunoscut; problema mişcării hilei şi limfei a fost de asemenea clarificată în termeni generali Dar rolul plămânilor și procesul de respirație, precum și originea căldurii animalelor, au fost complet greșit înțelese Majoritatea oamenilor de știință, urmând autoritățile antice, au presupus că sursa de Căldură este spiritul special care se dezvoltă în inimă din sânge, iar procesul de inhalare a aerului are scopul de a răci sângele Stahl nu este de acord cu Biblioteca "Runivers" VL KARPOV Cu această opinie, el exprimă ipoteza inversă: mișcarea sângelui prin vasele înguste și extrem de ramificate ale plămânului, producând frecare, este o sursă de căldură El nu neagă posibilitatea de a absorbi ceva aer din aer substanțe în sânge, dar nu vede necesitatea acestui proces Mișcarea sângelui dă impuls actelor de secreție și excreție Explicând aceste procese, Stahl îi critică puternic pe mecanici, care au presupus că în timpul secreției, particulele de o anumită dimensiune și formă trec prin porii corespunzători ai organului Examinând în detaliu această ipoteză, arată ce dificultăți presupune și oferă o explicație mai simplă - Filtrarea limfei cu condensare ulterioară și separarea părților lichide de cele solide Fără să mă opresc asupra detaliilor fiziologiei nutriționale a lui Stahl, voi sublinia doar punctele principale din prezentarea sa Acestea sunt următoarele: i) pofta de mâncare,) secreția de salivă,) șederea alimentelor pentru timpul prescris în stomac, unde au loc procesele de fermentație (formarea enzimei în stomac Stahl neagă; a căutat-o) în saliva ^,) contracția stomacului, trecerea alimentelor în intestine și contracțiile ulterioare ale intestinelor (în intestine, bila și secrețiile pancreatice acționează ca sucuri digestive),) prepararea finală a maselor alimentare și distribuția lor pe tot corpul,) asimilare Actul de asimilare este electiv în însăși esența sa: se cere nu numai să selecteze o materie potrivită pentru fiecare parte a organismului, ci și să o distribuie într-un mod foarte definit, să o ajusteze, să o aducă în conformitate cu acele părți care sunt deja acolo Toate celelalte acte de nutriție pot fi numite organice, deoarece sunt efectuate cu ajutorul anumitor organe, actul de asimilare nu este organic (anorganicus) în sensul literal al cuvântului: este efectuat

prin mișcări directe simple fără participare de special Biblioteca "Runivers" STAL P LEIBNITZ instrumente Expresia "sufletul își construiește singur un trup" are o aplicație directă aici" Cu privire la problema reproducerii, Stahl stă în general din punctul de vedere al anticilor El admite că principiul animator, sufletul, se transmite odată cu sămânța, dar în același timp neagă orice semnificație a firelor de semințe descoperite cu puțin timp înainte de Hamin și Leeuwenhoek; principiul material - corpul - este dat de mamă Se transmite și sufletul mamei? Stahl decide această întrebare în sens negativ, deși nu fără ezitare vizibilă, referindu-se ca o autoritate decisivă la povestea biblică a creației În general, în procesul de reproducere, multe lucruri îi par obscure Este greu de înțeles cum se poate împărți sufletul, cum se transmite exact prin sămânță, cum construiește corpul fătului Toate aceste afirmații sunt, în opinia sa, empirice, pur și simplu decurg din Faptele disponibile; cei care cer o explicație indispensabilă asupra lor și, neprimind una, consideră corecte opiniile lor opuse, se înșală, deoarece ei înșiși nu știu mai mult În orice caz, nu există niciun motiv pentru a invoca reproducerea "naturii plastice", "spiritus genitales", enzimelor, "forma informans" Capitolul despre reproducere este urmat de un capitol despre senzație, care conține câteva gânduri interesante Sarcina organelor de simț este în primul rând de protecție - de a avertiza corpul împotriva încălcărilor grave din exterior; o realizează împreună cu organele mişcării voluntare Întrucât grija pentru protecție aparține sufletului, el nu poate rămâne pasiv în procesul de simțire (sensatio), așa cum asigură adepții unor concepții grosolane materialiste Ea trebuie să activeze ea însăși activitatea organelor prin intermediul cărora are loc percepția Sentimentul, în general, este Biblioteca "Runivers" ow KARPOV o stare care apare ca urmare a unor mişcări de două feluri: una venită din suflet, cealaltă din şocuri primite de simţuri J) Sufletul aduce cei mai fini nervi care merg la organele de simț într-o stare de ton sau un anumit tip de tensiune (tensio); când în ele apare o altă mișcare, venită din afară, o schimbă pe prima, iar gradul sau caracterul acestei schimbări este perceput de suflet Ca o comparație aproximativă, putem cita un păianjen care percepe fiecare tremur al pânzei întinse de el Percepția lucrurilor individuale, discriminarea lor directă, este opera intelectului rațional (λογος, intellectus rationalis), despre care s-a mai discutat deja Fiecare senzație percepută, parcă pe călcâie, este urmată de o "judecată senzorială" specială, o evaluare: una este plăcută, cealaltă este neplăcută, pe baza căreia se construiesc acțiuni ulterioare Aceste aprecieri nu sunt atât acte de alegerea ca pur volitivă; omul nu poate să gândească clar și să le discute Principalele manifestări ale activității vitale sunt diferite ca intensitate și caracter la diferite persoane și în diferite circumstanțe Aici este influența corpului asupra sufletului și invers - sufletul asupra trupului Compoziția chimică diferită a fluidului principal al corpului - sângele, ușurința mai mare sau mai mică a mișcării acestuia determină diferența de temperamente sau de ten, ceea ce este de mare interes pentru medic Pe de altă parte, tulburările mentale (animi pathemata) schimbă natura proceselor corporale Dar care sunt tulburările psihice cu care se confruntă atât de des medicul? Механисты любиять приписывать их безпроедямному движению духов (spirit) в тѣлеѣ, имсемѣд стомному Senzația în general, în aspectul său formal, este un anumit mod, rezultat din ciocnirea reciprocă a două dintre acele mișcări: în primul rând, ceea ce sufletul o exercită în organele senzoriale și în al doilea rând, ceea ce obiectele exterioare subtile

le imprimă organelor senzoriale (pag) Biblioteca "Runiverse" ШТАЛЬ И ЛЕЙБНИЦЪ modificări ale fluxului sanguin, convulsii și alte simptome fizice Nu numai lenea, ci chiar și rușinea să insiste asupra acestui lucru Pentru raționalistul Stahl, excitațiile duplicitare se reduc în primul rând la concluzii eronate, premature ale sufletului, folosind material insuficient verificat al organelor de simț sau reprezentări distorsionate de memorie Dacă se acordă atenție acelor simptome motorii care însoțesc afectele, nu este greu să fii convins că sunt oportune De exemplu, un flux de sânge către periferie și mușchi, o creștere extremă a tonusului furiei cresc puterea și energia pentru comiterea actelor de violență Dacă mânia poate izbucni liber, organismul nu va avea niciun rău, dar suprimarea ei va avea un impact asupra nutriției și a altor acte vitale, chiar va provoca boli Un alt exemplu este senzația de dezgust și greață, exprimată într-o serie de simptome, parcă menite să servească la îndepărtarea obiectului real de dezgust care a căzut în organele digestive Influența sufletului asupra corpului se manifestă, potrivit lui Stahl, cu o claritate deosebită în actul obișnuinței, pe care el îl definește drept "o anumită viteză de percepție și efectuarea corespunzătoare a diferitelor acțiuni " Acest fenomen prezintă un mare interes pentru medicul, deoarece poate exista un obicei și o boală În legătură cu influența sufletului asupra corpului, există o întrebare foarte interesantă care apare adesea în Stahl și chiar a servit drept subiect pentru un eseu special: de ce *) Bineînțeles că este necesar să știți că suferințele minții nu sunt altceva, atunci când trageți niște concluzii intempestive și premature despre lucruri fie prin simț, fie uneori le formați cu pură ficțiune după memorie, fără a ține cont de decentul circumstanțele tuturor, sau desigur cele mai raționale, evaluarea morală mai degrabă decât cheltuielile directe și pur și simplu senzuale Cp*)- Biblioteca "Runiverse" VL КАРПОВЪ Animalele se îmbolnăvesc mai rar decât oamenii? (De frequentia morbo-rum in homine prae brutis) Răspunsul la aceasta este dat de proprietățile sufletului uman, nu de cea "care ar trebui să fie", ci care este în realitate Nu există în ea simplitate, directie, sănătate simplă; dimpotrivă, este pervertit, rătăcitor, predispus la decizii pripite, strâns de ambele, nerăbdător, volubil În felul acesta este distras în fiecare minut de sarcina de a păstra trupul, în timp ce sufletul animalelor răspunde percepțiilor primite cu concluzii simple și le pune imediat în execuție Activitatea vieții, luată în ansamblu, este supusă unei legitimități speciale legate de timp Viața omului, care rareori depășește de ani, este împărțită în perioade de șapte ani; după de ani, forțele fizice și mentale sunt în scădere Întrebarea de ce un organism, de ce moare de moarte naturală, prezintă mari dificultăți Este imposibil de explicat acest lucru prin proprietățile materiei, modificări ale organelor: materia rămâne aceeași și nu este clar de ce la de ani nu poate avea loc aceeași restaurare a întregului organism ca în anii tineri Rămâne să atribuim acest lucru proprietăților însăși energiei sufletului, limitărilor sale: fiecare creatură, așa cum spune, are propria ei vârstă măsurată Sarcina dvs din acest articol nu poate include, desigur, o expunere a patologiei și terapiei lui Stahl, dar întrucât toate discuțiile anterioare aveau, în ochii lui Stahl, un interes în primul rând medical, a păstra complet tăcerea cu privire la opiniile sale medicale ar însemna să lăsați neterminată caracterizarea sa Întrucât toată activitatea vieții este determinată de actele sufletului, atunci boala nu se aseamănă cu perturbata idea regiminis ipsius oeconomiae animalis - managementul prost animal Cauzele bolilor iatrochimiștii au văzut în modificări ale sucurilor corpului, în

severitatea lor; Stahl stă mai aproape de parașutiști și atribuie Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ lor în principal la o creștere a cantității de sânge (pie-thora) ca urmare a alimentației necorespunzătoare și apoi la o schimbare a mișcării acestuia, de unde apar congestii și inflamații De vindecarea bolii se ocupă însăși natura - αυ'τοχρατία naturae, cum spuneau hipocraticii, cu care Stahl este pe deplin de acord; prin urmare, sarcina medicului este de a urmări cursul bolii și de a ajuta natura acolo unde este posibil Și poate că nu este întotdeauna cazul; restaurarea părților pierdute este inaccesibilă artei: nu poate decât să reînvie activitatea reacționară a organismului - rămâne să ajute la îndepărtarea părților fără valoare, iar aceasta este sarcina principală a terapiei Trebuie avut în vedere, însă, că medicii consideră, în mod eronat, o serie de simptome ca fiind boli, atunci când acestea sunt, de fapt, metodele de vindecare ale naturii Acestea includ sângerări, în special hemoroidale, febră; trebuie să intervină în ele cu multă atenţie Potrivit acestui punct de vedere, terapia lui Stahl a constat în principal în evacuantia - curățare, diaforetică, sângerare - și unele remedii balsamice Alternanta, i e mijloacele menite să modifice compoziția organismului și să influențeze în acest fel în mod direct boala, Stahl a expulzat complet; de aceea era împotriva chininei, opiului, împotriva folosirii apelor minerale feruginoase, pe care pr HOFFMANN - A avut succes o astfel de terapie? Se pare că da: în medendo felix, spune biograful său laconic despre acest subiect VIII În , când a apărut Theoria medica vera, Leibniz avea deja de ani Numele său era cunoscut în toate țările culturale ale Europei; cu cei mai mulți dintre oamenii de știință proeminenți a fost cunoscut personal și a purtat o corespondență plină de viață Mintea lui atotcuprinzătoare și vie este Biblioteca "Runivers" VL KARPOV s-a ocupat de toate întrebările care ocupau la acea vreme politicieni, oameni de știință, spiritiști; nu exista o asemenea specialitate în care să nu fi avut informații mai mult sau mai puțin solide și să nu fi încercat să-și formeze propriile judecăți Concepțiile filozofice despre Leibniz s-au format în cele din urmă până la timpul indicat; au fost afirmate de el în articole mici, dar explicate și comentate în nenumărate scrisori Nu au apărut doar Teodicea (O), care avea scopul de a apăra conceptul creștin de Dumnezeu și de a neutraliza critica otrăvitoare a lui Pierre Bayle, și Monadologia ( ), devenită celebră după moartea autorului (x) Informat despre toate, Leibniz știa, desigur, despre profesorul galic Stahl și părea să fi citit unele dintre disertațiile sale, dar nu mai simțea nicio simpatie deosebită pentru opiniile sale din cauza faptului că Friedrich Hofmann, adversarul lui Stahl, îi plăcea simpatii Leibniz a corespondat cu Hoomann nu numai despre chimie, ci și despre chestiuni filozofice, a aprobat direcția sa și l-a încurajat să scrie o teorie rațională a medicinei vorbind despre monade Theoria medica a căzut în mâinile lui Leibniz cam în anul următor după publicare Leibniz a citit discursurile ei introductive și, văzând în ele o renaștere a acelorași doctrine ale "nărilor plastice" și "arheei", pe care le infirmase anterior *), a considerat necesar să comenteze cartea lui Stahl Pentru un bărbat în a cărui viață commercium epistolicum a ocupat cea mai mare parte a timpului, aceasta nu putea fi o problemă Cu o mână obișnuită se dezvoltă, ca pre 'x) Leibnitii opera ed Dutens, П, i, p Scrisoarea este marcată) Consideraţii asupra principiilor vieţii şi asupra naturii plastice Istoria lucrărilor savanilor, Dutens II, , p Библиотека "Runivers" ШТАЛЬ И ЛЕЙБНИЦЪ parcelelor, vederile lor de bază Regulamentele, lustruite de la repetarea frecventă, se potrivesc

perfect pe hârtie; ici și colo se inserează o nouă frază, o nouă întorsătură care a venit în minte, care poate umbri mai bine gândul Introducerea este urmată de scurte obiecții, în ordinea în care au apărut în timpul lecturii Evident, Leibniz a citit cu un stilou în mână și a notat imediat notițe Animadversiones, așa cum numește el însuși această scriptură, nu aveau nicio formă de scriere, iar Georgius Ernestus Stahlius lui vir celeberrimi! a fost menționat acolo la persoana a treia Dacă a fost destinat publicării rămâne neclar; în orice caz, o copie a acestuia a fost trimisă lui Stahl Introducerea conține, așa cum am menționat deja, un rezumat concis al punctelor principale ale lui Leibniz, pentru o cunoaștere mai detaliată cititorul este trimis la articolele din Acta Eruditorum și Diarium Gallicum (Journal des Savans) *) Se distinge prin toate calitățile inerente stiloului lui Leibniz: claritatea și eleganța stilului, consistența strictă a gândurilor și prezintă un contrast avantajos cu latina grea a lui Stahl În prim-plan se află legea rațiunii suficiente: nu există nimic fără motiv, sau nu există adevăr, al cărui fundament o persoană care o înțelege perfect nu l-ar putea da și astfel să arate cum se naște din adevăruri care sunt mai întâi prin natură De aici rezultă că toate proprietățile și manifestările lucrurilor pot fi deduse din propria lor natură și stare; în special, tot ceea ce se întâmplă în materie este derivat din starea anterioară a materiei cu ajutorul legilor mișcării *) Observațiile lui GG Leibniz privind unele afirmații ale Theoriae medi-cae verae Clar Stahlii cu aceleași observații ale lui Leibniz despre Stahlian Res-ponsionibus наперачанто вы изд Deținere Tomus II, , p -) Разумѣются este evidentă: Système nouveau de la nature (Journal des Sa-vans) u Despre natura însăși, sau despre puterea înnăscută și acțiunile creaturilor etc (Acta Eruditorum) Biblioteca "Runiverse" VL КАРПОВЪ Cel care încearcă să explice gravitația printr-o forță primară specială de atracție - aici Leibniz face un atac împotriva lui Newton - greșește adevărul prezentat și recurge la un miracol De fapt, atracția trebuie dedusă din materie, figură, mișcare și nu este altceva decât o împingere ascunsă (impulsionem occultane) Dar, deși toate fenomenele materiei sunt explicabile mecanic, nu totul este explicabil în ea dintr-un singur principiu material - care este pasiv - sau din unele principii matematice Altfel, un corp, oricât de mare, nu poate rezista nici măcar la cea mai mică mișcare Prin urmare, așa cum a fost stabilit anterior de Leibniz în opoziție cu Descartes, în alte corpuri decât materialul există formalul principiu, entelechie primară, din modificarea căreia ia naștere Figura (cujus ex modificatione oritur figura) Dacă principiul material se supune matematicii, formalul urmează regulile metafizice, de exemplu: efectul nu poate depăși cauza etc Deși materia urmează legile mecanicii, legile mecanice în sine au o bază mai profundă La o serie de cauze interne - masă și entelechie sau materie și formă - îi corespunde o serie de cauze externe, care acționează pe de o parte, finite pe de altă parte Cauzele eficiente pot fi fie particulare - o stare anterioară a materiei - fie generale - așa este mintea Creatorului Din moment ce Creatorul înțelege totul, el îndreaptă totul către un scop cunoscut, astfel încât cauzele finale pot fi, de asemenea, particulare și generale Particularitățile apar în primul rând în corpurile vii, care sunt mașini divine, create de El pentru un anumit tip de acțiune, dar sunt prezente peste tot, chiar și acolo unde ne sunt ascunse sau obscure General Cauzele finale se manifestă în Armonia generală · Astfel, există un dublu paralelism: Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ ï) între materie și Formă, sau, ceea ce

este același, între trup și suflet;) între tărâmul activelor și tărâmul cauzelor finale Acest paralelism își găsește deplina explicație în sistemul armoniei prestabilite, care a fost dezvoltat mai întâi de Leibniz însuși (quod produxi primus) De la început, Dumnezeu a stabilit fcce atât de înțelept încât unul se dezvoltă din celălalt ca un lanț de aur: fenomene spirituale din manifestările anterioare ale sufletului după legile cauzelor finale, cele materiale din fenomenele materiei după legile active cauze Aceste două serii se dezvoltă independent una de alta: aici o serie de mișcări, acolo o serie de străduințe; fiecare copil de unul singur, nu se repezi unul în celălalt, ci sunt aduși de Dumnezeu în deplină conformare Atunci când sufletul dorește să producă ceva, mașina corpului însuși este deja pregătită să execute acțiunile determinate de mișcările care l-au precedat; pe de altă parte, sufletul, percepând mișcările corpului, nu atrage decât percepții noi dintr-un număr de anterioare și numai într-un mod aparent mișcările corpului îi afectează starea Având în vedere un paralelism atât de strict între cauzele eficiente și cele finale, este posibil să folosim luarea în considerare a cauzelor finale pentru a descoperi legi de acțiune necunoscute nouă Aceasta va fi o euristică permisă, dar nu mai mult Leibniz însuși a folosit cu succes această tehnică pentru a deriva legile mișcării unui fascicul de lumină*) Presupunând că natura produce mișcarea unei raze dintr-un punct în altul în cel mai ușor mod (via facilitaima), el a dedus din aceasta o serie de legi: mișcarea rectilinie a razei, reflexia, refracția etc Cu ajutorul unor astfel de un dispozitiv artificial, multe se pot realiza în studiul economiei animale și chiar în practica medicală Luând în considerare scopurile Creatorului și aspirațiile sufletului, se pot prevedea acțiunile) Unicum opticae catoptricae et dioptricae principiuni Acta Eruditorum Questions of Philosophy, carte θ Biblioteca "Runivers" vl KARPOV care nu derivă în mod clar din legile mișcării Dar pentru aceasta este complet de prisos să introduci o "natura plastică" specială, presupus capabilă să construiască un corp Deoarece paralelismul dintre corp (suflet) este complet și fiecare mișcare corespunde unei idei clare sau neclare, este destul de de înțeles că tulburările emoționale ale mamei pot însoți schimbările fizice în corpul fătului, este de asemenea clar că procesele de dezvoltare și restructurare a corpului sunt însoțite de un anumit tip, deși și vagi, percepții, dar este o greșeală să le punem în dependență cauzală directă Medicii au acordat de multă atenție semnificației cauzelor finale în practica medicinei; Paracelsus și Helmont au fost introduși pentru a explica fenomenele oportune ale agenților speciali Dar ceea ce au acești autori este adevărat, atunci este în concordanță cu prevederile lui, Leibniz, și pentru introducerea principiilor arheene, hilarhice etc n nu este nevoie În vremurile moderne, Stahl a reînviat aceste vechi doctrine, le-a purificat și le-a adaptat din nou la medicină Acestea sunt, pe scurt, observațiile introductive ale lui Leibniz, urmate de obiecții private, la număr de Ele nu sunt sistematizate, ci urmează ordinea paginilor la care se fac trimiteri Cititorul, familiarizat cu punctele de vedere ale lui Stahl, poate ghici dinainte ce puncte au fost obiectate Nu este nevoie să le enunț pe toate la rând; de aceea, voi indica doar punctele principale, aducând în prim-plan dezacordurile fundamentale Șansă și scop (Obiecția I) Stahl notează corect diferența dintre ceea ce se întâmplă întâmplător și ceea ce se întâmplă în funcție de un anumit scop, dar această diferență se referă doar la diferite grade de evidență De fapt, totul este îndreptat către un anumit scop, iar cazul are loc doar din ignoranța noastră Mecanism și organism (obiecțiile I, ,) Fiecare

organism este un mecanism, doar mai subtil și divin Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ ny (divinior) Corpurile organice ale naturii sunt, de fapt, mașini divine; este imposibil să admitem în ele ceva ce ar fi străin mecanismului În această privință, Leibniz nu vrea să meargă împotriva celebrei poziții a contemporanilor săi (pes praeclara recentiorum decreta everti velim): totul în corp este supus mecanicului acestea temeiuri raționale Potrivit lui Stahl, chimia nu poate explica modul în care tulburările mentale provoacă contuzii atât de puternice în organism • Leibniz crede exact contrariul: din datele chimiei, se poate concluziona că în organism au loc explozii, asemănătoare cu cele ale focului (explosiones, pyriis similes) Prin urmare, corpul nostru poate fi numit nu doar o mașină hidraulico-pneumatică (după ideea obișnuită), ci și una de foc-explozivă (sed et pyriam) Viața (,) Diferența dintre corpurile vii și compușii chimici este remarcată excelent de Stahl, dar cu privire la chestiunea esenței vieții, opiniile lor diferă Stahl vede viața în autoconservare, de parcă ființele vii, precum Lichidele, ar încerca să cadă, pentru Leibniz principalul lucru este percepția și efortul (in percepitone et adpetitu) Funcțiile de hrănire, restaurare, reproducere, după Leibniz, aparțin puterii vegetale (ad vim vegetandi) care decurge din structura mașinii Fenomene analoge cu Funcția vegetativă se observă și în corpurile nevii, de exemplu, într-o flacără, care se hrănește și se păstrează Cu toate acestea, nu ar trebui să ne certăm despre nume: lasă-l pe Stahl să numească viața ceea ce cresc alții (vegetationem) Sufletul și funcțiile sale (, , , , Ç,) Sufletul nu poate fi separat de corp Leibniz, după cum se știe, a mers atât de departe în această privință încât a recunoscut un tip special de corp, unit cu sufletul înainte de nașterea unei ființe și după moartea acesteia Dar, în ciuda acestui fapt, el nu poate fi de acord cu Stalem că toate acțiunile și gândurile sufletului sunt îndreptate-spre-dreapta^, întrucât mintea - ' * Biblioteca "Runivers" VL KARPOV mai strâns legat de Dumnezeu decât de trup Un alt punct de dezacord este relația sufletului cu mișcarea Lui Stahl i se pare monstruos să sugereze că mișcările corpului, atât normale, cât și patologice, nu sunt în puterea sufletului, dar sunt mulți pentru care poziția lui Stahl le va părea monstruoasă Dacă sufletul ar avea putere asupra mașinii trupești, de ce nu i-ar porunci trupului orice dorește De exemplu, dacă sărim cu puterea sufletului, de ce nu putem sărim la orice înălțime De asemenea, este surprinzător de ce puterea mai mare sau mai mică, încetineala și viteza, continuitatea și discontinuitatea mișcării ar trebui să depindă nu de dispoziția organică a corpului, ci de suflet Într-adevăr, s-a stabilit că exploziile, fermentațiile și alte mișcări interne variază ca putere, în funcție de raportul dintre lichide și vase; curgerea neuniformă, intermitentă a fluidelor poate fi realizată chiar și în mașinile brute Același lucru este valabil și pentru activitatea sufletului în procesul senzației, așa cum o descrie Stahl Dacă ne imaginăm senzația în acest fel, nu ar trebui să recunoaștem sufletul ca fiind corporal și muritor sau să considerăm spiritul corporei drept suflet Aproape în același mod cu Stahl, a raționat Hobbes În general, după Leibniz, este greșit să considerăm orice acțiune (actum) ca o mișcare locală Mișcarea are loc numai în materie, ea este legată de agregatul corporal, și nu de monada sufletească; propriile acțiuni interne ale sufletului constau în percepție și efort și sunt legate de o substanță simplă care nu are părți Anatomie și Chimie (io, II, ,) Leibniz ia sub protecția sa anatomia și chimia, a căror semnificație pentru medici Stahl o reduce la minimum Aceste științe nu pot fi considerate inutile pe motiv că

acum valoarea lor este mică; poate fi mai mult pe viitor Importanța anatomiei pentru chirurgie este deosebit de mare În ceea ce privește chimia, această știință este de mare importanță pentru   Deoarece toate corpurile aparțin domeniului său, le vom trata ca mase și nu ca structuri În special, Leibniz dorește o definiție mai precisă a glutinositatis animalis despre care vorbește Stahl Probleme medicale (,) Experimentele privind efectul sării volatile urinare (sal volatile urinosum) asupra organismului, pe care Stahl o denunță, potrivit lui Leibniz, nu merită o asemenea cenzură Ca și în chestiunea chimiei și anatomiei, la fel și aici, Leibniz are o viziune mai largă asupra lucrurilor, fără a uita viitorul din cauza prezentului; el recunoaște pe deplin valoarea experimentelor, chiar dacă nu dau nimic pozitiv, atâta timp cât nu dăunează bolnavilor În chestiunea alterantiei, Leibniz îl contrazice decisiv pe Stahl: china și opiul sunt adevărate remedii Unele dintre alterantia acţionează asupra spiritului (pe care Leibniz l-a recunoscut), altele asupra fluidelor corpului Acesta este sfârșitul obiecțiilor lui Leibniz: dincolo de prima pagină, i e ei nu merg la primele argumente ale lui Stahl Însuși tonul obiecțiilor este foarte restrâns, peste tot datorită perspicacității și cunoștințelor lui Stahl Totul în ansamblu dă impresia unei instrucțiuni blânde, așa cum ne-am aștepta de la o persoană înclinată de natură către reconciliere și, în același timp, încrezătoare în corectitudinea opiniilor sale IX După ce a primit mesajul lui Leibniz, Stahl s-a supărat și s-a jignit În general, și-a tratat adversarii cu mare pasiune (în adversarios acer, după spusele lui Haller), dar, în acest caz, a fost rănit de mult În primul rând, Leibniz nu a citit până la sfârșitul cărții sale; acest lucru a fost evidențiat în mod clar de referințele la pagini care se terminau la ibo când erau mai mult de o mie în carte În al doilea rând, Leibniz părea să-i reproșeze că nu era de acord cu Apocalipsa și chiar îl punea la același nivel   cu materialistul Hobbes În fine, nefiind specialist în domeniul medicinei, intră într-o ceartă pe probleme speciale la care Stahl se gândise toată viața Stahl a tratat, în propriile sale cuvinte, cu mare respect pentru celebrul soț, deși nu i-a citit lucrările Cu mulți ani în urmă, căzuse în mâinile lui Leibnizov Theoria motus abstracti, dar din moment ce o mare parte din ea îi era de neînțeles, mai ales ideea însăși a mișcării abstracte, a lăsat cartea deoparte și nu a fost interesat de lucrările sale ulterioare În ciuda lipsei extreme de timp, Stahl a decis, totuși, să scrie un răspuns, dorindu-și ca Leibniz să intre mai adânc în argumentația sa și să citească măcar întreaga carte A dedicat - zile pentru a compila răspunsul și chiar l-a scris, contrar obiceiului, cu propria sa mână Rezultatul a fost un tratat, de șapte ori mai mult decât obiecțiile lui Leibniz Multă vreme nu a existat niciun răspuns de la Leibniz Stahl a considerat problema deja soluționată și adversarul său învins, dar acum, după un an și jumătate, au fost obținute noi explicații despre Leibniz Au fost scrise pe un ton mai sec, pe alocuri cu supărare evidentă pe o persoană care nu vrea să înțeleagă argumente perfect clare și nu a depășit primele obiecții Fiecare remarcă a lui Stahl a primit un răspuns, în cele mai multe cazuri similar cu ceea ce a scris Leibniz mai devreme La sfârșitul scrisorii, Leibniz, nu lipsit de venin, remarcă că se limitează la ceea ce a spus, altfel ar trebui să scrie o carte lungă și, în consecință, răspunsul viitor al lui Stahl ar trebui să crească Negăsind nimic nou în răspuns și văzând într-un loc că Leibniz recunoaște imaterialitatea motorului, Stahl s-a liniștit Dar prietenii și marii patroni ai săi, care știau despre controversa

lui cu Leibniz, l-au sfătuit să facă public cazul De remarcat că la acea vreme Stahl se afla deja la Berlin, la curtea lui Friedrich Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ Wilhelm I bogat, căruia nu-i plăcea Leibniz După ce a cedat acestor sugestii, Stal a adunat toată corespondența, a adăugat o nouă explicație la scrisoarea post-mancat a lui Leibniz, a furnizat toată prefața, în care a povestit poveștile polemicii și a publicat în o carte întreagă sub numele "Negotium" Otiosum* * J) Leibniz era plecat de mult pe vremea aceea A transmite în detaliu întregul flux de raționament pe care l-a revărsat indignat Stahl ar fi complet de prisos și plictisitor pentru cititor Mai mult, Stahl s-a angajat aproape exclusiv în a-și explica propriile opinii și a acordat foarte puțină atenție punctelor principale ale adversarului său Spune că inițial a intenționat să analizeze părerile lui Leibniz și chiar a scris despre asta, dar apoi, știind că celebrul soț nu poate suporta contradicția, a lăsat această problemă Cu toate acestea, notele adăugate mai târziu conțin critici la adresa unora dintre prevederile lui Leibniz Majoritatea obiecțiilor lui Leibniz (Stahl le numește cu obstinație dubitationes) i se par lui Stahl prea generale și nu au legătură directă cu subiectul; ar fi trebuit restrânse și formulate mai concret Apoi, în cele mai multe cazuri, Leibniz respinge fără să dea niciun motiv: Stahl în Theoria medica analizează fiecare întrebare în detaliu, a priori și a posteriori, acordă o mare importanță unei asemenea minuțiozități, este mândru de ea - iar Leibniz pur și simplu contrazice concluziile sale Însuși modalitatea de a obiecta fără a-și aduce gândurile într-un sistem poartă o amprentă franceză frivolă și este de puțin folos pentru dispută; spre deosebire de) Подробнее чебалие ейтий любопытной книги таково: Georgü Ernesti Stabili Negotium otiosum sau Σκιαμαχία, ad verse positiones aliquas Teoriile fundamentale ale medicinei adevărate au fost încercate de un anumit om celebru, dar au fost zădărnicite de arme adverse Πολλοις ἀντιλεγεΐν μέν έθος περί παντός ομοίως, Ορθώς δ'άντάεγείν ουκ ετι τουτ έν εθει Cei care pot, dacă vor, judecând; cei care zboară, dar nu pot, prin abținerea Halle, Biblioteca "Runiverse" VL КАРПОВЪ La aceasta, Stahl își expune răspunsul conform regulilor școlii Fiecare paragraf este împărțit în patru părți: mai întâi se stabilește dacă obiecția are legătură cu subiectul, apoi se clarifică adevăratul sens al propriei poziții, se analizează temeiurile obiecției și se trage o concluzie Fiecare dintre aceste departamente, la rândul său, este împărțit în părți separate prin numere sau litere Drept urmare, Stahl ridică o clădire atât de complexă și complicată, care este destul de dificil de înțeles Voi expune răspunsurile lui în aceeași ordine în care am expus obiecțiile lui Leibniz și voi atinge imediat alte puncte ale controversei Caz și cpl Stahl insistă asupra distincției sale fundamentale între ființă și apariție Dacă cineva acordă atenție modului în care lucrurile iau existență (ut fiant), atunci distincția dintre șansă și scop este destul de naturală și de netăgăduit O piatră aruncată de piciorul unui animal în timpul mișcării acestuia este un exemplu de act accidental, la fel ca moartea cutare sau cutare muscă din otravă Această moarte nu putea fi scopul creării acestei muște În cele din urmă, tot ceea ce este creat de Dumnezeu este creat de el cu un scop - adică poate fi folosit întotdeauna într-un anumit scop - dar nu totul este creat direct într-un anumit scop (facta utique esse ad fines, sed non directe propter fines), nu totul are un scop în sine Organismul are un astfel de scop, încât un morman aleatoriu de pietre nu îl poate avea Într-o scrisoare de răspuns, Leibniz continuă să-și apere poziția, referindu-se la prevederea lui Dumnezeu și la cuvintele

Scripturii că nici măcar un păr nu va cădea fără voia lui Dumnezeu El recunoaște diferența dintre o mașină și un agregat, dar, conform ideilor sale, fiecare particulă de materie conține o întreagă multitudine de ființe-mașini vii, motiv pentru care este greu să vorbim despre scopurile Divinului Comoditatea raționamentului, pe care se bazează în esență Stahl, nu este un argument Este interesant de remarcat faptul că toate controversele descrise despre preț Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ Liakh și cazul amintește extrem de aceeași dispută a filosofilor greci antici Până și atomiștii susțineau că totul se face din necesitate și că întâmplarea este o cauză necunoscută minții umane Aristotel pune și rezolvă altfel întrebarea: șansa poate fi considerată o cauză de un fel special, șansa ceea ce nu este un scop firesc pentru o ființă dată Stahl ia aceeași poziție ca și Aristotel; Leibniz în acest caz se alătură atomiştilor Organism și mecanism Poziția conform căreia fiecare organism este un mecanism este prea generală și nu afectează învățăturile lui Stahl; este imposibil de identificat aceste două concepte, deoarece poziția opusă: fiecare mecanism este un organism, este evident că nu este adevărată Mecanica joacă rolul unui moment general și material în conceptul de organ, dar Forma nu este materie și generalul nu este particular Remarca lui Leibniz că organismul este machina non solum hydraulico-pneumatica, sed et rugia, Stahl consideră că este mai bine să treacă în tăcere: despre astfel de lucruri între oameni educați nu poate exista nicio dispută, deoarece aceasta este o simplă discuție Această remarcă disprețuitoare, Leibniz, în răspunsul său, revine adversarului: organismul este o mașină explozivă pneumatic-hidraulic, iar acest lucru este clar pentru oricine nu se lasă dus de principii himerice precum împărțirea sufletelor sau arheile, care nu au sens decât dacă sunt rezolvate în mecanisme Astfel, și în acest moment, fiecare rămâne pentru el Viaţă Stahl protestează împotriva afirmației că viața constă în capacitatea corpului de a se conserva; viața este un act prin care sufletul păzește trupul Opinia lui Leibniz că nu numai funcțiile de nutriție, ci și de reproducere decurg din forțele inerente organismului, adică din proprietățile mașinii, este o afirmație complet nefondată, goală Analogia dintre viață și flacără i se pare lui Stahl o întindere: dacă este posibil să tragem o analogie, este diferită între foc și vânt Biblioteca "Runivers" VL KARPOV praf - În replica sa, Leibniz continuă să insiste asupra corectitudinii acestei analogii Sufletul și funcțiile sale Aceste întrebări, desigur, au provocat cele mai ample conversații din ambele părți Ambii adversari nu au putut spune nimic fundamental nou, din moment ce se exprimaseră deja suficient despre acest subiect Stahl își apără neobosit înțelegerea, nevrând să renunțe un centimetru și îi face câteva obiecții serioase lui Leibniz, atingând punctele cu adevărat slabe ale învățăturii sale Afirmația lui Leibniz că sufletul este mai strâns unit cu Dumnezeu decât cu trupul i se pare nedovedită lui Stahl Dumnezeu, după cum spune apostolul, este cunoscut prin faptele Sale, de aceea, prin mijlocirea trupului, sufletul ajunge să-L cunoască Stahl detaliază apoi obiecția lui Leibniz conform căreia sufletul, dacă ar avea putere asupra corpului, l-ar putea face să sară atât de sus pe cât vrea și demonstrează că este greșit Fiecare agent acționează în funcție de susceptibilitatea obiectului asupra căruia cade acțiunea sa, așa este vechea situație binecunoscută Mărimea mișcării este astfel determinată nu numai de natura agentului, ci și de natura obiectului Pe de altă parte, sufletul însuși este finit și, în consecință, energia lui este și ea finită; dar, în același timp, mărimea energiei sale nu poate fi judecată după manifestările corporale

obișnuite, deoarece în anumite cazuri poate atinge proporții enorme Aproximativ acesta este sensul lungilor discursuri ale lui Stahl Centrul de greutate al întregului argument al lui Stahl asupra chestiunii sufletului se află în analiza conceptelor de mașină și mișcare Stahl nu poate înțelege cum, în virtutea a ceea ce, mișcarea poate fi inerentă corpurilor și mașinilor simple Când comparăm organismul cu o mașină artificială, nu trebuie să pierdem din vedere constructorul și managerul, adică persoane care raportează mișcarea, deoarece capacitatea de mișcare independentă nu este caracteristică niciunei mașini Referiri în acest caz la cel atotputernic Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ existența lui Dumnezeu - care nu poate fi contestată - este complet de nedemonstrat, așa cum nu există niciun motiv să admitem intervenția constantă a lui Dumnezeu Mai departe, "legile mișcării", despre care vorbesc constant mecanicii moderni, dorind să facă inteligibilă acțiunea unui automat natural, i se par lui Stahl a fi un concept prea general, neclar și nepotrivit pentru exprimarea naturii lucrurilor Orice mișcare este conectat în primul rând cu motorul, agentul care acționează și întregul nerv al întrebării constă în definiția sa Leibniz declară categoric că sufletul nu poate mișca corpul Pe ce bază? Că nu este material? Această concluzie este falsă cu esența materiei Mișcarea poate fi și în non-material - toate funcțiile mentale sunt un fel de mișcare, iar Aristotel exprimă destul de corect într-un singur loc că sufletul, așa cum spune, face o plimbare (déambulât) În cele din urmă, Leibniz însuși, împrumutând arme dintr-un depozit antic, recunoaște ca principiu mișcător entelehia a ceva necorporal și imaterial Se pare, atunci ce să argumentez? Dar ideea este că Leibniz oferă un astfel de principiu numai particulelor individuale, iar într-un sistem obținut din combinația de particule, de exemplu, în corpul unui elefant, el recunoaște prezența unei mișcări sistemice, neadmițând că sufletul atașat la sistem îl poate muta Să înțeleagă toată lumea asta, Stahl trebuie să spună că nu înțelege: je n'y vois goutte Cât priveşte reproşul materializării sufletului, Stahl este departe de el, întrucât esenţa materiei constă în pasivitate, absenţa propriei sale activităţi Dar el nu poate recunoaște o asemenea imaterialitate, care constă în negarea tuturor fenomenelor inerente materiei Sufletul are două puncte de contact cu corpul: în primul rând, este finit (aceasta se referă la activitatea sa), în al doilea rând, are o activitate complet definită Biblioteca "Runivers" VL KARPOV o realitate care are ca obiect corpul, manifestându-se împreună cu trupul, în trup, de dragul trupului O astfel de imaterialitate, care ar exclude capacitatea de a se mișca, nu există în suflet Nemurirea sufletului, cunoscută din Apocalipsa, este harul lui Dumnezeu Într-un răspuns detaliat, Leibniz descompune punct cu punct răspunsul lui Stahl, respinge obiecțiile sale și, în trecere, își reiterează învățătura, completând golurile din prima scrisoare Cititorul familiarizat cu Monadologia nu va găsi nimic nou în ea și, prin urmare, consider că este de prisos să o expun Lăsând deoparte răspunsurile lui Stahl la alte întrebări, deosebite, în care, fără îndoială, simțea pământ solid sub picioare (domi sum), să ne oprim puțin asupra obiecțiilor sale la adresa sistemului lui Leibniz Stahl a reacționat complet negativ la armonia prestabilită: a văzut în ea o ipoteză nefondată Din câte se poate înțelege, spune el, armonia prestabilită este aceeași cu ceea ce alții numesc legile naturii, în sensul că se obișnuiește să se vorbească despre o lege divină presupus pozitivă (de lege quasi positiva divina), conform căreia totul se întâmplă așa cum se întâmplă Dar trecerea de la fenomenele observate (a posteriori) la

armonia originală adevărată este posibilă numai pe baza unei experiențe foarte extinse Pentru aceasta, este necesar să se țină cont de diferența dintre corpurile care au apărut, dar nu se repetă din necesitate, și corpurile care se repetă iar și iar, este nevoie de o înțelegere completă a sistemului mișcărilor lumii (motuum macrocosmico systematicorum)), cunoștințe de fizică, chimie etc În caz contrar, nume magnifice și concepte vaste se vor reduce la simple opinii, sau va trebui să recurgeți imediat la Sintagma: Dumnezeu așa a voit (Deus ita voluit), dar aceasta este filosofia oamenii de rând (quae est plebis philosophia) Dacă, totuși, înțelegem armonia dintre agentul activ și obiectul pasiv, aceasta este pur și simplu vechea regulă: Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ quod agens agat secundum receptivitate(tm) patientis - de ce atunci să recurgeți la termeni noi? Și dacă un agent liber îndrăznește să facă ceea ce nu poate face, așa cum este natura sufletului uman, atunci unde este armonia prestabilită? Sau va fi necesar să se recurgă la dizarmonii prestabilite? Monadele sunt un alt punct al atacurilor lui Stahl Aparent, Stahl nu a înțeles la început gândirea lui Leibniz destul de clar; a vorbit despre monade fizice, adică a repetat greșeala obișnuită a oamenilor care se familiarizează pentru prima dată cu sistemul Leibniz Mai târziu, când Leibniz i-a atras atenția asupra acestei împrejurări, a corectat eroarea Dar ideea principală a obiecției sale a rămas aceeași: în stabilirea unei multitudini infinite de monade, în faptul că aceste monade sunt atașate inseparabil de alte corpuri - agregate, în faptul că entelehia se mișcă, iar sufletul numai simte, Stahl vede multiplicado entium praeter necesită (tm) Pornind de la asemenea prevederi, nu se poate ajunge la o armonie prestabilită: doar intervenția constantă a lui Dumnezeu poate aduce ordine în acest haos X Tu ais, ego nego Tu spui da, eu spun nu; așa și-a formulat Stahl polemica cu Leibniz Aduceți părțile în conflict la un nb ea nu putea, desigur, să fie de acord Stahl a fost mereu încăpățânat, Leibniz a devenit mai încăpățânat la bătrânețe; timpul pentru asimilarea de noi puncte de vedere pentru ambii a trecut deja Dacă Stahl, obișnuit cu un mod concret de a gândi, pur și simplu nu putea înțelege prea multe la adversarul său, atunci Leibniz, desigur, înțelegea perfect ce voia Stahl să spună, dar considera acest punct de vedere depășit, îl trata ca pe un fel de naiv realism Rezultatul a fost ceva surprinzător: două persoane care au recunoscut necesitatea necondiționată a bio Biblioteca "Runivers" VL KARPOV înțelegerea naturii, s-a depărtat literalmente în toate punctele și s-a despărțit ca dușmani Radl, în istoria sa a doctrinelor biologice, îi plasează pe Leibniz și Stahl într-un singur capitol, care poartă titlul: Reacția împotriva teoriilor mecanice El afirmă că Leibniz a fost forțat să facă astfel de concesii mecanismului din contradicție cu Stahl și că în vremurile moderne Driesch s-a apropiat din nou de Leibniz Cassirer, care l-a studiat special pe Leibniz, îi atribuie tocmai interpretarea mecanicistă a vieții și subliniază destul de corect că Leibniz nu are nimic în comun cu neovitalismul *) Este, desigur, imposibil să vorbim despre naturista organică a lui Leibniz La un moment dat face încercări în această direcție, când, îndepărtându-se de extremele cartezianismului, începe să vorbească intens despre Aristotel El completează materia neînsuflețită a lui Descartes introducând în ea Forma primară sau entelechia și deduce din ea, într-un mod nu în totalitate clar, acea materie secundară, înzestrată cu o forță cu care mecanicul trebuie să se ocupe și cu care Newton a funcționat întotdeauna Dar aici se oprește problema: Leibniz trece la detalii și începe să discute cu cartezienii despre măsurarea impulsului Apoi

centrul de greutate al filozofiei sale este transferat monadelor, "acești atomi adevărați ai naturii", pe care el îi identifică cu sufletul imaterial Monadele nu au nimic de-a face cu mișcarea, ele doar percep și se străduiesc; ei nu sunt susceptibili la influența altor ființe și ei înșiși nu pot influența cursul evenimentelor Într-un mod ciudat, entelechiile, introduse mai devreme ca unul dintre principalele concepte mecanice, sunt identificate cu monade - * Radi Geschichte der biologisclien Theorien seit dem Ende des Jahrhunderts Theil Leipzig , p) Leibniz Hauptschriften bd II Einleitung von Cassirer, p Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ dar odată cu aceasta, vechea mecanică rămâne complet, iar conceptul real, concret de materie și forță devine complet evaziv x) Colectarea de piese din toate cele de scrisori ale lui Leibniz și construirea din acestea petice pentru sistemele sale publicate mi se pare o afacere fără speranță Trebuie să admitem că filosofia lui naturală nu a fost gândită până la capăt Ar putea fi organic doar dacă Leibniz nu ar respinge "natura plastică" și concepte similare, ci le-ar fi recunoscut ca bază a corpurilor organice, tem vinculum substantiale, care transformă agregatul într-o ființă Apoi, între tărâmul spiritului și tărâmul materiei s-ar putea stabili paralelismul complet, întrucât monada centrală (sufletul) ar avea propriul echivalent corporal, dând unitate întregului și dirijandu-i mișcările ъ Stalem el este în fața noastră reprezentantul mecanismului extrem Sprengel, autorul Istoriei pragmatice a medicinei, publicată chiar la începutul secolului al XIX-lea și care conține multe indicații valoroase despre Stahl și adepții săi, indică originea carteziană a opiniilor lui Stahl despre materie În Theoria medica este ceva complet pasiv, care primește mișcare din exterior, la fel ca în sistemul lui Descartes Există, desigur, un anumit grad de similitudine aici, dar trebuie avut în vedere că concepția lui Stahl despre materie nu poate fi extrasă doar din scrierile medicale, ea a fost elaborată de el în timpul studiilor sale în chimie Și în această știință a apărut deja o idee clară a afinității chimice, a unei forme speciale care determină proprietățile unuia sau altui compus) Un rezumat detaliat al învățăturilor lui Leibniz despre materie este dat de A I Vvedensky Doctrina lui Leibniz despre materie în legătură cu monadologia Ministrul Jurnalului oameni, iluminare, i , ianuarie Biblioteca "Runivers" VL KARPOV, Dezvoltarea ulterioară a acestor concepții ar fi trebuit să-l conducă pe Stahl la un concept complet diferit de materie decât cel al lui Descartes, dar el nu își reduce nicăieri părerile sale despre natură la una singură: este prea absorbit de problemele unor științe particulare Printre oamenii de știință din secolul al XVII-lea care considerau sufletul drept principiu al vieții și sunt astfel precursorii lui Stahl, Sprengel și alții indică în special Claude Perrault (Perrault) Acest om de știință, în "Experimentele fizice", publicate în , dovedește influența sufletului asupra diferitelor manifestări corporale *) sunt doar noțiuni vagi Paracelsus și Helmont, ca predecesorii imediati ai lui Stahl, au fost deja discutate; Leibniz compară în mod repetat Stahl cu vitaliștii englezi More și Cadworth Astfel, sunt mai mult decât suficiente persoane de la care Stahl și-ar putea împrumuta învățătura La examinarea acestei întrebări, trebuie avut în vedere că Stahl nu menționează niciunul dintre autorii citați, cu excepția lui Helmont Dacă ar împrumuta ceva semnificativ de la ei, ar fi primul care o declara, așa cum a făcut în mod repetat cu Becher Stahl consideră opiniile lui Helmont ca fiind eronate, constatând în ele o creștere complet inutilă a principiilor vitale Dar există un filozof, despre care din anumite motive istoricii tac și care ar fi

putut influența învățăturile lui Stahl, acesta este Aristotel Stahl îl menționează de mai multe ori și aduce un omagiu corectitudinii concepției sale de bază asupra principiului vieții; unele locuri indică buna sa cunoaștere cu scrierile lui Aristotel În general, atitudinea lui Stahl față de Aristotel Sprengel, al -lea, p Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ destul de liber: argumentează cu el pe chestiunea compușilor chimici, pe conceptul de natură și este departe de a fi un peripatetic Dar dacă comparăm doctrina sufletului lui Aristotel și Stahl, atunci în conceptul de bază vom găsi multe în comun Este foarte probabil că influența lui Aristotel asupra acestui punct nu a fost directă, ci a trecut prin mijlocirea bisericii, care, cu doctrina ei despre suflet, s-a alăturat strâns cu Aristotel și i-a popularizat astfel opiniile Revenind la principalul reprezentant al filosofiei creștine în Occident, Toma d'Aquino, găsim la el aproape aceeași învățătură despre suflet ca la Stahl Sufletul mișcă trupul și îl păstrează; este una și numai în ea sunt unite toate Funcțiile: vegetativă, simțitoare, intelectuală Este prezent în întregul corp, iar la animale este muritor Ne întâlnim aici tocmai cu punctul asupra căruia Stahl nu a fost puternic de acord cu Leibniz: sufletul pentru scolastici nu pare a fi o negație a tuturor proprietăților materiei, o substanță închisă în experiențele ei; este situat în spațiu, are ceva în comun cu materia pe care o mișcă, este un suflet "viu" În unele întrebări specifice, Stahl gândește altfel; spiritul cercetării libere s-a întărit până în secolul al XVIII-lea, iar protestantul Stahl îl urmează în mod conștient *) Aceasta include divizibilitatea sufletului, transmiterea lui prin mijlocul sămânței etc Dar, în ansamblu, Stahl a rămas totuși un creștin credincios și, cu cât părerile sale științifice diferă mai puțin de dogmele bisericii, cu atât considera mai stabil pozitia lui Vorbind despre influențele experimentate de unul sau altul) Vezi De veritate fídei catholicae contra gentiles, s Stimma philosophiae Tomus i, liber , capitole referitoare la suflet) În enumerarea motivelor creșterii numărului de lucrări științifice în timpul său, Stahl pune pe locul al doilea libertas sentiendi in rebus minus directe ad religiones pertinentibus (quamlibet în sa etiam passim satis libera sit publice sentiendi potestas) (pag) Interogații de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" vl, KARPOV un om de știință sau filozof, despre împrumuturile pe care le-a făcut, acești Factori nu trebuie supraevaluați Principalul lucru nu este în ele, ci în acea originalitate incomparabilă a creativității, care este inerentă fiecărui mare gânditor Stahl era o natură atât de originală, și-a căzut înțelepciunea nu atât din cărți și reflecții asupra lor, cât din propria experiență și observații El nu poseda uimitoarea flexibilitate a minții, lărgimea pur slavă a vederilor și universalitatea inerente lui Leibniz, dar, despărțindu-se de o zonă binecunoscută, a procesat materialul acestuia cu rigurozitate germană, a creat un sistem din el și a fost gata să-l apere până la capăt Intrepido sto pro meis, stent alii pro suis XI Nu ar fi deplasat să aruncăm o privire asupra soartei îndepărtate a doctrinelor care ne-au ocupat, din moment ce ele sunt asociate cu numele lui Stahl și Leibniz Nu voi vorbi despre medicii germani, adepții lui Stahl, deși au fost destul de mulți - cei care doresc pot găsi o listă detaliată a acestora de la Sprengel Au fost, aparent, cea mai obișnuită mediocritate și au îngropat treptat ideile profesorului lor Cel mai proeminent dintre stahlieni a fost medicul englez White În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, opiniile medicale ale lui Stahl au găsit o atitudine simpatică la Montpellier și au fost menținute acolo până în secolul al

XVI-lea Dovadă în acest sens este traducerea lucrărilor lui Stahl în franceză, produsă în anii ' Principalele idei fiziologice ale lui Stahl au avut o influență mult mai mare asupra științelor biologice în curs de dezvoltare Caspar Friedrich Wolff, care în Theoria genera-tionis ( ) a pus o bază solidă pentru istoria dezvoltării plantelor și animalelor, declară deschis că deține punctul de vedere Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ dov Stahl *) Dar, prezentând lucrările sale, Wolf evită termenul "suflete" și vorbește despre "vis essentialis" Astfel, animismul lui Stahl trece în vitalism Blumenbach se învecinează cu Wolf cu "nisus formati-vus" al său - Bildungstrieb, pe care îl evidențiază ca o forță specială din vis essentialis) Blumenbach îi simpatizează pe Stahl, după cum reiese din extrasul pe care l-am citat mai devreme, și consideră că este de datoria lui să-i restabilească memoria De la oamenii de știință francezi Bordea, în studiile sale asupra glandelor (cărora le-a acordat o importanță extrem de mare), și după el, Barthez, ambii de la școala din Montpellier, sunt în mare măsură inspirați de Stahl Ultimul autor, ca și Wolf, renunță la suflet și introduce un "principiam vitale" mai nedefinit Vitalismul școlii de la Montpellier este preluat și dezvoltat de Bisch pe de cealaltă parte a ideii de Wolfp și Blumenbach contribuie la dezvoltarea a vitalismului în Germania În primul sfert al secolului al XIX-lea ѣka vitalismul devine o doctrină ambulantă și își găsește un exponent talentat și strălucitor în persoana lui Johann Müller Afacerea Stahl nu s-a stins în acest fel, dar a suferit o mare metamorfoză Niciunul dintre oamenii de știință care îl simpatizează pe Stahl nu vorbește despre suflet, mulți rup principiul vital, revenind la vremurile lui van Helmont, și chiar și la Johann Müller întâlnim sufletul ca ceva separat de forța vitală Menționând învățăturile lui Stahl, I Müller îi reproșează că a plasat în același rând manifestarea conștientă a sufletului cu acțiunea unei forțe organizatoare oarbe, supusă legilor eterne) Johann Müller a fost ultimul vitalist al acestei epoci Deja în timpul vieții sale, a început o critică puternică la adresa vieții) Theoria generationis, partea a -a, § , nota (Ostwald's Klassiker N , p)) Blumenbach Ueber den Bildungstrieb Aufl Göttingen p) I Müiïer Handbuch der Physiologie Aufl Coblenz Bd , str Biblioteca "Runivers" VL KARPOV nenny puterea; Cel mai apropiat colaborator al lui Muller, Dubois-Reymond, a aparținut și el numărului principalilor ei adversari În anii , bătălia s-a desfășurat de-a lungul întregii linii: Lotze, Karl Ludwig, Helmholtz, Brücke, toate forțele tinere ale fiziologiei s-au declarat mecanici, iar Dubois-Reymond a citit o plecare strălucitoare către vitalitatea pe moarte De atunci, numele lui Stahl a fost adesea citat, dar deja ca un reprezentant tipic al unei erori demult respinse Nu avea rost să te interesezi de el, cu atât mai puțin să-l citești Dar bazele mecanismului au început să se clătească la rândul lor Dubois-Reymond însuși a început să recunoască că nu totul în natură poate fi explicat prin mecanica analitică Și până în secolul al XX-lea, renașterea vitalismului devenise un fapt împlinit S-a întâmplat independent, fără legătură cu epoca anterioară a vitalismului Hans Driesch, cu o mână fermă, a stabilit vitalismul ca ipoteză științifică a modernității, ca singura explicație posibilă, în ochii lui, a Faptelor biologice Cu această ocazie, a fost amintit și de Stahl, a fost lăudat, dar mai degrabă rezervat *): recunoașterea forței vitale de către suflet a fost la fel de puțin plăcută de majoritatea neovitaliștilor, precum și de vitaliștii Formației precedente Chiar și psihovitaliștii școlii din München, care cred că psihicul este baza pentru explicarea vieții și a evoluției, protestează împotriva recunoașterii substanțialității

sufletului Doar Carl Camillo Schneider, neobositul zoolog și psiholog vienez, recunoaște sufletul ca unul dintre principiile vitale, alături de entelechie și vitalitate, restabilind astfel tradițiile predecesorilor lui Stahl Aceasta este soarta lui Stahl Este mai dificil de urmărit influența lui Leibniz, deoarece nu are legătură cu nimeni unu *) Ueber die Lebenskraft , Reden von Emil du Bois Reymond Leipzig) cm Dricsch Vitalismus als Geschichte und als Lehre Leipzig Biblioteca "Runivers" STAHL ȘI LEIBNITZ idee și, prin urmare, mult mai amplă și mai variată Dar în ceea ce privește filosofia naturală, numele lui Leibniz este asociat cu mecanismul și cu "evoluția" Mă refer aici nu la evoluție în sensul lui Darwin, ci la doctrina preexistenței în embrion a tuturor părților organismului adult sub forma unor rudimente care se desfășoară în timpul dezvoltării (prae-delineatio) Această doctrină, adusă de Leibniz în legătură cu nemurirea tuturor ființelor vii, schimbându-și cochilia în actul nașterii și morții, pe măsură ce Arlechinul își schimbă ținuta (după comparația figurativă a lui Leibniz însuși), a fost asimilată de Bonnet și dezvoltată de el în Fantasia filosofică: Palingénésie philosophique (-) Doctrina lui Leibniz a continuității în natură (Iex continui) a fost aplicată de același Bonnet la construcția scării ființelor (échelle des etres), care a jucat în secolul al XVIII-lea același rol ca și darwinismul în secolul al XIX-lea Este interesant de observat că adversarii acerbi ai evoluţioniştilor Haller şi Bonnet au fost tocmai K Fr Wolf și Blumenbach, adepții lui Stahl În plus, ideile lui Leibniz împreună cu legile lui Newton au servit ca bază pentru părintele Boskovich în dezvoltarea celebrei sale teorii dinamice a materiei, care a redus toate fenomenele naturale la o singură lege: acțiunea centrelor de forțe unul asupra celuilalt, in functie de distanta lor Acest lucru este dovedit de Boskovich însuși Ideile lui Boskovich sunt folosite și de Kant, iar o sută de ani mai târziu de celebrul fizician William Thomson Dar poate cea mai importantă și mai fatală influență a fost exercitată de Leibniz asupra lui Kant Nu trebuie să fim înșelați de faptul că Kant, într-o perioadă critică, s-a eliberat de Leibniz și și-a creat sistemul parțial în i) Philosochiae naturalis Theoria etc Viennae /System exhi- ber mediu inter Leibnitianum et Newtonianum, quod nimirum et ex utroque habet plurimum et ab utroque plurimum dissidet (p i) Habet id quidem ex Lcibnitii Theoria elementa prima Simplicia ac prorsus inextensa (ib) Astfel, monadele lui Leibniz au fost transformate de Boskovich în elemente ale materiei Biblioteca "Runivers" VL KARPOV contrapondere la armonia prestabilită În concepțiile sale natural-filosofice, Kant urmează cu fidelitate tradiția lui Leibniz: natura este în întregime un mecanism, tărâmul necesității, al cauzelor care acționează - teleologia este un principiu subiectiv, iar libertatea își găsește justificarea doar în lumea inteligibilă Principia ohilosophiae naturalis mathematica, a căror influență asupra lui Kant este recunoscută de toți, l-au întărit pe Kant în concepțiile sale asupra naturii anorganice, dar Kant nu a putut extrage din Newton o bază pentru o înțelegere mecanică a vieții, realizată cu deplină claritate în Critica judecății Iată Descartes, Leibniz, întreaga filozofie a secolului al XVII-lea Ideea creativă originală a criticii lui Kant, conform neo-kantienilor, este apriorismul, transcendentalismul; el îi oferă lui Kant nenumăraţi adepţi chiar şi în timpul nostru Dar mecanismul, eliminarea scopurilor, nu are nicio legătură organică cu transcendentalismul, pentru simplul fapt că teleologia este adânc înrădăcinată în adânciturile spiritului uman Filosofia organică a naturii se poate înțelege foarte bine cu

apriorismul; nu degeaba reprezentanții de frunte ai școlii de la Marburg declară că adevărata filozofie ca "metodă" nu este ceva stabilit o dată pentru totdeauna, ci este în continuă dezvoltare , aceasta arată doar cât de vii în filosofia spiritului secolului al XVII-lea, și odată cu ea și ideile lui Leibniz Lupta dintre Leibniz și Stahl, mecanism și paralelism pe de o parte, interacțiunea vie a sufletului și trupului, pe de altă parte , continuă până în zilele noastre Dar Leibniz toată lumea îl cunoaște și îl onorează; să nu uite de Stahl cei care prețuiesc înțelegerea organică a naturii Vl Karpov Biblioteca "Runivers" Doctrina atributelor lui Spinoza eu Doctrina lui Spinoza despre atribute și relația lor cu substanța este, după cum se știe, una dintre cele mai controversate și dificile întrebări din istoria filozofiei Principala dificultate constă aici în necesitatea de a reconcilia unitatea și unicitatea substanței cu dualitatea (sau multiplicitatea infinită) atributelor, atât entități imaginabile, cât și reale Învățăm, pe de o parte, că atributele sunt doar aspecte sau momente ale unei singure substanțe; iar Spinoza se exprimă uneori de parcă diferența dintre atribute și independența fiecăruia dintre ele ar fi ceva doar aparent și subiectiv Un atribut, după însăși definiția sa, este acela pe care mintea îl percepe într-o substanță ca ceva care îi formează esența (Ethic I, dei IV: tanquam ejusdem essentiam constituens) Într-o formulare anterioară a acestei definiții (Epist IX,), subiectivismul și relativismul conceptului de atribut apare și mai clar: un atribut este aici o substanță "în raport cu mintea care îi atribuie o anumită esență dată" *); iar diferența dintre atribute este comparată cu diferența dintre două nume ale aceleiași persoane Substanța este în esență una și este doar "înțeleasă" de aceste două atribute, sau "exprimată" în ele) Pe de altă parte, atribute, spre deosebire de) "Respecta intellectus, substantiae certam talem naturam tribuentis" (Scrisoare către Simon de Vries, B de Spinoza Opera recogn van Vloten et Land, ed altera , v II, p Scrisorile lui Spinoza sunt citate de noi) de-a lungul acestei - mici - ediţii a Floten şi Land)) Acolo mier Eth II, rgor scoala În Tract, atributele brevis sunt denumite chiar moduri în raport cu substanța de care depind (ıth dialog, Op III, p) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S FRANK din moduri, aparțin nu numai realității adevărate, ci și realității fundamentale (natura naturans) Ele exprimă cunoștințe adecvate (Eth II, rgor , scol) În așa-numitul "Scurt tratat" al lui Spinoza demonstrează în detaliu că atributele nu pot fi ficțiune, nu pot fi create de conștiința umană, pentru că ele sunt înțelese clar ca infiniti, depășind imperfecțiunea umană *) În sfârșit, și cel mai important dintre toate, conceptul de atribut pare să se potrivească destul de bine în definiția substanței: dacă substanța "este ceea ce este în sine și este cunoscut prin ea însăși, adică, al cărui concept nu are nevoie de conceptul unui alt lucru din care ar trebui să se formeze "(Eth I, def), apoi se mai spune despre atribute că fiecare dintre ele" trebuie să fie înțeles prin sine "(Eth I , rhor io) Dacă combinăm această propoziție cu principiul raționalist al corespondenței dintre ordinea ideilor și ordinea lucrurilor (Eth II, pr), trebuie concluzionat că fiecare atribut trebuie să existe independent și separat Cum, în aceste condiții, atributele nu sunt încă substanțe separate, ci sunt doar accesorii unei singure substanțe - acest Spinoza nu arată; el doar afirmă dogmatic că "nu este nimic mai clar decât aceasta" (Eth I, rhor X, schol) Contradicțiile în sistemele filozofice nu sunt un fenomen rar, și este puțin probabil să existe cel puțin un sistem în care, la un moment sau altul, să fie imposibil de indicat

vreo ambiguitate sau reticență, în plus, o analiză mai exactă , umplând golurile de gândire, relevă în asemenea cazuri, o contradicție necondiționată, dar neobservată de autorul sistemului Asemenea contradicții pot fi "rezolvate" doar prin dezvoltarea ulterioară a sistemului, dar în limitele unui sistem dat istoric, ele sunt inamovibile și trebuie pur și simplu constatate ca atare; încercările frecvente ale adepţilor de a elimina aceste contradicţii din punctul de vedere al sistemului dat însuşi sunt asociate de obicei cu denaturarea adevărului istoric şi filosofic *) Dar în cazul luat în considerare avem *) Corte Verhandeling, i h , cap x (Or III, i-)) Este suficient să reamintim "interpretările" sistemului lui Kant În prezent, chiar și pentru kantieni înșiși, este clar că aceste "interpretări" sunt, de fapt, modificări și corectări ale sistemului dat istoric al lui Kant Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE A avut de-a face cu un fenomen excepțional: contradicția de aici nu este dată într-o formă ascunsă și în nici un caz nu este rezultatul unei simple neglijeri În sistemul expus în "ordine geometrică", această contradicție se află, parcă, destul de deschis în primele definiții și teoreme Este suficient să comparăm definiția substanței ca fiind ceea ce este "înțeles prin ea însăși" cu chiar prima teoremă asupra atributelor (Eth I, prop X), care afirmă că "fiecare atribut al unei substanțe este cuprins prin ea însăși", căci această contradicţie să fie evidentă Și înainte de a-i atribui lui Spinoza o astfel de neglijență grosolană, este absolut necesar să încercăm să-i explicăm gândul într-un spirit mai favorabil lui Este adevărat că faptul că această întrebare a stârnit asemenea controverse și rămâne nerezolvată până în zilele noastre, indică fără îndoială că avem de-a face aici cu un fel de problemă ultimă, neconturată clar de Spinoza însuși și nerezolvată complet de el Dar este imposibil să admitem că în sistemul său nu existau puncte de referință pentru a explica această dificultate Dar cum poate fi rezolvată această contradicție? La prima vedere, un singur lucru este posibil aici: pur și simplu eliminați unul dintre termenii contradicției Dacă unitatea și unicitatea substanței sunt ireconciliabile cu multiplicitatea atributelor, atunci s-ar putea argumenta fie că Spinoza nu a recunoscut deloc unitatea substanței, ci că lumea s-a destrămat pentru el în substanțe separate identice cu atribute, fie că pentru Spinoza pluralitatea de atribute este ceva doar aparent, pur subiectiv, în timp ce realitatea adevărată aparține doar unei substanțe unice și necompuse Prima dintre aceste explicații, într-o formă strictă și pură, din câte știm, nu a fost propusă de nimeni, deși în literatura despre Spinoza se încearcă dezmințirea hotărâtoare a monismului său *) Nu este nevoie să demonstrăm că o astfel de explicație ar contrazice gândul cel mai elementar și central al întregii viziuni despre lume a lui Spinoza: caracterul monist al sistemului lui Spinoza, imuabilitatea și absolutitatea *) Într-o carte veche a lui K Thomas'*, Spinoza ais Metaphysiker, Kõnigsberg , unde o fragmentare atomistă a ființei îi este atribuită lui Spinoza mier Trendelenburg, Istor Beitr zur Philosophie, B II, p * Biblioteca "Runivers" S FRANK Această necesitate, din punctul său de vedere, a unei singure substanțe divine este un adevăr, a cărui dovadă ar fi insultarea cititorului Mult mai mult are pentru sine opusul explicațiilor imaginabile aici, propuse, după cum se știe, de Johann Erdmann Potrivit lui Erdmann, atributele lui Spinoza nu exprimă adevărata realitate metafizică, care aparține doar unei singure substanțe, ci doar o reflectare subiectivă a realității în conștiința umană Atributul este ca niște ochelari multicolori prin care

observatorul vede o realitate de aceeași culoare în sine; ea există doar "în minte", în timp ce în afara minții, sau în mod obiectiv, numai substanța este reală Nu există nicio îndoială că punctele de referință pentru interpretarea lui Erdmann se găsesc într-adevăr în scrierile lui Spinoza: noi înșine le-am citat mai sus pe unele dintre ele Dar este la fel de sigur că există dovezi de la Spinoza care contrazic clar această interpretare: este suficient să subliniem că atributele (împreună cu substanța) aparțin naturii paturans, în timp ce mintea, ale cărei creații sau reflecții trebuie, ca și cum , a fi, apartine in Spinoza natura naturata, modurilor Mai departe, deși fenomenalismul care decurge dintr-o astfel de înțelegere, după cum observă pe bună dreptate Erdmann, nu este descoperirea lui Kant, ci era cunoscut înainte, dar, în orice caz, este complet străin de sistemul lui Spinoza; nicăieri în Spinoza nu găsim un indiciu că cunoașterea printr-un atribut este o cunoaștere inadecvată În general, se poate spune că toate interpretările de acest tip radical, bazate pe eliminarea unuia dintre membrii antinomiei, se abat de la o înțelegere veridică din punct de vedere istoric a sistemului lui Spinoza Cuvintele lui Schelling se aplică lor, se spune; dar dintr-un alt motiv: sunt ca un doctor care, în loc să vindece un organ bolnav, pur și simplu îl taie Dacă contradicția luată în considerare este în general rezolvabilă, atunci rezolvarea ei satisfăcătoare presupune nu distrugerea ei, ci depășirea ei: este necesar să arătăm cum, în sistemul lui Spinoza, unitatea *) Erdmann Versuch einer wissenschaftl Darstellung der Gesch der Pφío-sophie I, , p o și urm Vermischte Aufsatze Grundriss der Gesch der Philosophie, Aufl , p urm Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE substanța este combinată cu o pluralitate de atribute, deoarece ambele sunt concepute ca adevăr obiectiv Dacă ne întoarcem la încercările disponibile de interpretare, care păstrează ambele elemente contradictorii ale gândirii lui Spinoza, atunci în ele este însă imposibil să se găsească vreo soluție satisfăcătoare a problemei Unele dintre ele nu dau nicio explicație reală, ci doar parafrază mai mult sau mai puțin cu succes judecățile vagi ale lui Spinoza sau le ilustrează cu un fel de diagrame ilustrative; cealaltă parte se abate direct de la spiritul sistemului lui Spinoza Ultimul lucru trebuie spus despre interpretarea lui Cuno-Phipier, care înțelege atributele ca forțe diferite ale unei singure substanțe Această interpretare se bazează doar pe o remarcă, aruncată în treacăt, în "Scurt tratat" tineresc și contrazice decisiv caracterul matematic sau raționalist al sistemului lui Spinoza, pentru care, dimpotrivă, orice acțiune reală se transformă într-o legătură logică) Explicația lui Windelband, conform căreia atributele în relație cu substanța sunt analoge cu diferite dimensiuni ale unui singur spațiu, este un exemplu de ilustrare simbolică spirituală, care, totuși, în esență nu explică nimic Mai simplă, mai modestă și, fără îndoială, cea mai apropiată de spiritul lui Spinoza este interpretarea lui Trendelenburg, pentru care atributele sunt definiții logice sau expresii diferite ale substanței, similare cu diferite ecuații matematice care exprimă aceeași realitate geometrică *) Că Spinoza a conceput atributele ca definiții sau expresii eterogene și valide în mod obiectiv ale unei singure substanțe este fără îndoială, iar acest lucru este afirmat destul de clar de el în scrisoarea deja citată către de Vries Dar întreaga întrebare este cum este posibilă o asemenea eterogenitate a definițiilor unei singure substanțe; iar această întrebare nu este doar nerezolvată, ci și neatinsă de Trendelenburg Kuno-Fischer, Est nou Phil v P, p și urm , cf p Locul pe care se bazează K Fischer - Tract, brev II, p Mier Obiecții

potrivite de Trendelenburg, Istor Beiträge, III, p - În Etica și în scrisori, nu numai că nu poate fi găsit niciun suport pentru această înțelegere, dar este chiar și indirect infirmată de toate explicațiile lui Spinoza) Trendelenburg, Istor Beiträge zur Philosophie, V P; , articol: "Grtmdgedankenul lui Ueber Spinoza und dessen Erfolg", și B III ( ), articol "Ueber Biblioteca "Runivers" S FRANK II Înainte de a examina problema atributelor în raport cu substanța, este necesar să se clarifice problema relației reciproce dintre atributele în sine Lăsând deocamdată infinita multiplicitate de atribute permise de Spinoza, să ne uităm la relația reciprocă dintre acele două atribute care sunt singurele accesibile conștiinței umane și despre care Spinoza este preocupat exclusiv: între "extindere" și "gândire" " Opinia predominantă, s-ar putea spune, aproape răspândită vede în aceste atribute desemnarea a două laturi sau părți ontologice ale ființei: "fizică" și "mentală" Că această diferență ontologică îl încadrează pe Spinoza în diferența dintre două atribute și este subordonată acestora din urmă - desigur, nu poate exista nicio dispută în acest sens: opoziția dintre "suflet" și "corp" este studiată de el din punctul de vedere al relația dintre două atribute Întreaga întrebare este, Tn este supusă a ceea ce aici: este doctrina atributelor și relația lor reciprocă de la bun început doar o expresie abstractă a relației ontologice dintre "suflet" și "corporeal", sau este cea din urmă relație subsumată în cadrul în primul rând, care în sine are un sens diferit, independent Aici, în primul rând, o considerație generală poate face plauzibilă a doua soluție Raționalismul, care în orice caz formează o componentă esențială a viziunii despre lume a lui Spinoza, tinde, după cum se știe, să ia în considerare toate conexiunile și relațiile reale după modelul logicului *) Acest punct de vedere a fost construit într-un sistem tocmai de către Spinoza și determină specificul panteismului său: întreaga totalitate a fenomenelor ființei este concepută de el ca un sistem matematic, atemporal izvorât, după modelul dependenței logice, din natura generală a întregului Nu este firesc să presupunem asta die aufgefundenen Ergãnzungen zu Spinoza's Werken und deren Ertrag für Spinoza's Leben und Lehre" Oh Sm excelent articol introductiv de prof A eu L-a introdus pe Descartes și raționalismul în traducerea în limba rusă a Gândurilor metafizice ale lui Descartes Biblioteca Runiverse A TREILEA ATRIBUTE SPINOSE relația dintre "fizic" și "mental" trebuie să-i apară și el transfigurată în acest spirit, adică, într-o formă logică? Din punctul de vedere al raționalismului, aici este posibil doar unul din două lucruri: fie un decalaj absolut între aceste două zone, tocmai prin prisma eterogenității lor calitative, care nu permite o tranziție logică între ele, așa cum este cazul în sistem de Descartes și ocazionalism, sau, în măsura în care o astfel de fragmentare dualistă a ființei, depășirea acestei eterogenități calitative și transformarea relației psihofizice într-o altă relație, logic transparentă Pentru ca lumea să nu fie împărțită fără speranță în două părți diferite și izolate, "fizic" și "mental" trebuie să fie identice calitativ Aceasta din urmă, însă, este complet imposibilă, întrucât "fizicul" și "mentalul" sunt concepute ca părți reale separate ale ființei: indiferent de unde și cum să se traseze o graniță între ele, aceasta trebuie să fie determinată de eterogenitatea calitativă a delimitării zone; iar din punct de vedere istoric tocmai în sistemul lui Descartes această eterogenitate a atins cea mai ascuțită și ireconciliabilă opoziție între "gândirea" și substanța "întinsă" În consecință, raționalismul nu și-ar îndeplini sarcina dacă nu ar înlocui aici relația ontologică dintre părți

eterogene calitativ ale realității cu o altă relație pe care s-ar putea spera să o reducă la o conexiune logică Nu este nevoie să ghicim cum este posibil acest lucru În sistemul lui Spinoza, această schimbare se face destul de distinct: relația dintre "mental" și "fizic" este concepută aici în modul cel mai apropiat, ca relație dintre subiect și obiect, sau între "idee" și "lucru" Celebra propoziție a celei de-a doua părți a "Eticii": "ordinea și legătura ideilor este aceeași cu ordinea și legătura lucrurilor", pune bazele pentru a considera relația psiho-fizică din punctul de vedere al legătură epistemologică între "idei" și "lucruri" Această propoziție, pe de o parte, formulează principiul raționalist al identității conexiunii logice și reale și, în același timp, această identitate între gândire și realitate este pe care o consideră ca la baza doctrinei relației dintre două atribute Pentru a explica identitatea dintre substanța "gânditoare" și "întinsă" a scoliei Biblioteca Runiverse S FRANK El oferă un exemplu epistemologic acestei poziții: un cerc, ca corp geometric, și un cerc, ca idee, nu sunt două lucruri diferite, ci unul și același - un cerc, doar "exprimat în două moduri" Ideea și obiectul real care îi formează conținutul nu există separat: ceea ce este cu adevărat este ceva unificat, pe care îl putem considera alternativ fie ca idee, adică ca idee mod de gândire, apoi ca obiect, adică modulul de lungime "Acest lucru", adaugă Spinoza, "a fost închipuit, ca într-o ceață, de unii dintre evrei, care afirmă cu precizie că Dumnezeu, mintea lui Dumnezeu și lucrurile pe care le înțelege sunt una și aceeași" Și tocmai din unitatea subiectului și obiectului, sau a ideii și obiectului său, derivă necesitatea aceleiași ordini în ambele domenii Relația dintre atribute și relația determinată de aceasta între "suflet" și "corp" este explicată ca relația dintre "gândit" și "gândit" Monismul psiho-fizic este considerat ca o concluzie a monismului epistemologic" Să lăsăm deoparte deocamdată o examinare mai precisă a acestui monism epistemologic și să aruncăm o scurtă privire asupra modului în care Spinoza fundamentează și dezvoltă această idee a identității relației epistemologice cu psiho-fizicul Avem aici o linie de gândire cu totul deosebită, care, prin analogie cu psihologismul epistemologiei discutat acum atât de zel, poate fi numită epistemologică în psihologie: toate relațiile și regularitățile psihologice de aici sunt derivate din relația epistemologică dintre idee și obiectul ei Direct, bineînțeles, două perechi de concepte: "spiritual-corporal" și "gândind-gândit" nu coincid unul cu celălalt Domeniul "mentalului" cuprinde nu numai "gândirea" sau "ideile", ci și alte fenomene, non-cognitive și non-intelectuale; iar pe de altă parte, "conceptul" include nu numai "corpul", ci și "spiritualul" Este și mai dificil de identificat conexiunile dintre fiecare dintre aceste perechi de concepte: "mentalul" este dat concret sub forma unei vieți mentale individuale, care, spre deosebire de subiectul epistemologic, este direct legată doar de un individ dat corpul (cu un anumit organism) și, în plus, este legat nu epistemologic, ci de atitudine reală; corelată mentală a proceselor fiziologice (indiferent cum gândim Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE acest raport), desigur, nu coincide cu "reflecția" cognitivă a obiectului în cunoaștere: senzația, de exemplu, a unei dureri de dinți nu este aceeași cu imaginea procesului corporal de carie care are loc într-un dinte bolnav Toate aceste dificultăți trebuie depășite de concepția epistemologică a psihologiei și se poate spune dinainte că această sarcină va rămâne în esență nerezolvată Cu relativă uşurinţă, şi în concordanţă cu psihologia intelectualistă predominantă, Spinoza reuşeşte să reducă toate

procesele mentale la "idei" Negarea fenomenelor voliționale recunoscute de Descartes ca tip special de procese mentale a fost cerută de Spinoza deja în interesul doctrinei non-liberului arbitru și al întregii fundamentări intelectualiste a eticii; sfera emoțională - zona "afectelor" - este considerată ca un set de senzații sau "idei" despre "afecțiuni" corporale, i e despre procese fiziologice utile sau dăunătoare pentru autoconservarea organismului Este mai dificil să faci față împrejurării că "conceput" nu se limitează la domeniul corporal sau extins: cum este posibilă "ideea sufletului", dacă sufletul însuși nu este altceva decât o "idee" și dacă fiecare idee este imediat o "idee a corpului"? Spinoza iese din această dificultate subliniind că orice cunoaștere include și presupune și cunoașterea despre sine; de aceea "ideea de trup" este împreună cu "ideea acestei idei" și în acest sens "ideea de suflet" (Et II, prop i, scol ; rhor) , scol ; cf Tract, de intell, emend , Op I, p n) "Ideea" sau "sufletul" nu este orbul, ci conștientul, adică reflectare conștientă a realității corporale) În această concepție se exprimă cel mai clar gnoseologismul psihologiei lui Spinoza: psihologia, adică cunoașterea despre suflet nu este altceva decât cunoașterea despre cunoaștere, în contrast cu cunoștințele despre obiecte, adică corpuri "Ideea de suflet, adică ideea unei idei nu este altceva decât forma unei idei, în măsura în care este privită ca o stare de gândire fără referire la un obiect" (Eth II, rgor d, scol) Adevărat, în această explicație, dificultatea nu este atât de mult eliminată, ci pur și simplu afirmată Cert este că, conform învățăturii lui Spinoza, cunoștințele despre cunoaștere nu diferă de cunoștințele despre obiecte) miercuri explicație subtilă și corectă a acestui concept în Kuno-Fischer, "Istoria este nouă Fil în vol II, p - Biblioteca "Runivers" S FRANK și tocmai nu este altceva decât cunoaștere conștientă despre obiecte: epistemologia nu are un subiect separat de ontologie; dimpotrivă, psihologia de fapt și Spinoza are un domeniu aparte de cunoaștere Această contradicție se arată în Spinoza prin faptul că încă nu reușește să găsească un loc clar pentru "ideea de dugti" sau conștiința de sine Dispoziția din partea a -a a "Eticii" prevede că "ideea de suflet este legată de suflet în același mod în care sufletul însuși este legat de trup"; dar întrucât această din urmă legătură este o legătură epistemologică între două atribute, ar rezulta de aici că conștiința de sine presupune un al treilea atribut, care ar fi legat de gândire în același mod în care gândirea este de extindere Cu toate acestea, în scholia în aceeași poziție se spune că "ideea de suflet și sufletul însuși sunt unul și același lucru, care este considerat sub același atribut al gândirii"; această explicație, luată de la sine, face din termenul "idee de suflet" o dublare complet inutilă și fără sens a conceptului, la fel ca și cum am fi format conceptul "corp al corpului" Și, în același mod, rămâne de neînțeles cum este posibil să ne concentrăm asupra ideii ca atare, adică pe "starea de a gândi fără raport cu obiectul", dacă "gândirea" nu este tocmai nimic altceva decât "relație cu obiectul" Ultima sursă a acestor dificultăți constă, desigur, în faptul că conceptul epistemologic de "cunoaștere" în esență nu poate fi identificat cu conceptul psihologic de "gândire" Gnoseologismul în psihologie se descompune în aceleași contradicții ca și psihologismul în epistemologie Și, în sfârșit, a treia și cea mai mare dificultate: legătura "sufletului" cu "corpul" trebuie să se dovedească a fi identică cu legătura dintre "ideea" cu "obiectul"! "Sufletul" în Spinoza nu este altceva decât "ideea unui corp cu adevărat existent"; o conștiință individuală vie limitată la un organism separat sau - având

în vedere panpsihismul necesar aici - la fiecare particulă de materie și la fiecare complex al particulelor sale, trebuie înțeleasă ca o "idee", adică ca o idee a unei părți date a materiei; Sufletul omului este în raport cu omul ceea ce este ideea de cerc în raport cu cercul însuși, ca figură geometrică corporală Odată ce această lovitură de forță de bază este încheiată, totul se dezvoltă în deplină succesiune Reprezentând para- Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE, leism între corporal și psihic într-o ființă individuală, ca caz special și o consecință a monismului epistemologic general, Spinoza se angajează în continuare să arate posibilitatea cunoașterii adecvate și universale, ca rezultat al unui element elementar (și de fapt complet irațional)) conexiune psihofizică la un individ limitat Pentru a înțelege enorma dificultate a acestei sarcini, este suficient să comparăm teoria simplă, clară și concisă a cunoașterii, așa cum este prezentată în Tratatul de îmbunătățire a minții, cu labirintul colosal de complex al gândirii din partea a doua a Eticii Uimitoare este claritatea și perspicacitatea gândirii cu care Spinoza reușește să arate aici că în ideea vagă a propriului corp, care formează esența sufletului individual, există deja ascuns și poate fi dezvăluit la început un vag, empiric cunoașterea altor corpuri, apoi cunoașterea pe baza unor concepte generale și, în final, cunoașterea adecvată a "esenței eterne și infinite a lui Dumnezeu" și a întregii ordini mondiale care decurge din aceasta Dar totuși, spațiul acestei teorii a fost creat doar cu ajutorul principalului salt logic, în virtutea căruia conștiința individuală izolată, reacționând în ea însăși la iritații fizice, este înlocuită în mod arbitrar cu o "idee", reflectând, "ca într-un picătură mică de apă", existența întregului univers Am depăși cu mult subiectul nostru dacă am face aici o analiză detaliată a dificultăților care pândesc aici în această identificare a monismului epistemologic cu paralelismul psihofizic Este suficient să subliniem că prezența unor conștiințe individuale izolate, din care, ca fapt empiric, însuși Spinoza pornește, aici este în cele din urmă distrusă, dizolvându-se în fluiditatea și întrepătrunderea unor "idei" separate, unite printr-un singur atribut de cosmic sau gândire divină În plus, omnisciența, care este aici, în esență, proprietatea nu numai a fiecărui suflet uman, ci și a sufletului celui mai mic atom, contrazice psihologia naturalistă a lui Spinoza însuși, conform căreia fiecare conștiință individuală este limitată de forțele și abilitățile a corpului la care este limitat Teoria cunoașterii lui Spinoza oscilează aici între monismul epistemologic, pentru care conținutul conștiinței este identic cu realitatea obiectivă a ființei universale, și senzaționalistă Biblioteca Runiverse S, FRANK skim scepticism, care vede în cunoaștere doar reacția subiectivă a sufletului individual la procesele corporale din organism Și dacă această nuanță senzaționalistă a gândirii nu blochează calea dezvoltării epistemologiei cunoașterii adecvate, este doar pentru că cu fiecare gândire responsabilă ea dispare, iar reacția mentală oarbă este din nou înlocuită de identitatea dintre "ideea" " și "obiectul" acestuia Într-un cuvânt, gnoseologismul în psihologie reușește doar în măsura în care psihologia însăși este înlocuită de gnoseologie - pentru că "sufletul", în sensul conștiinței individuale, în dependența sa reală de corp, este prezent doar în această parte a sistemului lui Spinoza în nume, dar în esență este înlocuită de categoria epistemologică a "ideilor" Toate aceste dificultăţi şi contradicţii în psihologia cunoaşterii a lui Spinoza ne interesează aici doar în măsura în care sunt indicii ale unui anumit punct de vedere din care Spinoza interpretează problema conexiunii

psihofizice Acest punct de vedere este, repetăm, monism epistemologic Prin urmare, nu numai termenul de "paralelism psihofizic", ci și termenul de "monism psihofizic" nu transmite cu acuratețe originalitatea acestui punct de vedere Esența acesteia nu este o simplă negare a fenomenelor reciproce și mentale și nici măcar în afirmarea unității lor reale, ca identitate metafizică a partidelor eterogene din punct de vedere empiric, ci doar în recunoașterea lor a identității lor logice sau radioonale, ca un ideile și ideile sale și "obiectul" Necesitatea de a înțelege rațional toate relațiile reale, de a le face transparente din punct de vedere logic, duce la faptul că legătura irațională dintre "corp" și "spiritual" este interpretată ca o unitate epistemologică între obiect și idee Pentru Spinoza, nu există "fizic" și "mental", nu doar ca zone reale izolate ale ființei, ci și ca laturi calitativ eterogene ale unei singure ființe; această dualitate este doar acea dualitate particulară cu un singur conținut, care este dată în identitatea dintre aspectele ideale și reale ale ființei Cu toată natura paradoxală a acestui punct de vedere, ca teorie psihologică, el nu stă izolat în istoria gândirii; legătura sa cu speculațiile anterioare va fi atinsă mai jos; Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE aici remarcăm că în esență este reprodusă în epoca noastră în psihologia empiriocriticii și școala "filosofiei imanente" Dacă lăsăm deoparte nuanțele nesemnificative pentru noi în diferențele de formulări, atunci psihologia lui Avenarius și Schuppe reproduce în principalele sale trăsături monismul epistemologic al psihologiei lui Spinoza În raport cu Avenarius, există și o legătură genetică: sistemul său a luat naștere sub influența directă a unui studiu aprofundat al lui Spinoza *) Faptul că psihologia lui Spinoza nu este doar subordonată epistemologiei, ci se contopește și cu aceasta, astfel că doctrina sufletului în relația sa cu corpul este pur și simplu o consecință logică a doctrinei relației gândirii cu obiectul său, dă special semnificație pentru monismul epistemologic în sistemul lui Spinoza Pe de altă parte, aceasta este împletirea unei probleme psihofizice cu una epistemologică, mai ales în forma în care aceasta este expusă în partea a doua a Eticii, unde trenul extern al gândirii (spre deosebire de legătura logică internă) am indicat) dă impresia unei dependenţe inverse a epistemologiei de psihologia naturalistă, este unul dintre motivele pentru care monismul epistemologic al lui Spinoza rămâne insuficient observat până în prezent Între timp, este suficient să comparăm expunerea teoriei cunoașterii din Etică cu Tratatul de îmbunătățire a rațiunii pentru a fi convinși că monismul epistemologic pur și universalismul - spre deosebire de dualism și individualism în epistemologia lui Descartes - este piatra de temelie a lui Spinoza întregul sistem, coincidența unei idei adevărate cu obiectul ei, lipsa de sens de a se îndoi de cunoașterea ca atare și faptul că toate cunoștințele reflectate despre cunoaștere nu sunt în mod logic poate preceda cunoașterea obiectului în sine, dar, dimpotrivă, se bazează pe acesta - aceste învățături îl fac pe Spinoza precursorul filosofiei imanente și al idealismului obiectiv și nu pot fi evaluate corect decât acum, după) Vezi Avenarius Ueber die beiden ersten Phasen des Spinozischen Pantheismus und das Verhaltniss der zweiten Phase zur dritten Leipzig este o lucrare care, în ciuda faptului că este oarecum fragmentară, face mult pentru a elucida dezvoltarea sistemului lui Spinoza Biblioteca "Runivers" S FRANK acea depășire a subiectivismului epistemologic, care a fost realizată de teoria modernă a cunoașterii, sau care, cel puțin, este obiectul aspirației sale *) III Natura epistemologică a relației dintre atribute

oferă cheia clarificării relației atributelor cu substanța Prin substanță, pe scurt, nu se înțelege nimic altceva decât acea unitate primordială în care este dată direct legătura dintre gânditor și gândibil, subiect și obiect Avem de-a face aici cu cea mai strictă dualitate: fiecare conținut al cunoașterii, pe de o parte, se descompune pentru noi într-o idee și obiectul ei, în gândire și imaginabil; iar pe de altă parte, ambele nu sunt realități diferite și nici măcar laturi calitativ diferite ale unei singure realități, ci, parcă, doar momente corelative izolate artificial, fixate rațional, ale unui conținut unic, absolut identic Tot ceea ce poate fi conceput este o "prelungire" imaginabilă, tot ceea ce "întins" este un obiect extins al gândirii; fiecare parte este în sine de neconceput în afara celeilalte și ambele formează împreună o unitate inseparabilă Această unitate de gândire și conținutul ei Spinoza numește substanță, căci numai ea există cu adevărat în sine (in se est) și nu are nevoie de nimic altceva pentru a fi, în timp ce momentele corelative de "gândire" și "întindere" conținute în ea sunt doar aspectele abstract fixate ale acestei ființe substanțiale, "atributele" ei care nu există cu adevărat în afara acesteia din urmă La întrebarea * care este adevărata realitate, Spinoza răspunde: în acel întreg și interior unificat conținut, care din "motiv", adică pentru cunoașterea fixată logic, ea se descompune direct în momente corelative de gândire și de imaginabil ("extins"), dar care în sine nu este o sumă de părți eterogene, ci o unitate absolută Acest sens al conceptului de substanță și relația sa cu atributele *) În excelenta "Introducere în filosofie" de N O Lossky, în care este dată o expunere a teoriilor cunoaşterii noii filosofii din punctul de vedere al "intuiţionismului", acest sens al lui Spinoza, din păcate, nu este luat la toate Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE butam este pentru noi o concluzie necesară din natura epistemologică a relaţiei dintre atribute la Spinoza Trebuie acum să clarificăm mai precis originalitatea acestei învățături și să confirmăm înțelegerea noastră arătând legătura dintre această învățătură și celelalte aspecte ale sistemului lui Spinoza În primul rând, această doctrină presupune, parcă, un dublu fel de adevăr: adevărul rațional, adică exprimat în concepte fixate logic, și adevăr, care poate fi numit mistic și care constă în contemplarea directă a celei mai înalte identități a conceptelor separate logic Din punctul de vedere al raționalismului pur, pentru care "ideea distinctă" exprimă natura absolută a obiectului, dualitatea atributelor nu poate fi depășită: "gândirea" este altceva decât "întindere", și nu se poate contopi niciodată cu ea; "Ideea de cerc", de exemplu, așa cum subliniază Spinoza însuși, este neextinsă, nu are periferie și centru și, în consecință, nu este identică cu cercul însuși, ca corp geometric Pe de altă parte, însă, Spinoza este direct convins că avem de-a face aici cu o realitate unică și absolut simplă; "cercul" și "ideea cercului" sunt, după cum știm, unul și același lucru, iar această cunoaștere exprimă singură realitatea adevărată sau absolută; iar în comparație cu aceasta, distincția logică a dualității atributelor are doar o valoare relativă sau convențională: existența separată a atributelor nu exprimă natura absolută a substanței, ci doar substanța în "relația minții, care îi atribuie o anumită esență dată" Este necesar să fie clar ce înseamnă aici această "relativitate" a conceptului de atribut Acesta nu este fenomenalism Mintea lui Spinoza nu posedă în niciun caz - așa cum credea Erdmann - un fel de ochelari multicolori în virtutea cărora își colorează obiectul, adică aduce ceva pozitiv în ea care nu este cu adevărat conținut în ea Dimpotrivă, atributul exprimă o esență reală a

substanței Dar o exprimă separat, o separă de altă esență, în timp ce în realitate absolută ambele esențe sunt prezente ca ceva unificat Asemanând un atribut cu diverse "culori", se poate spune, în spiritul lui Spinoza: ființa absolută are o singură culoare, în care rațiunea vede Biblioteca Runiverse S FRANK o combinație de două culori diferite Dacă, de exemplu, vedem o culoare pe care o numim "gălbui-roșiatic", atunci ni se dă imediat ceva absolut simplu și de necompunet, în contrast, de exemplu, cu o suprafață pestriță vopsită cu două culori; "motivul", totuși, oarecum descompune o simplă impresie în elemente și "vede" în ea un amestec de două culori În același mod, "gândirea" și "extinderea" nu sunt create de "rațiune", nu sunt "aduse" prin aceasta la ființă, ca anexe pur subiective, ireale: ele exprimă cu adevărat natura substanței și doar separarea lor, acea substanță se exprimă prin două entități separate , este o abstracție artificială în care "rațiunea" într-un fel se modifică, parcă, se transpune într-o tonalitate diferită inerentă numai ei, ființă absolută, ca atare Substanța nu este nici gândire, nici extensie, nu în sensul că ambele nu sunt prezente în ea, ci doar în sensul că nu există o dualitate a acestor entități ca elemente separate în ea Este destul de firesc de ce Spinoza nu a putut exprima această învățătură cu precizie și fără ambiguitate și de ce trebuie să fi dat naștere la atâtea neînțelegeri Forma raționalistă de prezentare și terminologie a sistemului lui Spinoza este inadecvată esenței mistice a gândirii sale Doctrina unității supreme a eterogenului, doctrina pentru care "ideea distinctă" exprimă nu absolutul, ci numai adevărul relativ al ființei, nu poate fi formulată cu deplină certitudine în termeni de raționalism Cu toate acestea, ea este totuși conturată suficient de clar pentru a- i putea găsi o confirmare într-o serie întreagă de propoziții ale lui Spinoza și a o dezvălui din starea semiascunsă în care este dată de Spinoza Un pasaj din scrierile lui Spinoza, dacă îl comparăm cu sursa ei, confirmă imediat și extrem de viu modul în care a gândit el despre unitatea substanței în combinația ei cu eterogenitatea atributelor Acest pasaj este capitolul din partea a -a a Cogitata metaphysica, dedicată "simplităţii lui Dumnezeu" ("de simplicitate Dei") "Simplitatea" lui Dumnezeu, i e imposibilitatea de a-l gândi ca pe ceva complex, format din părți separate, este convingerea primordială a lui Spinoza, pe care o repetă de multe ori și în moduri diferite și care s-a întărit în el, în Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE probabil cu mult înainte ca sistemul lui să se dezvolte În locul indicat, Spinoza discută întrebarea cum poate fi împăcată "simplitatea" lui Dumnezeu cu prezența în el a multor atribute Soluția lui Spinoza este că "toate distincțiile pe care le stabilim între atributele lui Dumnezeu sunt doar "diferențe ale înțelegerii", iar aceste atribute nu diferă esențial una de alta" ("omnes distinctiones quas inter Dei attributa facimus, non alias esse quam Rationis , nec illa revëre inter se distingui", Op Ili, p) Care este, deci, sensul "distincției înțelegerii", distincio Rationis? Pentru a explica acest termen, Spinoza se referă la clasificarea diferențelor lui Descartes (Princip, philos I, -) Diferența poate fi reală, modală și rațională Diferența reală este diferența dintre două substanțe; diferența modală este, pe de o parte, diferența dintre două moduri ale unei substanțe și, pe de altă parte, diferența dintre mod și substanța însăși; diferența rațională ("distinctio rationis") este diferența dintre o substanță și atributul ei, în afara căreia substanța în sine este de neconceput La aceasta Spinoza adaugă în numele său: "Din aceste trei diferențe se naște fiecare compoziție (Compositio) Prima adăugare ia naștere din

două sau mai multe substanțe A doua, din conexiunea diferitelor moduri A treia, însă, nu se naște, ci este concepută de intelect doar pentru a înțelege lucrul mai ușor (terna denique non fit, sed tantum Ratione quasi fieri concipitar, ut eo facilitus res intèlligatur) Și tot ceea ce nu se adună în primele două moduri ar trebui considerat simplu "(ibid , p) Pentru a înțelege corect acest raționament esențial, este necesar să ne întoarcem la sursa lui, Descartes Termenii "substanță", "mod" și "atribut" sunt folosiți de Descartes, după cum se știe, într-un sens oarecum șocant și nedefinit Cu toate acestea, prin "atribut" el preferă să numească acele calități care formează "natura și esența unei substanțe date" (Princ phil I,), ca extensie în substanța corporală și gândirea în substanță gânditoare Diferă de moduri prin faptul că este o calitate neschimbătoare; de aceea, de exemplu, în Dumnezeu există doar un atribut, iar nu un mod și "calități", pentru că în el nu se poate concepe nicio schimbare; și în același fel, în lucrurile create, ceea ce rămâne mereu neschimbat trebuie considerat un atribut al Questions of Philosophy, Vol Biblioteca Runiverse S FRANK (ibid , I,) Pe baza acestui concept de atribut, Descartes expune conceptul de distincio rationis astfel: "Diferența rațională constă între o substanță și unul dintre atributele sale, în afara căruia ea însăși nu poate fi înțeleasă, sau între două astfel de atribute ale unei substanțe Este recunoscut prin faptul că este imposibil să vă formați o idee clară și distinctă a acestei substanțe dacă acest atribut este exclus din ea sau că un atribut nu poate fi perceput în mod clar separat de altul Astfel, de exemplu, fiecare substanță încetează să existe atunci când încetează să mai dureze și, prin urmare, se deosebește de durata sa doar prin gândire În spatele acestui exemplu de distincio rationis, Descartes dă un alt exemplu, a cărui semnificație fundamentală nu este complet conștientă și al cărui conținut, în esență, este în contradicție cu întreaga epistemologie și metafizică a lui Descartes, iar acest exemplu este cel care exprimă toată învățătura lui Spinoza despre atribute și a servit, fără îndoială, următorul imbold pentru clarificarea sa finală "În exact același mod, se spune în continuare, toate stările de gândire, al căror conținut le atribuim obiectelor, sunt doar rațional diferite de obiectele despre care sunt gândite și unele de altele într-un singur obiect" (Princ fil , I,) Vedem că sub distincio rationis, sub diferența "intelectuală" sau relativă dintre substanță și atribut, se aduce și diferența dintre idei și obiectul său - diferența epistemologică dintre gândire și obiectul gândit Este suficient să adăugăm la aceasta convingerea lui Spinoza a identităţii relaţiei epistemologice cu cea psihofizică, adică ideea că obiectul gândirii este extensia *), și obținem formula exactă a învățăturii de mai sus despre relația atributelor cu substanța: gândirea și extinderea, fiind în relație Trebuie remarcat însă că cel puțin într-un loc Spinoza admite că gândirea are ca obiect nu numai extinderea, ci "toate celelalte atribute ale substanței" sufletul uman " (Or III, p) Totuși , în "Brief Treatise" tocmai înțelegerea epistemologică a relației dintre atribute lipsește încă; o relație cauzală este permisă între atribute, iar sufletul este definit ca o reprezentare într-un atribut de gândire care decurge din natura unui obiect cu adevărat existent, i e de la "modificarea tuturor atributelor infinite, ca extinderea celor care au suflet" (ibid) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE ideile și obiectul său, diferă între ele și de întregul înglobat ("substanța") doar rațional Laturile ideale și reale ale ființei sunt doar fixate rațional, și nu părți diferite obiectiv ale unui singur întreg) Astfel, predarea Spinoza despre identitatea în

ființa substanțială a atributelor gândirii și extinderii este de fapt compus din două momente: i) din conștiința mistică generală a coincidenței în ființa absolută a definițiilor logice eterogene, și) din subsumarea acestei unități a purtarea epistemologic-monistă între atribute Aceste două momente formează etape distinse din punct de vedere istoric în dezvoltarea viziunii despre lume a lui Spinoza Deoarece ultimul dintre aceste puncte a fost, sperăm, suficient de elucidat, să ne întoarcem acum la primul Doctrina coincidenței în ființa absolută a definițiilor logice eterogene - a coincidentia oppositonim - nu este, desigur, o descoperire independentă a lui Spinoza Oricât de puțin, din păcate, ar fi fost investigată istoria acestei doctrine, știm totuși că această doctrină, într-o formă sau alta, este aproape un accesoriu indispensabil tuturor viziunilor mistice asupra lumii Prima sa formulare fundamentală este dată de Heraclit; într-o altă formă, mai ascunsă, și anume, în relația dintre gândire și ființă, se regăsește la Parmenide; se află în centrul reflecțiilor epistemologice în strălucitele dialoguri de mai târziu ale lui Platon (în Parmenide, Sofistul și Filebus), în care) -Trebuie ținut cont de a aprecia semnificația istorică a acestui loc de către Descartes, adică influența sa asupra lui Spinoza, că paralelismul dintre Descartes și Spinoza în acest moment se extinde la istoria externă a conceptului de distincio rationis în ambele Ambii acceptă imediat această noțiune În pasajul indicat în "Principia philosophiae" (I,) însuși Descartes remarcă că înainte (tocmai în "Răspunsul la primele obiecții la meditațiile metafizice") nu distinsese încă distincio rationis de distinctio modalis , în care influența incontestabilă al cartezianismului este încă foarte slab și superficial, cunoaște doar distincio realis și modalis (App I, axioma a II-a, Op HI, p), diferența dintre atribute este considerată reală (ibid , - Eu sunt o axiomă) ,' în timp ce în primul dintre dialogurile incluse în Scurtul tratat, relația atributelor cu substanța este recunoscută ca fiind analogă relației modale (Op ILI, p) "distinctio rationis" carteziană a umplut astfel golul care era simțit evident de Spinoza însuși * Biblioteca Runiverse S FRANK izolarea anterioară și imobilitatea "ideilor" este înlocuită de întrepătrunderea lor vie (ζοινωνία) Ea își primește dezvoltarea sistematică în neoplatonism, a cărui viziune asupra lumii este în întregime impregnată de convingerea unității absolute și simplității celui mai înalt principiu, în ciuda diversității conținutului empiric care decurge din acesta De aici trece în mistica medievală creștină, evreiască și arabă, iar apoi, odată cu renașterea platonismului, este din nou deschisă de o serie întreagă de gânditori ai epocii de tranziție, dintre care este suficient să-i amintim pe Nicolae de Cusa și Giordano Bruno S-ar părea ciudat să întâlnim în componența acestui trend pe cel mai strict raționalist, Spinoza Totuși, de la descoperirea Scurtului Tratat și de la studiul mai atent al rădăcinilor istorice ale sistemului lui Spinoza, inițiat de el, nu rămâne nici cea mai mică îndoială că în el nu avem raționalism pur, ci un fel de fuziune a raționalismului cu misticismul , ca și cum ar stratifica raționalismul pe stratul original al misticismului Studiile lui Sigwart, Avenarius, Joel, Freud ental au arătat cu deplină irefutabilitate că Spinoza nu a fost niciodată un adevărat cartezian, iar sistemul lui Descartes a fost doar un imbold pentru prelucrarea și sistematizarea unei viziuni complet străine care se dezvoltase în el indiferent de Descartes Declarațiile pozitive ale acestor savanți, este adevărat, par să difere mult una de cealaltă: unii (Joel) derivă învățătura lui Spinoza din teologia evreiască a lui

Maimonide și Chozdai Crescas, alții din scolastica medievală și nouă (Freudenthal), alții (Siegwart) şi Avenarius) de la J Bruno O examinare mai atentă, totuși, dezvăluie că aceste afirmații nu sunt nici pe departe atât de inconsecvente unele cu altele pe cât pare la prima vedere Dacă ne ferim de încercările fără speranță și fără sens de a "deriva" în mod direct o viziune majoră și cu adevărat originală din "sistemul" altcuiva, adică, dacă luăm în considerare că singura sursă adevărată a acesteia este întotdeauna geniul filosofic aparte al creatorului său, care, în curentele care îl înconjoară, găsește, parcă, numai materiale de construcție și unelte pentru creativitatea sa și alege dintre ele doar ceea ce este înrudit organic cu el, apoi dependenţa lui Spinoza de acest sens în acelaşi timp faţă de evrei Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE al teologiei, literaturii scolastice și gândirii Renașterii este un fapt bine stabilit, care, desigur, nu înseamnă "eclectism" sau neoriginalitatea propriului sistem; iar o analiză precisă a ce cotă de influență aparține fiecăruia dintre acești factori separat ar presupune un calcul mecanic al forțelor în acel proces misterios de creativitate filosofică, al cărui concept însăși contrazice posibilitatea unui astfel de calcul și calcul mecanic *) Și mai semnificativ este faptul că toate curentele de gândire din care a tras Spinoza se rezumă în cele din urmă la o singură sursă: noua mistică platoniciană Așadar, oricât de interesant ar fi studiul influențelor mentale care l-au înconjurat direct pe Spinoza și au acționat asupra lui, este încă de o importanță secundară în comparație cu elucidarea acelui spirit comun care le pătrunde pe toate și care de la bun început a fost legat organic de geniul filozofic al lui Spinoza; iar acesta este spiritul panteismului mistic sistematizat în neoplatonism Unitatea primordială a tuturor lucrurilor într-un principiu fundamental divin absolut simplu este cea mai profundă viziune asupra lumii a lui Spinoza, a cărei confirmare a căutat-o și a găsit-o în teologia evreiască, în scolastică și în filosofia naturalistă a Renașterii În documentele dezvoltării spirituale a lui Spinoza pe care le avem, acest panteism mistic este prezentat sub două forme: naturalist și raționalist, iar linia dintre ele formează descoperirea epistemologică de mai sus *) Lucrarea lui Sigwart (neuentdeckter Tractat etc Gotha al lui Spinoza) și Freudenthal (Freudenthal, Spinoza und die Scholastik, în "Pliilosophische Aufsatze, Zeller gewidmet", Leipzig) atât de documentată și cu atât de strictă criticitate a arătat Spinoza's Bruno și cel puțin cunoștințele sale temeinice cu literatura școlară, că în acest sens nu există nicio îndoială Mai tendenţioase sunt studiile lui Joël'#; cu toate acestea, Joel a reușit și să arate legătura strânsă a lui Spinoza cu speculația teologică evreiască Pentru a recunoaște această legătură este însă suficient doar ca propoziția a -a a părții a -a a Eticii*, formulând, parcă, axa centrală în jurul căreia se învârte întregul sistem al lui Spinoza, menționează în scholia despre "quidam Hebraeo-ram " - Același Freudenthal, cu deplină imparțialitate și amploare, a rezumat toate influențele diverse la care a fost supus Spinoza în cartea sa Spinoza, Sein Leben und Lehre, B , , pp - Biblioteca Runiverse cu, FRANK o înțelegere clară a relației dintre atribute Panteismul naturalist este, după excelenta explicație a lui Siegwart, expus în Scurtul tratat, unde este doar mecanic, și nu intern, în concordanță cu cartezianismul Curioasă, în primul rând, este dezvoltarea conceptului de atribut la Spinoza Deși deja în Scurtul Tratat, Spinoza recunoaște drept "autentice" atribute (eigene eygenschappen, - conform unei alte liste: "die men waaralijk Gods eigenschappen noemen kan") doar gândirea și

extinderea (Op III, p), totuși, conceptul de atribut este, în general, încă folosit într-un sens larg, nedefinit al calității (sau al calității neschimbate; cf atributul lui Descartes de mai sus), doar cu rezerva că restul "atributelor" lui Dumnezeu - "unitatea, eternitatea, imuabilitatea lui" , etc -trebuie considerat doar , ca o "relație exterioară", ca ceva, deși "inerent lui Dumnezeu", dar neexprimând "ceea ce este El" (Ibid) J) Iar doctrina unității atributelor în Dumnezeu se dezvoltă (în capitolul al părții i a "Tratatului Kr ") în raport cu atributele în acest sens larg, nedefinit Această unitate este dovedită prin trei argumente: i) prin caracterul atotcuprinzător al lui Dumnezeu sau al naturii: o ființă infinită și perfectă este o ființă "despre care totul trebuie spus în toate", căci "totul trebuie să aibă toate atributele" (Op III, p i, p note);) unitatea regularității naturale în natură, în virtutea căreia toate lucrurile, luate împreună, formează o singură lume;) faptul că numai natura, luată ca întreg, are o necesitate internă de a fi, în timp ce toate părțile sau laturile ei separate, dacă luăm O terminologie similară o găsim în "Cogitata nietaphysica", în a -a parte a căreia sunt examinate "atributele" eternității, unității, imensității, imuabilității, simplității, vieții, rațiunii, voinței, puterii etc , în timp ce extinderea și gândirea sunt adaptarea conștientă la Descartes - sunt numite "cele două tipuri de substanțe cele mai înalte " Dintre atributele indicate, unele - eternitatea, unitatea, imuabilitatea - exprimă esența reală a lui Dumnezeu (actuosam ejus essentiam), altele, în felul rațiunii, viața, puterea etc , nu expun decât modul de existență al acesteia (ejus modum existendi exponant) - Chiar și în "Etică" există o urmă accidentală a acestei vechi utilizări nedefinite a conceptului de "atribut": în scho i a lod din partea a doua se spune că sufletul poate reprezenta mai multe trupuri împreună un singur "atribut", și anume "sub atributul ființelor, lucrurilor și așa mai departe" Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE ei stau deoparte (afzonderlyk), nu arată o astfel de necesitate (ibid , p) Unitatea ființei este aici, așadar, doar o expresie a integrității naturii, care îmbrățișează totul și în raport cu care tot ceea ce apare ca un lucru separat sau un atribut independent este doar o definiție particulară, de neconceput în afară de întreg Această descriere pur naturalistă a unității întregului, ca cosmos cuprinzător și interconectat, este susținută, totuși, în cel de-al treilea argument de o gândire mai profundă care stă la baza conceptului de substanță la Spinoza: numai infinit și inepuizabil de către orice definițiile particulare ale ființei, ca atare, numai substanța cosmosului, în diferență de toate părțile sau laturile sale separabile logic, are o necesitate internă; numai această substanță cosmică este causa sui, ceva al cărui concept este de neconceput ca un concept abstract care nu garantează realitatea obiectului său, ci este tocmai conceptul de ființă existentă în sine Aici avem conceptul de bază și primar de substanță și atribute, care a fost păstrat de Spinoza și mai târziu, dar aprofundat de doctrina unității epistemologice a atributelor Substanța sau cosmosul în ansamblu este singura ființă, ca atare, sau - pentru a spune în limbajul epistemologic modern - singurul obiect al cunoașterii, în contrast cu conținutul cunoașterii exprimat în definiții logice; orice definiție anume, fie că vorbește despre calități sau despre părți ale ființelor care par a fi lucruri independente (diferenția ulterioară între atribute și moduri nu este încă făcută aici și nu joacă niciun rol semnificativ), nu prinde substanța în sine, ci doar vorbește despre ea, exprimă ceea ce - sau proprietatea sa separată, a cărei necesitate

este clară numai în legătură cu integrala, depășind toate definițiile logice ale ființei Cosmosul este, așadar, încă nu numai unitatea naturalistă a tuturor lucrurilor; el este unitatea absolută a ființei, o substanță, ale cărei toate părțile imaginare-separate sunt luate doar în mod abstract proprietăți care nu au nicio realitate în afara relației cu ea însăși Este destul de clar indicat că descrierea naturii ca întreg, care cuprinde toate părțile, este inadecvată esenței sale interioare: conceptele de "parte" și "întreg" nu exprimă nicio realitate, ci Biblioteca Runiverse S FRANK, sunt doar "determinații raționale" (wezens van reden, entia rationis), astfel încât în natura însăși nu există nici un întreg, nici părți (Op III, p); este o unitate absolută care nu poate fi împărțită în părți ca un mecanism (ibid) Aici natura mistică a acestei doctrine este destul de clară: orice certitudine calitativă sau cantitativă în conținutul ființei, tot ceea ce poate fi distins logic și exprimat clar într-un concept, nu este o realitate independentă, ci doar un moment dependent al unui singur logic ființă nedefinită și inepuizabilă, care este "totul în toate" O serie întreagă de învățături ale "Eticii" se înțeleg din acest misticism naturalist al "Scurtului tratat" Am văzut că, conform definiției substanței și atributului, acestea ar trebui, în esență, să coincidă între ele: "un atribut este cuprins prin el însuși" și astfel satisface atributul existent al substanței Totuși, se spune că numai substanța este "est in se"; atributul trebuie să existe numai în fond Acest lucru este complet contrar propoziției raționaliste despre identitatea dintre conexiunea reală și ideală și sugerează în mod direct că independența logică a conținutului atributului este combinată cu dependența sa reală de substanță Soluția este dată de indicația de mai sus a "Scurtului Tratat": tot ceea ce este acceptat logic izolat (afzonderlyk), din punctul de vedere al unității mistice a realității, este tocmai un moment neindependent al întregului Și dacă, potrivit Eticii, atât substanța, cât și atributul sunt în mod egal "per se concipitur", atunci conceptul de concipere este luat aici în două sensuri complet diferite, deși această diferență rămâne neformulată în terminologia raționalistă a Eticii: atributul este concepută abstract ca o certitudine logică închisă, substanţa este "înţeleasă" mistic, ca o unitate reală a definiţiilor eterogene; de aceea un atribut este doar acea esenţă pe care înţelegerea o "percepe" în substanţă sau o "atribuie" acesteia Unitatea mistică a substanței se reflectă și în "Etica" în doctrina indivizibilității substanței și a inaplicabilității la conceptul de Dumnezeu a semnului unității în singurul său sens relativ, numeric (cf mai sus despre "simplitatea Dumnezeu" după învățăturile lui "Cogitata metaphysica") În fine, asta explică și ceva ciudat la prima vedere, care nu primește niciunul Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE folosirea în sistemul doctrinei a unui număr infinit de atribute în substanță sau Dumnezeu Această învățătură produce o impresie directă a ceva copilăresc: ca și cum pentru plinătatea realității divine nu este suficient ca fiecare atribut al ei să exprime "o esență eternă și infinită", și este necesar să o răsplătim cu un fel de infinit pătrat, un număr infinit de atribute infinite! Și într-adevăr, în Etică, unde unitatea atributelor înseamnă o legătură epistemologică corelativă între gândire și obiectul ei, este dificil să găsești un loc pentru un număr infinit de alte atribute și inaccesibilitatea lor la conștiința umană rămâne de neînțeles - întrebare care a fost pusă de Tschirnhausen și a rămas în esență nerezolvată Spinoza (Epist LXIII-LXIV, Op II, p -) Scurtul tratat nu lasă nicio îndoială cu privire la semnificația acestei

învățături În ea, afirmarea unui număr infinit de atribute este legată de înțelegerea generală indicată a unui atribut ca calitate (sau calitate neschimbătoare) în general, iar semnificația sa este că niciun număr finit de determinări calitative sau conținuturi fixate logic nu poate epuiza plinătatea irațională a substanței, natura unei ființe atotperfecte Această doctrină formează o analogie completă cu conceptul lui Hegel de "infinit calitativ": ființa și- ar pierde natura mistică, evazivă pentru definițiile logice, dacă s-ar descompune fără urmă într-un număr finit de calități; fiecare calitate determinată este, dimpotrivă, doar un caz particular, presupunând plenitudinea infinită a celuilalt indefinibil Spinoza nu putea refuza această conștiință a inepuizabilității logice a ființei chiar și atunci când i-a devenit clar că ființa absolută este unitatea celuilalt dualitate epistemologică de bază a gândirii și obiectului ei Natura mistică a viziunii despre lume a lui Spinoza este și mai clar dezvăluită în predarea "Scurtului tratat" despre cunoașterea intuitivă; și aici acest personaj mistic merge drept înainte) "Scurt tratat", așa cum s-a menționat deja mai sus, permite, de asemenea, cunoașterea, adică reflectarea în atributul "gândirii", nu numai a existenței corporale, ci și a tuturor celorlalte nenumărate atribute Biblioteca "Runivers" S FRANK contrar restului concepţiei naturaliste despre panteism Dar mai întâi este necesar să definim pe scurt doctrina sistematică ulterioară a investigației a lui Spinoza O opoziție ascuțită a cunoașterii intuitive, ca cea mai înaltă și singura absolut autonomă, față de toate celelalte tipuri de cunoștințe - nu numai credința oarbă în autoritate și cunoștințele empirice "vagi" bazate pe "memorie și imaginație", ci și cunoștințe bazate pe dovezi și desfășurate în concepte clare - această opoziție se realizează în toate lucrările lui Spinoza și este suficient să admitem că raționalismul nu epuizează viziunea lui Spinoza asupra lumii Adevărat, Descartes are, de asemenea, opusul percepției directe a adevărului față de raționamentul logic și joacă un rol esențial în lupta sa împotriva lipsei de încredere a teoriilor scolastice și în legătură cu valoarea exemplară a cunoștințelor sale matematice și, în special, geometrice Dar la Descartes, percepția imediată se referă doar la câteva axiome, din care restul cunoașterii trebuie derivate metodic: este vorba de descoperirea ultimelor fundamente evidente ale cunoașterii La Spinoza, dimpotrivă, orice adevăr - în principiu, chiar și cel mai complex și mai derivat - poate fi descoperit atât rațional, prin dovezi din propoziții generale, cât și intuitiv, prin contemplare directă Exemplul pe care Spinoza îl folosește peste tot (în Tratatul scurt, Tratatul despre perfecțiunea rațiunii și Etica) este soluția problemei pe "regula triplă", iar luarea în considerare directă a celui de-al patrulea număr este contrastată aici cu soluția metodică a problemei pe baza regulilor de aritmetică În legătură cu această evaluare a cunoștințelor discursive, ca deși adevărată, dar nu cea mai înaltă și nu complet evidentă de la sine, există o atitudine deosebită, extrem de complexă a lui Spinoza față de conceptele generale și abstracte Trebuie să abandonam aici interesanta sarcină de a analiza această relație în detaliu; este suficient să remarcăm că, în ciuda conceptualismului senzaționalist din psihologia conceptelor generale (ca "imagini generale"), în teoria cunoașterii, Spinoza stă din punctul de vedere al celui mai strict realism logic: acest lucru se vede destul de clar din doctrina cunoașterii, așa cum este prezentată în părțile a -a ale "Eticii" și, în special, din punct de vedere epistemologic Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE din partea a -a a "Eticii" *), Cu

toate acestea, cunoașterea bazată pe un concept general ("al doilea tip de cunoaștere") este considerată adevărată, dar nu complet perfectă Cu toate acestea , prezentarea de către Spinoza a diferenței sale față de "al treilea tip de cunoaștere" nu este destul de clară și consecventă Această diferență este, în primul rând, o diferență pur psihologică între gândirea simbolică în cuvinte sau imagini concrete și implementarea efectivă a conținutului cunoașterii abstracte (cf , de exemplu, Tract, de intell, emend , Op I, p , nota) În mod logic, cunoașterea intuitivă nu este, din acest punct de vedere, nimic altceva decât cunoașterea discursivă pe deplin realizată, cunoaștere constând dintr-o combinație de distincte, i e idei logic fixate Pe de altă parte, "al treilea fel de cunoaștere" este cunoașterea "din punct de vedere al eternității" sau referirea tuturor ideilor la Dumnezeu, adică la acel întreg final din care fac parte Cu aceasta se leagă binecunoscuta convingere a lui Spinoza că orice definiție este negativă, în sensul delimitării logice (omnis determinado est negado) Cunoașterea clară sau intuitivă este, din acest punct de vedere, cunoașterea care nu se oprește la conținuturi separate, separate logic și definite, ci urcă de la ele la legătura lor comună ca întreg; iar realizarea psihologică a cunoașterii în concepte constă în faptul că se vede dependența fiecărui concept separat de cea mai înaltă bază logică, și anume esența absolută și infinită a lui Dumnezeu Aici, în esență, se ciocnesc două înțelegeri logice, diferența dintre care Spinoza aparent nu a deslușit-o pe deplin, sau cel puțin nu a expus-o cu deplină claritate și care poate fi numită atomism logic și universalism logic Realizarea cunoașterii poate fi văzută fie în certitudinea internă a conținutului ei și în delimitarea sa absolută de orice altceva (idealul lui Descartes de "cunoaștere distinctă"), fie, dimpotrivă, în legătura ei cu întregul, în faptul că fiecare conținut particular este înțeles ca o funcție a unui număr întreg și este determinat de) În Scurtul Tratat* (Partea I, Cap I) întâlnim chiar formularea strict platoniciană a realismului logic: "Esențe ale lucrurilor există veșnic și rămân veșnic neschimbate*" s franc locul său în sistemul general de cunoaștere "Cunoașterea intuitivă", "cunoașterea sub specie aeternitatis" la Spinoza exprimă tocmai ultimul ideal al cunoașterii, iar acuitatea opoziției sale față de "al doilea fel de cunoaștere" indică faptul că Spinoza era conștient de o diferență profundă între idealul raționalist al logicii atomismul și propriul său ism logic universal Faptul că el numește adecvate și cunoștințele de "al doilea fel" și că reține în general inviolabil criteriul cartezian al cunoașterii "distincte", arată, pe de altă parte, că el oscilează totuși între atomismul logic și universalism Trăsăturile evidente ale unei soluții de compromis constă în definirea cunoașterii intuitive în Etică ca cunoaștere pornind "de la o idee adecvată a esenței formale a oricăror atribute ale lui Dumnezeu la o cunoaștere adecvată a esenței lucrurilor" (II, pr , scoala) Această definiție este deosebit de interesantă pentru că arată cât de mult suferă claritatea conceptului de atribut la Spinoza din cauza confuziei sale dintre o teorie raționalistă a cunoașterii cu una mistică Toate ideile particulare sunt dizolvate aici în ideea generală a atributului; dar fiecare atribut în sine are o "esență formală" specială, determinată intern, parcă complet independentă de relația sa cu alte atribute și cu esența integrală a substanței Această doctrină este complet opusă doctrinei atributelor, întrucât doar momente relative sau "rațional" fixe ale substanței și, strict vorbind, ar trebui să conducă la recunoașterea imposibilității cunoașterii adecvate a substanței în sine sau a relației dintre

diferitele atribute Toate fluctuațiile sunt explicate prin combinația lui Spinoza dintre învățăturile raționaliste și mistice despre cunoaștere, care nu a fost niciodată pe deplin realizată Idealul cunoașterii mistice, așa cum este exprimat în Tratatul scurt, merită mai multă atenție Adevărat, în această lucrare se poate găsi cel mai puțin o teorie consecventă și strict gândită a cunoașterii Se exprimă în câteva cuvinte, logic, destul de vagi; dar aceste cuvinte arată suficient de clar că inițial Spinoza sub "al treilea fel de cunoaștere" a însemnat o cunoaștere metalogică cu totul specială, ca să spunem așa, esențial opusă cunoașterii în conceptele fixate logic Acest Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE Al treilea tip de cunoaștere, care singur este numit aici "cunoaștere clară" ("klaare Kennisse"), este recunoscut ca acea cunoaștere "care se realizează nu prin convingere rațională (over-WgÎHg van reden), ci prin experimentarea lucrurilor înseși și bucurându-se de ele (gevoelen engenieten van de zaake zelve)" (Op III, p) Dimpotrivă, "al doilea fel de cunoaștere (cunoașterea rațională) se numește credință, deoarece lucrurile pe care le cunoaștem numai prin rațiune nu sunt percepute de noi în sine și doar prin convingere rațională știm că lucrurile ar trebui să fie așa și nu altfel" (ibid) Cunoașterea intuitivă nu necesită nicio metodă logică ("kunst van reden") Din aceste câteva judecăți, reiese clar că în epoca Tratatului Scurt, Spinoza căuta cunoștințe care să nu fie divorțate de lucruri, ci, parcă, să îmbrățișeze lucrurile în sine și să fie reduse la imersiunea personalității în ființă în sine; și în comparație cu această cunoaștere, toată cunoașterea bazată pe raționament și concepte abstracte este doar credință, pentru că nu stăpânește lucrurile în sine și le indică doar de la distanță Opoziția dintre raționamentul rațional și scufundarea conștiinței în lucrurile înseși este, împreună cu aceasta, opoziția dintre cunoașterea conceptelor și cunoașterea lucrurilor, căci cunoașterea conceptelor este cunoaștere numai despre lucruri, și nu cunoaștere a lucrurilor în sine Idealul cunoașterii este experiența plinătății concrete a realității și nu fixarea unor trăsături abstracte separate în conținutul său Totuși, teoria mistică a cunoașterii este menționată în Short Treatise mai degrabă ca un program de implementat decât ca o teorie dezvoltată sistematic Semnificația filosofică generală pe care Spinoza a atașat-o acestui program se vede clar din faptul că în Tratatul de îmbunătățire a minții (Op I, p) recunoașterea unității spiritului cu toată natura este recunoscută ca fiind binele cel mai înalt și scopul suprem al perfecțiunii spirituale" (Cognitio unionis, quam mens cum tota Natura alphabet)) Jbid În originalul latin, trebuie să presupunem că era "ars ratiocinandi"; Floten în traducerea sa latină redă cuvântul "logica", Schaar-schmidt în traducerea germană - "logische Méthode * Cu definiția cunoștințelor intuitive din "Kr tratat" este de acord cu locul "Tract, obsesii, rațiune", unde certitudinea este definită ca "modul în care simțim (sentimus) esența formală" (Op I, p i) Biblioteca "Runivers" S FRANK b Dar tocmai această cerere trebuia să rămână "neîmplinită" în panteismul naturalist pe care Spinoza stă în Scurtul său tratat În contrast puternic cu învățătura ulterioară, atributele sunt recunoscute aici ca fiind în relație cu interacțiunea Adevărat, chiar și aici o legătură cauzală directă între stările individuale de gândire și stările de extindere este deja negata, dar indirect această legătură este totuși păstrată în virtutea interacțiunii dintre atributele înseși Sufletul este explicat ca o idee "ieșită" dintr-un obiect real aflat în atributul gândirii, iar realitatea trupească este considerată

pretutindeni drept motivul reflectării sale în gândire, în lumea ideilor*) Unitatea dintre spiritual și corporal și, în consecință, de asemenea, între idee și obiectul său, este justificată numai prin unitatea înțeleasă naturalist a tuturor atributelor din natură ca întreg Din acest punct de vedere, idealul cunoașterii mistice, ca fuziune a spiritului cu lumea cognoscibilă, rămâne irealizabil: cunoașterea nu poate decât "reflecta" lucruri, și chiar și această identitate între copie și original trebuie să rămână problematică, întrucât ideea este produsul obiectului său; și în orice caz, ambele rămân două zone reale separate Am văzut că în Etică este pus în mișcare un vast aparat de raționament pentru a reconcilia acest senzaționalism naturalist cu monismul epistemologic; dar dacă acest acord reușește acolo, este doar pentru că relația sufletului cu trupul de la bun început a fost identificată cu relația monistic concepitabilă dintre idee și obiectul său și acest monism epistemologic, exprimat în propoziția a -a a celei de-a -a parte a Eticii, formează ultima bază a întregii teorii a cunoașterii Aici, în epistemologia pur naturalistă a Scurtului tratat, "contopirea spiritului cu toată natura" sau cunoașterea constând în "experimentarea lucrurilor înseși" rămâne un ideal, a cărui fezabilitate nu poate fi arătată Psihologia metafizică a "Scurtului Tratat" în sine admite doar conștiința condiționată de influențe corporale, adică chuv- Acest aspect al doctrinei Scurtului Tratat este excelent analizat de Sigwart, op cit , pp și urm Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE cunoștințe stvenny-empirice Tocmai această cunoaștere este considerată în Etică drept cel mai de jos fel de cunoaștere, ca o cunoaștere vagă și distorsionată, care, totuși, este inevitabil, întrucât "sufletul percepe lucrurile după ordinea obișnuită a naturii" (Et II, pr corol) Cu o acurateţe deosebită "Tratatul a fost desăvârşit raţiunea" pune în contrast ideea adevărată de orice fel cu ideile false și inventate, "care provin din imaginație, adică din senzații întâmplătoare și fragmentare, care apar nu din puterea minții în sine, ci din cauze exterioare, atunci când corpul în vis sau în realitate este supus diverselor mișcări "(Or I, p) Când și cum a dezvoltat Spinoza acel monism epistemologic, cu ajutorul căruia a reușit să depășească combinația vagă și imperfectă a naturalismului și misticismului din Scurtul tratat, este imposibil de stabilit cu exactitate Cert este că impulsul decisiv aici a fost o reflecție mai profundă și mai pătrunzătoare asupra sistemului lui Descartes Doctrina "luminii naturale" a lui Descartes, recunoașterea lui a criteriului adevărului în idei clare și distincte și, mai ales, conștiința valorii exemplare a cunoștințelor matematice, și mai ales geometrice, pe care Spinoza le-a învățat de la Descartes, a fost pentru Spinoza un prilej de a-și revizui propriile cunoștințe de psihologie naturalistă și, împreună cu acestea, de a clarifica inconsecvența internă a "îndoielii" carteziane și a dualismului epistemologic Rezultatul acestor reflecții a fost convingerea de bază că "cercul" și "ideea cercului" - și, în consecință, în general, "obiectul" și "ideea" lui nu sunt realități diferite și nu laturi separate ale o singură realitate, dar momente corelative, sub diferite aspecte exprimând cea mai strictă identitate a ființei ca atare Este deosebit de remarcabil - și acest lucru merită remarcat nu numai pentru caracterizarea dezvoltării istorice a lui Spinoza, ci și pentru evaluarea generală a rolului influențelor istorice în sistemele filozofice - că, prin intermediul raționalismului lui Descartes și Spinoza, că conștiința mistică a unității și simplității ființei sau identitatea spiritului cu natura, care i-a fost aproape încă de la început, și a cărei prima

expresie a găsit-o în mistica colorată evreiască, neoplatonică Biblioteca Runiverse satul FRANK Scolia la a -a propoziție din partea a -a a Eticii, pe care am menționat-o deja de mai multe ori, nu lasă nici cea mai mică îndoială în această privință Pentru a ilustra unitatea dintre idei și lucruri, ea oferă, pe de o parte, un exemplu matematico-cartezian al identității dintre "cerc" și "ideea de cerc" și, pe de altă parte, imediat înainte de aceasta , gândul că "ca în ceață" a fost exprimat de "unii evrei", care afirmau identitatea dintre "mintea lui Dumnezeu" și "lucrurile înțelese de el" Conceptul naturalist al "Scurtului tratat" a fost retrogradat pe plan secund înaintea doctrinei unității mistice a substanței, ca identitate a conștiinței cu obiectul ei Interacțiunea dintre atribute este înlocuită de unitatea lor epistemologică, iar "ideea", ca "reflecție" naturală, determinată cauzal, a ființei corporale în domeniul gândirii, este redusă la nivelul cunoașterii inferioare, empirice, deplasată de o adecvată idee ca "expresie" a ființei absolute în identități un atribut al gândirii care i-a fost dat Cu toate acestea, acest misticism naturalist, deși fundamental depășit în doctrina substanței ca identitate epistemologică a conștiinței și a obiectului ei, din punct de vedere psihologic rămâne un ingredient în viziunea despre lume a lui Spinoza, parcă și-ar colora inconștient sistemul și în formele sale ulterioare ѣ, și se reflectă în terminologia sa: din ea decurge formula notorie, cu greu potrivită pentru conținutul final al gândirii lui Spinoza: Deus sive natura Un sistem bazat pe ideea că "gândirea" sau conștiința și obiectul ei - lumea reală a naturii - sunt momentele corelative ale o singură ființă, identică în interior, nu poate fi în esență naturalistă Este la fel de departe de acesta din urmă, cât este de opusul său, idealismul Ideea lui Spinoza vizează o viziune asupra lumii în care s-ar depăși unilateralitatea naturalismului și idealismului, în care nici latura subiectivă, ideală a ființei, nici latura ei obiectiv reală nu ar constitui separat baza cea mai înaltă pentru caracterizarea întregului, și numai ambele împreună în legătura lor inseparabilă ar exprima natura sa generală *) Cu toate acestea, implementarea acestui plan rămâne imperfectă, îngreunată în același timp Acest lucru a fost arătat excelent de Trendelenburg în studiul său Ueber Spinoza's Grundgedanken und dessen Erfolg" (Hist Beiträge zur Philoso- Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE tocmai în două direcții, raționalismul îl obligă pe Spinoza să expună această unitate ideal-reală în primul rând în termenii seriei idealo-logice; lumea se dizolvă într-un set de conexiuni logice care curg atemporal din cea mai înaltă fundație, iar acest sistem "geometric" de trăsături logice înlocuiește toate trăsăturile vieții reale și ale realității din imaginea lumii; pe de altă parte, perspectiva naturalistă a erei tinereții se reflectă în terminologia și structura externă a sistemului și produce o impresie înșelătoare că latura ideală a ființei este suprimată de naturalismul mecanicist și senzualist Eforturile gigantice ale unei minți strălucitoare de a absorbi straturile ulterioare ale naturalismului și raționalismului și de a le asimila într-un sistem coerent cu sentimentul mistic inițial al "unității spiritului cu toată natura" s-au dovedit a fi insuficiente Dar unde există un sistem, a cărui implementare ar corespunde proiectării sale? Poate că nici un geniu filosofic creativ nu este capabil să exprime în mod adecvat într-o formă sistematică imaginea de a-i fi prezentat Și, pe de altă parte, tocmai de aceea orice sistem filozofic trebuie explicat nu din ceea ce a putut să exprime creatorul său, ci din ceea ce a vrut să exprime În acest sens, baza viziunii despre lume a lui Spinoza rămâne conștiința

ființei absolute, ca integritate cuprinsă mistic, unind în sine două momente corelative ale gândirii și obiectul său, în care se desparte pentru o analiză epistemologică abstractă În concluzie, să indicăm pe scurt cum, pe baza considerațiilor de mai sus, ne este atrasă istoria dezvoltării spirituale a lui Spinoza A trecut în esență prin trei faze, dintre care doar ultimele două sunt marcate de documente literare, iar granițele cronologice între care, desigur, nu pot fi determinate cu exactitate deplină Viziunea originală vagă panteistă, impregnată de mistică neoplatonică, a fost formată de Spinoza pe baza cunoștințelor cu teologia evreiască și a fost, de asemenea, consolidată phîe, V), nu numai constatând, din păcate, că baza acestei viziuni asupra lumii este formată din doctrina unității epistemologice a atributelor Întrebări de filosofie, carte x Biblioteca "Runivers" S FRANK prin studiul literaturii scolastice, la care Spinoza s-a predat, probabil chiar înainte de a părăsi comunitatea evreiască Aceasta a fost urmată de o perioadă în care mintea lui Spinoza a intrat în contact mai strâns cu influențele naturaliste ale literaturii renascentiste - probabil într-o perioadă de apropiere deosebită de cercul van Ende Prima influență, comparativ superficială, a filozofiei lui Descartes aparține și acestei perioade: rezultatul reflecțiilor acestei perioade este expus în "Scurtul tratat", probabil în jurul a ani *), care, așa cum am menționat deja, a fost mai ales puternic afectat de panteismul naturalist al lui J Bruno Scrisă la scurt timp după aceasta, "Expunerea principiilor filosofiei lui Descartes" a servit drept început pentru o revizuire mai aprofundată a cartezianismului, în timp ce "Meditațiile metafizice" atașate acestuia determină mai exact relația dintre noua viziune asupra lumii și concepte de filozofie scolastică) Teoria carteziană a cunoașterii a fost transformată de Spinoza în doctrina unității epistemologice a atributelor, în virtutea căreia a devenit posibil să se prezinte într-o formă strict sistematică acea conștiință mistică originară a unității spiritului cu natura, pe care Spinoza o avea fără îndoială deja în prima perioadă Dovadă a importanței fundamentale că din acel moment problema epistemologică asumată pentru Spinoza este Tratatul neterminat de perfecționare a rațiunii; el a avut scopul de a arăta că scopul cel mai înalt al perfecțiunii spirituale este misticismul J) Semnificația acestui cerc și, în general, atmosfera raționalist-naturalistă a gândirii olandeze de atunci pentru viziunea despre lume a lui Spinoza, se arată frumos în Meinsina: Spinoza uiid sein Kreis, germană pe Berlin,) Cp Freuãenthal, a lui Das Leben Spinoza, p și urm Dimpotrivă, opinia lui Avenarius conform căreia "dialogurile" incluse în tratat exprimă o perioadă specială, timpurie, a viziunii despre lume a lui Spinoza nu poate fi susținută pe baze interne și externe "trei faze" descrise de Avenarius) Acesta este, conform explicației convinse a lui Freudenthal ("Spinoza und die Scholastik"), scopul special al Cogitata metaphysica Această lucrare, în care unele din motivele gândirii lui Spinoza sunt exprimate deosebit de viu, rămâne încă insuficient studiată; Freudenthal este singurul istoric al filozofiei care a studiat-o temeinic - și chiar și atunci doar din punct de vedere genetic Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE, Unitatea chesky cu Dumnezeu este realizabilă printr-o cunoaștere clară a lucrurilor, în virtutea unității epistemologice a conștiinței cu obiectul ei Perspectiva metafizică a celei de-a treia și ultimei perioade este exprimată sistematic în Etică Adevărat, motivele naturaliste ale perioadei a doua sunt luate în considerare în ea, dar joacă un rol secundar în ea, iar Spinoza încearcă să le subordoneze monismului mistico-epistemologic În același timp, în această perioadă

de maturitate, Spinoza a devenit din nou mai clar conștient de adevărul viziunii sale mistice inițiale despre lume, care acum era sistematizată în termeni de cartezianism și a cărei esență inițială, totuși, sparge constant armura strânsă a schemei raționaliste *) Aceste trei faze ale viziunii despre lume a lui Spinoza corespund aproximativ trei perioade ale vieții sale: * perioada originală și în același timp legată organic cu spiritul mediului național al căutărilor teologice adolescentine și timpurii ale tinereții, perioada ruperii tinereții cu mediul și entuziasm pentru idei noi și perioada unei vieți mentale goale și complet independente Și, așa cum se întâmplă adesea în dezvoltarea unei personalități, a treia perioadă, perioada de maturitate completă, este mai aproape de primul, punctul de plecare și baza organică a viziunii asupra lumii decât perioada de tranziție a rătăcirii mentale a tinereții, când personalitatea pentru prima dată se desprinde de rădăcinile sale și tinde să subestimeze vechiul și revizuiește noul Panteismul naturalist al lui Spinoza este doar o etapă de tranziție între rădăcinile religios-mistice ale speculației sale și sistemul său metafizic complet, exprimând conștiința mistică a absolutului în învățătură și unitatea epistemologică a gândirii și a obiectului său În unele privințe, motivele noi platoniciene apar mult mai clar în Etică decât în Scurtul tratat În ambele lucrări, "Dumnezeu" și "natura" sunt concepte identice din punct de vedere terminologic, dar în "Etică această unitate superioară, în ciuda imanenței sale metafizice a naturii, este concepută prin natura sa logică mai îndepărtată de natura naturata decât în Tratatul scurt" Comparați, de exemplu, doctrina emanatistică caracteristică a scăderii treptate a perfecțiunii în timpul trecerii de la primar la derivat în scolia finală a părții a -a a "Eticii" și afirmația în armonie cu aceasta, contrazicând puternic raționalismul, că "condiționatul diferă de cauza sa tocmai prin aceea că, Tn a primit de la ea" (Et I, pr , scol) * Biblioteca Runiverse S FRANK IV Obiectul absolut al contemplației mistice, pe care îl realizăm prin clarificarea unității epistemologice a gânditorului și a gânditorului, Spinoza numește trei nume: "substanță", "Dumnezeu" și "natura" În aceste denumiri este ascunsă originalitatea sistemului său, ceea ce îl deosebește de alte sisteme de monism epistemologic Adevărat, sunt departe de a fi egale Am subliniat deja că termenul "natura" nu corespunde în totalitate cu conținutul gândirii lui Spinoza și este în "Etică" doar o moștenire a perioadei de tranziție a viziunii lui Spinoza asupra lumii Unitatea "gândirii" și "întinderii" ar putea fi numită natură numai dacă aceste atribute erau legate de substanță printr-o relație naturală, naturală, de exemplu, o legătură cauzală sau o relație de apartenență calitativă, așa cum a fost aproximativ cazul în " Scurt tratat"; întrucât întregul în sistemul complet al lui Spinoza este unitatea epistemologică a idealului și realului, întrucât monismul lui Spinoza în fundamentul său final nu este psihofizic, ci tocmai monism epistemologic, unitatea absolută a atributelor nu poate fi identică cu "natura", ci trebuie să meargă dincolo de limitele sale Spinoza satisface această cerință, cel puțin parțial, făcând o distincție clară între natura naturans și naturata Numai natura naturata poate fi numită pe bună dreptate natură, în timp ce natura naturans - ideea pură a extinderii și ideea pură a gândirii, precum și legătura lor reciprocă - corespunde cu totul a ceea ce în limbajul lui Kant se numește condiția logică a posibilitatea naturii Dimpotrivă, desemnarea acestei unități absolute drept "Dumnezeu" nu poate, în esență, să trezească nicio perplexitate Ideea este, desigur, nu despre adevărul obiectiv al conceptului lui Spinoza despre Dumnezeu, ci despre

legitimitatea subiectivă a acestei desemnări în raport cu obiectul său Și în acest sens, pornim de la afirmația generală că definiția nominală a conceptului de Dumnezeu, cuprinzând toate ideile posibile despre el, nu poate presupune nicio trăsătură internă obligatorie, calitativă în conținutul său, ci este în întregime justificată de relația cu acest obiect la religie   la conștiința religioasă a credinciosului: fiecare are dreptul să-l numească pe Dumnezeu obiect al sentimentelor sale religioase, acea instanță de ființă, în raport cu care persoana trăiește emoții specifice unui ordin religios Și întrucât în prezent nimeni nu se îndoiește de sinceritatea spiritului religios al lui Spinoza, disputa cu privire la legitimitatea acestei denumiri este lipsită de conținut Obiectul absolut al contemplației mistice, unitatea infinită a idealului și a realului, a fost de fapt perceput de Spinoza, în același timp, ca cel mai înalt și singurul obiect al cultului religios, și în acest sens avea motive depline să-l numească Dumnezeu Mai mult decât atât: deși alte idei, mai concrete și bogate despre Dumnezeu sunt incontestabil posibile decât cele ale lui Spinoza, este la fel de incontestabil că orice depășire a finitului și apropiere de infinit - și incluzând, în primul rând, depășirea delimitării logice dintre "conștiință" " și "ființă" și contemplarea directă a principiului lor fundamental identic este, cel puțin, o abordare a principiului fundamental religios al vieții Monismul gnoseologic, temeinic gândit și experimentat intuitiv, poartă întotdeauna caracterul conștiinței mistice Particularitatea religiozității lui Spinoza constă numai în faptul că conștiința sa mistică este în întregime concentrată numai pe acest singur obiect, pe substanță, ca unitate a gândirii și a gândibilului, și este epuizată de acesta În strânsă legătură cu aceasta se află a treia - sau mai bine zis, prima - cea mai semnificativă din punct de vedere filozofic, desemnarea unității absolute, ca "substanță" Pentru Spinoza, substanța înseamnă ființă absolută, necondiționată autosuficientă Prin urmare, acest termen, în primul rând, exprimă faptul că monismul epistemologic este conceput de Spinoza în termeni de realism Așa cum idealismul kantist-fichtean concepe monismul epistemologic în termenii seriei ideale, prin extinderea conceptelor de "conștiință", "eu" sau "minte", tot așa și Spinoza concepe monismul epistemologic printr-un concept extins de ființă Dar "substanța" lui Spinoza înseamnă mai mult decât atât Ființa, îmbrățișând seria ideală și reală, este tocmai ființă absolută și autosuficientă: nu are nevoie de nimic altceva și nu are nimic mai înalt decât ea însăși A fi în sensul unității idealului cu realul este   cea mai înaltă categorie universală necondiționată din sistemul lui Spinoza Particularitatea acestui sistem constă în faptul că, exprimând unitatea epistemologică prin termenul ontologic de ființă, el nu caută și nu permite, în același timp, vreo bază ontologică autentică pentru această unitate, nicio realitate specială din care aceasta ar urma legătura epistemologică Gnoseologia și ontologia nu se pot distinge la Spinoza: au unul și același obiect - ființa, ca unitate a realului și a idealului Interesul său științific se concentrează la fel de exclusiv pe această categorie, precum este și sentimentul său religios Ideea principală a spinozismului, dezvoltată printr-o îmbinare a raționalismului cartezian cu misticismul neoplatonic, se rezumă tocmai la o astfel de fuziune absolută a idealului cu realul, în care, pe de o parte, totul este îmbrățișat de ființă și , pe de altă parte, ființa este epuizată de identitatea sa cu idealul și se dizolvă fără urmă în germană Dacă pentru Kant și Fichte ființa este creată prin cunoaștere,

atunci pentru Spinoza cunoașterea este creată prin ființă: fluxul logic al consecințelor de la temelie nu este altceva decât revărsarea reală a lucrurilor din Dumnezeu Dar, pe de altă parte, spre deosebire de alte sisteme ontologice, această relație este strict reversibilă la Spinoza: legătura reală a lucrurilor cu principiul fundamental nu are o semnificație mai profundă, ascunsă de legătura logică, ca să spunem așa, mai multă ontologică - ea este complet epuizat tocmai de această legătură logică, căci ființa nu are rădăcini în afara ei în sensul ei, în care este unitatea idealului cu realul Prin urmare, dacă am recunoscut monismul epistemologic ca bază a sistemului lui Spinoza, atunci aceasta ar trebui doar să sublinieze opoziția acestui sistem față de construcțiile ontologice în sensul obișnuit al cuvântului "ontologie"; pentru Spinoza însuși, monismul epistemologic este astfel și monism ontologic; ambele momente sunt atât de identice între ele încât este imposibil să vorbim deloc despre relația dintre ele și, strict vorbind, ambii termeni sunt la fel de inadecvați pentru a exprima gândirea lui Spinoza Originalitatea sistemului lui Spinoza, diferența sa față de alte construcții - idealiste și realiste - este, cred, destul de certă Cu toate acestea, nu mai puțin, din moment ce DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE Tema lui Spinoza este, în general, monismul epistemologic într-o formă mistico-realistă; el nu stă deloc atât de izolat în istoria filozofiei pe cât se presupune de obicei Reprezintă un fenomen comparativ excepțional doar în rândul sistemelor clasice ale noii filosofii Aici, doar sistemul lui Schelling și cele mai recente construcții ale filozofiei imanente sunt aproape de acesta, mai ales în formularea sa realistă de către Avenarius (ambele aceste sisteme sunt legate genetic de spinozismul) Dar, pe de altă parte, exprimă în felul său un sistem de gânduri care este apropiat de filosofia antică și a fost exprimat în mod repetat în ea Istoria europeană modernă a filosofiei, ca și gândirea filosofică modernă în general, operează sub influența predominantă - aproape că s-ar putea spune hipnotizantă - a kantianismului De aici se naște în mod firesc ideea preconcepută că monismul epistemologic este posibil numai sub forma idealismului și că, în consecință, orice realism este de neconceput pe baza monismului epistemologic și poartă inevitabil caracterul naturalismului În raport cu Spinoza, această presupunere își găsește un suport imaginar în aspectul naturalist al structurii sistemului său Întrucât, datorită acesteia, nucleul principal al întregului sistem, monismul epistemologic, a rămas neobservat sau, cel puțin, neestimat în toată semnificația sa, atunci a apărut doar aspectul misterios, în afara acestui nucleu, metafizic al sistemului Actuala explicație a acestuia ca "monism psihofizic" lasă neexplicat și inexplicabil sensul conceptului său original, conceptul de substanță: substanța este la fel de departe de sensul forței naturale oarbe, precum este în sistemele sincere ale naturalismului mecanicist, ca din sensul eu sunt un spirit rațional în sistemele spiritualiste naturalism; iar sistemul lui Spinoza pare a fi un fel de combinație nefirească a spiritualizării mistice a naturii cu negarea atee a spiritualității sursei sale primare În același timp, s-a trecut cu vederea faptul că tocmai această combinație era caracteristică și în unele sisteme ale filosofiei antice: la urma urmei, atât îndumnezeirea eleatică a ființei, cât și postularea noua platoniciană a diferenței dintre rațiune și unitatea primordială divină se combină misticismul cu negarea spiritismului afinitate între spino- S FRANK ZOY și aceste direcții ale gândirii antice, totuși, sunt mult mai profunde decât ar

părea doar din această analogie; iar pentru a-l înţelege este necesar să înţelegem în câteva cuvinte esenţa şi istoria monismului epistemologic ca atare Monismul gnoseologic este legat doar istoric și tocmai în istoria noii filosofii de idealismul kantian "Actul copernican" al lui Kant a constat, după cum se știe, în faptul că a distrus ideea care domina în majoritatea sistemelor clasice ale noii filosofii despre separarea obiectului cunoașterii de conștiință, subordonarea obiectului, ca reprezentare procesată categoric, la conștiința însăși Chiar și admițând, împreună cu adepții contemporani ai lui Kant, că psihologismul și subiectivismul acestei construcții se referă mai degrabă la forma sa terminologică decât la conținutul ei intern, este totuși necesar să recunoaștem că orice subordonare a unui obiect sau a ființei față de "conștiință", "gândire" sau "cunoaștere", oricât de larg și obiectiv s-ar aborda cele mai recente concepte, exprimă inadecvat ideea de bază a monismului epistemologic Distrugerea independenței obiectului sau izolarea acestuia de gândire necesită o schimbare similară a conceptului corelativ de "gândire" sau "conștiință" Pentru a caracteriza unitatea conștiinței stabilită de Kant și obiectul său, este în general dificil să găsim o denumire exactă: ar putea fi numită cel mai exact "absolut" epistemologic, ca atare; orice aplicare a termenilor împrumutați dintr-o latură ideală sau subiectivă la acest întreg este legată de neînțelegeri și denaturează involuntar ideea legitimă a monismului epistemologic Astfel, dacă "școala de la Marburg" modernă numește această unitate "gândire", avertizând însă că aceasta nu este deloc "gândire umană" și subliniind că această gândire nu are un obiect în afara ei, nu se referă la altceva decât propriul său obiect, dar "include" obiectul în sine sau îl "creează" din el însuși, atunci, în orice caz, este clar că această gândire este altceva decât conceptul obișnuit al gândirii, ca caracteristică numai a idealului sau subiectivului latura întregului epistemologic Prin urmare, formularea realistă este cel puțin la fel de valabilă pentru Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE expresii ale monismului epistemologic, precum și această terminologie idealistă sublimată Într-adevăr, conceptul de ființă poate fi luat în acel sens rafinat și în același timp larg, în care încetează să mai fie identic cu ființa "materială", spațio-temporală, cu "existența", opus cunoașterii despre ea, și exprimă cel mai larg concept de "dată", cash, evident Spunem "cel puțin" pentru că, în esență, o asemenea terminologie - cu condiția ca acest concept de "ființă" să nu fie confundat cu conceptele mai restrânse de "existență", "actualitate" etc - ni se pare mult mai puțin artificială și, luând în considerare nuanțe inconștiente de sens cu cuvintele "ființă" și "gândire", mai legitime decât terminologia idealismului Oricum ar fi, monismul epistemologic este la fel de puțin idealism și realism, cu o corespondență strictă între conceptele de "ideal" și "real" cu semnificația lor general acceptată și poate fi exprimat în egală măsură sub forma idealismului și realismului cu o corespondență adecvată modificarea acestor concepte Dacă luăm în considerare acest lucru, devine clar că monismul epistemologic nu este deloc creația lui Kant În forma sa realistă, a fost bine cunoscută în filosofia antică și, de fapt, a fost întotdeauna mărturisită de tot misticismul, ca atare Căci tot misticismul este experiența unității spiritului cu obiectul său, ființa conștiinței în obiectul însuși (ceea ce, desigur, nu împiedică acest obiect să fie "transcendent" în raport cu realitatea empirică) Și tocmai acest monism epistemologic, sub forma realismului mistic, constituie chiar una dintre cele mai predominante tendințe în filosofia antică x) [Este

exprimat cu strictă claritate în Parmenide Formula sa: "unul și același lucru este un gând și ceea ce se gândește" (ταυτόν δ'έστί νοεΐν τε xat χ) Prin urmare, indicația de carte S Trubetskoy, că "și filosofia antică, în felul ei, este afirmată pe o bază critică și nu a fost o construcție pur dogmatică, contrar părerii lui Kant" Doctrina Logosului, p - Cercetările istorice ale școlii de la Marburg sunt creditate cu stabilirea unui număr de astfel de "fundamente critice" ale epistemologiei antice - care, totuși, este afectată de încercările sistematice de a le aproxima artificial cu kantianismul Biblioteca "Runivers" satul FRANK ουνεχέν έστι νόημα, Diels, fr), "a gândi și a fi sunt unul și același lucru" (fr) exprimă ideea de bază de mai sus a spinozismului cu o precizie perfectă Această propoziție nu poate fi înțeleasă altfel decât ca o formulare a unității epistemologice dintre gândire și ființă; iar dacă este fundamentată de afirmația că "gândirea nu poate fi găsită fără a fi: este rostită în ființă", atunci aceasta nu numai că exprimă inaccesibilitatea "non-existenței" pentru gândire, ci este derivată și din umplerea gândirii cu ființa, de la apartenența gândirii la ființă, adică- e monismul epistemologic se afirmă în forma sa realistă: "gândul" coincide cu conținutul său - "ființare", iar ideea însăși de non-ființă este de neconceput pe aceeași bază pe care la Spinoza și în orice monism epistemologic realist consecvent este iluzia de neconceput, ca un conţinut pozitiv divergent de la b "Fiinţă" De aici cea mai profundă afinitate între sistemele lui Parmenide și Spinoza, în ciuda eterogenității întregului aparat logic al conceptelor dintre acești gânditori, despărțiți de mai bine de două milenii Nu numai unitatea și unicitatea, continuitatea și indivizibilitatea, eternitatea și imuabilitatea caracterizează în mod egal substanța lui Spinoza și "ființa" lui Parmenide, dar și la Parmenide această ființă este cunoscută și se află "sub semnul eternității"; căci, desigur, tocmai atemporalitatea fiinţei este cea care se exprimă în afirmaţia că "nu a fost şi nu va fi, dar toate împreună şi în unitate sunt în prezent" (fr) Iar o astfel de atemporalitate - spre deosebire de durata infinită - este posibilă numai atunci când ființa cuprinde gândirea și, parcă, reflectă atemporalitatea cunoașterii Analogia dintre spinozism și alte fenomene ale gândirii antice nu poate merge atât de departe; Cu toate acestea, monismul epistemologic în forma sa realistă se întâlnește și în direcții care se îndepărtează departe de panteismul eleatic, iar necesitatea acestui lucru este deja clară din influența pe care speculația eleatică a avut-o asupra filozofiei ulterioare Și pe de altă parte, depășirea subiectivismului individualist al sofismului în filosofia socratico-platonică a fost în general imposibilă altfel decât prin intermediul monismului epistemologic și, în consecință, a fost necesar să-l reafirmăm Și într-adevăr, oricât de transcendent ar fi Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE indiferent de cât de obiectul cunoașterii la Platon a fost în comparație cu realitatea empirică, logic este imanent cunoașterii adevărate (spre deosebire de "opinie"); sufletul, cel puțin parțial, tocmai în măsura în care are cunoștințe adevărate, este făcut din substanța lumii ideilor; iar în vârful sistemului platonic, în "ideea de bine", Platon stabilește acea esență mistică superioară, care, deși în sine stă "mai presus de ființă", este în același timp sursa cunoașterii și a ființei tot ceea ce există, precum soarele, lume iluminatoare și dătătoare de viață Această idee a binelui, desigur, în conținutul său este departe de a coincide cu "substanța" lui Spinoza; dar îndeplinește în sistemul lui Platon o funcție destul de analogă cu funcția de "substanță" la Spinoza - și anume indică acea esență

primordială absolută în care dispare distincția dintre gândire și ființă Acest monism deja epistemologic este puternic exprimat în doctrina lui Aristotel despre rațiune, iar în afara ei este imposibil de înțeles metafizica sa a formelor Rațiunea și cunoscutul sunt una și aceeași pentru el, cunoașterea actuală nu este altceva decât obiectul cunoașterii în sine, iar "sufletul este într-un fel tot ce există" (De anima, III, pp -) Numai un dualism de netrecut între materie și formă împiedică acest monism epistemologic să se întrupeze în metafizica monistă Majoritatea celorlalte sisteme ale filosofiei antice, atât cele premergătoare filozofiei socratico-aristotelice, cât și sistemele de mai târziu, bazate în principal pe viziunea epistemologică presocratică asupra lumii, mărturisesc, totuși, dualism epistemologic și numai pe pământul său o înflorire atât de magnifică a scepticismul era posibil icismul în antichitate ; acest dualism este depășit doar de doctrina afinității ontologice dintre gânditor și gândibil (care este recunoscută și de sistemele antice ale monismului epistemologic) Dar odată cu renașterea ulterioară a speculației platonico-aristotelice, combinată cu misticismul, monismul epistemologic este restaurat din nou Din momentul în care "ideile" sunt introduse în rațiunea cea mai divină și când, de cealaltă parte, dualismul absolut între formă și mamă este închis prin dezacordul monistic al Samago-ului "Uglodigamago-ului", în sisteme de Novoplatonism și efectele mistice ale nimeni al nobilimii, grad de idee filosofică subiacentă "Singur" Plo- Biblioteca "Runivers" S FRANK b noroiul, care numai în cea de-a doua potență, ca "minte", este împărțit în dualitatea gândirii și gândibilului, în sine este la fel de mai înalt decât ființa și mintea și, în același timp, conține în sine sau iradiază din sine unul și celălalt, pot fi puse și în deplină analogie cu substanța lui Spinoza, care a luat naștere istoric din el Este de la sine înțeles că există și diferențe profunde aici, care - lăsând deoparte învelișurile externe, condiționate istoric ale sistemelor - în ultimul an se reduc și în principal la diferența dintre transcendența și imanența principiului fundamental, unitatea duală a idealul şi realul decurgând din el Cu toate acestea, aceste diferențe sunt încă secundare în comparație cu însăși ideea de monism epistemologic, concepută într-o formă mistico-realistă Sistemul lui Plotin, complet analog cu cel al lui Spinoza, diferă prin aceea că nu se încadrează deloc în clasificarea modernă a sistemelor pe baza trăsăturilor "idealismului" și "realismului", sau "epistemologismului" și "ontologismului" , dar reprezintă o sinteză, mai exact, unitatea organică a ambelor celuilalt De altfel, cu toată semnificația diferenței dintre transcendența și imanența principiilor fundamentale în viziunile religios-filosofice ale lumii ale lui Plotin și Spinoza, această diferență este încă doar relativă: într-o măsură mai mare sau mai mică, ambele momente sunt inevitabil inerente oricărui conștiința mistică și numai obiectele sale sunt distribuite diferit între ele Un studiu mai atent al neoplatonismului dezvăluie în el un rol mult mai mare al motivului imanenței lui Dumnezeu decât pare de obicei (amintim că Zeller, în analiza sa strălucită a neoplatonismului, neagă emanația acestui sistem și o caracterizează ca panteism dinamic); și, pe de altă parte, deși Dumnezeul lui Spinoza este imanent, el nu este identic cu natura, iar în raport cu prima cauză perfectă la ceea ce decurge din ea, în ciuda acestei imanențe, apar clar trăsăturile emanateismului, așa cum am menționat deja Nu putem - și nu este nevoie de asta - să urmărim dezvoltarea ulterioară a monismului epistemologic în forma sa veche de realism mistic; este de la sine înțeles că a trecut atât în filosofia medievală, cât și în filosofia naturală mistică a Renașterii

Sursa sa cea mai apropiată pentru Spinoza a fost, în parte, învățăturile mistice ale evreilor Biblioteca "Runivers" DOCTRINA SPINOSA PRIVIND ATRIBUTE teologia, parțial de J Bruno, în care monismul epistemologic se exprimă, totuși, doar într-o formă vagă a unității "formă" și "materiei", dar tocmai în această formă formează o tranziție convenabilă pentru identificarea relației între atributele "gândirii" şi "întinderii") cu unitate epistemologică a gânditorului şi a gânditorului A căpătat forma exactă la Spinoza, după cum am văzut, doar prin reelaborarea sistemului raționalist al lui Descartes Acest rezultat ne aduce la o considerație istorică și filozofică mai generală Dacă asimilarea cartezianismului l-a condus pe Spinoza la o adâncire și renaștere a concepției mistice, extrasă direct din izvoarele neoplatonice, acest lucru a fost posibil doar pentru că a existat o reală afinitate interioară Se știe că baza epistemologiei carteziene - "cogito ergo sum" - a fost deja exprimată de Bl Augustin și, în consecință, își are în cele din urmă sursa în misticismul neoplagonico-creștin; iar acest lucru a fost scos la iveală din punct de vedere istoric în faptul că cartezianismul a dat naștere la rândul său doctrinei mistice a ocazionalismului Este și mai evident că "lumière naturelle" a lui Descartes este, dacă nu istoric, atunci în esență, asemănătoare cu logosul antic Acest lucru indică faptul că înseși fundamentele noii filosofii și, în special, epistemologia nu se află deloc într-o opoziție atât de puternică cu speculația antică, așa cum recunosc de obicei atât admiratorii, cât și detractorii noii filozofii Încă trăim prea mult în strânsoarea prejudecății de lungă durată despre "noua" filozofie, ca ceva care a apărut exclusiv din lupta împotriva viziunii vechi, antice și scolastice asupra lumii - o prejudecată care era vitală în momentul în care această luptă însăși a fost jucat, dar științific a cărei inconsecvență Leibniz o înțelegea deja Sistemul lui Spinoza nu este decât unul dintre exemplele care arată cât de strâns, istoric și sistematic, chiar și cele mai recente construcții ale zilelor noastre - idealismul obiectiv, filosofia imanentă, intuiționismul - sunt legate de cele mai vechi speculații Acest lucru este la fel de important pentru înțelegerea perspectivei istorice și filozofice generale și pentru o înțelegere adecvată a semnificației vitale a filozofiei lui Spinoza S Frank Biblioteca "Runivers" Conceptul filozofic al lui Salomon Maimon Salomon Maimon aparține numărului de gânditori asupra cărora soarta și istoria au jucat o glumă crudă de către forțele comune Neînțeleasă și nerezolvată la vremea sa, a fost uitată în arhivele filosofiei pe cât a apărut la orizonturile creativității filozofice Au trecut mai bine de o sută de ani de când această pepită remarcabilă a trăit și gândit și nimeni nu a apreciat încă cu adevărat adevărata ei semnificație atât pentru trecut, cât și pentru prezent Numele lui Maimon apare pur și simplu printre numele primilor kantieni și, în importanța sa istorică și sistematică, este echivalat cu personaje secundare precum Jacobi, Reingold, Aenesidemus-Schulze, Beck Deci profeția lui Maimon despre sine, că va suferi soarta lui Spinoza și Hume, i e gânditor, nerecunoscut doar de contemporanii săi, era, aparent, atât prea favorabil, cât şi prea pretenţios *) Istoria i-a pregătit cel mai rău: să fie remarcat la vremea lui, dar neînțeles și uitat Această soartă tristă a lui Maimon a fost facilitată în principal de faptul că, în imediata vecinătate temporală cu speculațiile sale, au apărut sistemele grandioase ale lui Fichte, Schelling și Hegel, eclipsând complet cu strălucirea lor studiile critice și experimentele sistematice ale gânditorului nostru Iar nevoile filozofiei, și momentul discursului său, și întoarcerea

propriei minți, Maimon era destinat criticii și contururilor sistematice cele mai generale) Părți separate ale acestei lucrări au fost citite la "Societatea Psihologică din Moscova" în ședința din februarie) Streif ,{) Streif - ; Buturuga - ; Untersuch Vorwort Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON Oricât de originale ar fi calculele sale și încercările lui de a evidenția un nou mod de a filozofa, și oricât de nedreaptă ar fi acuzația de "jăfuire" a gândurilor altora, atât de frivol și nevrednic aruncată în față chiar și de Kant însuși, nu mai puțin decât toate speculațiile sale filozofice sunt făcute despre sistemele filozofice ale altor oameni, toate se sprijină într-un fel sau altul împotriva gândirii altcuiva și au un caracter preliminar și analitic Maimon, parcă, marchează un moment de tranziție Elementul lui este căutarea critică Este întotdeauna "pe drum" și nu duce niciodată la un refugiu sigur Ce este atât de inteligent în asta, dacă clădirile sistematice ridicate de marii idealiști germani l-au umbrit complet pe Maimon, nu numai în ochii contemporanilor săi, ci și în ochii generațiilor următoare Mai mult, nici Fichte, nici Schelling, nici Hegel nu s-au obosit să arate clar și proporțional ceea ce ei înșiși datorează lui Salomon Maimon, adică ce rol a jucat activitatea sa filozofică în nașterea, formarea și cristalizarea finală a propriilor idei Totuşi, a ne mărgini la a indica doar această împrejurare, care a avut un efect atât de nefavorabil asupra soartei lui Maimon, şi a nu indica alta, înrădăcinată chiar în modul de gândire şi de expunere al filosofului nostru, ar însemna să fim părtinitori faţă de el Așa cum este firesc pentru un autodidact care și-a educat mintea asupra Talmudului și Cabalei și care, din cauza condițiilor materiale îngrozitoare ale vieții, nu l-a putut reeduca într-o școală sistematică a ultimei gândiri filozofice, Maimon se gândește ca și cum ar fi săgeți aruncătoare: împrăștiate, fragmentare, adesea incoerent Chiar și în scrierile sale cele mai sistematice, el este exemplar de nesistematic În prima sa lucrare, cea mai bună și uimitor de perspicace, purtând titlul profetic de "Un eseu despre filosofia transcendentală", această nesistematicitate atinge punctul culminant, făcând cartea de-a dreptul misterioasă, un fel de comoară cu șapte peceți Va fi suficient să subliniem măcar că ea se împarte în trei părți, dintre care prima este un comentariu liber la Critica rațiunii pure *) Vezi scrisoarea către Reinhold din martie Γ·ί́ CP· Streîf II; Tg Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO ma", a doua încheie în ce ds o scurtă trecere în revistă a acestor comentarii, i e comentarii la comentarii; iar a treia constă într-o remarcă la ambele prime părți, adică este un comentariu în cub Zvonul pune în gura tânărului filozof de Heidelberg Lask următoarea duhă: că nu Kants Théorie der Erfahrung al lui Cohen este un comentariu la Critica rațiunii pure, ci, dimpotrivă, acesta din urmă la cartea lui Cohen Cât de corect este acesta nu este locul pentru a judeca Dar acest lucru nu este numai posibil, ci trebuie spus despre "Experiența" lui Maimonov Accesul la înțelegerea ei poate fi obținut doar de cel care pătrunde în toate secretele gândirii kantiene și cu o singură privire îmbrățișează toată diversitatea tendințelor înrădăcinate în ea Desigur, acest lucru nu este suficient; este doar conditio sine] qua non Iar pentru a pătrunde în profunzimea speculației lui Maimon este nevoie de o muncă persistentă și de lungă durată asupra gândurilor sale împrăștiate, adesea contradictorii, confruntarea lor constantă între ele și sistematizarea lor răbdătoare Se poate spune cu siguranță că Eseul lui Maimon este una dintre cele mai dificile cărți filozofice cunoscute istoriei filosofiei și, cu siguranță, depășește lucrările remarcabil de

dificile ale lui Fichte în dificultate Dacă adăugăm la aceasta limba germană proastă, plină de erori gramaticale și fraze absurde, atunci va fi destul de înțeles de ce contemporanii lui Maimon, deja înspăimântați de dificultatea Criticii Rațiunii Pure, s-au retras de la el și l-au găsit mai comod și mai ușor sau să-și mărturisească că nu înțeleg cum Reingold sau râd arogant, la fel ca majoritatea recenzenților inveterati Trebuie să-i facem dreptate lui Maimon - era clar conștient de aceste neajunsuri ale sale *) Și de aceea, ocolind mulțimea filozofică, și-a scris lucrările numai pentru "gânditori independenți" (Selbstdenkern) â), lipsiți de comunitatea Streif și urm , , urm Pe lângă Reingold, imposibilitatea completă de a-l înțelege pe Maimon a fost simțită de oameni precum, de exemplu, kantianul Karl Christian Schmid și istoricul filosofiei Eberstein Vezi Rasentai: Salomon Maimons Versuchüber die Transcendentalphilosophie ( ) S) cm Tr f ; Streif , ; Buturuga XXV și urm) Kat XII; Streif Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON a acceptat dogmele și a iubit atât de mult adevărul încât să nu se teamă de dificultăți externe și interne Din păcate, toți adevărații Selbstdenker'bi ai epocii sale erau prea ocupați cu propriile lor sisteme pentru a se cufunda mult timp în opera gânditorului nostru Acel Selbstdenker, la care a visat Maimon, nu s-a născut nici în vremea lui, nici în vremurile de mai târziu Iar Salomon Maimon, prin voința sorții rele, a rămas aproape peste bord de marea autostradă a dezvoltării filozofice Și, între timp, semnificația lui Maimon este mare atât în trecut, cât și în prezent În primul rând, lucrările sale reprezintă acel punct istoric din care este cel mai convenabil, mai simplu și mai util să te orientezi atât în raport cu faptele lui Kant, cât și în raport cu filosofia idealismului german în general Ceea ce este încă prea ascuns în Critica rațiunii pure, care este acoperit în ea cu haine din vechiul stil dogmatic, apare la Maimon tăios și limpede ca un abis care cască Ceea ce este deja atins și solidificat în Fichte, ceea ce este în cele din urmă realizat și solidificat la Hegel, îmbrăcat în hainele unui nou dogmatism transformat, trăiește cu Maimon încă în mișcare, dezvăluind adevăratul puls al întregii epoci filosofice Învârtindu-se în atmosfera speculațiilor lui Maimon, se simte ca pe o trecătoare, pe acea creastă, din care se vede atât de clar poteca deja parcursă și cu atâta certitudine se conturează drumul înainte Pingându-se în adânciturile gândirii lui Maimon, se găsește chiar în centrul acelui cazan în care fierbea gândul german de atunci, se apropie de cel mai intim motiv al întregii mișcări Aici devine destul de clar ce a vrut Kant, dar la ce nu s-a gândit până la capăt și nu a putut gândi Aici, cu o evidență imperioasă, cresc și alte cerințe și aspirații, care au dat naștere marilor sisteme ale lui Fichte și Hegel Într-un cuvânt, aici se dezvăluie ochilor cercetătorului nervul gol al uneia dintre cele mai mari epoci filosofice Învățăturile filosofice ale lui Maimon reprezintă cel mai intim și, în același timp, cel mai caracteristic moment al dezvoltării filozofiei idealismului german Asa cum fara Kant nu ar exista nici Maimon, nici intreaga miscare, tot asa fara Maimon nu ar exista Fichte si Hegel, pentru ca nu ar exista Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO procesul de dezvoltare a speculaţiei kantiene de la Kant la Fichte E cam înfricoșător să spui! Dar acest lucru trebuie spus deschis și definitiv pentru a-l reabilita în sfârșit pe Maimon din punct de vedere istoric și a-i reda demnitatea nerecunoscută Filosofia lui Maimon nu este un fenomen lateral și secundar al unei anumite epoci filosofice, ci un moment necesar, un ingredient sintetic al liniei generale de dezvoltare filosofică, din

cauza condițiilor nefavorabile, odată pierdute și încă negăsite Cu toate acestea, acesta nu este sfârșitul semnificației lui Maimon în trecut În speculațiile sale filozofice, mai clar decât oriunde altundeva, există legături intime care unesc mișcarea filosofică începută de Kant cu reprezentanții clasici ai filosofiei din toate epocile anterioare Este aici, la Maimon, fiind în momentul formării sale, adică cea mai plină de viață și cea mai activă, doctrina kantiană este văzută ca fiind în mod fundamental asemănătoare cu învățăturile lui Platon și filozofia creștină, și Cabala, și Spinoza, și Leibniz și Hume Tocmai aici pot fi găsite dovezi de nerefuzat că filosofia lui Kant este o continuare a lucrării altor mari filozofi și că revoluția realizată de ea este ceea ce au urmărit și s-au străduit Propunând și subliniind această continuitate a creativității filozofice, Maimon a avut o influență enormă asupra sistemelor lui Fichte, Schelling și Hegel și un serviciu enorm adus întregii mișcări a kantianismului în general Maimon nu este mai puțin important pentru prezent Întreaga mișcare neo-kantiană care a apărut acum o jumătate de secol cu apelul: Înapoi la Kant! inconștient pentru sine se sprijină pe Maimon Toate ideile care au dominat mintea acestuia din urmă și au apărut în mintea lui despre Critica rațiunii pure, toate și-au găsit aplicarea în dezvoltarea neokantiană a doctrinei kantiene Și, dimpotrivă, nu există un singur gând semnificativ printre reprezentanții neokantianismului modern care să nu fi fost deja exprimat într-un fel sau altul, într-o formă sau alta, de Maimon La acesta din urmă, ca la o vatră, sunt citate toate manifestările gândirii neokantiene În ea primesc legătura lor clară cu toate dezvoltările anterioare ale filosofiei; în ea găsesc o justificare pentru existența lor, o explicație pentru a lor
 numerar necesar și o evaluare a jumătate de secol de activitate În cele din urmă, conceptul filozofic al lui Maimon are încă o semnificație independentă, non-istorică În fața ei, filosofia a văzut pentru prima dată scepticismul critic combinat cu monadologismul epistemologic Hume și Leibniz, duși prin creuzetul criticii kantiene, au fost astfel sintetizate într-un întreg armonic, redus, ca să spunem așa, la același numitor Rezultatul a fost o doctrină deosebită, lipsită de orice semne de eclectism și imprimată cu o originalitate incontestabilă Numele de "sistem de coaliție" dat acestuia de însuși Maimon, așadar, nu este potrivit, deoarece marchează doar poziția istorică externă a lui Maimon, și nu esența interioară a doctrinei sale Și, în general, este dificil să numim învățătura lui Maimon sistem După cum am menționat mai sus, Maimon nu este un sistematist, ci un căutător Predarea lui este un sistem non-sistematic, sau, mai degrabă, o căutare sistematică *) Tocmai în aceasta se află tipicitatea, originalitatea și un fel de unicitate În această natură nesistematică se află cel mai valoros și mai instructiv lucru pe care gândirea acestui filozof l-a dat lumii Tipicul Selbstdenker, care nu pretinde nici titlul de om de știință, nici titlul de arhitect filozofic), el trebuie recunoscut drept cel mai autentic critic, cel mai autentic "iubitor de adevăr") și, în această calitate clasică, a făcut subiectul de tot felul de imitaţii filozofice Salomon Maimon s-a născut în) în familia unui chiriaș evreu sărac Încă din copilărie, a început să dea dovadă de abilități extraordinare și curiozitate extraordinară Dezvoltarea sa inițială a decurs în cele mai primitive condiții de viață, la început sub îndrumarea lui *) Lebensb II ; Tr) El însuși își numește odată învățătura "non-sistem" (Tr), deși este sigur că este reprezentantul unui concept nou, destul de definit și complet în temelii (Streif))

Streif III, ; vezi și Lebensb II - ; Buturuga și urm) Tr , ;
^treif , , ; Lebensb IL Vorrede ; logică Există dovezi care sugerează că s-a născut cu un an mai devreme, i e în (vezi Die Philosophie Salomon Mai nions ( ) S) * Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO de tatăl său rabin, apoi la o școală evreiască din apropiere și, în cele din urmă, la școala talmudică, toate etapele căreia trecuse deja până la vârsta de nouă ani Nu avea încă unsprezece ani când a început viața lui de căsătorie și era timpul să se gândească să câștige bani Dar odată cu învățăturile care i-au asigurat hrana, corectarea Sfintelor Scripturi etc , a continuat cu tot mai multă râvnă să se dedice studiului înțelepciunii rabinice, astfel încât, la vârsta de șaisprezece ani, era deja un antrenat pe deplin rabin Era, desigur, imposibil pentru Maimon să se oprească acolo Pe de o parte, din Talmud a fost în mod natural atras de Cabala, în studiul căreia a înțeles rădăcinile panteiste ale religiei iudaice și s-a îndepărtat de conținutul naiv superstițios al credinței religioase Pe de altă parte, cadrul dogmei religioase era prea îngust pentru el: era atras de știință, de cunoașterea seculară Două circumstanțe l-au împiedicat pe Maimon în această direcție: necunoașterea altor limbi, cu excepția ebraică și a jargonului, și complet îndepărtat de acele centre în care se desfășura viața spirituală din acea vreme Și peste ambele împrejurări a triumfat dorința lui puternică de cunoaștere Autodidact, după ce a depășit dificultățile limbii germane și apoi s-a familiarizat cu o serie întreagă de cărți științifice speciale, pentru care a trebuit să meargă de mile până la rabinul-șef din acele locuri, a decis să-și părăsească familia, și patria sa, și cariera unui rabin care i se deschidea, pentru a putea zeci de ani, să rătăcească prin diverse orașe ale Europei, căzând adesea într-o sărăcie de nedescris și, cu sinceritatea și sinceritatea sa, făcându-și dușmani și îmbolnăviți -doritori peste tot Prin Koenigsberg și Stetin, a ajuns cumva la Berlin, unde îl așteptau grele încercări: comunitatea evreiască din Berlin a refuzat să-l accepte printre adepții lor, având în vedere insuficienta, așa cum li se părea reprezentanților săi, ortodoxie a credințelor sale religioase, iar el a fost forțat la un mod de viață cerșetor în sensul deplin al cuvântului, până când în Posen a avut norocul să se împiedice de un om care a luat parte activ la el și a aranjat Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON lui o slujbă Maimon a petrecut aici câțiva ani, dedicându-și timpul liber studiului lui Maimonide Soarta părea să-i zâmbească după lunile dureroase de vagabondaj "A fost, fără îndoială, cea mai fericită perioadă din viața mea", scrie el în Autobiografia sa Dar chiar și această prosperitate a luat sfârșit, datorită refuzului lui Maimon de a lua în calcul superstițiile umane și de a-și păstra părerile pentru sine Din Posen s-a mutat la Berlin, de data aceasta fără a avea nevoie de acordul comunității Aici a început cunoașterea lui cu filosofia contemporană Din întâmplare, în mâinile lui i-a căzut Metafizica lui Wolf, ceea ce i-a trezit, mai ales din partea teologică, o serie de îndoieli, pe care le-a expus în ebraică și le-a trimis lui Mendelssohn Acesta a fost primul motiv pentru cunoștința lor personală, care a jucat un rol foarte important în viața lui Maimon, având în vedere ajutorul pe care Mendelssohn i l-a oferit în mod repetat, atât practic, cât și teoretic În continuare, Maimon s-a îndreptat către studiul lui Locke și Spinoza, lovindu-i pe toată lumea cu profunzimea criticii sale și cu uimitoarea sa capacitate de a pătrunde în esența lucrurilor Viața lui exterioară era în acest moment extrem de dezordonată Având în permanență nevoie de mijloace de existență, dar neștiind ce să aleagă ca profesie de viață,

s-a repezit dintr-o parte în alta, contand mereu pe ajutorul altcuiva Apropo, a dedicat trei ani studiului farmaciei, ceea ce, desigur, nu a dus la niciun rezultat practic O oarecare licențiere din partea lui, care a însoțit comportamentul haotic al comportamentului său, și intrigile omniprezente răi s-au pus împotriva lui și aici a acelor oameni de care depindea, astfel încât până și Mendelssohn i-a recomandat să părăsească Berlinul Astfel a început o nouă rătăcire pentru Maimon Din Berlin a plecat mai întâi la Hamburg, apoi la Amsterdam; după o ședere de nouă luni cu un binevoitor din Amsterdam, a decis să se întoarcă la Berlin Pe drum, la Hamburg, sub presiunea unor condiții materiale grele de viață, a încercat să accepte creștinismul, care s-a încheiat pentru el cu totul fără succes, datorită aceleiași incapacități de a se preface și ipocrizie Dintr-o coincidență întâmplătoare, i s-a oferit, atunci, șansa de doi ani de a urma un gimnaziu în Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Alton, la care a descoperit, în opinia profesorilor săi, o abilitate complet neobișnuită în matematică și filozofie După ce a terminat gimnaziul, Maimon a plecat la Berlin la vechii săi prieteni de la serviciu Nu mai era posibil să existe în acest fel, deoarece a existat până acum în cea mai mare parte Era necesar să stea pe picioarele proprii, căci sursele de ajutor gratuit erau complet epuizate Mendelssohn l-a invitat să scrie cărți științifice în ebraică pentru evreii polonezi Dar prima încercare a lui Maimon în această direcție a fost, prin împrejurări neprevăzute, un fiasco complet Apoi s-a dus la Breslavl, unde cunoștința lui cu Garve, care l-a ajutat de bunăvoie să se stabilească, i-a adus un mare folos; dar nici la Breslau Maimo-bine nu stătea liniştit şi pentru a patra oară s-a dus la Berlin Aici i-a căzut pentru prima dată în mâinile sale Critica rațiunii pure, pentru care era deja atât de pregătit încă de la primii pași ai vieții sale mentale prin însuși părtinirea filosofării sale și cunoașterea cu care a servit ca un teren concret pentru apariția primei și celei mai remarcabile sale opere filozofice Din acel moment, viața lui Maimon a căpătat un caracter mai monoton, împărțit între învățământ și alte ocupații care îi susțineau existența slabă, pe de o parte, și munca de prezentare a propriilor gânduri, pe de altă parte A trăit ca un excentric, singur și abandonat, păstrând în suflet o dragoste arzătoare pentru adevăr și o incapacitate completă de a ascunde adevărul și părerile sale adevărate În cele din urmă, soarta i-a dat, totuși, un admirator capabil să creeze condiții ideale pentru existența lui Dar era deja prea târziu: fosta cerșetorie și malnutriția aproape constantă subminaseră corpul, luaseră putere Iar Maimon a murit în moșia contelui Kalkreith în anul , având doar de ani Când îi citești narațiunile autobiografice despre rătăcirile și privațiunile vieții sale nefericite, te întrebi și te întrebi cum a putut el să se ridice la cel mai înalt punct al speculațiilor filosofice și să nu piardă poziția mentală pe care a ocupat-o în cele mai dificile condiții de viață? Cum a putut el, un vagabond și un cerșetor, să se ridice în așa măsură încât Kant să admită deschis că nu numai că niciunul dintre pro- Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON tivnikov nu l-a înțeles mai bine pe el și esența problemei, dar "că, în general, doar câțiva pot poseda atâta ascuțime a gândirii în cercetări atât de profunde precum domnul Maimon" *)? Cum a putut el, autodidact și diletant, să ajungă la o astfel de înălțime a cunoștințelor filozofice, încât Fichte să-și declare fără ezitare "respectul fără margini" în fața talentelor sale *)? Cu adevărat mare este spiritul uman și biruiește! Toate lucrările de orice semnificație au fost scrise de Maimon în cei doi ani dintre și Prima dintre acestea,

Versuch über die Transcendentalphilosophie mit einem Anhang über die symbolische Erkenntniss und Anmerkun-gen, care a fost deja menționată mai sus, a fost publicată în și este cea mai remarcabilă lucrare a gânditorului nostru Toate celelalte fie repetă, fie dezvoltă în special punctele de vedere deja clar exprimate aici Și, trebuie să recunoaștem, în ciuda prezentării haotice, a limbii germane proaste și a dificultății interioare a însuși modului de gândire al lui Maimon, această primă lucrare este, totuși, mai clară și mai convingătoare decât toate celelalte, dacă ți-ai da necazul să-l înțelegi și să gândești cu propriile forțe principalele gânduri într-o ordine mai sistematică Maimon scrie următoarele despre apariția sa în Autobiografia sa: "Am studiat această carte ("Critica rațiunii pure"-B Ya) într-un mod extrem de curios La prima lectură, am dat o idee întunecată despre fiecare dintre departamentele sale; apoi am încercat să-mi clarific prin intermediul unor reflecții independente, pentru a pătrunde astfel în gândurile autorului; și aceasta, într-adevăr, este ceea ce se numește înțelegerea oricărui sistem; Ei bine, și din moment ce îi învățasem pe Spinoza, Hume și Leibniz exact în același mod, a fost destul de firesc să ajung la un fel de sistem de coaliție Într-adevăr, acest lucru s-a întâmplat, iar treptat am început să îl prezint sub formă de note și explicații Criticii Rațiunii Pure, urmând modul în care s-a dezvoltat în capul meu Aici a crescut în cele din urmă filosofia mea transcendentală !) Vezi scrisoarea către Hertz) Vezi Fichte: S Werke I, S , , Anm , , ; cp Schelling: S Werke Reihe Bd S Anm , ,) Lebensb II, Biblioteca "Runivers" S B YAKOVENKO În plus, Maimon a scris mai multe "Philosophisches Wõrterbuch oder Beleuchtung der wichtigsten Gegenstãnde der Philosophie in Alphabet-Ordnung" (B ,), cu scopul de a contribui astfel la clarificarea conceptelor și stabilirea unui sistem unificat de desemnări filozofice; Lebensgeschichte Von ihm selbst geschrieben und herausgegeben von KP Moritz Theîle (-); Bakons von Verulam neues Organon Mit Anmerkungerivon Sa-lamon Maimon" (B) "Über die Progressen der Philosophie" (i)> pentru a formula pe scurt sensul principal al scepticismului critic și a-l pune în legătură cu doctrinele lui Wolf, Leibniz și Kant; "Streifereien auf dem Gebiethe der Philosophie" ( ), unde sunt expuse punctele de vedere ale lui Maimon asupra frumuseții și este tipărită corespondența sa polemică cu Reinhold; Anfangsgründe der Newtonischen Philosophie von Dr Pemberton Ans dem Englischen mit Anmerkungen und einer Vorrede von Salamon Maimón" (Th) "Die Kategorien des Aristóteles mit Anmerkungen erläutert und ais Propãdeutik zu einer Théorie des Denkens dargestellt" ( ); Versuch einer neuen Logik oder Théorie des Denkens nebst angehangten Briefen des Philaletes an Aenesidemus ( ), în care sunt date o reformă a logicii formale și o critică a scepticismului dogmatic; "Kritische Untersuchungen über den menschlichen Geist oder das hõhere Erkenntniss und Willensvermõgen" ( ), ultima lucrare a lui Maimon, în care dă din nou o expunere a tuturor punctelor de vedere cu o sistematicitate și o consistență relativ satisfăcătoare În plus, Maimon a scris o serie de articole în reviste: "Berliner Journal für Aufklârung", "Berliner Monats-schrift", "Deutschen Monatsschrift", "Berliner Archiv der Zeit", "Moriz'schen Magazin für Erfahrungs-Seelenlehre", pentru același interval de timp Acest eseu este interesat în principal de poziția sistematică a lui Maimon Spre deosebire de alte prezentări, de obicei sprijinindu-se pe Maimon împotriva lui Kant, Rhine- Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON aur etc x), îl va scoate mai întâi în afara cadrului istoric pentru a-și prezenta învățătura în toată originalitatea și semnificația ei Și abia atunci va

fi indicată pe scurt relația lui Maimon cu cei mai mari gânditori din toate epocile, de la care a primit cutare sau cutare revelație filosofică În concluzie, va avea loc o scurtă confruntare a vederilor sale fundamentale cu învățăturile filosofice ale modernității, care au dominat ultimul sfert de secol în Germania, ceea ce va confirma de fapt înalta părere a lui Maimon care a fost exprimată mai sus Principalele trăsături ale conceptului filozofic al lui Maimon Trei trăsături caracterizează în general doctrina filozofică a lui Maimon: conștiinciozismul, intelectualismul și scepticismul *·) Ученіе Маймона получило впервые обстоятельное изложеніе лишь у Erdmann'a См его: Dezvoltarea speculației germane de la Kant Vol st Abth p urm Cp также: Ed Zeller: Istoria filosofiei germane p urm ; Kuno Fischer -Istoria filosofiei moderne Vol (ediții) S și următoarele; Win-deïband: Istoria filosofiei moderne ed Vol p urm -Спеціальныхъ работъ о Маимонѣ очень мало: Witle: Salomon Maimón ( ); Încercările epistemologice ale lui Moelttner'· Salomon Maimon de a îmbunătăți filosofia lui Kant ( ); Rosenthal: Încercarea lui Salomon Maimon de a filozofiei transcendentale în relația sa cu transe en estetica și analitica dentară a lui Kant - Journal for philosophy and ph Critica ( ) I Viziunea etică ungen von Salomon Maimón in ihrem Verhãltnis zu Kants Morallehre ( ) Rubín: Die Erkenntnisstheorie Maimons in ihrem Verhãltnis zu Cartesius, Leibnitz, Hume und Kant ( ), Gotiselig: Die Logik Salomon Maimons ( ) Wegener: Die Transzendentalphilosophie S Maimons ( ) Toate aceste lucrări, cu posibila excepție a articolelor lui Resenthal, nu merg mai departe decât transmiterea naivă și slab dezvoltată a învățăturilor lui Maimon Despre înțelegerea interioară a scepticismului său critic și legătura acestuia din urmă cu metafizica diferențialistă, precum și despre ficționismul epistemologic, nu se vorbește aici Găsim multe observații interesante în cartea lui Lask: Fichtes Idealismus und die Geschichte ( ) S GBP, și urm , , și urm , , , GBP; în Commentar zu Kants Kritik der reinen Vernunft Bd ( ) (vezi în special S și urm) Vaihinger, precum și în marea sa carte: Die Philosophie des Als Ob ( ), cm S , f , , f , f , , Când acest articol era deja scris, a apărut o mare, deosebită lucrare despre Maimon, scrisă de pr Kunțe (Die Philosophie Salomon Maimons) Dacă cineva nu poate fi pe deplin mulțumit de opera lui Kunze, în sensul aducerii concepțiilor filosofice ale lui Maimon într-un întreg coerent, atunci în orice caz nu mai este nimic de visat în sensul unei minuțiozitate și al detaliului expunerii acestora vederi și iluminarea semnificației lor istorice Biblioteca "Runivers " B YAKOVENKO § i Conștiincioismul lui Maimon se exprimă în faptul că conștiința primește primatul absolut în filosofia sa Totul începe și se termină Nu există nimic care să nu fie, într-o formă sau alta, conținutul său, care să nu poată fi rezolvat într-un fel sau altul în conștiință, umană sau divină*) În afara conștiinței, nu numai că nimic nu există, dar nimic nu este posibil; căci însuși conceptul de "exterior" presupune ca bază conștiința, este doar varietatea ei, adică reprezintă o anumită relație în interiorul conștiinței *) Toate formele posibile ale existentei cu adevărat, posibile și necesare, toate formațiunile abilității cognitive, toate obiectele percepției și senzației, toate scopurile și obiectele aspirației voliționale, nu sunt altceva decât definiții, stări, manifestări și conținuturi ale conștiinței Acesta din urmă este "cel mai înalt concept generic, cel mai general și, prin urmare, funcția cea mai nedefinită") Fiind un început atât de inegalabil și cel mai original punct de plecare, este în același timp înzestrat cu proprietatea determinabilității absolute: nu există nicăieri, ca atare,

ci se dezvăluie în fiecare conștiință separată sau specifică ca condiție generală, generică) În sine, în extrema sa indefiniție, este un produs al reflecției asupra conștiințelor individuale concrete) A-l aborda înseamnă a refuza orice definiție în sensul literal al cuvântului, înseamnă a gândi toate proprietățile posibile, toate calitățile definite; chiar şi conştiinţa subiectului şi obiectului trebuie eliminată) Pentru conștiință în general nu există, așadar, o expresie complet adecvată, un concept complet corespunzător Din aceasta nu rezultă însă că suntem lipsiți de orice idee de conștiință în general Căci ideea de ea sau conceptul în sensul cel mai larg al cuvântului este stabilită tocmai prin faptul că ne gândim la el pentru noi înșine ca la ceva premergător L Tg -) Tr ; Streif Annie) Kat ; Buturuga , ; Streif *) Kat de asemenea, - ; Buturuga ; Streif Kat f) Tr - , f ; Buturuga f Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON toate definițiile și conceptele posibile Deci, la urma urmei, admite o anumită certitudine, și anume, fiind luată ca singura condiție a tuturor felurilor posibile de conștiință determinată*) Este acel X nehotărât care este definit ca a, b, c etc , și pentru care este destul de suficient în sensul larg să definim această nedeterminare inerentă acestuia *) Maimon indică următoarele varietăți ale acestei funcții generice comune: senzație, contemplare, reprezentare, concept, idee, voință, simțire Primele trei reprezintă aspecte diferite ale conștiinței dăruirii senzuale Senzația este un moment calitativ elementar al acestuia din urmă, care nu există nicăieri în sine și este accesibil doar analizei reflecției În ea nu există încă un conținut obiectiv și înseamnă doar relația capacității cognitive cu subiectul) Percepția este un dat, luat din partea materialității sale calitative și în afara oricărui design spațial și temporal și constă din multe senzații Este, de asemenea, un produs al reflexiei) Doar contemplația este o stare reală și independentă de conștiință În ea, senzațiile și percepțiile sunt date în relații temporale și spațiale Contemplarea este un dat viu și natural; este oarbă şi aduce cu sine numai hrana necesară apariţiei şi dezvoltării funcţiilor superioare ale conştiinţei, manifestându-se în aceasta din urmă, parcă, sub forma unui imbold care o îndeamnă la acţiune De asemenea, este lipsită de orice legătură cu obiectul și este o condiție pasivă pentru conștiința acestui din urmă) Funcția conștientă a conceptului și a ideii este diametral opusă Prima dintre ele înseamnă un moment sintetic efectiv al conștiinței cunoașterii: clarifică întunericul senzației, conectează în interior elementele disparate ale percepției și stabilește legile contemplației unite din exterior Conceptul este conștiința fundației, conștiința căreia: de ce? În timp ce contemplarea este doar conștiința că:) jurnal) Kat -) Streif , t; Warterb ; Tr urm , i , urm , í) Streif USD; Untersuch) Kat ; Buturuga și urm ; Untersuch f Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Ce? Ca pârghie principală a activității sintetice a cunoașterii, conceptul este principalul vinovat al obiectivității; mai mult, este principiul creator al acestuia din urmă Numai în ea și prin ea conștiința își primește relația cu obiectul Ca un concept, o idee marchează un moment efectiv al conștiinței; dar eficacitatea ei nu mai este constitutiv-determinantă, ci reglativă: ideea este conștiința sarcinii care se confruntă cu capacitatea cognitivă, conceptul și anume: sarcina de a-și găsi "de ce" pentru fiecare "ce" Cu alte cuvinte, o idee este conștiința modului în care cineva trebuie să gândească și să cunoască, adică modul de lucru în concepte) Reprezentarea este conștiința datei, dar nu a senzațiilor și a percepțiilor, ci a obiectului; ea presupune activitatea conceptului

și este un dat post-sintetic, în timp ce contemplația este un dat pre-sintetic Reprezentarea este, parcă, o a doua ediție a contemplației, o ediție îmbunătățită și corectată În timp ce contemplația este generată de activitatea orbește asociativă a puterii imaginației, reprezentarea este produsul activității imaginației, supusă în întregime îndrumării conceptelor) În ceea ce privește restul funcțiilor conștiinței, ele, ca atare, semnifică și trăsăturile primitive ale conștiinței în general: activitate și emoționalitate În viața conștiinței, totuși, ele se schimbă și se diferențiază în funcție de varietățile de conștiință cunoaștere enumerate Stările de cunoaștere mai senzuale sunt însoțite de forme mai senzuale ale conștiinței emoționale și voliționale; dimpotrivă, actele de cea mai înaltă capacitate de cunoaștere sunt însoțite de stări emoțional-volitive de natură intelectuală) Toate aceste funcții ale conștiinței în general sunt în cea mai strânsă legătură între ele și nu pot fi separate decât artificial unele de altele, prin reflecție) În legătura lor vie, pentru prima dată, ceea ce se numește de obicei obiect își găsește realizarea Subiectul este o sinteză a diverselor aspecte) Tr și urm , și urm ; Streii ; Buturuga și urm ; Kat ft) Tr , urm , urm ; Buturuga urm ; Untersuch și urm) Streif f , , ; Tr f , f ; Untersuch) Untersuch și urm ; Streif f , ") Buturuga f Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON sau elemente ale activităţii cognitive a conştiinţei în general, colorate într-una sau alta culoare emoţional-volitivă În acest caz, este deosebit de importantă legătura reciprocă, inseparabilă, dintre conştiinţa unui dat şi conştiinţa unităţii obiective (concept) Constiinta a dat, i e contemplarea înseamnă întotdeauna activitatea de gândire, care transformă datul dat în obiect real; indirect, prin urmare, are în vedere chiar acest obiect în realizarea sa viitoare La rândul său, conștiința unității obiective, adică concept, are întotdeauna în vedere un fel de dăruire, ca material al activității sale, ca caz al manifestării sale, care trebuie transformată de el într-un gând, adică obiect real *) Aceasta dezvăluie cu deplină claritate întreaga imaginaritate interioară a notoriului lucru în sine și întreaga lipsă de sens filosofică a conceptului său Lucrul-în-sine este un dat, luat de minte, întunecat de jocul imaginației, de parcă ar fi fost deja un obiect gândit Aceasta este auto-amăgirea conștiinței și nu o sursă cu adevărat invizibilă a activității sale cognitive) Sugestia unui factor extern către conștiință care îl afinează în mod misterios implică contradicho in adjecto Căci pentru a-și da seama în mod clar de esența sa generală, chiar dacă doar din partea activității sale afective, este necesar să stai în afara conștiinței și să surprinzi momentul influenței acestui factor asupra conștiinței, independent de acest proces de capturarea acestuia Altfel, este imposibil să se țină cont de ceea ce cade în seama conștiinței și de ceea ce este livrat din exterior, adică în chiar procesul de afinare nu se poate descoperi un moment care semnifică un lucru în sine independent de conștiință Este imposibil să devii în afara conștiinței, deoarece fiecare punct de vedere este o funcție a conștiinței) Prin urmare, lucrul în sine este un moment al conștiinței în sine Dar tocmai din acest motiv este o contradictio in adjecto, deoarece este o astfel de creație a conștiinței încât nu vrea să-și amintească *) Streif ,) Kat - ; Buturuga -) jurnal p , p ,) jurnal , , ; Untersuch Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO despre originea lui Așa-numitul bun simț, adică munca de zi cu zi a gândirii, ghidată de puterea imaginației, abundă în astfel de prejudecăți și autoînșelăciuni În acel moment, când stările senzuale ale conștiinței așteaptă interpretarea lor rațională în

conceptele minții, imaginația apare brusc, prinde câmpul de acțiune în mâinile sale, liniștește mintea cu abundența imaginilor sale și apoi complet domină regatul său, folosindu-și formele ami și principiile la propria discreție Apoi, o imagine a unei lumi exterioare, independentă de ea, crește înaintea conștiinței; conștiința cade în puterea iluziei create de sine; un întuneric mental planează asupra lui, creat de propriile sale mâini "Contemplarea unui obiect nu înseamnă contemplarea unui obiect în afara conștiinței Acest lucru este lipsit de sens Roșu, de exemplu, este contemplația Dar ce se are în vedere? Un lucru care se află în afara conștiinței, care devine roșu în conștiință, este un nonsens evident! Tendința de a-și explica astfel contemplația se bazează pe o iluzie ușor de înțeles a puterii imaginației În contemplarea roșului, nimic nu este contemplat decât roșu Întrucât contemplația trebuie să aibă o relație cu un obiect din afara lui, aceasta nu înseamnă că are o relație cu un obiect din afara conștiinței; se referă la obiectul conștiinței, care, totuși, nu este contemplația, ci o altă funcție a conștiinței Contemplarea este legată de gândire, la fel cum aceasta din urmă este legată de contemplare Contemplarea este un obiect al gândirii, adică un astfel de obiect, care prin gândire se transformă într-un obiect mental Acest obiect mental, la rândul său, este un obiect de contemplare, adică un astfel de obiect, în a cărui față este contemplat acest obiect mental Obiectul contemplației unei culori albe este, așadar, un obiect mental, zahărul, la fel cum obiectul gândirii (sintezei) este contemplarea unei culori albe") Deci, conștiința în general este autosuficientă și omniprezentă În mâna lui dreaptă, tot ce există, tot ce se întâmplă, își găsește refugiul Lucrul în sine este o născocire a unei imaginații sălbatice, un produs urât al unei conștiințe obscure În realitate nu este și nu poate fi; pentru că totul este înăuntru) Untersuch f ; Streif ; Buturuga) Kat - Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON conștient Este posibil să se păstreze cel puțin o anumită semnificație pentru ea numai dacă este prevăzută cu un fel de funcție conștientă intern, i e clar de rolul său istoric Acestea sunt cele două rezultate principale ale acelei analize fenomenologice pe baza căreia se construiește conștiincioismul lui Maimonov § Intelectualismul lui Maimon este în strânsă înrudire cu conștiinciismul său și se reflectă în convingerea sa fermă că rațiunea (umană sau divină) guvernează tot ceea ce există, că în rațiune se află atât ultimul criteriu, cât și ultima măsură a oricărei cunoștințe mintea este funcția principală, chiar și esența, spiritul uman Această convingere străbate ca un fir roșu întreaga viață și toată opera filozofică a gânditorului nostru Ea își găsește prima și deja destul de certă expresie în acea interpretare raționalistă a religiei iudaice, pe care Maimon o realizează în zorii vieții sale prin propriile sale eforturi El respinge cu hotărâre toate ideile vag alegorice ale Talmudului și Cabalei, respinge admirația oarbă pentru litera și ritualul rabinismului și se străduiește să restaureze religia părinților săi în naturalitatea ei primară și rezonabilă "O religie melancolică și visătoare", ne spune el despre primele semne ale dezvoltării sale spirituale, "s-a transformat treptat într-o religie rațională; locul slujirii sclavilor lui Dumnezeu a fost luat de dezvoltarea liberă a capacității cognitive și a moralității; iar perfecțiunea a fost recunoscută de mine ca fiind condiția adevăratei fericiri "Suntem destinați", spune el în altă parte, "să atingem perfecțiunea cunoscându-L pe Dumnezeu și imitându-i acțiunile Rugăciunea este doar un semn exterior al cunoașterii perfecțiunilor divine și, ca rezultat extern al unei astfel de cunoștințe, are sens

numai pentru o persoană simplă, care de la sine nu este capabilă să ajungă la o astfel de cunoaștere Noi, înțelegând însuși scopul rugăciunea și putând-o realiza direct, nu mai trebuie să ne rugăm; este pentru noi un apendice de prisos" *) "Religia mea nu îmi poruncește niciuna J) Lebensb П -) Lebensb I - Biblioteca "Runivers" G B YAKOVENKO ce să nu crezi, ci doar să gândească adevărul și să facă binele Consolidându-se în acest punct de vedere după o lungă aprofundare în remarcabila creație a lui Maimonide, More Nevohim, Maimon ajunge la o formulare pur modernă raționalistă a esenței lui religia poporului său Toate straturile de fantezie, simbolism și imagini senzuale întunecate sunt distruse de el în favoarea calculelor sistematice uscate ale rațiunii Religia își cedează astfel locul în sufletul lui Maimon filozofiei; filozofia se dezvoltă dintr-o nevoie irezistibilă de a intelectualiza înțelegerea religioasă a lumii Religia credinței este înlocuită de o religie consecventă și de nezdruncinat a rațiunii, pe care Maimon o declară peste tot *) Nu se satură să-și înjure "dragostea adevărului") El nu se oprește nicio clipă în predicarea influenței înnobilatoare și chiar îndumnezeitoare a activității cognitive "Recunosc pentru omenire un singur interes, interesul pentru adevăr" *) "Cel mai înalt țel al omului este cunoașterea adevărului" i) "Nu este nimic mai important pentru un om în dezvoltarea cunoștințelor sale, îmbunătățirea caracterului său moral și promovarea fericirii sale decât cunoașterea de sine" β) Sustragerea de la rațiune și urmărirea altor motive, de exemplu, instrucțiunile puterii imaginației, este realizarea împărăției lui Satana, promovarea victoriei lui Ahriman asupra lui Ormuzd, moartea adevărului și a binelui) x) Witte: Salomon Maimon ( ) s) În acest sens, răspunsul pastorului, la care Maimon s-a îndreptat cu o cerere de a-l converti la creștinism, și căruia i-a spus sincer părerile sale despre religie, este extrem de caracteristic "Ești prea mult un filosof pentru a fi creștin", i-a spus pastorul Rațiunea stăpânește în sufletul tău, iar credința trebuie să se conformeze ei Priviți misterele religiei creștine ca și cum ar fi niște fabule, dar considerați rugăciunile ei pur și simplu drept legile rațiunii Nu pot fi mulțumit acum de mărturisirea ta religioasă" [vezi Witte' Salomon Maimón ( ) S] Povești și anecdote din viața intimă a lui Maimon, precum și aforismele sale, arătând profunzimea spiritului intelectualismului care l-a pătruns , cartea este plină SJ tPolffa: Maimoniana oder Rapsodien zur Charakteristik Salomon Maimon's, aus seinem Privatleben gesammelt ( )) Streif , , ; Lebensb II Vorrede ; Buturuga) Streif f s) Lebensb II) Wolff: Maimoniana ( ) S Tr Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON Acest intelectualism fără margini se manifestă la Maimon în principal în două direcții În primul rând, în ochii lui, capacitatea de a gândi, dacă nu de a se îndepărta, apoi ascunde complet toate celelalte abilități ale spiritului și ale conștiinței Se dovedește a fi centrul, sursa și desăvârșirea vieții spirituale; orice altceva are doar un sens secundar, derivat Lucrurile ajung în punctul în care "conștiința în general" este desemnată drept "cunoaștere în general" *), chiar și ca "gândire în general") "Nu este greu să arăți, spune Maimon, că toate motivele umane, în măsura în care sunt umane, pot fi rezolvate într-o singură nevoie de gândire Toate ocupațiile umane, ca atare, sunt mai mult sau mai puțin gânditoare" *) "În vremurile moderne, oamenii și-au dat seama că liberul arbitru nu este altceva decât rațiunea însăși și că aceasta din urmă trebuie să determine de la sine nu numai relația dintre mijloace și scop, ci și acest scop ultim însuși Principiile moralei, ale politicii, chiar ale gustului trebuie

să poarte pecetea rațiunii, dacă vor fi de vreun folos E) În deplină concordanță cu acest punct de vedere, Maimon schiță schema generală a moralității și a esteticii sale Morala este considerată de el fără ezitare, ca o dezvoltare practică sau aplicată a filozofiei transcendentale î$) Este, parcă, etica gândirii Frumusețea este definită de el ca fiind cea mai mare consistență între manifestările minții și manifestările puterii productive a imaginației) ; astfel încât estetica devine ceva asemănător cu estetica gândirii În cele din urmă, religia, adică cultul emoțional-volitiv al credinței, le transformă într-un cult unilateral, sec-intelectualist al rațiunii În al doilea rând, în atmosfera cunoașterii și a acțiunilor sale, Maimon înzestrează activitatea pură a gândirii cu un primat regulator necondiționat El recunoaște trei tipuri de cunoaștere: cunoașterea a posteriori sau empirică, cunoașterea a priori sau formal-materială și cunoașterea pur a priori sau pură E Kat) Tr ib) Tr eu *) Tr Vorwort) Untersuch , , e) Streif , Yui f Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" b IAKOVENKO formală, pur mentală) Primul este un produs al prelucrării de către puterea imaginației a percepțiilor empirice date în contemplația senzuală Această prelucrare se realizează conform legilor asociațiilor, conține un minim de gândire, care joacă aici rolul unui mijloc auxiliar și se remarcă prin vagul și instabilitatea ideilor sale Cunoașterea a posteriori este aproximativă, numai probabilă și, în esență, prost concepută, înțeleasă greșit și nu redusă la o necesitate asemănătoare legii Că zahărul este dulce, că soarele topește ceara, că focul din sobă aduce căldură cu el - toate acestea sunt generalizări obișnuite, convenabile în viața practică, dar lipsite de orice valoare teoretică Ei nu-și arată motivele Prin urmare, strict vorbind, nu există cunoștințe empirice; în această sferă există doar obiceiuri mentale, obiceiuri mentale-practice; aici nu se menționează legi) Cunoașterea a priori este rezultatul procesării mentale a materialului dat a priori Deși acest material este străin gândirii și nu este un produs propriu, prin natura sa formală este legat de actul mental și se pretează contabilității mentale Gândirea este capabilă să construiască din ea formațiunile necesare, destul de adecvate cerințelor sale Puterea imaginației, care realizează munca unei astfel de construcții, este în același timp complet subordonată facultății de a gândi Că o linie dreaptă este distanța cea mai scurtă dintre două puncte, că unghiurile de la baza unui triunghi isoscel sunt egale, că ipotenuza este mai mică decât suma a două catete, toate acestea sunt adevăruri necesare, de neclintit și obiective Dovada lor constă în reconstrucția lor mentală întotdeauna posibilă, în care materialul ia naștere concomitent cu procesarea sa mentală și se dovedește imediat a fi adecvat acestuia) În sfârșit, cunoașterea pur a priori este un produs al gândirii în sine Aici totul este determinat de actul gândirii, atât procesarea, cât și materialul ei Aici nu este nevoie de activitatea puterii imaginației *) Tr i urm , urm , Untersuch și urm) Tr urm , urm , urm , urm , urm ; Kat f , f , f , Untersuch f , Log ") Tr urm , urm , urm , Unters f ; Kat " Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC LUI SALOMON MAIMON, Rațiunea poartă aici toate îndatoririle, îndeplinește toate pozițiile, creează toate elementele Că unul și același obiect nu poate fi atribuit simultan două proprietăți opuse, că fiecare cauză are efectul ei și invers, că fiecare fenomen își are fundamentul - toate acestea nu sunt doar adevăruri absolut de nezdruncinat, dar nici nu au nevoie de nicio dovadă pentru a-și justifica evidența - fie material a priori sau a posteriori dat de gândire sau într-o construcție figurativă (cel puțin a priori) Ele au o

semnificaţie imediată şi autosuficientă) Maimon consideră că acest ultim tip de cunoaștere este absolut ideal În opinia sa, sarcina și scopul cunoașterii este de a realiza, în măsura în care este posibilă gândirea pur a priori, îngustând din ce în ce mai mult sfera altor forme de activitate cognitivă și, prin urmare, curățarea cunoașterii de influențele dăunătoare ale dăruirii senzoriale și ale puterii a imaginaţiei în favoarea puterii inseparabile a raţiunii În legătură cu această manifestare a intelectualismului pur, Maimon proclamă primatul formei asupra materiei Forma este legea cunoașterii, criteriul intern al activității sale *) Cu cât supremația formei este întinsă în cunoaștere, cu cât cunoașterea este mai cristalină, cu atât este mai necesară, cu atât mai profund este cuprinsă esența obiectivului; și împreună - cu cât activitatea cognitivă devine mai liberă, cu atât mai nelimitată strânsoarea ei, cu atât mai puternică este încrederea în el Forma este legea originii cunoașterii, principiul generării acesteia prin acțiunea autonomă a gândirii pure În contrast cu aceasta, materia este afirmarea unei facticități brutale, vagi, este un semn al limitării și subiectivității cunoașterii Calea cunoașterii pleacă de la ea, ca din împărăția lui Satana și ispita *) Iar principala cerință a cunoașterii este cerința transformării întregii materii disponibile în relații de formă Acest lucru este realizabil doar printr-o gândire pur analitică Sinteza conține întotdeauna un fundal întunecat, străin gândului pur, unele) Tr urm , urm , urm , urm ; Untersuch ani) Tr și urm , și urm ,) Kat şir , Streif) Worterb - ; Stradă ; Tr , - I,) - , * * Biblioteca "Runivers" V YAKOVENKO vreun fundament care se află în afara gândirii pure*) Și în acest sens el este imperfect * *) Ori de câte ori este posibil, sinteza ar trebui înlocuită cu analiză, iar varietatea cunoștințelor sintetice redusă la câteva principii analitice Punctul final în acest sens va fi reducerea întregului conținut al cunoștințelor umane la un singur concept) Dar această limită este infinit de îndepărtată și realizabilă doar din rațiunea supraomenească Caracteristica generalis, obiectul viselor intelectuale constante ale lui Maimon, fiind în ochii lui cea mai completă realizare a unui asemenea analiticism, este doar o idee de care mintea umană se poate apropia efectiv, dar pe care nu o poate realiza § Scepticismul lui Maimon se află în cea mai strânsă legătură cu intelectualismul său Ea se manifestă, pe de o parte, într-o neîncredere profundă în existența reală a cunoștințelor științifice necesare și obiective și, pe de altă parte, într-o îngustare extremă a competenței juridice a științificității pure în general Prezentarea energică a întrebărilor cunoștințelor științifice: quid júris? și quid facti? Maimon își subminează însăși temeliile, își scutură cele mai puternice fundații și, în cele din urmă, nu lasă o fărâmă de sol fertil de beton în deplina proprietate a științificității Spiritul de îndoială mătură prin el în toate domeniile cunoașterii științifice, lăsând în locul său văile înflorite ale științelor naturii, matematicii și filosofiei deșertului mort Într-adevăr! Așa-numitele cunoștințe științifice naturale nu satisfac nici întrebarea: quid juris?, nici întrebarea: quid facti? Chiar dacă presupunem existența reală a cunoștințelor empirice necesare (care nu pot fi decât adevărurile științei naturii), atunci necesitatea care stă la baza acestora va trebui să fie recunoscută ca subiectivă și insuficientă; deoarece aceste cunoștințe nu dau o idee clară despre originea și esența materialului lor, adică efectuează *) Kat tu; Tg ,) Tr - , ,) Tr) Tr și urm Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON aplicarea deliberată inconștientă a activității mentale la ceva străin și independent de ea

Cum este posibilă o astfel de aplicație? Ce înseamnă? Unde sunt principiile sale directoare? Care este adevărata sa bază? - Știința naturii nu oferă niciun răspuns la aceasta și, prin urmare, este neputincioasă în fața scepticismului juridic Aplicarea efectivă a adevărurilor necondiționate ale matematicii și filosofiei să se găsească în el! Nu ajută la nimic Până în momentul în care această aplicație este justificată prin gândire în sine și nu este făcută necesară în mod obiectiv, adevărurile faptice ale cunoștințelor experimentale vor rămâne subiective, adică în cele din urmă adevăruri arbitrare şi dubioase*) Cu toate acestea, știința naturii este insuportabilă nu numai din punct de vedere juridic, ci și de fapt De fapt, nu există cunoștințe empirice necesare Tot ceea ce este desemnat cu acest nume este produsul activității puterii imaginației, asociind diverse date după bunul plac Acolo unde asocierea anumitor date se repetă adesea, se creează iluzia unei legături obiective, a unei cunoștințe necesare Știința naturii, ca știință adevărată, așadar, nu este deloc există; este un simplu agregat de obiceiuri mentale, generalizări foarte probabile Activitatea sa este foarte utilă omului practic; dar aici nu se poate vorbi de valoare teoretică, pur științifică) Cunoștințele matematice, spre deosebire de știința naturii, au o facticitate necondiționată Mai mult: este într-un anumit sens singurul fapt al necesităţii cunoaşterii) Toate cunoștințele matematice admit o construcție, adică utilizarea direct-concretă, în singularitatea sa, este destul de suficientă pentru a susține dovezile lor factuale În cunoașterea matematică, mintea care cunoaște este legată nu numai de operațiunile asupra materialului, ci și de acest material însuși, constând din formele de dăruire, spațiu și timp care determină întreaga activitate cognitivă a minții "Toate conceptele matematice suntem în același timp) Tr urm , urm , urm) Tr și urm ; Streif , f ,) Tr și urm , , ; Streif ; Kat ft Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO sunt contopite de noi și realizate într-o construcție a priori, ca niște obiecte reale" *) Aici, materialul, așadar, nu este adus în minte, așa cum ar fi, de undeva din afară, ci există în sine și concomitent cu formele sale; chiar mai mult decât atât: el însuşi este formal Executarea formularelor si livrarea materialului se realizeaza aici prin acelasi act În această dovadă faptică, cunoașterea matematică este asemănată cu cunoașterea divină *) Dar aceasta înseamnă doar că cunoașterea matematică are o relație similară cu cea a cunoașterii divine cu subiectul cunoaștere; aceasta nu înseamnă încă justificarea lui legală Și, într-adevăr, în fața întrebării: quid júris? şi este mut, iar necesitatea ei dezvăluie imediat subiectivismul său interior * *) "Adevărul axiomelor matematice ne confruntă cu putere, dar rămâne pentru noi complet de neînțeles " *), "Deși faptul rămâne neîndoielnic, posibilitatea lui continuă să fie inexplicabilă" s) Deși matematica este singurul domeniu de cunoaștere în care are loc efectiv trecerea de la general la particular, unde aplicarea gândirii la obiecte individuale (de exemplu, cifre sau numere matematice) are de fapt), cu toate acestea, nu oferă o justificare legală pentru aceasta Cum este posibil să se aplice forme pur mentale materialului matematic, datei sensibile, chiar dacă formale? Unde este baza unei astfel de aplicații? Care este sursa și motorul său intern? Care este principiul originii sale? - Toate aceste întrebări condamnă cunoștințele matematice la o necesitate pur subiectivă, la o natură științifică pur umană Numai pentru o minte limitată senzual (și tocmai aceasta este a noastră) are un sens autosuficient; dar pentru o minte liberă de o astfel de limitare, sau pentru gândirea ghidată numai de propriile sale principii

și care nu recunoaște nicio dată, este pur și simplu accidentală, iar semnificația sa este doar d) Streif a) Streif) Tr i și urm , ig, , , , , *) Wõrterb s) Tr r') Tr, ; Streif Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON asertiv; certitudinea apodictică și necesitatea obiectivă sunt peste capacitatea lui*) Din punct de vedere al științificității pure și autosuficiente, străină de orice sensibilitate și orice putere de imaginație, înseamnă că este și îndoielnică Cu atât mai îndoielnică și mai arbitrară este, așadar, aplicarea gândirii matematice la materialul empiric al științelor naturale, sau în timpul nostru așa-numita știință matematică a naturii *) Cu totul mai ales în ochii lui Maimon se află poziția celui de-al treilea domeniu științific, adică cunoștințe filozofice La întrebarea: quid juris? aici trebuie să răspundem cu un "da" hotărât, iar la întrebarea: quid facti? - cu un "nu" la fel de hotărât Filosofia, prin sarcina ei, este știința gândirii pur a priori, adică știința științei; știința, luată în adevăratul ei sens, nu este dată nicăieri, căci chiar și matematica este în cele din urmă neștiințifice; cu alte cuvinte, știința este doar ideea activității cognitive, doar posibilitatea pură a conștiinței și deloc un obiect real) Într-un asemenea caz, filosofia tratează doar ideea sau posibilitatea cunoașterii științifice, este ocupată să prezinte esența științei în posibilitatea ei, și nu în realitatea ei; iar întrebarea sa principală este: cum este posibilă cunoașterea științifică pură, necesar-obiectivă? Limitându-se la cadrul unei astfel de sarcini, filosofia se dovedește a fi destul de legitimă din punct de vedere juridic, deoarece nu se ocupă de niciun dat, își extrage tot materialul din gândirea pură și, prin urmare, este capabilă să indice legea internă a fiecăruia dintre formațiunile sale Dar acest lucru nu îi este ieftin: o privează de orice fapte Căci, punându-și sarcina de a fi o știință a științificității ideale și aprovizionându-se cu material pretutindeni prin propriile sale forțe, ea însăși se dovedește a fi o știință ideală, semnificând doar o idee, o sarcină a unui punct de graniță și nicăieri încă îndeplinită); mai mult, ea întruchipează însuși idealul științificității în general, idealul pur a priori !) Tg un bustean XXXXIII) Streif ,) Streif , , ; Buturuga XIX, XXXV, XLVII, ; Kat F) Kat și urm Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO gândire goală și complet auto-contabil) Acesta nu este un păianjen, ca un întreg de acte cognitive, ci "mai degrabă o tendință pur intelectuală", o străduință de unitate într-o atmosferă de multiplicitate cognitivă, filosofare *) Strict vorbind, nu există o filozofie ca atare; există doar filozofi care se străduiesc pentru ea ca fiind cea mai înaltă înțelepciune divină) și, prin urmare, prin ea însăși, este peste tot unde se realizează înțelegerea autentică, depășirea cognitivă reală a oricărui material, adică o oarecare apropiere de idealul științificității pure, fie în sfera așa-ziselor discipline filozofice, matematică, științe naturale sau chiar experiență de viață simplă) Dacă cunoștințele filozofice sunt evidențiate ca un grup cognitiv special, este doar pentru că în ele mintea umană se apropie cel mai adesea și cel mai adesea de ideea gândirii a priori De fapt, nicio disciplină filozofică nu realizează filozofia, ci este doar cea mai apropiată aproximare a acesteia, ca atare idee) Filosofia este o idee despre o idee, o posibilitate despre o posibilitate sau ideea unei idei și posibilitatea unei posibilități Este ideea unei experiențe perfecte și absolut necesare; ea este însăşi divinitatea, care determină orice altceva) În raport cu filozofia, mintea umană este astfel condamnată la echilibru constant între Scylla a inexistenței și Charybdis a nedreptății Metafizica, ca "știință a

lucrurilor în sine", i e ca "cunoaștere perfectă a fenomenelor"), este un produs al minții divine și este accesibil omului doar din latura sa pur formală, doar ca idee Logica formală, care primește în mintea umană, deși abstractă, dar totuși existență actuală, conține deja un moment inacceptabil din punct de vedere juridic: atribuirea gândirii unor lucruri date în general filozofia transcendentală reprezentând *) Streif) Kat ; Streif - ; Buturuga XXXV) Kat) Kat f , ; strel) Streif) Untersuch Jurnal XVIII f) Wõrterb Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON Împreună cu matematica, domeniul de cunoaștere necesar în ochii minții umane presupune forme destul de definite de dăruire sensibilă: spațiu și timp *) și, în fața întrebării quid juris? își dezvăluie bazele subiectiv-aleatorie ascunse În cele din urmă, filosofia practică, care este angajată în aplicarea formei și principiilor logicii formale și ale filozofiei transcendentale la materialul empiric, nu numai că nu este legitimă, dar nu există de fapt ca expresie a științificității, deoarece este capabilă doar de probabilități, aproximative şi generalizări complet subiective De aici rezultă clar că filosofia înseamnă aplicarea constantă a metodei sceptice în cunoaștere, adică conștientizarea constantă a insuficienței a ceea ce se realizează și a imposibilității suficiente *) Deci, mintea umană nu are la dispoziție un singur punct fix, nici un refugiu de încredere În toate domeniile și în toate acțiunile sale, el este deschis unui scepticism consistent Chiar și în cele mai bune fortificații ale sale, în matematică pură și în filozofie pură, el nu este ferit de atacul scepticismului Căci primului îi lipsește o justificare deplină, în timp ce al doilea, în adevăratele sale manifestări, este lipsit de orice realitate Cu o astfel de convingere de bază, este destul de de înțeles de ce Maimon nu a dat un sistem și și-a petrecut întreaga viață intelectuală în căutări și lupte cu propriul scepticism Antinomia cunoștințelor filozofice și rezoluția acesteia § Scepticismul lui I Maimon, adus la viaţă de reflecţia filozofică asupra esenţei cunoaşterii şi a lumii, loveşte cel mai tare filozofia dintre toate În timp ce știința naturii se mulțumește cu probabilitățile ei experimentale, iar matematica cu construcțiile ei a priori complet nejustificate și ambele simt un teren absolut solid sub picioarele lor, reflecția filozofică, văzând prin nelegitimitatea juridică a ambelor tipuri de cunoștințe și inexistența reală din primul dintre ei , vino la Tg ; Kat) Cat íΓ , izz f , și urm Biblioteca Runiverse B YAKOVENKO concluzii triste despre natura tuturor cunoștințelor umane și, în special, despre sine Știința naturii și matematica, fiecare în felul său, au în ochii lor baze de nezdruncinat sau cel puțin destul de suficiente, pe baza cărora sunt apoi ridicate toate structurile ulterioare; filozofia, dimpotrivă, trebuie să înceapă cu stabilirea unor fundamente solide, după ce a distrus anterior prin critica ei fundamentele altor sfere ale conștiinței care i-au fost oferite Înaintea altor științe, există încă sau jumătate un câmp nearat; înainte ca filosofia să fie un abis care se deschide Alte științe pot cultiva cu calm cu uneltele lor pământul arabil destinat lor, călăuzite de maxime și principii destul de precise; filosofia nu are nici un teren arabil definit, nici un plan de acţiune definit Pământul se împrăștie sub picioarele ei; iar înainte de a o cultiva, trebuie să lucreze în continuare pentru a o întări Materialul primar imediat al filosofiei este, așadar, antinomia, pătrunzând în esența oricărei cunoștințe; iar sarcina primordială imediată a filosofiei este de a depăși această antinomie și de a transforma un astfel de "prost dat" într-o educație pur mentală și deci legitimă Filosofia este,

strict vorbind, personificarea întrebării: quid juris?, în care își găsește expresia antinomia care îi este în față Quid juris?, i e cum să justifice cunoștințele care au loc? Cum să ne unim într-o sinteză cu adevărat de drept gândire a priori pură, absolut stabilă și esențială în esența sa, cu materialul senzorial trecător, variind de la clipă la clipă, de la loc la loc, de la individ la individ? Cum să dai gândirii pure o aplicație, fără de care ea atârnă în aer și are doar o semnificație schematică, nesemnificativă *) Aceasta este întrebarea existenței filozofiei în sine Să fie o idee despre o idee, o posibilitate pură a unei posibilități pure! Dar, pentru a nu pierde niciun sens pentru cunoașterea umană, pentru a fi științifică autentică în idee, trebuie să indice și să expună posibilitatea unor reflecții nu numai pur mentale x) Wõrterb XXII-XXЦI; Streif i ; Untersuch f Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC AL SALOMON MAIMON, purtarea, dar și utilizarea lor cognitivă Ea trebuie să stabilească calea a priori pentru realizarea prin gândire pură a planurilor sale Altfel, este sortită morții intelectuale! Maimon pune întrebarea: quid júris? și antinomia cunoașterii asociată acesteia, există multe caracteristici, legându-le cu alte probleme de bază ale gândirii filosofice Primul lucru, în opinia sa, în această întrebare se dezvăluie vechea problemă filosofică a formei și materiei x) Nu există nimic în comun între formă și materie; sunt absolut eterogene *); în plus, ele sunt opuse, polare, servesc drept negație unul față de celălalt Și totuși, fără ele, cunoașterea este imposibilă, fiind fie goală, fie oarbă Cum să explic apropierea lor? În aceeaşi întrebare, mai departe, se dezvăluie problema pur metafizică a sufletului şi trupului sau originea lumii) Sufletul neagă trupul; trupul neagă sufletul; și, cu toate acestea, nu există suflet fără trup și nu există trup fără suflet; numai în activitatea lor reciprocă (deși antagonistă) fac lumea posibilă și de înțeles Cum să reconciliez aceste două principii? Aceeași întrebare sună într-o serie întreagă de probleme epistemologice Cum să faci puntea de la transcendental la empiric), de la general la particular), de la concept la dat, de la rațiune la sensibilitate), de la lucru în sine la fenomen)? De asemenea, concentrează, în sfârșit, principala problemă a conștiinței religioase Cum să îmbine eternul cu temporalul, Creatorul cu creația, Dumnezeu cu lumea și omul)? Într-un cuvânt, ea servește drept cea mai sigură oglindă a vieții intime a fiecărei conștiințe cunoscătoare; pentru că activitatea acestuia din urmă nu depășește niciodată limitele unei singure sarcini de bază - de a uni într-un singur punct multiplicitatea și de a da unității multiplicitatea Warterb - ; Tr - *) Tr , , din; Untersuch ; Streif) Tr urm , urm ; Streif și urm) Streif) Streif θ)Tr f T) Wõrterb -) Untersuch f , f , f ; Tr f ; Streif Biblioteca "Runivers" b B I K O V E H K O o interpretare naturală, în cadrul unei probleme de bază - cum este posibilă o sinteză legitimă a elementelor eterogene ale cunoașterii? "Cum este posibilă cunoașterea generală și universal valabilă? Obiectul cunoașterii nu poate fi reprezentat decât ca obiect individual, ca obiect separat al unui subiect separat (a priori sau a posteriori); și, cu toate acestea, cunoașterea trebuie să aibă semnificație nu numai în raport cu acest obiect individual, ci și în raport cu fiecare obiect căruia îi este inerent acest concept; și nu numai în ochii acestui subiect individual, ci și în ochii subiectului cognitiv în general Cum este posibil acest lucru, deoarece, conform regulilor logicii, este imposibil să se deducă de la particular la general? *) "Cum poate intelectul, a cărui funcție este simpla gândire a formelor sau relațiilor generale, referindu-se la obiecte nedefinite

în general, să gândească în aceste forme obiecte specific definite (a căror determinare nu constă în aceste forme generale)? Ce îl determină să se gândească la aceste obiecte în aceste forme și la altele în altele" *)? La urma urmei, "toate conceptele pure sunt, propriu-zis, idei") Cum sunt implementate? Cum se poate justifica utilizarea lor specială? Maimon dă două rezoluții acestei antinomii de bază a întregii creativități filozofice, sau mai bine zis, o rezoluție cu două aplicații, una mai superficială și cealaltă mai profundă "Se bazează, după părerea mea, pe asta", spune el, "că rațiunea noastră poate și trebuie considerată din două părți opuse: i) ca absolută (nelimitată de sensibilitate și de legile ei),) ca rațiunea noastră, în în conformitate cu limitarea acesteia "*) Aceasta înseamnă că permisiunea poate și trebuie acordată atât în raport cu cunoștințele noastre, cât și în legătură cu ideea celei mai înalte cunoștințe perfecte În primul caz este inevitabil mai subiectiv, în al doilea mai obiectiv În primul caz, soluționarea anti- Untersuch) Kat Tg ; Untersuch) Tr ' Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON se propune următoarea schemă a operaţiilor mentale: "i) sensibilitatea (asigurându-i nu conştiinţa însăşi, ci materială);) contemplația, ordinea reprezentărilor senzuale de un singur calibru în formele lor a priori (timp și spațiu), din care se naște, dacă nu gândirea, atunci măcar conștiința; h) concepte de rațiune (categorii), care aduc cu ele gândirea, i e reprezentarea unității la plural;) ideile minții, completitudinea conceptelor minții" *) Rezoluția ei constă în atribuirea directă a conceptelor de rațiune unor forme a priori de contemplare, iar printre acestea, în primul rând, formei contemplative a priori a timpului *) O astfel de atribuire pare a fi perfect legitimă, căci atât timpul cât și spațiul au o formalitate incontestabilă și, în plus, sunt inerente înseși minții omului Îndreptându-se către data formală a formațiunilor temporale și spațiale, conceptele de rațiune primesc aplicarea lor directă, adică dezvăluie eficiența lor creatoare în crearea de obiecte reale din categoria temporal-spațială; astfel sunt, de fapt, subiectele matematicii, care sunt atât reale, cât și ireproșabil de formale Pe de altă parte, timpul și spațiul sunt forme de material empiric, dat senzual și, prin urmare, sunt direct legate de empirism, cu obiecte individuale care sunt imposibile fără ele Prin formele contemplației, adică indirect, conceptele înțelegerii, adică categoriile își primesc aplicarea empirică, iar obiectele individuale ale experienței sunt aduse sub conceptele generale ale înțelegerii "Pentru a-și clarifica modul în care puterea de judecată este capabilă să conecteze obiectele sensibilității, care, tocmai din acest motiv, nu sunt obiectele sale (căci sensibilitatea percepe obiectele ca atare, în timp ce puterea de judecată se compară cu norma) a înţelegerii doar felul în care sunt date sensibilităţii unul faţă de celălalt cu un prieten), în orice unitate de conştiinţă, este necesar să se ţină seama de următoarele Puterea de judecată, sau rațiunea care funcționează în judecată, nu este niciodată îndreptată direct asupra obiectelor în sine, luate din partea conținutului lor material, ci) Tg i) Tg USD; Pisică f Biblioteca Runiverse B YAKOVENKO numai asupra formei lor sau asupra felului în care sunt date sensibilităţii Din punctul de vedere al conținutului lor material, obiectele, de fapt, nu sunt concepute în nicio unitate de conștiință; în acest sens, ele sunt pur și simplu asociate cu forma lor și numai această formă este conectată prin puterea de judecată cu norma rațiunii în orice unitate a conștiinței Să luăm cazul când regula rațiunii este următoarea; dacă x și y pot fi

obiecte ale conștiinței numai în succesiunea temporală unul a celuilalt (adică în momente diferite de timp), atunci sunt diferiți unul de celălalt; sensibilitatea poate avea roșu și verde ca date" numai în succesiune temporală; puterea de judecată abstrage această formă generală a sensibilității (succesiunea temporală) din obiectele individuale date și subsumează această formă senzuală sub domnia rațiunii în unitatea conștiinței; la rândul ei, puterea imaginației asociază forma sensibilității subsumată stăpânirii rațiunii cu obiecte date separate, din care se naște judecata: roșul este diferit de verde "Cauza are o realitate obiectivă deoarece este determinarea unei secvențe temporale și, prin urmare, nu poate fi concepută fără această secvență, așa cum o determinare nu poate fi concepută fără un determinat Dar succesiunea temporală, fiind forma obiectelor sensibile, este direct legată de acestea Prin urmare, categoria cauzalității primește indirect realitatea obiectivă Și exact la fel este și cazul celorlalte categorii" *) "Deosebim cauza de efect prin intermediul unei definiții temporale, care este că cauza este întotdeauna ceva anterior, iar efectul este ceva ulterior în timp Și exact la fel este cu toate celelalte categorii") Același rol pe care îl joacă timpul în unificarea conceptelor înțelegerii cu obiecte separate sau fenomene sensibile în general, spațiul îl joacă și în unificarea conceptelor înțelegerii cu obiecte separate Kat -) Kat -) Tr Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON acolo și fenomenele senzuale ale așa-numitei lumi exterioare Este al doilea moment a priori-formal în drumul spre realizarea categoriilor, care are aceeași legătură directă cu acestea ca și timpul, dar are o sferă mai restrânsă În al doilea caz, antinomia este luată într-un context mult mai larg Ideea nu este doar și nu atât de mult despre posibilitatea de a cunoaște obiecte, adică nu numai și nu atât despre aplicarea categoriei la intuiții date, cât despre determinarea efectivă prin înțelegerea întregii activități cognitive și, prin urmare, despre posibilitatea rațională a contemplațiilor în sine, despre posibilitatea obiectelor în întregime "Înainte de a rezolva întrebarea cum este posibilă cunoașterea (obiectivă și necesară) a obiectelor experienței, este necesar să se rezolve întrebarea cum sunt posibile obiectele experienței în sine") Cum este posibilă dăruirea, cum materialul este posibil? Iar rezoluția antinomiei constă, în același timp, nu în trimiterea conceptelor de rațiune la forme a priori de dăruire, ci în raportarea lor la materialul a priori-formal al cunoașterii autocreat de minte sau, mai precis , la însuși procesul de producție rațională a obiectivității; cu alte cuvinte, în transformarea întregului material cognitiv în educație formală Aici schema operațiilor mentale ale cunoașterii îmbracă următoarea formă: "i) idei de rațiune, i e infinitul mic al fiecărei contemplații senzuale și al formelor sale, care oferă material pentru explicarea originii obiectelor;) concepte de rațiune și) idei de rațiune" *) Materialul cunoașterii în adevărata sa esență nu este un dat al contemplației, nu este un "obiect" al percepției, ci o idee) Dacă luăm o senzație sau un moment calitativ de cunoaștere senzorială (contemplare) în starea ei primitivă, primară, când nu este încă condiționată de formele temporale și spațiale ale conștiinței, ea poate fi imaginată doar ca un element al viitoarei stări de conștiință (conștiința), ca punct fizic), ca diferențial *) Untersuch , f) Tr) Tr) Tr și urm Biblioteca "Runivers" B Ya K O V E n to o diferenţial al integralei viitoare)> ca idee, care poate fi abordată printr-o scădere treptată a intensităţii conştiinţei, dar care nu poate fi realizată, deoarece este limitativă

şi limită *) Fiind luată în această primitivitate, senzația devine noumenală, adevărata bază a laturii materiale (empirice) a cunoașterii umane) Și astfel, ca idee a propriei activități, ca scop apropiat și apropiat de ea, mintea are în vedere atunci când își gândește categoriile într-un mod real, aplicat Adevăratul obiect al înțelegerii este, așadar, nu contemplația și nu formele ei, ci unele Ens reale, care este ideea înțelegerii, elementul contemplației, momentul limită dintre gândirea pură și contemplația *) "Așadar, rațiunea nu subordonează regulilor sale a priori nimic dat a posteriori", spune Maimon; "el face, mai degrabă, ca acest ceva să apară conform acestor reguli; și aceasta, mi se pare, este singura modalitate de a rezolva problema destul de satisfăcător: quid juris? s) "După teoria mea, este ușor să explici posibilitatea acestui lucru sau să o permit: quid juris? căci elementele fenomenelor, cărora, după părerea mea, se aplică concepte pure ale înțelegerii, nu sunt ele însele fenomene Dar dacă întrebați de unde știe mintea că tocmai aceste relații sunt inerente acestor elemente, atunci voi răspunde: pentru că ea însăși le face obiectele sale reale cu ajutorul acestor relații, iar fenomenele se apropie constant (până la infinit) de ele "G) "Într-un cuvânt, așa cum obținem în matematica superioară din diferențele diferitelor valori ale relației dintre ele însele între ele, rațiunea (deși într-un mod neclar) primește din relațiile reale ale diferențialelor diferitelor calități realul relațiile acestor calități în sine") "Numai conceptele și ideile pot fi, prin urmare, judecate dacă sunt aceleași sau diferite") Pentru "oh Tg , o) Tr ani , urm) Tr ,) Tr) Tr) Tr - Tg -) Tr i Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON intuiții ca atare este la fel de puțin să spunem că sunt la fel ca și că sunt diferite (nu putem rezolva întrebarea kantiană: quid júris?), decât dacă sunt luate în lumina diferenţialelor sau elementelor lor ") "Pentru a obține o concepție corectă a raportului dintre corpuri între ele (a interacțiunii lor) și pentru a determina exact mărimea acestui raport, trebuie să descompunem corpurile în particulele lor infinit de mici și să derivăm din raportul dintre aceste particule raportul întregului Această descompunere, continuând până la infinit, desigur, nu poate fi niciodată completată de noi: dar ne servește ca o idee "* E) "Când se pronunță o judecată: focul înmoaie ceara, atunci se referă nu la foc și ceara, ca obiecte de contemplare, ci la elementele lor, care sunt concepute de intelect în raport cu cauză și efect") "Formulez principiul cauzalității în felul următor: dacă a trebuie să-l precede și b să-l urmeze (în percepție), atunci a și b trebuie să fie supuși regulii relației de maximă asemănare" *), cu alte cuvinte, a lor relația externă trebuie să aibă "o bază proprie în interior (posibil o asemănare mai mare)") "Căci ce altceva poate fi înțeles în doctrina naturii sub cuvântul cauză, dacă nu o astfel de dezvoltare a unui fenomen și nu o asemenea descompunere a lui, încât între el și fenomenul care îl precede să se realizeze continuitatea dorită") Deci "conceptul de cauză este o idee, nu o categorie Și așa este cu toate celelalte categorii"), și într-adevăr, conceptele de substanță și accident "au sens doar în raport cu granițele obiectelor a experienței (ideilor) și prin ele la obiectele experienței în sine") Într-un cuvânt, "sensibilitatea ne oferă diferența unei anumite conștiințe, iar înțelegerea obține din !)Tr II) Streif treizeci *) Tr *) Tr) Tr e) Tr E Wõrterb) Tr Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" c IAKOVENKO relațiile dintre astfel de diferențiale diferite, care sunt obiectele sale, relația obiectelor sensibile care decurg din ele "*) § Desi scopul celor doua solutii propuse de Maimon ale antinomiei

fundamentale a cunoasterii umane este acelasi, ele sunt profund diferite atat prin esenta cat si prin valoare În primul rând, prima dintre ele este o decizie de fapt, în timp ce a doua este o decizie juridică Adevărat, acesta din urmă, ca şi primul, presupune, ca punct de plecare, un fapt cert: prezenţa stărilor senzoriale-materiale de cunoaştere, percepţii *) Dar, în primul rând, ea nu presupune, de altfel, faptul dării a priori-formale, precum prima soluție și, în al doilea rând, îi atașează faptului său doar semnificația prealabilă a unui punct de plecare subiectiv, semnificația de o ocazie de dezvoltare ulterioară a gândurilor, de depășire a acestei facticități în sine și rezoluția ei în formațiuni pur raționale; între timp, cum prima soluție conferă un sens constitutiv faptului dăruirii a priori-formale și, cu ajutorul ei, încearcă să elibereze cunoașterea umană de antinomie Prin aceasta se condamnă la incompletitudinea și limitarea: există încă o rămășiță de antinomie în ea; căci "deși faptul nu este supus îndoielii, posibilitatea lui rămâne neexplicată" *), adică gândire pur a priori neîmplinită) În schimb, al doilea explică posibilitatea facticității până la capăt și extinde gândirea pur a priori la întreaga sferă a cunoașterii umane Ea atinge acest rezultat prin faptul că consideră materialul sensibil ca rațiune în procesul devenirii, ca element principal și esențial al creației sale Forma și materia sunt astfel aduse la același numitor; căci materia este concepută ca formă într-o idee, în timp ce o formă, cu formarea ei a priori, nu se referă la ceva străin, ci la ea însăși în existența ei elementar-ideală Orice fapt- !) Tg -) Tr , IJ, ; Buturuga f) Tr) Tr - , ,) Tr și urm) Wõrterb - ; Tr , , Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON ness este astfel expulzat, iar în locul ei ia locul un dinamism pur rațional Cunoașterea este eliberată de formațiuni gata făcute, deoarece în realitate este întotdeauna în proces de acțiune și realizare Materia lui este eternul său început de sine și este alcătuită din cele mai generale acte ale constantă a punerii bazelor propriei sale obiective Ca astfel de acte ale rațiunii, constatându-se în ideea de materie, apar așa-numitele concepte reflexive : asemănare, diferență, opoziție etc "De exemplu, înțelegerea se gândește mai întâi la obiecte, care sunt determinate în legătura lor de raportul dintre maximul de asemănare sau, care este același, minimul de diferență Apoi se gândește la aceste obiecte sub forma unei propoziții ipotetice *), din care ia naștere obiectul real Astfel, materia pentru forme sunt şi forme, care, în poziţia lor fundamentală şi în concepţia gândirii pure, servesc drept stele călăuzitoare pentru orice activitate ulterioară a înţelegerii) În al doilea rând, prima soluție servește la întărirea sintetismului, în timp ce a doua are în vedere idealul analizei perfecte Norma legislativă principală pentru prima este forma diferenței, care determină posibilitatea oricărei sinteze) Căci sinteza este o combinație de momente eterogene care sunt conectate în ea, dar nu încetează să fie esențial diferite în felul lor În sinteză, subiectul și predicatul nu sunt niciodată identice În sinteză, interdependența părților este întotdeauna unilaterală; intotdeauna unuia dintre ei, ca baza, celalalt apartine, doar ca semn sau proprietate În sinteză, conceptul este întotdeauna combinat cu dat, adică există întotdeauna un moment brutal (chiar dacă este dat a priori)) Cel mai mult pe care sinteza îl poate realiza în identificarea părților sale este legătura lor analitic-sintetică, adică identitatea subiectului în numerar *) Tr) Tr zi}, vezi și nó, - , i e ,) Tr i ib,) Tr f , f , f) Tr și urm ; Untersuch și urm Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO diferențe în conceptul acesteia Deci, de

exemplu, judecata: fiecare cauză își are efectul analitic, pentru că efectul decurge în mod necesar din cauză: dar în același timp este sintetic, pentru că conceptul de efect nu decurge deloc din conceptul de cauză?) Aceasta arată că sinteza este doar un pas către analiză: analiza este scopul real al cunoașterii, excluzând orice date, orice diferență între subiect și conceptul de subiect, pe de o parte, și între subiect și predicat, pe de altă parte În analiză se realizează identitatea completă a momentelor de cunoaștere, dependența echilaterală a elementelor sale, absența oricărei materialități brutale * *) Analiza personifică tărâmul rațiunii, depășind forma materiei , aducând diferența la minimul său suprem "Analiza infinită" servește drept idee reglativă călăuzitoare a cunoașterii absolute) "Toate conceptele trebuie în cele din urmă reduse la un singur concept, toate adevărurile la un singur adevăr A gândi analitic înseamnă a înțelege motivul suficient, înseamnă a vedea prin însuși "de ce"), însăși "regula apariției" c), însăși "necesitatea posibilității"), adică necesitatea obiectivă a cunoaşterii) Gândirea analitică este pur gândire a priori (κατ' έξοχτ ν) Într-un cuvânt, analiticismul este idealul tuturor cunoașterii, inclusiv al cunoașterii sintetice, și servește minții umane ca cea mai de încredere stea călăuzitoare În al treilea rând, prima soluție, ca purtător ideal, are în vedere "conștiința în general", în timp ce a doua vizează "rațiunea infinită" "Conștiința în general" în Maimon dobândește nu numai un sens fenomenologic, ci înseamnă și cel mai înalt ideal de cunoaștere atins de mintea umană: cea mai înaltă unitate la plural Despre jurnal cat fi' , f) Tr f , f s) Streif A) TR) Tr fusta, f) Tr > , * , , , ; Streif ; Kat) Tr ")Tr , , ,) Tr , f Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON Ei, ca scară supremă, ar trebui să măsoare semnificația sintezelor individuale În ea cunoașterea umană găsește cea mai înaltă garanție a necesității sale "Multiplicitatea destinată cunoașterii trebuie să fie formată din două părți, dintre care una poate fi un obiect al conștiinței în general în sine, fără legătura sa cu cealaltă, celălalt etaj - doar în legătură cu primul și datorită acestei conexiuni Acesta este raportul cu conștiința în general precede, așadar, ca general, raportul cu unitatea conștiinței, ca particulară, și este un criteriu a priori al acesteia din urmă" x) Cu alte cuvinte, conștiința în general este o bază obiectivă pentru unitatea materialelor multiple în conștiința subiectivă, individuală Dar, fiind în mod obiectiv necesară și ideală în acest sens, împărtășește soarta comună a cunoașterii umane: este legată de dat prin factualitatea brutală; se referă la formele date a priori ale sensibilităţii: timp şi spaţiu Acesta este a priori dat fiind cel care joacă rolul momentului principal, independent în sinteză, perfecţionat după scara sa *) "Rațiunea infinită este o altă chestiune Pentru el, lucrul și reprezentarea și conceptul lui sunt unul și același Într-un act el gândește și creează "În prezența lui, formele sunt în același timp obiecte ale gândirii; cu alte cuvinte, el însuși creează tot felul de legături și relații între lucruri (idei)" *) "El gândește la toate relațiile reale posibile între idei ca fiind principiile lor, prin care pentru el fiecare lucru în esența sa este complet determinat") "De la conceptul de cea mai mică creație, el dezvoltă conceptul de tot ceea ce este posibil") "El se gândește la tot felul de obiecte în relațiile lor interne între ele sau în funcție de modul în care apar unul din celălalt, adică întotdeauna după regula analitică El "gândește pentru sine tot felul de concepte deodată și în cel mai perfect mod" *) Untersuch io, , dar, u , , f ,) Kat - ; Buturuga și urm ; Untersuch

f , f , f) Tr *) Tr - ")Tr e) Streif E Tr Biblioteca "Runivers" £ B YAKOVENKO fără nicio legătură cu senzualitatea" x) El "atinge perfecțiunea maximă" *) El "gândește toate obiectele reale nu numai după principiul contradicției, ci în același mod în care ne gândim pentru noi înșine obiectele matematicii (deși mult mai perfecte), adică le generează în această gândire lor"), "adică el le generează prin construcție; aceste obiecte sunt create de el în concordanţă cu idealul celei mai înalte perfecţiuni accesibile în general materiei") Între rațiunea noastră și rațiunea infinită există, așadar, următoarea diferență: "aceasta din urmă începe cu generalul și coboară (prin definiție) din ce în ce mai jos până la particular, făcând aceasta pe calea unor serii cu adevărat infinite Fiecare sinteză astfel efectuată de el este un obiect real care stă cu toate celelalte în relație cu subordonarea și coordonarea (ca specie și gen, sau altfel ca specii diferite ale aceluiași gen) Dimpotrivă, primul pleacă de la particular și se ridică (prin abstracție) din ce în ce mai sus la general Se apropie infinit de mintea infinită Ideea realizării sale complete de către ei este ideea reunificării lor") "Toate cunoștințele noastre, oricât de departe ar merge, sunt doar o simplă schemă pentru cunoașterea unei astfel de facultăți cognitive") Doar înălțimea "conștiinței în general" ne este accesibilă, stând, parcă, între mintea noastră finită și mintea infinită a lui Dumnezeu În al patrulea rând, prima soluție se referă la gândirea reală, în timp ce a doua la cunoașterea ideală Gândirea reală, care joacă rolul conceptului central în filosofia transcendentală a lui Maimon, diferă atât de gândirea formală, cât și de cunoașterea empirică Spre deosebire de prima, ea are în vedere nu obiecte complet nedeterminate, ci obiecte deja determinate de posibilitatea determinabilității lor, determinată prin raportarea acestei gândiri la condițiile oricărui obiect al realității, adică la *) Tr) Streif s) Streif) Streif s) Tr , vezi și Untersuch - , -) Untersuch Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON forme de dat (timp și spațiu)) Toată matematica este un produs al gândirii reale, reprezentând un set de formațiuni pur formale pe baza unui material a priori dat *) Spre deosebire de cunoașterea empirică, este formală, adică nu obiecte concrete, ci doar posibilitatea lor formală În acest rol, realizează a priori formele a priori ale rațiunii, stabilind utilizarea obiectiv necesară a acestora Forma caracteristică a activității sale nu este nici sinteza, nici analiza, ci o judecată analitico-sintetică, despre care s-a discutat mai sus *) -Cogniția ideală este răspândirea gândirii reale la tot materialul cognitiv, ea o eliberează de limitarea forme de dăruire senzorială și raportarea acesteia la elementele materialului sensibil, ca la ideile înțelegerii Cunoașterea ideală este realizarea formalizării tuturor datelor materiale, este înțelegerea posibilității fiecărei formațiuni specifice, adică construcția sa conform regulii sale inerente a apariției sale materiale Cu alte cuvinte, cunoașterea ideală este transformarea tuturor cunoștințelor empirice în cunoștințe de relații, este descompunerea obiectelor în operații mentale, este rezoluția puterii imaginației în rațiune sau puterea de judecată) În ea, activitatea sintetică a gândirii reale este înlocuită de activitatea pur analitică a gândirii pur a priori; Mai mult, această analiză nu este zadarnică și schematică, precum analiza logicii formale, ci rodnică și plină de manifestări concrete, în activitatea ei similară analizei creatoare a matematicii superioare δ) În cele din urmă, în al cincilea rând, prima decizie este decizia transcendentală, în timp ce a doua este decizia metafizică Primul se mulțumește cu fundamentul simplu

al cunoașterii umane, dat de fapt sub forma unor forme a priori de sensibilitate care caracterizează gândirea umană și nu întreabă mai departe despre fundamentarea acestui fundament, nu solicită explicarea rațională a acesteia existenţă Transă-) Kat urm , - , urm) Streif , ; Untersuch) Kat Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON și cu analiza matematicii superioare, spre deosebire de toate operațiile de sinteză internă ale geometriei, căci, după cum crede Maimon, "pozițiile geometrice pot fi dovedite cu mult mai mare acuratețe prin mediodo indivisi-bilium sau calcul diferențial decât în mod obișnuit cale") În conformitate cu aceasta, Maimon schimbă și calificarea cunoștințelor ca fiind necesare, obiective, în general semnificative și adevărate În primul caz, toate aceste epitete sunt atașate gândirii reale, stabilirii unei sinteze cognitive în termeni de conștiință în general Tipul de cunoștințe obiective, necesare și adevărate este declarat a fi cunoștințe matematice Alături de formele de gândire în general, categoriile sunt recunoscute drept criterii, în aplicarea lor limitată de timp și spațiu Și cunoașterea ideală a minții infinite este definită ca problematică -Dimpotrivă, în al doilea caz, necesitatea, obiectivitatea, validitatea universală și adevărul sunt recunoscute doar pentru gândirea cu adevărat analitică a minții divine "În ochii rațiunii infinite, judecățile asertorico-sintetice trebuie să devină apo-dictice, iar apodictic-sintetice, analitice"*) "Necesitatea obiectivă nu poate fi atribuită decât acelor afirmații care au în vedere un obiect în general, ca, de exemplu, principiul contradicției") "Există o necesitate interioară și una exterioară; prima are loc în judecăţile analitice, a doua în cele sintetice") "Consider toate afirmațiile sintetice ca fiind adevăruri pur subiective, adică este o modalitate necesară pentru mine de a gândi un anumit obiect Prin urmare, ele nu au nicio semnificație în raport cu obiectul în general, nici în raport cu acest obiect particular în legătură cu fiecare ființă gânditoare în general "O regulă sintetică nu este deloc necesară în scopul realității obiective din punctul de vedere al unei rațiuni nelimitate și neatinsă de sensibilitate Acesta din urmă gândește toate lucrurile posibile în funcție de interiorul lor) Tr) Tr) Tr - *) Tr "") Tg Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO ei în relație unul cu celălalt sau în funcție de modul în care apar unul din celălalt, adică întotdeauna după regula analitică" *) "Pe lângă legătura obiectivă a lucrurilor între ele (prin similitudine, opoziție etc), există și conexiuni subiective; Adică conexiunile esențiale inerente întregului gen, adică conexiuni care se realizeaza prin formele capacitatii noastre cognitive si legate de obiecte in general; de exemplu, substanță și accident, cauză și efect etc " *) "Ele sunt stabilite nu în mod obiectiv în funcție de temeiurile generale ale gândirii în general, ci doar după temeiuri subiective necunoscute nouă, datorită cărora nu le recunosc ca adevăruri generale, ci pur și simplu ca afirmații reale datorită comunității lor în ochii noștri ") Se ajunge la punctul că necesitatea categoriilor se numește a posteriori), iar forma deosebirii este declarată o formă subiectivă și o întunecare senzuală a formei unice a minții superioare, i e forme de asemănare sau de asemănare s) Și în conformitate cu aceasta, se afirmă despre adevăr: "cu cât este mai puțin pur, adică cu cât se bazează mai mult pe concepte și judecăți a posteriori, cu atât este mai puțin potrivită să fie scara generală a valorii obiective a tuturor lucrurilor în relația lor între ele "c) Adevărata necesitate, adevărata obiectivitate, adevărata validitate generală și adevăratul adevăr își pot găsi realitatea, așadar, numai într-un sistem al celui mai perfect

identist analitic Și un astfel de sistem nu poate fi decât cunoaștere divină B Yakovenko (Urmeaza finalul) *) Tr -) Tr) Tr -) Tr -) Tr Ili- , , -G) Tr Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi primite de la editori Ardon, eu Cine suntem noi SPb Art C k Vasiliev, N P Socialiştii noştri Artă C io k Al lui Adevărul despre cadeți Pagină C io k Sankt Petersburg Voronov, N G Fundamentele sociologiei Moscova Art c k Dubois Psihoneurozele și tratamentul lor psihic SPb Art XVП + C s r Zhirkevich, A V Copii vitregi ai serviciului militar Vilna Pg C ï r k Keira, F Imaginația și diferitele ei forme la un copil Biblioteca pedologică populară Emisiune IV SPb Pg C k Claudius Cântece de bătrânețe Moscova Pg C k Klein, F Întrebări de matematică elementară și superioară Partea I Odesa Pg XIX - (- C R Konorov, M I Colecție educațională de instrumente și tabele psihologice Biblioteca pedologică populară Emisiune III SPb Pg C k Lob Viaţă Odesa Pg C k Levitov, P V Din cursul teologiei morale creștine Ekaterinoslav Pg C o k Lyubomudrov, I M Introducere în filosofia lui Auguste Comte Reparație Pg " C c , Materiale pentru istoria și studiul sectarismului rus și al Vechiului Rit Ed Vl Bonch-Bruevici Emisiune v Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Lucrări colectate ale lui G S Skovoroda TI Cu biografia lui Skovoroda M I Kovalinsky SPb Pg XV-f- C P Montell și Al Cum este posibilă cunoașterea științifică? Nikolaev Pg C k Idei noi în pedagogie Ediție non-periodică, publicată sub redacția lui G G Sorgenfrey Colecția nr i Autoguvernare în școli SPb Pg II-J-ibb C o k Idei noi în filosofie Ediție neperiodică, editată de N O Lossky și E L Radlov Colecția nr Lupta pentru o viziune fizică asupra lumii SPb Pg Il-f-i C o k Negin Faust care vine Poezie dramatică Ryazan Pg C k Polezhaev, Petr Timp de șase ani, - SPb Art C k Seliber, G La structure du protoplasme Al lui A Stohr Der Begriff des Lebens Roussel, T Unde sunt morții Torzhok Pg v C la lisnadse, Wladimir Ssolowiow: seine Erkenntnisstheorie und Metaphysik Halle a S Pg Sikorsky, I A Fundamentele politicii alcoolului în Rusia Kiev Pg C k Proceduri și protocoale ale Societății Pedagogice de la Universitatea Imperială Kazan Emisiune II Kazan Pg Biblioteca psihoterapeutică VII Waldstein, L Sinele subconștient Moscova pp în C o k Florovsky, G V Cărți noi despre Vladimir Solovyov Odesa Pg i Enriques, F Probleme ale științei Transl cu italiană, ed A Bachinsky și G Shpett Moscova, pp C i r k ' Zeller, E Eseu despre istoria filozofiei grecești Transl S L Frank Moscova Pg VI-]- C și r o la Znamierowski, C Der Wahrheitsbegriff im Pragmatismus Warschau Pg Shimmelpfeng, V Cu privire la problema securizării relaţiilor de credit Oyb Pg Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Engelmeyer, P Filosofia tehnologiei Emisiune I Moscova Pg C o k Editura "Posrednik" Walter Pe tărâmul naturii Cartea a doua, al doilea pas în studiul naturii C k E Gorbunova şi N Tsunzer Numere vii, gânduri vii, mâini la lucru Primul an de școlarizare și aritmetica familiei C k H M Şulaikov Eșecul recoltei în și sarcinile agronomiei în sud-estul Rusiei europene C io k F Juvette Ai grijă de sănătatea ta Ce ar trebui să faci pentru a fi sănătos ABC de igienă pentru copii la școală și familie, t k I Gorbu nov-Posadov Profesorilor ruși din școlile primare, gimnaziale și superioare Profesor și școală în lupta împotriva beției populare C k Grupul Margot Noua lucrare de ac Carte pentru școală și familie Emisiune I C k catalog Cărți educaționale pentru școală și familie Editat de I Gorbunov-Posadov Tolstoi, L N Khadzhi Murat, simplu, ed C k, mediu ed C k , pe hârtie Verger i k Al lui Note ale unui nebun, simplu, ed C % mediu, ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Note ale mamei, simplu, ed C IV K , mediu ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui După minge, simplu, ed C RD k , mediu ed C k , pe hârtie Verger C k ·

Al lui Ce am văzut în vis, simplu, ed Ts i * / k , miercuri, ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Din ea toate calitățile, simplu, ed C i /^ k ? miercuri, ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Diavolul, simplu, ed C k , mediu ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Cupon fals, simplu, ed C k , mediu ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Părintele Serghie, simplu, ed C k , mediu ed C k , pe hârtie Verger C la Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Al lui Și lumina strălucește în întuneric, simplu, ed C $ k , miercuri, ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Alyosha Gorshok, simplu, ed C ï to , sred ed C % k , pe boom Verger C la Al lui Înțelepciunea copiilor, simplă, ed C k , mediu ed Pisică k bum Verger C la Al lui Khodynka, simplu, ed C RD k , mediu ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui Note postume ale lui Fyodor Kuzmich, simple, ed C h , miercuri ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui I Părintele Vasiliy, II Ieromonah Isidor, simplu, ed C ï J / k , medie ed C k , pe hârtie Verger C la Al lui O poveste pentru copii, simplă, ed Ts ï k , miercuri, ed C i k , pe hârtie Verger C la Al lui I Cine este ucigașul II Despre tribunal III Doi sateliți, simpli, ed C % c , mediu ed C k , pe hârtie Verger C la- Al lui Nu există vinovați pe lume, simplu, ed C k , miercuri, ed C 'k , pe boom Verger C la Al lui Istoria stupului, simplu, ed C ï to , sred ed C i k , pe hârtie Verger C la Al lui Tikhon și Malanya, simplu, ed C k , mediu ed C ; k bum Verger C la Biblioteca "Runivers" "DUUrUbDl FILIIFS fl UbûAUJlUllfi de vânzare "Proceedings of the Moscow Psychological Society": Emisiune IL Immanuel Pakt Prolegomene la orice metafizică viitoare Pe Vlad Solovyov Ed al treilea Prețul pe care îl frec copeici, cu transfer ιρ ° k Problema IV G V Leibnits Opere filozofice alese cu portretul lui Leibniz, ed V P Preobrajenski Ed al -lea C i r k Pentru expediere k Numărul V Benedict Spinoza Etică Transl din lat N Ivantsova Cu un portret al lui Spinoza Ed al -lea C freacă Emisiunea VL E Kerd Hegel Traducere din engleză sub redacție și cu prefața cărții S N Trubetskoy Cu anexa unui articol despre Hegel Vl S Solovyova Preț și r k Emisiunea VIL Immanuel Kant Fundamente pentru metafizica moralei Traducere L D B ed V M Hvostov C k Edițiile Societății de Psihologie din Moscova: K Fisher Un turmur Schopenhauer Transl cu germana ed V P Preobrajenski M XVI + p C p G A Girn Analiza universului în elementele sale Transl din franceza Cu o prefață de S I Starynkevich C p Ій Mijloc și constanță Tradus din chineză de D P Ko-nissi Ts k , cu traducere k M S Korelin Umanismul italian timpuriu și istoriografia sa Studiu critic T I C p L Eseuri despre Renașterea italiană Ed al -lea C i r V N Ivanovski Eseu despre viața și opera lui N Ya Grot C k L Asociația psihologică și epistemologică Partea I C p A Ben Psihologie vol II Traducere și prefață de Vl N Ivanovski M C p k , elevii I p k pr Paulsen Fundamentele eticii Transl s (permisiunea autorului) a -a germană ed ed Vl N Ivanovski M C p k N Ya Grot în eseuri, memorii și scrisori ale camarazilor și studenților, prietenilor și admiratorilor S -PB C p L Lopatin Prințul S N Trubetskoy și perspectiva sa filozofică generală C k Al lui Sarcini pozitive ale filosofiei Partea I Ed al -lea C p Carte S N Trubetskoy Colecție completă op în volume C frecare La fel Un curs de istoria filosofiei antice Partea I Ed C i r ; N D Vinogradov Filosofia lui David Hume Partea I Filosofie teoretică C I p k Partea I Etica lui D Hume în legătură cu cele mai importante direcții ale moralității britanice din secolele XVII-XVIII C i r k Index de articole, recenzii și note publicate în revista "Probleme de filosofie și psihologie" pentru cei douăzeci de ani din - Moscova C k B M Hvostov I Psihologia femeii II Despre egalitatea femeilor C k Venitul din vânzarea acestei broșuri se îndreaptă către cei insuficienti

Ascultătorii de la Moscova Superior Zhenek* Kursov L Etica demnității umane C și r Culegere filozofică Lev Mihailovici Lopatin până la al treizecilea